

ข้อชอ่องน่านของ ลำนวน คำแปน

ปรินญานินพนธ์
ของ
กิตติวัฒน์ กิ่งแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ตุลาคม 2553

ข้อชอ์องน่านของ ล้าดวน ค้าแพน

ปริญญานิพนธ์
ของ
กิติวัฒน์ กิ่งแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

ตุลาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้อชอ่องน่านของ ลำดวน คำนแปน

บทคัดย่อ
ของ
กิตติวัฒน์ กิ่งแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา
ตุลาคม 2553

กิตติวัฒน์ กิ่งแก้ว. (2553). *ขับซอล่องน่านของ ลำดวน คำแปน*. ปริญญาโท ศป.ม.

(มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์, รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์.

การศึกษาการขับซอล่องน่านของ ลำดวน คำแปน จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยโดยใช้หลักมานุษยวิทยาในการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติของลำดวน คำแปน
2. เพื่อศึกษาประวัติการขับซอล่องน่านและการขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน

โดยผู้วิจัยเริ่มศึกษาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ แลพบบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จิตบันทึก และเข้าร่วมสังเกตการณ์ บันทึกบทร้อง และวิเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการขับซอล่องน่าน

ผลการศึกษาพบว่าลำดวน คำแปน เป็นช่างซอที่มีชื่อเสียงมาก ได้รับความนิยมาจากประชาชนทั่วไป มีผลงานการแสดงเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผลงานการบันทึกเสียงจำนวน 50 ผลงาน ลำดวน คำแปน เป็นช่างซอที่ยังคงเอกลักษณ์ในการขับซอแบบโบราณ คือขับซอด้วยจังหวะที่ช้าตามแบบสำนักของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการขับซอ คำซอที่ลำดวน คำแปน ขับร้องออกมานั้น เป็นคำซอที่ใช้ภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมมีความหมายลึกซึ้ง มีความไพเราะคมคาย และมีการใช้เทคนิคขับซอหลากหลาย ปัจจุบันหาบุคคลที่จะขับซอเช่นนี้ได้ยากแล้ว

เทคนิคในการขับซอของลำดวน คำแปน ที่ปรากฏอยู่ในอยู่ในการขับซอประกอบด้วยเทคนิคการซ่อนเสียง เทคนิคการเหินเสียง เทคนิคการครั่นเสียง เทคนิคการกระทบเสียง เทคนิคเสียงลงทรวง เทคนิคการลากเสียง เทคนิคการเน้นเสียง ซึ่งเป็นรูปแบบการใช้เสียงที่ทำให้การขับซอมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการใช้คำขับซอที่มีความหมายลึกซึ้ง เป็นคำขับซอที่ได้มาจากการเรียนรู้จากครู เทคนิคในการขับซอดังกล่าวนี้นี้ในปัจจุบันช่างซอทั่วไปทำกันไม่ได้แล้ว เพราะไม่รู้จักเทคนิคเหล่านี้หรืออาจจะทำได้แต่ไม่ชัดเจนถูกต้องตามแบบโบราณ

THE SAW LONGNAN OF LAMDUAN KAMPAN

AN ABSTRACT

BY

KITIWAT KINGKAEW

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

October 2010

Kitiwat Kingkaew. (2010). *Khabsaw-Longnan of Lamduan Kampan*. Master Thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Assist. Prof. Dr. Manop Wisuttiapat, Assoc. Prof. Dr. Karnchana Intrasunanon.

The Study on Khabsaw-Longnan (singing along with fiddle) of Lamduan Kampan, Phrae Province, with the principles of Ethnomusicology, aims to (1) study biography of Lamduan Kampan; and (2) study the history of Khabsaw-Longnan and Khabsaw-Longnan of Lamduan Kampan.

The researcher studied data collected from references, audiotapes, picture-recording tapes, interview and observation of lyrics recording and analysis of Khabsaw-Longnan techniques.

It was found from the study that Lamduan Kampan was a famous fiddle singer with many performances including audio recordings. Lamduan Kampan had a specific traditional singing style along as same as that of Porkru-Muangdee Theprasit specializing in singing along with fiddle. Lyrics created by Lamduan Kampan were melodious and harmonious. They also included various techniques such as utter sound which was difficult to find in the present day.

Lamduan Kampan's techniques in singing along with fiddle comprised overlapping sound, voice soar, voice vibration, utter sound in last two syllables, chest voice, drawl and accentuation techniques. Learned from the master, all techniques and profound meaning of lyrics made Khabsaw more melodious. The aforementioned techniques are unable to be created by the present fiddle singers because they do not know these techniques; or such techniques are not accurately performed as traditional.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทำให้ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์ ซึ่งเป็นประธาน และที่ปรึกษารองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุณานนท์ เป็นผู้ให้แนวคิด และวิธีคิดในรูปแบบวิเคราะห์ซึ่งเป็นผู้ให้คำปรึกษาช่วยชี้แนะแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนปริญญานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ดร.ชนิดา ตังเดชะหิรัญ และรองศาสตราจารย์ณรงค์ชัย ปิฎกฤษต์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมที่สละเวลาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

ขอขอบกราบพระคุณแม่ครูลำตวน คำแปน (สุวรรณภู) ศิลปินชอล่องน่าน จังหวัดแพร่ ผู้เป็นมารดาบุญธรรมของผู้วิจัยด้วย ที่ได้เมตตาถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาอันล้ำค่าและให้การอุปการะเลี้ยงดูแก่ผู้วิจัย จนปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณ คุณภัทรารุณิ ธนะวงศ์และคุณขวัญชัย อินธิศักดิ์ ที่ได้ให้คำแนะนำความรู้ในการบรรเลงสะล้อ และป็นประกอบการขับชอล่องน่าน

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ คุณครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ซอสสามสาย กระจับปี บัณเฑาะว์ ฯลฯ เป็นผู้อบรมสั่งสอนชี้แนะแนวทางการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ คุณอนุรักษ บัญญูกลับ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยในการเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ คุณยาสี กิ่งแก้ว คุณยายดำรงค์ สุวรรณภู คุณพ่อสมปอง-คุณแม่ ประยูรวรรณ กิ่งแก้ว ผู้เป็นหลักชัยของผู้วิจัยที่ได้อบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษามาเป็นอย่างดี บุญกุศลที่บังเกิดจากการทำปริญญานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบแด่ดวงวิญญาณพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ บรมครูด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา ผู้เป็นเจ้าของสำนักการขับชอล่องน่านแบบโบราณ และท่านผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ให้มีสุขภาพแข็งแรง ประสบความสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

กิตติวัฒน์ กิ่งแก้ว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
ขั้นรวบรวมข้อมูล.....	48
ขั้นศึกษาข้อมูล.....	48
ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ขั้นสรุป.....	49
4 ประวัติ และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง.....	50
ชีวประวัติแม่ครูลำดวน คำแปน.....	50
ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการขอ.....	62
การแบ่งประเภทขอ.....	68
องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน.....	71
รูปแบบการประพันธ์และจันทลักษณ์ที่สำคัญของขอทำนองต่าง ๆ.....	101
บทกวีรันทราของลำดวน คำแปน(สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)..	106
เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้การขับเคลื่อนและขอปีของ ลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์).....	112

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 ศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการขับซอล่งหน้าของลำตัวน คำแปน	
(สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์).....	118
วิเคราะห์วิธีการขับซอล่งหน้าของลำตัวน คำแปน.....	118
ทำนอง ซอดาดน่าน.....	118
ทำนองซอพม่า.....	127
ทำนองซอฮื้อ.....	136
ทำนองซอปั่นฝ้าย.....	143
ทำนองซอพระลอ.....	149
ทำนองซอลับแลง.....	154
ทำนองซอเงี้ยว.....	158
ทำนองซอพม่านาน.....	162
6 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	164
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	164
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	164
สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์.....	164
อภิปรายผล.....	178
ข้อเสนอแนะ.....	180
บรรณานุกรม.....	181
ภาคผนวก.....	186
ภาคผนวก ก.....	187
ภาคผนวก ข.....	195
ภาคผนวก ค.....	213
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	310

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ตราประจำจังหวัด.....	20
2 พระธาตุแช่แห้ง.....	22
3 วิหารวัดพระธาตุแช่แห้ง.....	22
4 พระธาตุช้างค้ำ.....	28
5 วัดภูมินทร์.....	28
6 แม่ครูลำดวน คำแปน.....	50
7 พ่อครูคำผาย นุปีง.....	67
8 แม่ครูลำดวน คำแปน แสดงละครขอเรื่องเมียน้อยเมียหลวง.....	69
9 แม่ครูลำดวน คำแปน แสดงละครขอเรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่.....	69
10 แม่ครูลำดวน คำแปน ขณะทำการแสดง.....	70
11 แม่ครูลำดวน คำแปน ร่วมการแสดงทางวัฒนธรรมครั้งที่ 40.....	70
12 การแต่งกายของช่างซอซาย-หญิง, ช่างพ่อน, นักดนตรี.....	73
13 การแต่งกายของนักดนตรี.....	73
14 การแต่งกายของลำดวน คำแปน ขณะทำการแสดงขับซอลองน่าน.....	74
15 การแต่งกายของลำดวน คำแปน ขณะทำการแสดงขับซอลองน่าน.....	74
16 การแต่งกายของช่างซอลองน่าน (ชาย) ขณะทำการแสดงขับซอลองน่าน.....	74
17 การแต่งกายของช่างซอลองน่าน (ชาย) ขณะทำการแสดงขับซอลองน่าน.....	74
18 ลักษณะท่าทางของช่างซอลองน่าน (ชาย) แบบโบราณ.....	75
19 ลักษณะท่าทางของช่างซอลองน่าน (หญิง).....	76
20 การพ่อนแง่นครึ่งตัว.....	77
21 การพ่อนแง่นทั้งตัวคาบธนบัตร.....	77
22 แม่ครูลำดวน คำแปนฝึกสอนและซ้อมการพ่อนแง่นให้แก่ลูกศิษย์.....	78
23 แม่ครูลำดวน คำแปนฝึกสอนและซ้อมการพ่อนแง่นให้แก่ลูกศิษย์.....	78
24 แสดงการพ่อนแง่นของลูกศิษย์แม่ครูลำดวน คำแปน.....	78
25 แสดงการพ่อนแง่นของลูกศิษย์แม่ครูลำดวน คำแปน.....	78
26 ส่วนประกอบของสะล้อมัตแอว (เอว) แบบเชียงใหม่.....	79
27 สะล้อมัตแอว (เอว) แบบเมืองน่าน.....	80
28 ส่วนประกอบของสะล้อค้อบ.....	81
29 พิณที่มีฐานกลมแบน จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน..	82

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30 ส่วนประกอบของพื้นเมืองน่าน.....	83
31 แสดงตำแหน่งการประสมวงสลับซอป็นของลำดวน คำแปน (สายสำนัก พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์).....	85
32 เวทีทำการแสดงของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์).....	86
33 การไหว้ครูก่อนขึ้นทำการแสดง.....	88
34 พิธีกรรมกินอ้อ.....	89
35 แม่ครูลำดวน คำแปน ขับซอปั้นฝ้าย.....	99
36 พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์.....	188
37 นายประทีป กาศอุดม.....	191
38 แม่ครูคำมิ่ง อินสาร (เทพประสิทธิ์).....	193
39 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องเกี้ยวสาว.....	196
40 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องขึ้นบ้านใหม่.....	196
41 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องบุพเพสันนิวาส.....	197
42 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องครวญงานบวช.....	197
43 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องงานบวชนาค.....	198
44 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องผัวเปรตเมียยักษ์.....	198
45 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องผัวเมียผัดกัน.....	199
46 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องเมียหลวงหว่างผัว.....	199
47 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องลองใจเมีย (เตโชยาโม).....	200
48 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องวอนป้อปักบ้าน.....	200
49 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องสอนลูกสอนหลาน.....	201
50 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องหนุ่มเมืองแพร่.....	201
51 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องอานิสงส์งานบวช.....	202
52 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องอยากมีเมียมีผัว.....	202
53 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกไป.....	203
54 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องม่วนใจปีใหม่.....	203
55 วิดิทัศน์เรื่องกองทุนหมู่บ้าน.....	204
56 วิดิทัศน์เรื่องน้ำตาเมียหลวง.....	204
57 วิดิทัศน์เรื่องป้อเลี้ยงแม่ลูกจ้าง.....	205
58 วิดิทัศน์เรื่องป้อแต่แม่น้า.....	205

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
59 วิดีทัศน์เรื่องปีใหม่สงกรานต์.....	206
60 วิดีทัศน์เรื่องวิวาท์ลูกทุ่ง.....	206
61 วิดีทัศน์เรื่องป้อหม้ายใจแตก.....	207
62 วิดีทัศน์เรื่องชอบบ้านฝ่าย.....	207
63 วิดีทัศน์เรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่.....	208
64 วิดีทัศน์เรื่องขึ้นบ้านใหม่.....	208
65 วิดีทัศน์เรื่องฆ่าตัดตอน.....	209
66 วิดีทัศน์เรื่องจับปลาสองมือ.....	209
67 วิดีทัศน์เรื่องน้ำใจสาวดอย.....	210
68 วิดีทัศน์เรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน.....	210
69 วิดีทัศน์เรื่องผ้าแก้วเมียดัด ผ้าเผ็ดเมียดัก.....	211
70 วิดีทัศน์เรื่องผ้าเมียดัก.....	211
71 วิดีทัศน์เรื่องเมียน้อยเมียหลวง.....	212
72 วิดีทัศน์เรื่องเรียกขวัญลูกแก้ว.....	212

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์เรานั้น แตกต่างกว่าสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายตรงที่ เรามีสมองอันทรงคุณภาพ ความสามารถพิเศษของสมองมนุษย์นั้น สามารถทำให้เราเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อรู้แล้วยังสามารถจดจำนำเอาไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมหาศาล ตัวอย่างที่ดีเลิศสำหรับความสามารถของมนุษย์ก็คือ “ภาษา” ซึ่งกินความหมายกว้างขวางมาก นับตั้งแต่ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาไปอันประกอบด้วยอากัปกริยา สีหน้า ท่าทาง ที่สามารถจะสื่อความหมายได้ และที่ลึกซึ้งไปกว่านั้น ก็คือภาษาที่แฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้น อาทิความหมายที่เกิดจากภาพเขียน รูปปั้น ลีลาของการแสดงนาฏศิลป์ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มนุษย์เราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ก็คือ “ดนตรี”

ดนตรีนั้น เป็นภาษาอีกแขนงหนึ่งซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อความหมายได้ ตัวอย่างที่ง่ายที่สุด เช่น ดนตรีสามารถช่วยให้คนฟังเกิดความตื่นเต้น ความเศร้าโศก ความร่าเริง รวมทั้งความรักความเสนหาอาลัย อันเป็นความรู้สึกที่เรารับรู้ได้ง่ายดายที่สุด แต่ในขณะเดียวกันดนตรีอาจให้ความหมายที่ยากกว่านั้นได้อีกหลายประการ อาทิ ความเคียดแค้น ความหึงหวง ความเจ็บช้ำ หรือแม้แต่ว่าจะแสดงอาการประชดประชัน ก็ยังสามารถทำได้เช่นกัน (พูนพิศ อมาตยกุล. 2529: คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก)

มนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าที่ล่าสัตว์หรือชนเผ่าที่มีอารยธรรม ทั้งที่สูญชาติพันธุ์ไปแล้ว หรือยังสืบทอดเผ่าพันธุ์อยู่ในปัจจุบันต่างก็มีวัฒนธรรมทางดนตรีซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะขององค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมของตน และพัฒนาการทางดนตรีของชนเผ่าต่าง ๆ จะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่าเหล่านั้นด้วย

เพลงพื้นบ้านมีความเก่าแก่สืบทอดจากปากต่อปากมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำ ไม่มีกาเนิดที่แน่ชัดแต่เป็นที่ยอมรับและถ่ายทอดกันอย่างแพร่หลาย ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านคือ ความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนอง ความเรียบง่ายของรูปแบบ คือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา ส่วนความเรียบง่ายในท่วงทำนอง คือมีท่วงทำนองไม่ซับซ้อน มีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมา (Recurring tone) มีช่วงจังหวะหยุด (interval) ที่แน่นอนจึงง่ายและสะดวกต่อการจดจำ ส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ที่ภาษารจนา ท่วงทำนอง ภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาของบทเพลงและแก่นเรื่อง (theme) ที่เป็นสากล

เพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ที่สามารถถ่ายทอดปรัชญาความนึกคิดของชาวบ้านหรือกลุ่มชนได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริงที่สุด เนื่องจากเป็นผลผลิตทางความคิดที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองมาน้อยกว่างานวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทอื่น ดังนั้นในการศึกษาเพลงพื้นบ้านของกลุ่มชนต่าง ๆ จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของงานวรรณกรรมได้ดียิ่งขึ้น

(สุกัญญา สุจนายา. 2525: 1-2) กล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและประเพณีความเชื่อทางไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ โดยสะท้อนออกมาในภาพลักษณ์ต่าง ๆ สามารถพบเห็นได้ในรูปของศิลปะและพิธีกรรมในปัจจุบัน เช่น ภาพจิตรกรรมตามผนังภายในโบสถ์วิหารวัด การทำพิธีสู่ขวัญ การเลี้ยงผีเจ้าที่ ผีเจ้าปู่เจ้าย่าและเทวดา ประเพณีการบวช เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา

สภาพสังคมของชาวล้านนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ศิลปวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและสืบทอดโดยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแบบลายลักษณ์อักษรและวิธีการสืบทอดกันแบบปากต่อปากหรือที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” อย่างไรก็ตามหลักฐานเหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังขาดความสมบูรณ์แบบและชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักฐานที่ถ่ายทอดกันโดยการเล่าเรื่อง สาเหตุมาจากคนในแต่ละรุ่น ยุคสมัยย่อมมีการแปรเปลี่ยนสถานะตามสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีการพัฒนาการอยู่ตลอดเวลาอาจทำให้เรื่องได้รับการสั่งสมและสั่งสอนมาจากคนรุ่นก่อนนั้น ขาดความสมบูรณ์แบบ

การถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นแบบมุขปาฐะในล้านนานั้นมีอยู่ไม่มากนักโดยผ่านทางกิจกรรมและประเพณีที่เป็นกิจวัตรประจำวันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนา ดังนี้

1. การถ่ายทอดโดยตรงจากการสั่งสอนของผู้อาวุโส ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

2. การถ่ายทอดโดยการเทศนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ในการเทศนานั้นอาจจะเล่าเรื่องเป็นนิทาน หรือ “รายคร่าว” เป็นทำนองในเรื่องราวต่าง ๆ เนื้อหาในที่นี้อาจจะมีความหมายแฝงอยู่ในคำที่เป็นสุภาษิต เรียกว่า คติธรรม

3. การถ่ายทอดโดยผ่านกิจกรรมบันเทิงประเภทเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงกล่อมลูก คร่าว ซึ่งมีอยู่สองอย่างคือ คร่าวจ้อย และคร่าวซอ นอกจากนี้ยังมีการถ่ายทอดที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบายศรีพิธีสู่ขวัญ รวมถึงเรื่องของการใช้คาถาอาคมอีกด้วย

ถ้าหากกล่าวในส่วนกิจกรรมบันทึก “ขอ” นับว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวล้านนา ใช้สำหรับถ่ายทอดเรื่องราวโดยการร้องเป็นท่วงทำนองภาษาถิ่น อาจจะเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นิทาน สภาพสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และวิถีชีวิตของชาวล้านนา

ด้วยเหตุที่สังคมล้านนาประกอบด้วยผู้คนหลายเผ่าพันธุ์ และมีวิถีการดำรงอยู่แตกต่างกัน แม้ว่าโดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมหลายอย่างจะเหมือนกัน แต่โดยสภาพความเป็นจริงย่อมมีความแตกต่างไปตามพื้นที่สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันนักวิชาการจึงได้แบ่งเขตศิลปวัฒนธรรมประเพณีของภาคเหนือออกเป็น 3 พื้นที่ใหญ่ ๆ ได้แก่

เขตที่ 1 ประกอบไปด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่

เขตที่ 2 ประกอบด้วยจังหวัดน่าน แพร่ และบางส่วนของจังหวัดเชียงราย พะเยา และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนที่ใกล้เคียงกับเชียงใหม่ ลำปาง พะเยา ก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกับเขตที่ 1 มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดน่าน

เขตที่ 3 ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพียงจังหวัดเดียว (ธีรยุทธ ยวงศรี. 2540: 47)

ซอนานหรือซอล่องน่าน เป็นศิลปะการแสดงที่อยู่ในเขตวัฒนธรรมที่ 2 ซึ่งมีจุดศูนย์กลางการถ่ายทอดอยู่ที่จังหวัดน่าน เป็นศิลปะการแสดงที่ยังความบันเทิงใจให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่วัฒนธรรมนั้นและบุคคลนอกวัฒนธรรมอีกด้วย ทั้งยังเป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งแนวคิด ศิลธรรม จริยธรรมที่ช่างซอได้สอดแทรกลงไปแบบซบซนด้วย

ลำดวน คำแปน เป็นช่างซอที่มีชื่อเสียงมากอีกคนหนึ่งในยุคนี้ ผ่านกระบวนการเรียนรู้วิชาการขับซอชั้นสูงจากพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ บรมครูทางด้านการขับซอล่องน่านแบบโบราณ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ลำดวน คำแปนใช้ชีวิตอยู่ในวงการขับซอล่องน่านมาเป็นเวลากว่า 40 ปี และได้รับความนิยมจากประชาชนชาวล้านนาทั่วไปอย่างต่อเนื่อง ผลงานจำนวนมากมาที่ได้ถ่ายทอดลงสู่แผ่นเสียงและการถ่ายทอดให้แก่บรรดาลูกศิษย์ เป็นเครื่องยืนยันถึงความสามารถโดยแท้จริง

ด้วยวิธีการขับซอของลำดวน คำแปน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ เป็นวิธีการขับซอที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีคุณค่า สมควรนำไปใช้เป็นต้นแบบในการฝึกหัดขับซอ สำหรับเยาวชนและผู้สนใจ ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญในวิธีการขับซอลักษณะนี้ และยังไม่มีผู้ใดศึกษารวบรวมข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน จึงเห็นสมควรที่จะศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติและวิธีการขับซอตามแบบฉบับของลำดวน คำแปน เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการศึกษาด้านการขับซอล่องน่านต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของลำดวน คำแปน
2. เพื่อศึกษาประวัติการขับซอล่องน่านและการขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน (สายสำนักฟอครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

ขอบเขตการวิจัย

1. ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัยเฉพาะเทคนิคการขับซอล่องน่านของแม่ลำดวน คำแปน จังหวัดแพร่เท่านั้น
2. ผู้วิจัยจะทำการถอดโน้ต (Transcription) และวิเคราะห์บทขับซอเท่านั้น พร้อมทั้งกล่าวถึงเทคนิคการขับซอโดยใช้หลักการขับร้องเพลงไทยของ รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา อินทรสุนานนท์ โดยใช้บทขับซอในทำนองต่าง ๆ กัน จำนวน 8 ทำนอง คือ
 1. ทำนองดาดน่าน
 2. ทำนองซอพม่า
 3. ทำนองซออี๋อ
 4. ทำนองปิ่นฝ้าย
 5. ทำนองซอพระลอ
 6. ทำนองลับแลง
 7. ทำนองซอเงี้ยว
 8. ทำนองตะโต้งเต้ง

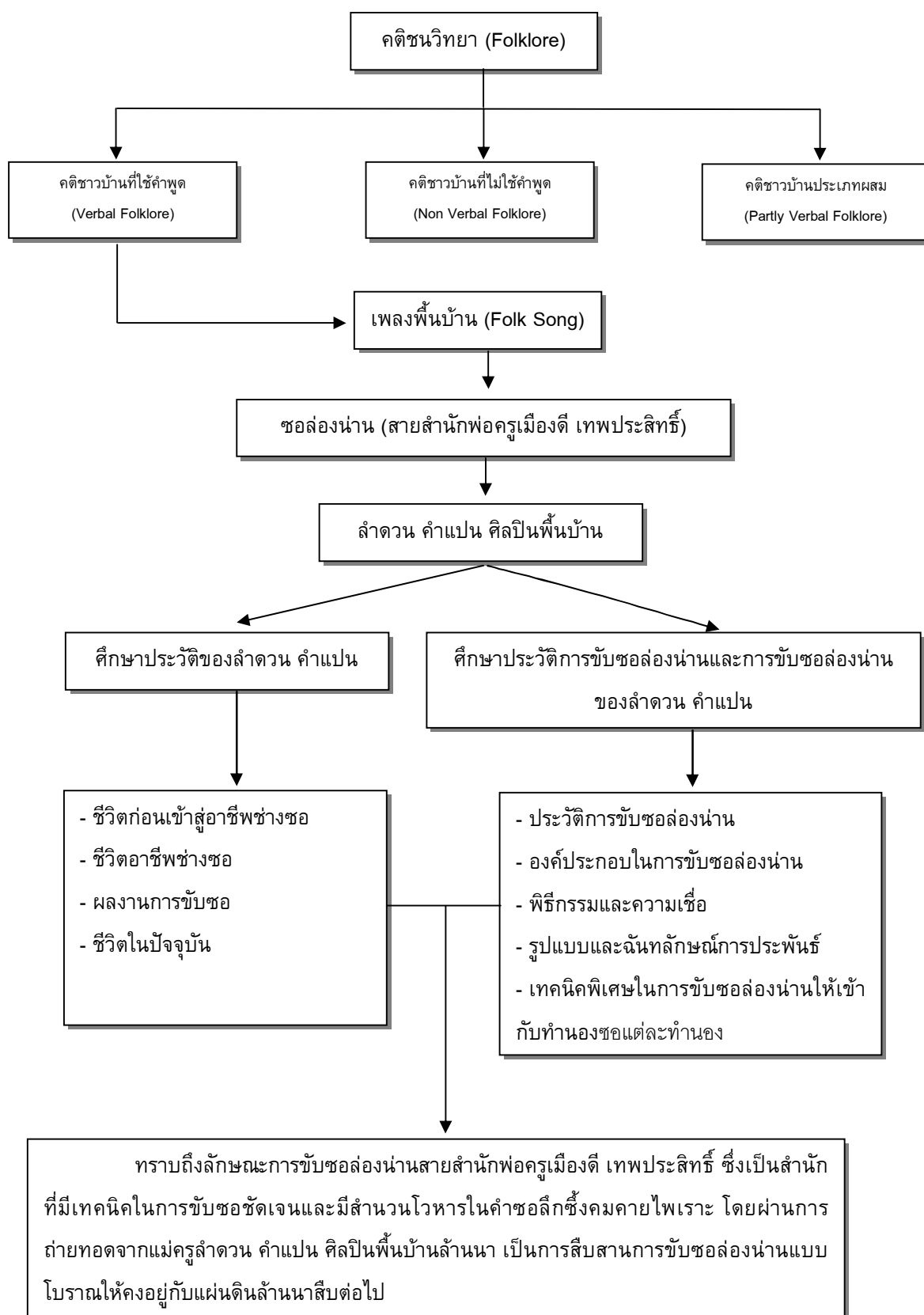
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีการรวบรวมคำซอที่เป็นของสำนักฟอครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ให้เป็นระบบระเบียบ ง่ายแก่การสืบค้น ไม่สูญหาย
2. แบบแผนของการวิจัยในครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยวิธีการขับซอล่องน่านของศิลปินช่างซอคนอื่นๆ ได้
3. ได้ทราบถึงเทคนิค และวิธีการขับซอล่องน่านของแม่ลำดวน คำแปน อันเป็นการขับซอล่องน่านแบบโบราณสายสำนักฟอครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งสามารถนำมาเป็นต้นแบบในการฝึกหัดขับซอล่องน่านสำหรับอนุชนรุ่นหลังได้

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ซอ หมายถึง การขับร้องเพลงพื้นบ้านล้านนา
2. ซอล่องน่าน หมายถึง ชื่อของลักษณะของซอที่เป็นแบบฉบับมาจากจังหวัดน่าน
3. ถ้องซอ หมายถึง การร้องโต้ตอบซึ่งกันและกัน
4. คำซอ หมายถึง ลักษณะของประโยคในการซอหนึ่งประโยคคือหนึ่งคำซอ
5. โครงสร้างเพลง หมายถึง รูปแบบของบทเพลง อาจแบ่งวรรคหรือท่อนก็ได้
6. บทร้อง หมายถึง เนื้อเพลงที่บ่งบอกถึงเนื้อหาความหมายของเพลงอาจนำมาจากเรื่องหรือวรรณกรรม เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ช่างซอแต่งขึ้นเอง
7. ช่างซอ หมายถึง ศิลปินผู้ขับร้องเพลงซอพื้นบ้านล้านนา
8. เน้นเสียง หมายถึง การทำเสียงให้ชัดขึ้น ตามความเหมาะสมของคำร้องและอารมณ์เพลง
9. ครั้นเสียง หมายถึง การทำเสียงร้องให้สะดุด สะเทือน เพื่อให้เกิดความไพเราะ
10. กระทบเสียง หมายถึง การออกเสียงคำร้องเมื่อเวลาร้องเพลง โดยออกเสียงคำร้องคำเดียวหรือพยางค์เดียวร้องออกเป็นหลายพยางค์
11. ช้อนเสียง หมายถึง การขับร้องที่ใช้ความหนักเบาของระดับเสียงแสดงความเด่นชัดของคำร้องบางคำให้เหมาะสมกับอารมณ์เพลง
12. โปรยเสียง หมายถึง ลีลาการขับซอที่เน้นถ้อยคำ โดยการโรยเสียงจากสูงลงมาหาเสียงต่ำ
13. เหนเสียง หมายถึง การทำเสียงให้เลื่อนไหลจากต่ำไปหาสูงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการช้อนเสียง เป็นวิธีการขับซอที่เจตนาลากเสียงให้สูงขึ้นจากเสียงเดิมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องกันในช่วงสั้น ๆ
14. เสียงลงทรวง หมายถึง เทคนิคการใช้เสียงที่เลื่อนไหล จากลำคอสู่ทรวงอกเป็นทักษะที่เกิดจากเสียงต่ำ
15. ประดิษฐ์คำ หมายถึง เป็นวิธีการออกเสียงให้ไพเราะ
16. ประคบเสียงประคบคำ หมายถึง การเปล่งเสียงให้นุ่มนวล ไพเราะ ตรงกับอารมณ์เพลง ความหมายของคำและอักขรวิธี โดยเสียงที่ออกมานั้นจะต้องมีความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

คำว่า “ขอ” ในที่นี้มีความหมายถึง การขั้บ, การร้องเพลงพื้นบ้านของทางภาคเหนือ เอกสารที่กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ขอ” มีดังนี้

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ (2546: 17) ได้ให้ความหมายของการขั้บขอว่า ขอเป็นบทเพลงชนิดหนึ่ง คำขอเป็นบทเพลงของชาวล้านนาใช้ร้องโต้ตอบกันซึ่งให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนานให้ความรู้ ความคิดทั้งในด้านปรัญชาธรรมเป็นคติสอนใจ เป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ การขอจึงเป็นการขั้บขานโต้ตอบที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบมีดนตรีในการประกอบการขอ

อำนาจ กล้าพัด (2531: 161) กล่าวว่า ขอ คือ ลำนำที่ขั้บร้องด้วยความไพเราะโดยมีปี่เป็นเครื่องดนตรีให้ทำนอง ขอจะต้องขั้บร้องด้วยถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน ตามท่วงทำนองของเพลงขอนั้น ๆ ขอแต่ละทำนองนั้นจะส่งสัมผัสและรับคำสัมผัสที่ไม่เหมือนกัน “คำขอ” หรือบทขั้บร้องนั้นจะไม่ส่งสัมผัสเหมือนบทคร่าวหรือบทกวีเลย แต่จะสัมผัสโยงถ้อยคำในทำนองแต่ละเพลงนั้น โดยเฉพาะเท่านั้น ทำนองขอ นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายทำนอง และก็ไม่มีประวัติที่ทราบแน่ชัดนักเกี่ยวกับผู้แต่งทำนองขอนั้น ๆ นอกจากจะให้ชื่อตามทำนองขอนั้น ๆ ตามสถานที่ อันเป็นที่มาของทำนองขอนั้น ๆ เอาไว้ เช่นขอทำนองเชียงใหม่ ทำนองเชียงแสน ทำนองล่องน่านลำปาง ล่องน่านปันฝ้าย ขอพม่า ขอเงี้ยว ขออื้อ ขอจะปุ่ ขอละม้าย และขอพระลอ เป็นต้น

ลมูล จันทรหอม (2534: 12) ได้ให้ความหมายของการขอว่า ขอเป็นเพลงพื้นบ้านล้านนาที่นิยมแพร่หลายมากที่สุด เป็นบทร้องที่นิยมที่สุด ขอเป็นการร้องเพลงปฎิพากย์ซึ่งมีคณะขออาชีพรับจ้างไปแสดงในงานปอยต่าง ๆ ช่างขอประกอบด้วย ชายหนึ่งหญิงหนึ่งร้องโต้ตอบกันเรียกว่า “คู่ถ้อง” และมีดนตรีประกอบ

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2541: 20) ได้กล่าวพาดพิงถึงคำว่าขอว่า “ปี่แคนทรลอง” อาจมีความหมายอย่างท้องถิ่นล้านนาว่าขั้บหรือร้องเพลงก็ได้ตั้งประเพณี “ขั้บขอยอยศ” ในวรรณกรรมเรื่องพระลอ เช่นเดียวกับไทยใหญ่มีคำว่า “ขอ” แปลว่าเพลงร้อง เมื่อประกอบเครื่องมื่อใด ๆ ก็ออกชื่อเครื่องมื่อนั้น ๆ ด้วย เช่น ขอปี่ ขอซึง ขอเปี้ยะ ฯลฯ หากการขอหรือร้องนั้นมีเครื่องทำจังหวะ เช่น กรับ จึงจะเรียกว่า “ขั้บ” หมายถึง ร้องเพลงผลัดกันเช่นเดียวกับการขั้บขั้บทุ้มหลวงพระบาง

อุดม รุ่งเรืองศรี (2546: 51) ได้ให้ความหมายของการซอว่า การซอ คือ การขับเพลงปฏึกาษณ์ ซึ่งเป็นศิลปะการเล่นเพลงชาวบ้านที่ต้องฝึกฝนเป็นพิเศษ ผู้ที่มีความสามารถในการซอสองอาจได้รับการจ้างให้ไปซอในงานฉลองต่าง ๆ ได้ การซอนั้น คือการขับลำนำโต้ตอบกันระหว่าง “ช่างซอ” ชาย และหญิง

มณี พยอมยงค์ (2529: 169) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า ซอ คือ การขับร้อง โดยการนำเหตุการณ์ที่พบเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ส่วนทางภาคกลาง ซอ คือ เครื่องดนตรี ได้แก่ ซออู้ ซอดัง และซอสามสาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ ประกอบการขับร้องเพลง ซอทางล้านนาไทย เป็นการขับร้องมี 2 แบบ คือ ขับร้องเดียวกับขับร้องคู่ แบบเดียวเรียกว่า “ซอป๊อด” การซอที่ใช้คน ๆ เดียวบางที่ไม่มีดนตรีประกอบ แบบคู่เรียกว่า “ซอมีคู่ถ้อง” ซอถ้อง คือ ซอที่มีคู่ประกอบซอโต้ตอบกันด้วยทำนองซอ อาจจะเป็นชายกับชายหรือหญิงกับชาย

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (2543: 3) กล่าวว่า ซอ หมายถึง การขับร้องเพลงปฏึกาษณ์ แบบเดียวกับ “ลำ” ของอีสาน “ขับ” ของชาวไทลื้อและลาวโซ่ง “เฮ็ดความ” ของชาวไต (ไทใหญ่) “เส็น” ของชาวไทขิ่น (ไทเขิน) และเพลงโคราช เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก (2525) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า ซอ เป็นลำนำเพลงของภาคเหนือ สมัยโบราณ ขับร้องแกัระหว่างชายหญิงมีปี (ปีกลาง, ปีแม่, ปีก้อย) เป็นเครื่องดนตรีประกอบสำหรับขับซอ ผู้รับร้องเรียกว่า “ช่างซอ”

กรมศิลปากร (2544: 20) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า ในภาษาล้านนา หมายถึง การขับร้องเพลงปฏึกาษณ์คล้ายกับ “ลำ” ของภาคอีสาน “ขับ” ของชาวไทลื้อ เป็นต้น การขับซอมีอยู่ทั่วไปในทางล้านนา ไม่มีแบบแผนนักคำร้องต่าง ๆ ปรับมาจากเรื่องราวประสบการณ์ การประกอบอาชีพ รวมทั้งเรื่องราวในพุทธศาสนา การขับซอทางล้านนามีการตั้งเป็นวงหรือคณะแสดง ผู้ขับซอ เรียกว่า “ช่างซอ” หากช่างซอขับคนเดียว เรียกว่า ซอเดี่ยวหรือซอป๊อด หากเป็นการขับซอโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง เรียกว่าเป็น “คู่ถ้อง” การขับซอจะมีดนตรีบรรเลงคลอไปด้วย สำหรับรูปแบบการขับซอแบ่งเป็น 2 สายคือ

- สายทางเชียงใหม่ นิยมในแถบเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย ดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอทางเชียงใหม่ คือ “ปี” ซึ่งมีเป็นชุด เรียกว่า “ปีจุม” ทำด้วยไม้ไผ่ลำเดียวกันตัดเป็นท่อน ๆ ให้ได้ 4 ขนาด ตามลำดับ ได้แก่ ปีเค้า (ปีแม่), ปีกลาง, ปีก้อย, และปีตัด อาจมีซึงและสะล้อประกอบเพิ่มด้วยก็ได้

- สายทางน่าน มีเพียงสะล้อ และซึง (พิณ) เป็นเครื่องดนตรีประกอบการขับร้อง ไม่ใช้ปีเหมือนสายทางเชียงใหม่

ส่วนทำนองซอนั้น ที่นิยมมีหลายทำนองหรือหลาย “ระบำ” (ระบำ = ทำนอง) แต่ละทำนองไม่ค่อยแตกต่างกันนัก เช่น ทำนองตั้งเชียงใหม่หรือขึ้นเชียงใหม่, ขึ้นเชียงแสน, จะปุ ละม้าย, พม่า, เจียว, ล่องน่าน, น้อยไชยา, พระลอ, เพลงอื้อ, บั้นฝ้าย, เยื่อน (เย็น), ลับแลง เป็นต้น อนึ่งการขับขोज้อย และอื้อ ซอเป็นการขับร้องเสียงสั้น จ้อยเป็นการขับร้องเสียงยาว ส่วนอื้อเป็นการฮัมแล้วทอดเสียงยาว ดังนั้น จึงมีการถ่ายทอด ยึดหยุ่น ใส่ทำนองการขับร้องต่าง ๆ กันได้แม้จะมีเนื้อเรื่องเดียวกัน

ยุทรพร นาคสุข (2550: 3-7) กล่าวถึง ทำนองซอล่องน่านดังนี้ ซอล่องน่านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ซอพระลอ” หรือ “ซอน้อยไจยา” ซอทำนองนี้มีจังหวะลีลาค่อนข้างช้า อ่อนหวาน มีการเอื้อนทำนองด้วยเสียงสูงต่ำเหมือนกับสายน้ำที่ไหลเรื่อยริน ยามถูกลมพัดก็จะเกิดระลอกคลื่นสูงต่ำสลับกันไป นับเป็นทำนองซอที่ไพเราะมาก ซ่างซอเมืองน่านเล่าถึงตำนานกำเนิดซอล่องน่านสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งสมัยพระญาครานเมืองย่ายเมืองจากเมืองวรรณคร (เมืองบัว) มาตั้งเมืองใหม่ที่เวียงภูเพียงแซ่แห่งเมื่อราวพ.ศ. 1902 นั้น พระญาครานเมืองได้จัดทำแพขึ้น 7 ลำ เพื่อใช้ขนย้ายไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ของพระองค์ในแพลำที่เจ็ดนั้นเป็นแพบรรทุกเหล่าศิลปินทั้งหลาย ขณะที่แพล่องมาตามลำน้ำน่านนั้น ด้วยความคิดถึงบ้านเมืองที่ตัวเองจากมา ประกอบกับบรรยากาศอันรื่นรมย์สองฝั่งน้ำจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินคนหนึ่งคือ “ปู่คำมาย่าคำบี้” (บ้างเรียกว่า “ย่าคำมี”) ผลัดเปลี่ยนกันขับขอพรรณนาความรู้สึกที่ต้องพลัดพรากบ้านเกิดเมืองนอน พรรณนาสภาพภูมิศาสตร์ ป่าเขาลำเนาไพร ตลอดจนเทิดพระเกียรติของพระญาครานเมืองด้วย คนทั้งหลายจึงเรียกทำนองนั้นว่า “ซอล่องน่าน” ตามการล่องแพตามลำน้ำน่านนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ล่วงมาถึงสมัยของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้โปรดให้ท้าวสุนทรพจนกิจแต่งบทขอเรื่องพระลอขึ้น โดยใช้ทำนองซอล่องน่านเป็นทำนองดำเนินเรื่อง และต่อมาพระองค์โปรดให้แต่งละครขอเรื่องน้อยไจยาอีก ท้าวสุนทรพจนกิจก็ได้ใช้ทำนองนี้อีกครั้ง ตอนน้อยไจยากับแวนแก้วตัดพ้อกันที่ห้วยแก้ว ตัวอย่างซอล่องน่าน จากละครขอเรื่องน้อยไจยา ของท้าวสุนทรพจนกิจ

ดวงดอกไม้เบ่งบานสลอน	ฝูงภมรภูเฝ้าสอดใช้
ดอกพิกุลของพีต้นใต้	ลมพัดไม้มาสู่บ้านตู
รู้แน่ชัดเข้าโสดสองหู	ว่าสีชมพูปัญปล้ำคำเนิง
เค้ามันตายปลายมันเลี้ยง	ล่ำกึ่งเนิงปลายโค่นทวยแนว
ดอกพิกุลก็คือดอกแก้ว	ไปเป็นของเป็นแล้วละเนอ

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงทำนอง “ซอล่องน่าน” และ “ซอทำนองดาดน่าน” ที่มักสับสนกัน “ซอดาดน่าน” หรือ “ซอดาดเมืองน่าน” บางครั้งเรียกสั้น ๆ ว่า “ซอดาด” เป็นทำนองซอที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในวงซอเมืองน่าน นิยมซอในงานบุญต่าง ๆ ท่วงทำนองมีความกระชับ ฟังง่าย แต่แฝงไว้ซึ่งความสุขุมลุ่มลึก สง่างาม และยังเป็นซอ “บทครู” เพราะช่างซอจะซอทำนองนี้เป็นทำนองแรกในการแสดง นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อสืบทอดกันมาว่า ในพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณอารักษ์ที่รักษาบ้านเมืองน่าน ซึ่งมีพระญาหลวงบัว (พระญาผานอง) เป็นอารักษ์ประธานนั้น ถ้าหากไม่ซอทำนองนี้ ดวงพระวิญญาณของพระองค์จะไม่ลงประทับร่างทรงเป็นอันขาด นับว่าเป็นซอทำนองโปรดของพระองค์ ด้วยชนบทที่ช่างซอได้ซอทำนองนี้เป็นทำนองแรก รวมถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ในยุคต้น ๆ ของประวัติศาสตร์เมืองน่าน ทำให้เราเชื่อว่าซอดาดน่านนี้ น่าจะเป็นการขับขานในยุคแรก ๆ ของชาวน่าน และยังคงคล้องกับคำว่า “ดาด” ที่หมายถึง การขับขานโดยไม่มีดนตรีประกอบ อันถือเป็นรูปแบบของการขับขานในยุคเริ่มแรกของมนุษย์ในทุกอารยธรรม

ภายหลังได้มีการนำเอาทำนองนี้ไปประยุกต์เข้ากับเครื่องดนตรีสากล จนได้รับความนิยมแพร่หลาย เพลงที่คุ้นหูกันมาก คือ เพลงหนุ่มลำปางตามเมีย ของสดีไส รุ่งโพธิ์ทอง

ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับซอล่องน่านและซอดาดน่านมี 2 ประการ

ประการแรก มักมีผู้เรียกทำนองซอล่องน่านว่าซอพระลอหรือน้อยใจยา คือเรียกตามละครที่มีชื่อเสียงสองเรื่องคือ เรื่องพระลอและเรื่องน้อยใจยา จึงทำให้คนส่วนใหญ่เลือกที่จะจำชื่อเรื่องของละครมากกว่าชื่อทำนอง

ประการที่สอง มักมีความสับสนในการเรียกชื่อระหว่างซอล่องน่านกับซอดาดน่าน ปัจจุบันช่างซอทางเมืองน่านจะเรียกทำนอง “ซอล่องน่าน” ว่า “ซอพระลอ” และเรียก “ซอดาดน่าน” ว่า “ซอล่องน่าน” แทน ความสับสนเช่นนี้เพิ่งเกิดขึ้นในระยะ 30-40 ปีมานี้และน่าจะมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. เมื่อพ่อครูคำผาย นุปีง ได้นำทำนองซอดาดน่านมาบันทึกเสียงลงแถบบันทึกเสียงเพื่อเล่าเหตุการณ์ที่พระญาครานเมืองได้ย้ายเมืองจากเมืองวรรณครมาที่เวียงภูเพียงแซ่แห่งโดยใช้ชื่อชุดว่า “ซอล่องน่าน” ตามเนื้อหาของการล่องแพตามลำน้ำน่าน จึงทำให้คนส่วนใหญ่สำคัญผิดว่าชื่อชุดของแถบบันทึกเสียง เป็นชื่อทำนองซอด้วย

2. เนื่องจากช่างซอมักเรียก “ซอดาดน่าน” สั้น ๆ ว่า “ซอดาด” จึงไปซ้ำกับซออีกทำนองหนึ่งคือ “ซอดาดแพร่” (เหมือนซอทำนองจะปลู่ม้ายของวงซอเชียงใหม่) หากเรียกสั้น ๆ แต่เพียง “ซอดาด” จึงทำให้เกิดความสับสนว่าเป็นทำนองซอดาดน่านหรือซอดาดแพร่กันแน่ ช่างซอส่วนหนึ่งจึงเห็นว่า ถ้าเปลี่ยนไปเรียกซอดาดน่านว่าซอล่องน่าน และเรียกซอล่องน่านเดิมว่าทำนองซอพระลอ ก็ทำให้สื่อสารกันสะดวกขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชื่อของทำนองซอทั้งสองสลับกัน

สมบัติ จำปาเงิน (2546: 433-434) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของช่างชอว่า ผู้จะเป็นช่างชอได้นอกจากจะต้องมีความสามารถในการชอแล้วยังต้องมีคุณสมบัติเพิ่ม คือ

1. บุคลิกหรือหน้าตาต้องดี ช่างชอบางคนอาจจะหน้าตาไม่ดีแต่บุคลิกดี หรือมีบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันจะเกื้อหนุนอาชีพช่างชอได้ดี

2. มีน้ำเสียงที่ดีเหมาะสม ซึ่งสำคัญมาก เพราะการชอแต่ละครั้งจะต้องมีน้ำเสียงที่เอื้อต่อการชอแต่ละทำนองหรือท่อนต่อระยะเวลาที่ชอได้

3. มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หน้าตายิ้มแย้มเสมอ พุดจาไพเราะ

4. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางจารีตประเพณีดี รู้ระเบียบพิธีการต่าง ๆ ของงานแต่ละประเภท ตลอดจนต้องทราบรายละเอียดและขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เป็นอย่างดีด้วย

5. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาดี เพื่อนำความรู้นั้นมาชอ

6. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางฉันทลักษณ์ดีเพราะคำชอหรือบทขับนั้นเป็นบทร้อยกรอง

7. เป็นผู้ที่มีความจำดี จำทกวี จำทำนองชอ จำพิธีการต่าง ๆ ได้เป็นต้น

8. ต้องมีปฏิภาณไหวพริบและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ดี ถ้าจับไวได้มากเท่าใด ย่อมจะดีมาก

9. เป็นผู้ที่เฝ้าหาความรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเสมอ เช่นทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง คุณสมบัติของช่างชอโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ถึง 9 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีเพิ่มอีกเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งข้อที่เพิ่มเติมมีดังต่อไปนี้

10. มีความรู้ทางหนังสือดี แต่ก่อนอาจจะไม่จำเป็นเพราะครูผู้สอนอาจจะสอนแบบคำต่อคำ คือให้จำไปเป็นคำ ๆ มาปัจจุบันการรู้หนังสือจะช่วยให้สะดวกและรวดเร็วต่อการสอนหรือแม้กระทั่งการอ่านเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ให้แก่ตัวช่างชอเอง

11. สามารถนำภาษาใหม่และเก่ามาประยุกต์เข้ากันได้โดยไม่ติดขัด เพื่อให้เหมาะกับภาษาที่ใช้ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการศึกษาที่คนรุ่นใหม่ได้รับเพราะการชอในบางที่ เช่น ในเมืองกับชนบทนั้นการใช้ภาษาอาจจะแตกต่างกันไปเช่น คนในเมืองโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะฟังภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมไม่รู้เรื่องเลย

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2540: 67-95) ได้กล่าวถึงศัพท์ทางด้านการขับร้องเพลงไทย ดังนี้

1. เสียงครั้น หมายถึงการทำเสียงร้องให้สะดุด สะเทือน เพื่อให้เกิดความไพเราะ เทคนิคในการร้องเสียงครั้นนี้มีในทุกเพลง การร้องเพลงไทยถ้าไม่มีเสียงครั้นจะฟังเรียบเกินไป

2. กระทบเสียง หมายถึง การออกเสียงคำร้องเมื่อเวลาร้องเพลง โดยออกเสียงคำร้องคำเดียวหรือพยางค์เดียวร้องออกเป็นหลายพยางค์ ถ้าวร้องเป็น 2 พยางค์เรียกว่า กระทบคู่ 2 ถ้าเป็น 3 พยางค์เรียกว่ากระทบคู่ 3 เช่นคำว่า “เจ้า” เมื่อร้องว่า “จา-เอ้า” เรียกว่ากระทบคู่ 2 หรือคำว่า “แนบ” ร้องเป็น “แน-แอ-แอ-แนบ” เรียกว่า กระทบคู่ 4 การออกเสียงกระทบบมีหลายลักษณะเรียกว่า กระทบคู่ 2 กระทบคู่ 3 กระทบคู่ 4 กระทบคู่ 5 การกระทบคู่ต่าง ๆ นั้นคู่ 5 จะมีน้อยมาก เพราะจะทำให้ได้ยาก ต้องค่อย ๆ ออกเสียงโดยแยกคำให้เกิดความไพเราะ

3. เน้นเสียง การเน้นเสียงนั้นมีการร้องเพลงไทยทุกเพลง ถ้าต้องการให้เกิดความชัดเจนข้อความคำร้องใดก็จะเน้นเสียงให้ชัดเจน หรือการเอื้อนทำนองร้องใดที่ต้องการให้ชัดเจน ต้องการให้ผู้ฟังส่วนที่ต้องนี้ก็ร้องเน้นให้ชัดเจน มิใช่ร้องเน้นทั้งเพลงก็ดูแปลก ๆ ไม่ไพเราะ เช่นเดียวกัน การเน้นคำมีมากในบทละคร การร้องให้กับตัวละครนั้นจำเป็นต้องมีการเน้นคำ เพราะเวลานี้กล่าวถึงตัวละครตัวไหน กำลังทำอะไร จะได้ทราบเรื่องราวได้ถูกต้อง

4. ประคบเสียงประคบคำ เป็นการเปล่งเสียงให้นุ่มนวล ไพเราะ ตรงกับอารมณ์เพลง ความหมายของคำและอักขรวิธี โดยเสียงที่ออกมาจะต้องมีความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป

5. กล่อมเสียง หมายถึง การทำเสียงให้นวลเนียนราบรื่นหรือทำเสียงให้เนียน ในการเปล่งเสียงแต่ละครั้งในแต่ละเพลงมีความแตกต่างกัน การกล่อมเสียง คือ คำใดก็ตามที่ต้องการกล่อมเสียงต้องค่อย ๆ ออกเสียงไม่ให้สะดุด ให้ฟังนุ่มนวลราบรื่น

6. กลิ้งเสียง เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการร้องเพลง จะคล้าย ๆ กับการกล่อมเสียง แต่การกลิ้งเสียงนั้นจะทำได้เร็วกว่า ในการร้องเพลงไทยคำร้องที่ต้องการจะทำให้เกิดความไพเราะเหมาะสม ออกเสียงให้ราบรื่น ไม่สะดุด แต่กระชับชัดเจน มีลีลา การออกเสียงที่ยาวเคลื่อนไหวตั้งแต่ออกเสียงจนจบคำได้ไพเราะราบรื่น คล้ายกับทำเสียงให้กลิ้งไปจนถึงจุดหมาย

7. กลิ้งเสียง เทคนิคการกลิ้งเสียงนั้นใช้ในคำร้องในเพลงใดก็ตามถ้าต้องการกลิ้งเสียง คำต่าง ๆ ต้องร้องคำนั้น ๆ ให้ชัดเจนในรูปของการร้องมิใช่การอ่านออกเสียง การร้องชัดเจนนี้ต้องค่อย ๆ ผันเสียงร้องจากไม่ชัดไปให้ชัดในแต่ละคำคล้าย ๆ กับการปั้นคำปั้นเสียง แต่คำที่ต้องการกลิ้งเสียงจะไม่ทำให้เสียงเลื่อนไหลต้องกลิ้งเสียงให้คงที่ตรงกับทำนองของแต่ละเพลง

8. เกลือกเสียง เทคนิคการเกลือกเสียงคล้ายกับการกลิ้งเสียง แต่จะออกเสียงมีสะดุดบ้างนิดหน่อย ในการออกเสียงคำร้องแต่ละคำที่ต้องการใส่เทคนิคการเกลือกเสียง

9. ประดิษฐ์คำ เป็นวิธีการออกเสียงให้ไพเราะ

10. ขยักขย่อนเสียง หมายถึง การเปล่งเสียงเอื้อนที่ยืนเสียงเดียว โดยการปรุงแต่งเสียงให้สละสลวยตรงตามทำนองหลัก

11. ครวญ หมายถึง การเปล่งเสียงออกจากลำคอเป็นเสียงเอื้อน โดยโยนเสียงและผันเสียง โหนเสียงไปสูงและต่ำ มีทั้งเสียงหนักและเสียงเบาเลื่อนไหลติดต่อกันไปจนกว่าจะหมดช่วงทำนอง มักจะมีคำสุดท้ายของเพลงที่จะร้องครวญ “ครวญ” จะมีอยู่ในเพลงร่ายนอก เพลงโอ้ปี่ เพลงประเภท หน้าทับสองไม้

12. เศร้าโศก โดยอาจจะขยายทำนองได้ตามความเหมาะสมในอัตราจังหวะหน้าทับเดิม

13. คร่อม หมายถึง การร้องที่ลงเสียงไม่ตรงจังหวะ อาจจะลงก่อนจังหวะหรือหลังจังหวะ เช่น การลัก การย้อย เสียงที่จบทำนองต้องตรงกับเสียงที่กำหนดไว้โดยเจตนาให้เกิดความไพเราะ

14. คงเสียง หมายถึง การขับร้องที่ใช้เสียงสูงลงมหาเสียงต่ำ หรือเสียงต่ำขึ้นไปหาเสียงสูง ในเสียงเดียวกัน

15. ช้อนเสียง หมายถึง การขับร้องที่ใช้ความหนักเบาของระดับเสียงแสดงความเด่นชัดของคำร้องบางคำให้เหมาะสมกับอารมณ์เพลง

16. บั่นเสียง หมายถึง การบังคับเสียงร้องออกจากลำคอให้กลมกล่อมชัดเจน ตั้งใจที่จะขับร้องลื่นหู

17. ปรับเสียง หมายถึง การลากเสียงอื้อ หรือเสียงอื่น โดยสะท้อนเสียงที่เพดานขึ้นนาสิก แล้วสะดุดเสียง มีลักษณะเดียวกับครั้นแต่เสียงสั้นกว่า

18. โปรยเสียง หมายถึง ลีลาการร้องที่เน้นถ้อยคำ โดยการโยนเสียงจากสูงลงมหาเสียงต่ำ

19. ผันเสียง หมายถึง การใส่หางเสียงที่ถ้อยคำนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

20. ผ่อนเสียง หมายถึง การร้องโดยก่อนที่จะเปล่งเสียงต้องสูดลมหายใจเข้าให้เต็มที เมื่อต้องการใช้เสียงยาวก็ค่อย ๆ ผ่อนลมออกทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอแม้จะต้องทำเสียงที่มีช่วงยาวตามกำหนดจังหวะหนึ่งฉับหนึ่งฉับก็ตาม วิธีนี้จะช่วยชะลอกำลังไว้ให้มีมากพอและผ่อนใช้ให้พอเหมาะพอดี ก็จะมีกำลังเสียงใช้ได้อย่างพอเพียง

21. ม้วนเสียงม้วนคำ หมายถึง การขับร้องที่ใช้ความหนักเบาของระดับเสียง แสดงความเด่นชัดของคำร้องและการเอื้อนเช่นเดียวกับการช้อนเสียง โดยเพิ่มความละเอียดของท่วงทำนอง ลักษณะนี้มักใช้ในตอนจบของท่อนเพลง

22. โยกเสียง หมายถึง การทำเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ในระดับเสียงเดิมกลับไปกลับมาหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะหมดทำนอง

23. โยนเสียง หมายถึง การทำเสียงให้แกว่งไปจากเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่ง และกลับมาเสียงเดิมให้ลงตามจังหวะ โยนเสียงนี้มีไว้เพื่อเป็นที่พักของเพลงบางตอน และเปิดโอกาสให้ผู้ร้องหรือผู้แต่งเพลงได้ประดิษฐ์ทำนองดัดแปลงออกไปตามความพอใจ จะสั้นจะยาวเท่าใดก็ได้เพียงแต่เมื่อสุดท้ายของการพลิกเพลงไปแล้ว ให้มาตกที่เสียงอันเป็นความประสงค์ของโยนเสียงตอนนั้นเท่านั้น

24. รวบเสียง หมายถึง การทำเสียงช่วงท้ายของทำนองเพลงจากการดำเนินทำนองร้องในจังหวะเร็ว โดยสะดุดเสียงแล้วปล่อยทำนองต่อไปให้ช้าลง

25. ลักจังหวะ หมายถึง การร้องซึ่งดำเนินไปโดยไม่ตรงจังหวะ เสียงที่หนักน่าจะลงตรงจังหวะ ก็ทำให้ตกลงในที่อื่นซึ่งไม่ตรงจังหวะ แต่การกระทำนี้เป็นการกระทำโดยเจตนาเพื่อให้เกิดความไพเราะหรือเร้าอารมณ์

26. ย้อยจังหวะ หมายถึง การร้องซึ่งประดิษฐ์ทำนองให้เสียงที่ควรจำตกลงตรงจังหวะไปตกหลังจังหวะ เมื่อเป็นเช่นนั้นทำนองของประโยคนั้นก็จะยาวกว่าประโยคธรรมดา

27. ล่วงหน้า หมายถึง การร้องซึ่งประดิษฐ์ทำนองให้เสียงที่ควรจะตกลงตรงจังหวะไปตกก่อนจังหวะ

28. เลื่อนไหล หมายถึง การเอื้อนเสียงเปล่าไปตามทำนองเพลง

29. เสียงสะดุด หมายถึง การทำเสียงให้กระทบกันเหมือนสะดุดเพียงเบา ๆ ในระหว่างเสียงว่างเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับใช้สอดแทรกหรือปรุงแต่งให้มีอรรถรสยิ่งขึ้น

30. ผ่านเสียง หมายถึง การขับร้องที่ใช้เสียงเอื้อนจากเสียงหนึ่งอย่างต่อเนื่องไปยังอีกเสียงหนึ่ง “เลื่อนไหลและผ่านเสียง” มีความสัมพันธ์กันมีหน่วยเสียงที่ลำดับกันหรือชิดกันไป การผ่านเสียงจะอาศัยการเลื่อนไหล โดยให้เลื่อนไหลบนเสียงต่าง ๆ โดยเสียงต่อเนื่องกันไม่ขาดเสียง

31. หางเสียง หมายถึง การลากเสียงให้สูงขึ้นจากเสียงเดิมเพียงเล็กน้อยในตอนท้ายของคำร้องหรือการเอื้อน เพื่อให้คำชัดเจนหรือไพเราะยิ่งขึ้น

32. เหนเสียง หมายถึง การทำเสียงให้เลื่อนไหลจากต่ำไปหาสูงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการซ้อนเสียง

33. โหนเสียง หมายถึง การทำเสียงเอื้อนให้เลื่อนไหลจากระดับเสียงสูงเดิมให้สูงขึ้นไปอีกส่วนใหญ่จะใช้กับเพลงที่มีอารมณ์เศร้า ประเภทเพลงทยอย

34. เสียงลอย หมายถึง การร้องที่มีเสียงไม่ถึงเสียงสูง หรือระดับเสียงต่ำกว่าเสียงที่กำหนดเป็นลักษณะของการร้องที่ไม่ถูกต้อง

35. เสียงอ้าย หมายถึง ความพยายามใช้เสียงของผู้ขับร้อง ที่จะใช้เสียงสูงกว่าระดับเสียงจริงของแต่ละบุคคล โดยเปล่งเสียงออกจากปากและจมูก ทำให้เสียงที่ออกมาเบากว่าปกติจะใช้ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

36. ล่อนผิวลม หมายถึง เสียงที่ใช้สอดแทรกในระหว่างที่ว่างน้อย ๆ เสียงเบากว่าครั้งแทรกอยู่ในเสียงบริบ เป็นเสียงนิต ๆ

37. อมเสียง หมายถึง ลักษณะคำร้องของคำบางคำที่ต้องใช้วิธีการหุบปากเก็บเสียงแล้วระบายเสียงออกจากจมูกเป็นบางส่วน เพื่อไม่ให้เสียงขาดและทำให้เกิดอารมณ์เพลง

38. บั่นคำ หมายถึง การบังคับเสียงตกแต่งคำร้องให้ไพเราะกลมกล่อมชัดเจน

39. เสียงลงทรวง หมายถึง วิธีการขับร้องที่เกิดจากการออกเสียงจากลำคอลงทรวงอกแล้วเปล่งออกมา เพื่อเกิดอารมณ์ต่าง ๆ นิยมใช้ในเพลงสำเนียงมอญ และทำนองแหล่

40. เสียงปลิว เป็นเทคนิคการทำเสียงที่ใช้ถ้อยคำชัดเจนไพเราะขึ้น คล้ายสะบัดแต่เบาและนุ่มนวลกว่า

41. ร่อนใบไม้ร่วง หมายถึง เสียงที่ค่อย ๆ เลื่อนไหลจากเสียงสูงลงมาหาเสียงต่ำไปสู่เสียงทำนองหลัก

42. สะบัดเสียง หมายถึง การทำเสียงตั้งแต่ 3 เสียงขึ้นไปในตอนท้ายบางช่วงของการเอื้อนให้ต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็ว

43. ทิ้งเสียง เป็นวิธีการขับร้องที่เน้นคำร้องเป็นคำ ๆ แต่ให้มีความไพเราะ

44. บีบเสียง หมายถึง เป็นวิธีการขับร้องที่เกิดจากการเกร็งที่กราม หรือช่วงท้องเพื่อแก้ปัญหาการขับร้องให้เสียงสูงตรงกับเสียงที่ต้องการ จะคล้ายเสียงอ้ายหรือเสียงผี

45. กนกคอ เป็นวิธีการขับร้องที่ใช้การเอื้อนลูกคอให้มีจังหวะไพเราะ เหมือนเป็นกลเม็ดอย่างหนึ่ง

คณพล จันทรหอม (2539: 26) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่จะฝึกหัดขับร้องเพลงไทย คือ ผู้ที่สนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็มักจะศึกษาเรื่องนั้นจนเกิดความชำนาญเป็นพิเศษ ผู้ที่สนใจเครื่องดนตรีไทยชนิดใดก็สามารถศึกษาและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ แต่เนื่องจากผู้ที่สนใจทางด้านการขับร้องก็มีอาจจะขับร้องได้ทุกคน เพราะผู้ที่จะสามารถขับร้องเพลงไทยให้ไพเราะจนเกิดศรัทธาได้นั้นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะตัวหลายประการ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ที่มีความสามารถในการฝึกหัดขับร้องควรมีลักษณะดังนี้

มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ดี คือ ไม่เป็นโรคภัยเจ็บตัวเรื้อรัง โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปล่งเสียง

มีบุคลิกภาพดี คือ มีรูปร่างหน้าตาอยู่ในขั้นดี และไม่มีความพิการทางร่างกาย เนื่องจากคนไทยส่วนมากมีค่านิยมที่รักความสวยความงาม สังเกตได้จากการทำอาหารต้องสวยงามไว้ก่อน จึงจะชวนรับประทาน นักร้องก็เช่นกัน ต้องมีรูปร่างหน้าตาดี ผู้ฟังจึงจะฟัง

มีเสียงกังวานแจ่มใส ไม่แตกพร่า มีความกังวาน เสียงไม่โตหรือห้าว และไม่เล็กหรือแหลมจนเกินไป ลักษณะของผู้ที่จะฝึกหัดขับร้องได้ดีนั้น จะต้องมีส่วนห่างระหว่างเสียงต่ำกับเสียงสูงต่างกันมาก ๆ มีจำนวนของเสียงมาก สามารถใช้เสียงสูงและต่ำได้อย่างมีคุณภาพ เพราะเพลงแต่ละเพลงมีอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไป การใช้เสียงสูงหรือต่ำก็มีผลต่อการสร้างอารมณ์ให้แก่บทเพลง

ออกเสียงคำได้ถูกต้องตามอักขรวิธี สามารถออกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ได้ชัดเจนถูกต้อง รวมทั้งต้องร้องออกเสียงคำให้ถูกต้องตามหลักภาษา

ดวงใจ อมาตยกุล (2546: 46) กล่าวถึงเทคนิคพื้นฐานการร้องเพลงประกอบด้วย 3 หลักการใหญ่ ๆ

1. การวางท่าทางและการหายใจ ตามปกติการหายใจเข้า-ออก จะเป็นไปอย่างราบเรียบโดยหายใจทางจมูก แต่ในขณะที่ออกกำลังกายจะหายใจเข้าออกจำนวนมากโดยหายใจทางปาก ส่วนในขณะที่ร้องเพลงควรหายใจทางปาก โดยหายใจเข้าอย่างรวดเร็วให้ได้ลมมาก และหายใจออกด้วยการควบคุมเพื่อให้เกิดแรงสนับสนุนและให้ผ่อนลมได้อย่างสม่ำเสมอ

แรงสนับสนุน (support) มีความสำคัญมากในการร้องเพลงและการผ่อนคลาย (relax) เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการร้องเพลงเช่นกัน

ระบบการหายใจของการร้องเพลงนั้นจะจริงจังกว่าการหายใจตามปกติ ลมหายใจที่เข้าไปทางปากจะเข้าไปเต็มปอดมากขึ้น ทำให้ปอดขยายและซี่โครงขยาย กะบังลมเป็นกล้ามเนื้อและพังผืดรูปโดมที่ทำหน้าที่กั้นระหว่างช่องอกกับช่องท้อง แต่นักร้องใช้กะบังลมช่วยในการร้องเพลงด้วย เพราะเวลาหายใจเข้าไปเต็มที่นั้น กะบังลมจะถูกกดลงให้แบนลง จึงทำให้ท้องป่องได้ แล้วที่นี้ก็กดกล้ามเนื้อหน้าท้องและดึงกล้ามเนื้อลำตัวขึ้น ซึ่งเป็นการไปกำกับการทำงานของกะบังลมให้มาช่วยผลักดันออกจากปอดให้มีพลังหรือมีแรงสนับสนุนเพิ่มขึ้นมากกว่าการหายใจตามปกติ

การหายใจสำหรับการร้องเพลงจะใช้การยืดลมหายใจที่ยาวกว่าในขณะพูด ผู้ร้องควรสามารถจัดลมหายใจให้พอดีกับประโยคเพลง เพื่อจะได้ไม่ต้องหายใจระหว่างประโยคเพลง ทำให้รู้สึกเหมือนถูกขัดจังหวะทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง ซึ่งทำให้เสียรรถรส

2. การเปล่งเสียงและการก้องกังวานของเสียง ในการเปล่งเสียงพูดนั้น เวลาพูดจะพูดเป็นคำไปเลย โดยไม่มีการรื้อใด ๆ แต่ในการร้องเพลงอาจต้องมีการถ่วงเวลาในคำแต่ละคำหรือในประโยคเพลง เนื่องจากมีทำนองเพลงเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดเสียงสั้น-เสียงยาว และเสียงสูง-เสียงต่ำในแต่ละคำหรือในแต่ละประโยค ลีลาของทำนองเพลงที่สอดคล้องขึ้นอยู่กับการร้องนั้นจะทำให้เกิดอรรถรสทางเสียงเพลง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของผู้ร้องในการจะถ่ายทอดให้ได้ความหมายที่โดนใจผู้ฟัง

วิธีการร้องคำร้องของเพลง คือการสามารถแยกแยะได้ว่าสระตัวใดจะร้องเสียงยาว และจะปิดคำเสียงสั้นตรงที่ใดในคำแต่ละคำ เพื่อให้เข้าใจในความหมายและให้ได้อารมณ์เพลงตามอารมณ์ของเพลง การพูดไม่ชัด และการร้องคลุมเครือ จะทำให้เพลงไม่ชวนฟัง เหมือนกับการได้รูปภาพที่มัว ไม่ชัดเจน

อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การเปล่งเสียงพยัญชนะและสระที่ไม่ชัดเจนนั้น ในบางครั้งอาจเกิดมาจากการทำรูปปากที่ไม่ถูกต้องด้วยความขี้เกียจขยับขากรรไกร ริมฝีปาก และลิ้น

เครื่องดนตรีทุกเครื่องจะมีระบบการสร้างเสียงและมีระบบการก้องกังวานเสียงอยู่ในตัว สำหรับนักร้องใช้เครื่องดนตรีในร่างกายสร้างเสียง เสียงบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นจากเส้นเสียงนั้นยังไม่เพียงพอสำหรับการร้องเพลง เสียงร้องเพลงต้องมีความกังวาน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการร้องเพลงไพเราะ

การก้องกังวานของเสียงเกิดจาก 2 องค์ประกอบ คือ ส่วนสร้างเสียงและลมหายใจ ซึ่งทั้งสองส่วนสร้างจากเครื่องดนตรีของนักร้องที่อยู่ในร่างกายซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ หากแต่สามารถปรับการทำงานของกล้ามเนื้อต่าง ๆ ให้ยืดหยุ่นเพื่อช่วยในการสร้างเสียงได้ เช่น สามารถฝึกให้ปอดเก็บลมได้มากขึ้น หรือฝึกการวางตัวของเสียงให้ก้องกังวานในโพรงหน้า เป็นต้น

เสียงที่มีความก้องกังวานจะเคลื่อนที่ไปในอากาศได้ง่ายกว่าเคลื่อนที่ไปผ่านของแข็ง สิ่งบอบบางและอ่อนนุ่มจะเป็นตัวสะท้อนเสียงก้องกังวานได้ดี นักร้องจะทำเสียงก้องกังวานได้ดีเมื่อสามารถให้เนื้อที่ในโพรงหน้าในการก้องกังวานเสียงได้มาก โดยไม่มีสิ่งกีดขวาง

ไม่ว่าจะร้องเพลงสโตร์ใดก็ล้วนต้องใช้ความก้องกังวานของเสียงแต่จะใช้ในลักษณะแตกต่างกันเนื่องมาจากระดับเสียงสูง-ต่ำในเพลงแต่ละชนิดจะสูง-ต่ำไม่เท่ากัน รวมทั้งใช้สไตล์การร้องที่แตกต่างกัน

3. การทำความเข้าใจและการถ่ายทอดอารมณ์เพลง การตีบทความบทเพลงเป็นกระบวนการคิดถึงเหตุผลต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจเนื้อเพลงและลีลาของทำนองเพลงที่ประกอบเข้าเป็นหนึ่งเดียวกันกับเนื้อร้อง เพื่อเลือกใช้ลีลา น้ำเสียง ลักษณะเสียง และให้สีสันของเสียงได้ตามความหมายของเพลง

หลักสำคัญของการตีความบทเพลงเพื่อจะร้องเพลงให้ไพเราะนั้น ให้เริ่มต้นพิจารณาที่เนื้อร้องของเพลง โดยให้ดูว่าผู้แต่งเพลงมีวัตถุประสงค์จะสื่อความหมายอะไรมาในเนื้อเพลงนั้น ๆ จากนั้นก็ทำความเข้าใจความหมายของเนื้อเพลงด้วยประสบการณ์ชีวิตของตนเอง และต่อไปให้พิจารณาทำนองเพลงว่ามีการขึ้นลงหรือมีลวดลายอย่างไร ทั้งนี้เพื่อออกแบบการใช้ น้ำเสียงและสีสันของเสียงตามแบบที่เป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคล และขั้นสุดท้ายให้พิจารณาว่าจะเปล่งเสียงด้วยเทคนิคแบบไหนเพื่อสื่อความหมายตามอารมณ์เพลงนั้น

การร้องเพลงที่ดีนั้นให้ร้องออกมาจากใจด้วยความอบอุ่น กลั่นเสียงเพลงออกมาจากกันบึ้งของหัวใจ ผังกายและใจเข้าไปในเพลงให้เป็นชีวิตเดียวกัน ถ่ายทอดบทเพลงด้วยชีวิตและจิตใจด้วยอารมณ์ที่มีความหมายจากการใช้จินตนาการ

การจะร้องเพลงให้ได้อารมณ์และโดนใจ คือการรู้จักที่จะวางของเสียงอย่างถูกต้องที่เหมาะสมกับลักษณะของอารมณ์

เฉลิมพล งามสุทธิ (2526: 59) กล่าวว่าลักษณะของการร้องประสานเสียงและร้องเดี่ยว (Vocal Music) ลักษณะการขับร้องที่เป็น Vocal Music นั้นแตกต่างจากการร้องเพลงธรรมดา ตรงที่เพลงร้องธรรมดานั้นใครจะร้องก็ได้ ส่วนพวก Vocal Music นั้นผู้ร้องจะต้องผ่านการฝึกมาอย่างดีเป็นเวลานาน น้ำเสียงจะต้องได้รับการแก้ไขให้มีความสูงต่ำเท่ากับเสียงดนตรีในกลุ่มโซปราโน ผู้ชายเสียงเทเนอร์ก็ต้องร้องให้มีน้ำเสียงเท่ากับเครื่องเทนเนอร์ ผู้ร้องจะต้องใช้อวัยวะออกเสียงให้ถูกต้องทั้งปอด หลอดเสียง ขากรรไกร และโพรงปาก ริมฝีปาก การร้องก็ไม่นิยมใช้เครื่องขยายเสียง แต่จะใช้เสียงธรรมชาติ ที่มีอยู่ให้เกิดผลเต็มที่ บทเพลงที่นำมาร้องก็มักจะนำมาจากวรรณคดีหรือบทกวีนิพนธ์ที่มีความหมายลึกซึ้ง การฝึกฝนทางการร้องมีความยากง่ายไม่แพ้กับการฝึกทางดนตรี

ดุษฎี พนมยงค์ (2547: 15-47) กล่าวถึงการฝึกหายใจในการขับร้อง ขั้นแรกต้องยืนให้ถูกต้องคือยืนตรงอย่างมั่นคง ยึดอก ผ่อนคลายทุกส่วนในร่างกาย ทำตัวให้สบาย ๆ ใจต้องสงบ ใจยิ่งสงบลมหายใจก็ยิ่งเป็นธรรมชาติ ขณะสูดลมหายใจเข้าปอด ปอดจะขยายกว้าง ซีโครงยึดออกสองข้างวิธีการใช้ลมหายใจในการร้องเสียงสูงและเสียงต่ำนั้นต่างกัน ขณะร้องเสียงต่ำไม่ต้องหายใจแรงนักไม่เช่นนั้นลำคอจะตีบ เสียงจะออกมาข้างนอกลำคอ ลมหายใจแผ่วเกินไปก็อาจทำให้เสียงถูกห่อหุ้มอยู่ข้างในและเบา การใช้วิธีแบบถอนหายใจเสียงจะไม่มีพลัง เมื่อร้องจะรู้สึกหายใจลำบาก เปลืองลมหายใจและเปลืองแรง ลมหายใจที่ใช้เสียงร้องกลางกับตอนพูดใกล้เคียงกัน เพราะการฝึกร้องเสียงระดับกลางควบคุมได้ค่อนข้างง่ายกว่าการร้องเสียงระดับสูง ลมหายใจขณะร้องเสียงสูงก็คล้ายกับตอนพูดเสียงดังแต่ห้ามยกไหล่ทั้งสอง เมื่อฝึกเสียงร้องได้ค่อนข้างนิ่งและสม่ำเสมอแล้วก็ค่อย ๆ ฝึกร้องให้สูงขึ้นและเบาลง การสูดลมหายใจเข้า-ออกยังต้องเป็นหนึ่งเดียวกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของศิลปะการขับร้องประกอบดนตรีซ้องปาก ริมฝีปาก ลิ้น เสียงสะท้อน ภาสกร เป็นต้น น้ำเสียงจึงมีพลัง

การควบคุมการหายใจให้ได้ดีนำไปสู่การเปล่งเสียงที่ดี ควรนำการเปล่งเสียงมารวมกับขั้นตอนการฝึกวิธีการหายใจและขณะฝึกเปล่งเสียงก็ควรทำพร้อมกับการฝึกเสียงสะท้อนมิฉะนั้นเสียงร้องจะไม่ไพเราะ

1. การเปล่งเสียงขับร้อง

การเปล่งเสียงขับร้องในปัจจุบันแยกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. วิธีการร้องแบบ Bel Canto หรือที่เรียกกันว่า วิธีการแบบคลาสสิก แบบโอเปร่า

2. วิธีการร้องแบบธรรมชาติ อาจแบ่งได้เป็นวิธีการร้องแบบลูกทุ่งและแบบเพลงยอดนิยมทั่วไป เสียงที่ดีคือ หวาน ไพเราะ สดใส กังวาน พลั้ว กล่าวคือ น้ำเสียงไพเราะ คุณภาพเสียงสดใส เสียงสะท้อน กังวาน สิ่งนี้ต้องผ่านการฝึกฝนอย่างจริงจัง เพื่อให้เสียงนั้นเป็นธรรมชาติที่สุด เริ่มฝึกจากการเปิดช่องคอ จำเป็นต้องพยายามให้ช่องค่อนี้คลายความเกร็งและขยายออก โดยเริ่มจากการพูดหรืออ่านบทกลอน โดยใช้วิธีการหายใจเข้า-ออกที่ถูกต้อง ผลักดันให้ช่องคอเปิดออกหรือใช้สระเบางตัวช่วยในการฝึก เช่น ใช้สระอุ สระโอ โดยร้องเสียงยาวไปตามสระ

2. วิธีการสร้างเสียงสะท้อน

อวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงสะท้อน คืออวัยวะที่กลั่นกรองเสียง ประกอบด้วยช่องคอ โพรงจมูก ช่องปาก เพดานแข็ง ลิ้น ฟัน ริมฝีปาก เป็นต้น จุดประสงค์ของการสร้างเสียงสะท้อนคือ ทำให้เสียงไพเราะสมบูรณ์สดใส ชัดเจนมีกังวานทุกเมื่อ อีกทั้งทำให้เสียงขึ้นลงอย่างต่อเนื่อง หากสร้างเสียงสะท้อนได้ถูกต้อง เสียงจะกังวานใสไปไกล เสียงที่ไม่มีแรงสะท้อนจะไม่ไพเราะและดังไม่นาน การที่จะเปล่งเสียงร้องให้เกิดเสียงสะท้อนได้นั้นต้องอาศัยวิธีการหายใจที่ถูกต้องและเปิดช่องคอให้เป็นธรรมชาติไม่เกร็ง ปล่อยให้คลื่นเสียงตามธรรมชาติสั่นสะท้อนในอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงสะท้อน เกิดเป็นเสียงอันไพเราะ มีกังวาน และที่สำคัญยิ่งคือ การร้องเสียงสูงนั้นให้ว่าเราจะเอื้อมขึ้นไปหาเสียงนั้นๆ หากแต่ควรจะหยุดเสียงนั้นๆ ลงมาจากเหนือโพรงจมูก และปล่อยให้เสียงออกมาบาง ๆ (fine) ก่อน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายให้เสียงดัง (หรือใหญ่) ขึ้น

ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542: 31643-3173) กล่าวถึงจังหวัดน่านว่า เป็นจังหวัดชายแดนที่เก่าแก่จังหวัดหนึ่งของดินแดนล้านนา มีหลักฐานปรากฏว่าที่ตั้งเมืองน่านแต่เดิมอยู่ที่เมืองบัว ตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ปัจจุบันน่านตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภาคเหนือบริเวณเส้นรุ้งที่ 18 องศา 46 ลิปดา 30 พิลิปดา เส้นแวงที่ 100 องศา 46 ลิปดา 44 พิลิปดา

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดแพร่ และจังหวัดเชียงราย

ข้อมูลพื้นฐาน

อักษรย่อ คือ “นน”

ต้นไม้ประจำจังหวัด คือ ต้นกำลังเสือโคร่ง

คำขวัญประจำจังหวัด “พระธาตุแช่แห้ง แ่งเรื่อลือเลื่อง เมืองงาช้างดำ จิตรกรรมวัดภูมินทร์ เสาดินนาน้อย แอ่วดอยภูคา ผ้าลายน้ำไหล มะไฟจีนรสดี มีเครื่องเงินหลากหลาย เครื่องหายน่าชม ส้มสีทองเมืองน่าน”

สัญลักษณ์ของจังหวัด

สัญลักษณ์ของจังหวัดน่าน เป็นรูปโคศุภราชยืนบนแท่นบนหลังโคบรรทุกพระเจดีย์และมีรูปครุฑพ่าห์ซึ่งเป็นเครื่องหมายของทางราชการ พระเจดีย์หมายถึงพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 7 องค์ (กระดูกข้อมือข้างขวา) ของพระพุทธเจ้าที่พระญาครานเมืองผู้ครองวรนครได้รับพระราชทานมาจากกรุงสุโขทัยเมื่อปี พ.ศ.1896 พระองค์อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุไว้ในเจดีย์ ณ ดอยภูเพียงแช่แห้ง

ภาพประกอบ 1 ตราประจำจังหวัด

สำหรับโคซึ่งบรรทุกองค์เจดีย์อยู่นั้น มีที่มาจากพระสุบินของพระญาผากอง ที่ทรงสุบินเห็นโควิ่งข้ามแม่น้ำน่านมาถ้ำมูรรอบ ๆ บริเวณแห่งหนึ่งในเขตตำบลห้วยไคร้แล้วเหยียบพื้นดินเป็นรอยสี่เหลี่ยมผืนผ้าไว้ก่อนที่จะหายไป เมื่อพระองค์ตื่นจากบรรทม จึงตามไปดูบริเวณที่สุบินเห็น ปรากฏว่ามีรอยเท้าของโคที่เหยียบมูลไว้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจริง ๆ พระองค์จึงเลือกบริเวณที่สุบินเห็นนั้น ให้เป็นที่ตั้งเมืองแห่งใหม่ นอกจากนี้ชาวเมืองน่านยังยกย่องว่าโคเป็นผู้บันดาลให้เกิดเมืองใหม่ขึ้นจึงนิยมทำรูปโคติดไว้ตามจัวบ้านเรือนเพื่อความเป็นสิริมงคล

ประวัติความเป็นมา

ชื่อของเมืองน่านเรียกกันมาแต่เดิมหลายชื่อ เช่น “เมืองน่าน” ซึ่งปรากฏในตำนานพระธาตุภูเพียงแซ่แห่ง แต่คำว่า “น่าน” แปลว่ายิ่งใหญ่ กว้างขวาง และที่ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ก็เรียกว่า “เมืองน่าน” ส่วนชื่อ “นันทบุรี” เป็นคำที่เรียกโดยการผูกศัพท์ให้เข้าระบบภาษาบาลี แต่ก็มี การเรียกชื่อโดยรวมว่า “นันทบุรีศรีนครน่าน”

ประวัติของเมืองน่านโดยสรุปคือ ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18 มีชนกลุ่มหนึ่งภายใต้การ นำของพระญาณุกาเจ้าเมืองย่าง ซึ่งเป็นต้นราชวงศ์ภูคา ได้สร้างเมืองขึ้นใหม่อีกแห่งหนึ่งที่ลุ่มแม่น้ำ ย่างในบริเวณพื้นที่ราบทางตอนบนของจังหวัดน่าน ชื่อ “เมืองบัว” และมีการเขียนด้วยอักษรล้านนา เป็น “พั่ว” หรือ “พลั่ว” ซึ่งก็ออกเสียงว่า “บัว” ชื่อเมืองนี้เรียกตามภาษาบาลีเป็น “เมืองวรรณคร” ซึ่งกล่าวกันด้วยว่าที่มาของชื่อเมือง “วรรณคร” ดังกล่าว เนื่องมาจากพระญาณุกาเลือกชัยภูมิใน การสร้างเมือง เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงขนานนามว่า “วรรณคร” อันหมายถึง “เมืองดี” ปัจจุบันปรากฏ หลักฐานเป็นซากคันดินและคูเมืองเก่าอยู่ข้างวัดพระธาตุเบ็งสกัดในเขตท้องที่ตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว กษัตริย์องค์แรกของเมืองนี้คือ “ขุนฟอง” ราชบุตรบุญธรรมองค์ที่ 2 ของพระญาณุกา

เมื่อบ้านเมืองเริ่มมั่นคงเป็นปึกแผ่น พระญาณุกาเมืองแห่งแคว้นพะเยา ก็ได้เริ่มแผ่ขยาย อำนาจเข้ามายึดครองเมืองบัวหรือวรรณครชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง แต่หลังจากขุนฟองถึงแก่พิราลัยแล้ว เมืองบัวก็เริ่มหันไปมีความสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ดังปรากฏชื่อเมืองบัวอยู่ ในศิลาจารึกหลักที่ 1

ต่อมาพระญาครานเมือง (ราชบุตรของพระญาผากอง) กษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งเมืองวรรณคร ได้ย้ายเมืองมายังที่ตั้งใหม่ในบริเวณที่ราบตอนล่างฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน พร้อมกับสร้างพระธาตุ แซ่แห่งขึ้น โดยนำพระธาตุและพระพิมพ์มาจากเมืองสุโขทัยในปี พ.ศ.1902 การย้ายเมืองในครั้งนี้ เป็นโอกาสดีที่ได้ขยายอาณาเขตของนครรัฐให้กว้างขวางออกไปจรดเมืองแพร่ซึ่งอยู่ทางตอนใต้

ภาพประกอบ 2 พระธาตุแช่แห้ง

ภาพประกอบ 3 วิหารวัดพระธาตุแช่แห้ง

อนึ่ง พระญาครานเมืองทรวงเห็นว่าที่ดอยภูเพียงแช่แห้งซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุแช่แห้ง เป็นที่ราบกว้างใหญ่พอที่จะสร้างเมืองขึ้นได้ พระองค์จึงอพยพผู้คนจากวรรณครมายังดอยภูเพียงแช่แห้ง ในปี พ.ศ.1911 เรียกชื่อเมืองใหม่ว่า “ภูเพียงแช่แห้ง” อีก 5 ปีต่อมา พระญาครานเมืองเสด็จสวรรคต พระญาผากองราชโอรสของพระองค์ (ชื่อซ้ำกับพระอัยกา) ขึ้นครองเมืองแทน ทว่าอีก 6 ปีต่อมา ลำน้ำน่านที่ไหลผ่านเมืองเกิดแห้งแล้ง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนกันมาก พระญาผากองจึงย้ายเมืองไปยังที่ตั้งใหม่ ณ ตำบลบ้านห้วยไคร้ ซึ่งเป็นของจังหวัดน่านในปัจจุบัน พระญาผากองทรงครองเมืองอยู่เป็นเวลา 21 ปี จึงเสด็จสวรรคต รัชทายาทผู้ครองเมืองต่อมาคือเจ้าศรีจันทะ ในครั้งนั้นเจ้า นครแพร่ได้ยกทัพขึ้นมาตีเมืองน่าน และครองเมืองอยู่ระยะเวลาหนึ่ง ก่อนที่ราชวงศ์น่านจะตีกลับคืน มาได้ทั้งนี้ เมื่อมีการย้ายวรรณครมายังเมืองใหม่ ณ บ้านห้วยไคร้ จึงทำให้มีตัวเมือง 2 แห่ง คือที่เมืองเก่าเรียกว่า “เวียงใต้” และเมืองใหม่เรียกว่า “เวียงเหนือ”

นอกจากนี้ ตัวเมื่อน่านซึ่งหันหน้าออกสู่แม่น้ำน่านจะมีกำแพง 4 ด้าน ยาวทอดตัวไปตามลำน้ำน่านเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวกำแพงสูงชันจากพื้นประมาณ 2 วามีเชิงเทินกว้าง 3 ศอก ประกอบด้วยใบเสมา ตรงมุมกำแพงมีป้อมและปืนประจำแต่ละป้อมรวม 4 กระบอก ประตูเมืองมี 7 ประตู

เมื่อน่านรักษาความเป็นอิสระจนถึงสมัยพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ซึ่งมีพระประสงค์ที่จะแผ่ขยายอาณาเขต ได้กรีธาทัพมาตีเมืองน่าน ที่เจ้าศรีอินตะแก่นท้าวครองเมืองอยู่ในเวลานั้น และไม่สามารถจะต้านทานกองทัพของพระเจ้าติโลกราชได้ จึงทิ้งเมืองพาครอบครัวอพยพลงมาอาศัยพระยาเซลิ้งอยู่ที่เมืองเซลิ้ง ในปีพุทธศักราช 1993 ด้วยเหตุนี้ทำให้พระเจ้าติโลกราชได้ยกกองทัพลงมาตีเมืองซากังราวหรือกำแพงเพชรในปีรุ่งขึ้น เมื่อตีได้เมืองซากังราวแล้วก็เลยไปตีเมืองสุโขทัยต่อ แต่ก็เข้าตีเมืองไม่ได้จึงเลิกทัพกลับไป

เมื่อครั้งพระเจ้าติโลกราชยกทัพลงมาตีเมืองน่านได้นั้นเมืองน่านก็มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของล้านนา แต่หลังจากพระญาผาแสงเจ้าผู้ครองนครน่าน ราชวงศ์ภูคาองค์สุดท้ายถึงแก่พิราลัย ฐานะเมืองน่านก็เปลี่ยนเป็นหัวเมืองในราชอาณาจักรล้านนา กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ได้จัดส่งเจ้าเมือง ที่อยู่ในเขตการปกครอง ผลัดเปลี่ยนกันมาปกครองเมืองน่าน นับตั้งแต่หมื่นสร้อยเชียงของ (ปีพุทธศักราช 2005) เป็นต้นมาจนถึงพระญาพลเทพฤาชัย (ปีพุทธศักราช 2079) พงศาวดารได้กล่าวว่า ในช่วงระยะเวลานี้ได้มีการสร้างวัดต่าง ๆ ขึ้น เช่น วัดหลวงกลางเวียง วัดช้างค้ำ เป็นต้น

ต่อมา เมื่อพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่าได้ยกกองทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ ราชธานีของอาณาจักรล้านนาได้ในปีพุทธศักราช 2101 พระญาพลเทพฤาชัยเจ้าเมืองน่านได้ทราบข่าวว่าเมืองเชียงใหม่เสียแก่พม่าแล้วจึงหนีไปพึ่งเมืองหลวงพระบางพระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์พม่าจึงโปรดเกล้าฯ ให้พญาหน่อคำเสถียรสงครามมาเป็นเจ้าเมืองน่าน

หลังจากเมืองน่านได้เข้าร่วมอยู่ในอาณาจักรล้านนา นับแต่สมัยพระเจ้าติโลกราชเป็นต้นมาเมืองน่านก็ไม่เคยได้รับเอกราชเลย เนื่องจากต้องขึ้นตรงต่อการปกครองของพม่าที่ครองเมืองเชียงใหม่ตลอดมา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปีพุทธศักราช 2310 และเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชกรุงศรีอยุธยาคืนคืนมาจากพม่าได้แล้ว หัวเมืองทางล้านนาก็ยังถูกพม่ายึดครองอยู่ พระองค์ทรงยกทัพขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ถึงสองครั้ง จึงสามารถตีเมืองเชียงใหม่ได้ และให้เจ้าพระยาจักรี (ต่อมาคือรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) อยู่จัดการปกครองหัวเมืองทางล้านนา ซึ่งท่านได้เกลี้ยกล่อมให้เจ้าเมืองน่านกลับมาสวามิภักดิ์กับฝ่ายไทยและให้เจ้าน้อยวิฑูรกลับไปครองเมืองน่าน แต่ต่อมาเจ้าน้อยวิฑูรไม่ตั้งมั่นอยู่ในสัจจะ จึงถูกส่งตัวพร้อมทั้งครอบครัวลงมายังกรุงธนบุรี ในปีพุทธศักราช 2321 เป็นเหตุทำให้เมืองน่านขาดผู้นำ กองทัพพม่าจากเมืองเชียงแสนจึงยกกำลัง

กวาดต้อนเอาผู้คนไปหมด ดังนั้นเมืองน่านจึงถูกทิ้งร้างไม่มีผู้คนเป็นเวลาถึง 21 ปี ในปี พ.ศ. 2343 พญาอัตถวรปัญญา ซึ่งได้รับโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ให้เป็นเจ้าเมืองน่านขณะนั้น ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตย้ายเมืองและอพยพผู้คนจากบ้านถิดในเขตเมืองน่านกลับไปตั้งถิ่นฐานยังเมืองน่านเดิมที่ถูกทิ้งร้าง และทำการก่อสร้างกำแพงเมือง รวมทั้งบูรณะเมืองขึ้นใหม่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2360 แม่น้ำน่านไหลนองผิดปกติเกิดน้ำท่วมใหญ่ ลำน้ำน่านได้ไหลเข้าสู่ตัวเมืองน่าน ทำลายบ้านเรือนราษฎรพังทลายไปเป็นจำนวนมาก กำแพงเมืองด้านทิศตะวันออกถูกน้ำเซาะพังเสียหายลงไปทั้งแถบ พระยาสุมนเทวราชเจ้าผู้ครองนครน่านในขณะนั้นจึงย้ายเมืองไปยังที่ดอน บริเวณดงพระเนตรช้าง (เพนียดช้าง) ห่างจากเวียงเดิมไปทางเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เรียกว่า “เมืองเวียงเหนือ” ซึ่งตัวเมืองแห่งใหม่ทอดยาวไปตามถนนสุมนเทวราชในปัจจุบัน

จนกระทั่งอีก 36 ปีต่อมาตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แม่น้ำน่านเปลี่ยนทิศทาง แนวลำน้ำถอยห่างจากกำแพงเก่าไปมาก เจ้าอนันตวรฤทธิเดช (ภายหลังได้รับการเลื่อนยศเป็นเจ้าอนันตวรฤทธิเดช) ผู้ครองนครน่านในขณะนั้น จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ย้ายเมืองมายังที่ตั้งเดิม (เวียงใต้) โดยทำการบูรณะซ่อมแซมเมืองเก่าที่ร้างนั้นให้ตึ่เดิม และสร้างกำแพงเมืองขึ้นใหม่ด้วยการก่ออิฐถือปูน ดังที่ตึกมาถึงปัจจุบัน

ทั้งนี้ มีการค้นพบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ในพื้นที่เขตจังหวัดน่านมานานแล้ว เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยหินเก่า สมัยหินกลาง สมัยหินใหม่ จนถึงยุคโลหะ ในบริเวณที่ลาดไหล่เขาและที่ราบใกล้กับลำน้ำหลายสาย เช่น ที่ราบตอนบนแถบอำเภอบัว ที่ราบตอนล่างในเขตอำเภอเมืองและอำเภอนาน้อย เป็นต้น (ปัจจุบันเครื่องมือต่าง ๆ ที่ค้นพบได้รับการเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน)

อนึ่ง พงศาวดารเมืองน่านได้สรุปความเป็นมาของเมืองน่านที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณเป็น 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคเมืองบัว ราวก่อน พ.ศ. 1800 พระยาภูคาเจ้าเมืองย่าง (อยู่ในเขตอำเภอเมืองบัวปัจจุบัน) มีพระโอรส 2 พระองค์ได้แก่ ขุนนุ่น ขุนฟอง โดยองค์พี่ได้ครองเมืองจันทบุรี (สันนิษฐานว่าเป็นเมืองเวียงจันทน์ องค์น้องหรือขุนฟองได้ครองเมืองวรรณคร

2. ยุคเมืองวรรณคร ปรากฏซากของเมืองวรรณครในท้องที่ตำบลศิลาเพชร อำเภอบัว คนรุ่นหลังนิยมเรียกว่าเมืองบัวหรือเมืองพลัว เมื่อขุนฟองสร้างเมืองวรรณครแล้ว ราชวงศ์ภูคาได้สืบสมบัติต่อมาถึงเจ้าเมืององค์ที่ 5 ตามพงศาวดารกล่าวว่าเมืองวรรณครเป็นเมืองประเทศราชของสุโขทัย เจ้าเมืองในขณะนั้นได้แก่พระยาครานเมือง ได้ไปช่วยงานสร้างวัดหลวงที่กรุงสุโขทัยและได้รับ

พระราชทานพระบรมสารีริกธาตุมา 7 องค์ จึงมีการสร้างพระธาตุแช่แห้งขึ้นเพื่อประดิษฐานองค์พระธาตุภายหลังเมืองเกิดคับแคบ ขยายต่อไปไม่ได้ พระญาครานเมืองจึงโปรดให้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่บริเวณน้ำแม่เตียนและแม่ลิ่งใกล้กับดอยภูเพียงแช่แห้งและขนานนามเมืองใหม่ว่า “ภูเพียงแช่แห้ง”

3. ยุคเมืองภูเพียงแช่แห้ง เมื่อพระญาครานเมืองย้ายเมืองมาอยู่ที่ภูเพียงแช่แห้งได้ 5 ปี ก็ถึงแก่พิราลัย พระญาผากองราชบุตรครองเมืองต่อได้อีก 6 ปี ทรงเห็นว่าฝั่งแม่น้ำน่านทางทิศตะวันตกที่บ้านห้วยไคร้ (ตัวจังหวัดน่านในปัจจุบัน) มีที่ราบกว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์กว่า จึงอพยพผู้คนมาสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่บ้านห้วยไคร้ในปี พ.ศ.1911

4. ยุคเมืองน่าน (เวียงนันทบุรี) หลังจากที่พระญาผากองอพยพผู้คนมาสร้างเมืองใหม่แล้ว ก็มีเจ้าผู้ครองเมืองสืบราชวงศ์ต่อมาถึงเจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย คือเจ้ามหาพรหมสุรธาดา ซึ่งถึงแก่พิราลัยเมื่อปี พ.ศ.2474 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐบาลได้ยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองและให้ทุกจังหวัดขึ้นต่อการปกครองส่วนกลาง รวมแล้วมีเจ้าผู้ครองนครน่านทั้งสิ้น 64 พระองค์

ลักษณะสถาปัตยกรรม

ลักษณะสถาปัตยกรรมของเมืองน่านแต่แรกเริ่ม ปรากฏที่เวียงบัวประมาณ พ.ศ.1800 จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นแบบไทลื้อ พลเมืองส่วนใหญ่ของน่านได้ร่วมกับชาวละโว้พื้นเมืองสร้างวัดต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น วัดหนองแดง วัดต้นหล่ง และวัดพระธาตุเบ็งสกัด ถือเป็นงานยุคแรก ๆ ที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะพะเยาผสมเข้ามา ต่อมาประมาณปี พ.ศ.1826 เมื่อพระญาครานเมืองไปช่วยงานสร้างวัดหลวงอภัยในกรุงสุโขทัย แล้วได้รับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุ พระองค์จึงนำมาบรรจุไว้ที่ดอยภูเพียงแช่แห้ง และสร้างเจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้งขึ้นโดยได้รับอิทธิพลของกรุงสุโขทัยผสมอยู่ด้วย เช่นเดียวกับวัดช้างค้ำและวัดสวนตาลในเวียงนันทบุรี ขณะเดียวกันศิลปะของเชียงใหม่และล้านช้างก็ผลัดกันเข้ามามีอิทธิพลต่องานศิลปะในเมืองน่านด้วย เช่น วิหารของวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา เป็นต้น

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของน่านโดยมากเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนจึงมีที่ราบค่อนข้างน้อย พื้นที่ราบที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและใช้เป็นแหล่งเกษตรกรรมหลักของจังหวัด คือ ที่ราบซึ่งขนานกับแม่น้ำน่านเป็นแนวยาวบริเวณไหล่เขา และที่ราบเชิงเขาจะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ ซึ่งประกอบไปด้วยไม้เบญจพรรณ ไม้สักและไม้กระยาเลย พื้นดินเป็นที่ร่วนปนทราย เหมาะแก่การปลูกพืชชนิดต่าง ๆ

ภูเขาที่สำคัญของจังหวัดน่าน ได้แก่ ดอยภูคา อยู่ในอำเภอบัว มีความสูงที่สุดในจังหวัด ต่อมาคือดอยแว่ เป็นภูเขาสลับซับซ้อนสวยงาม กันเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว

แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านจังหวัดน่านประกอบด้วยแม่น้ำน่าน ต้นกำเนิดลำน้ำหลายสายจากภูเขาใหญ่หลายลูกในเขตท้องที่อำเภอปัว เมื่อไหลรวมกันเป็นแม่น้ำน่านแล้ว จึงไหลลงสู่ที่ต่ำทางทิศเหนือเขตอำเภอปัวและเขตอำเภอเมืองน่านก่อนที่จะไหลเข้าเขตอำเภอเวียงสาไปทางทิศใต้ แล้วไหลผ่านจังหวัดอุดรดิตถ์ พิชณุโลก และจังหวัดพิจิตร ไปออกที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ จึงมีประโยชน์มากต่อราษฎรที่อาศัยอยู่ริมตลิ่งและทำการเพาะปลูกยาสูบทั้งพันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์เวอร์จิเนีย นอกจากนี้ มีลำน้ำสา ลำน้ำและ ลำน้ำว่า ลำน้ำสมุน ลำน้ำแหง และลำน้ำปัว

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศในจังหวัดน่านจำแนกได้ 3 ฤดู เช่นจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์-กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม-กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม-กลางเดือนกุมภาพันธ์

อาชีพ

อาชีพส่วนใหญ่ของชาวน่าน คือ การทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ คือ สุกกร วัวและควาย นอกจากนี้มีการทำป่าไม้ ทำนา ทำเกลือสินเธาว์และการทำไร่ ซึ่งประกอบด้วย ข้าวโพด ปอแก้ว มันสำปะหลัง ฝ้าย ถั่วเหลือง ยาสูบ พริกและละหุ่ง เป็นต้น สำหรับพืชที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ส้มเขียวหวาน มะพร้าวและผลไม้อื่น ๆ

ปัจจุบัน เกษตรกรให้ความสำคัญกับการปลูกพืชสวนโดยเฉพาะส้ม ลำไย ลิ้นจี่ และมะม่วงมากขึ้น เพราะให้ผลผลิตต่อไร่สูง ราคาดี ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรมาก นอกจากพืชผลด้านเกษตรกรรมแล้ว ยังมีการเลี้ยงสัตว์ประเภทช้าง ม้า โค กระบือ แพะ สุกกร เป็ด ไก่ รวมถึงการประมง ได้แก่ การประมงภูเขาและการเลี้ยงปลาชนิดต่าง ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรที่สำคัญของจังหวัดน่าน ได้แก่ ป่าไม้ เช่น ไม้สัก นอกจากนี้ มีถ่านหิน ทองแดง ปอเกลือสินเธาว์ เหล็ก และตะกั่ว

การปกครอง

ปัจจุบันจังหวัดน่านแบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ มี 99 ตำบล 826 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดคือ 11,472.072 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรโดยมากเป็นคนเมือง (ชาวไทยภาคเหนือ) นอกนั้นเป็นชาวเขาเผ่าอื่น ๆ

การคมนาคม

1. การคมนาคมทางบก ทางรถไฟสายเหนือ ลงที่สถานีเด่นชัย จังหวัดแพร่ แล้วไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 (เด่นชัย-แพร่-น่าน) หรือไปตามทางหลวงเอเชียหมายเลข A-2 ถึงกำแพงเพชร แล้วแยกเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101

2. การคมนาคมทางน้ำ ไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาแยกเข้าแม่น้ำน่านที่ปากน้ำโพ

3. การคมนาคมทางอากาศ เที่ยวบินที่ 171 น่าน-เชียงใหม่ และ น่าน-กรุงเทพฯ

ประเพณีประจำจังหวัด

ประเพณีแข่งเรือ ที่มีคู่กับจังหวัดม่านาน มักจัดขึ้นในฤดูน้ำหลากคือปลายฤดูฝน ราวเดือนสิงหาคมเป็นต้นไป และจะสิ้นสุดในราวเดือนธันวาคมของทุกปี แบ่งการแข่งขันออกเป็น 2 ประเภท คือเรือโซ่หรือเรือประเภทสวยงามกับเรือเร็ว นอกจากนี้ยังมีการประกวดกองเชียร์ของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย

ประเภทแห่บั้งไฟ ซึ่งชาวเหนือเรียกว่า “แห่บอไฟ” มักจัดขึ้นเมื่อมีงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานฉลองกำแพง โบสถ์หรือวิหารวัด ตลอดจนงานฉลองพระธาตุประจำปีเป็นต้น

วัดที่สำคัญและสถานที่ท่องเที่ยว

วัดพระธาตุเขาน้อย ตั้งอยู่ที่บ้านดู่ใต้ ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมืองน่าน

วัดพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่บนดอยภูเพียงแช่แห้ง ตำบลฝายแก้ว อำเภอเมืองน่าน

วัดพระธาตุช้างค้ำ ตั้งอยู่กลางเมืองน่าน

วัดพระธาตุเบ็งสกัด ตั้งอยู่ที่บ้านแก้ว ตำบลบัว อำเภอบัว

เจดีย์วัดพญาวัด ตั้งอยู่ที่ตำบลดู่ใต้ อำเภอเมืองน่าน

วัดภูมินทร์ ตั้งอยู่กลางเมืองน่าน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดน่าน ตั้งอยู่กลางเมืองน่าน

แก่งหลวง วังปลา หล่มน้ำและธารระเบิด อยู่ในพื้นที่อำเภอนาน้อย

ภาพประกอบ 4 พระธาตุช้างค้ำ

ภาพประกอบ 5 วัดภูมินทร์

ธนาการไทยพาณิชย์ (2542: 760) กล่าวถึงประวัติของขุนนุ่นขุนฟองว่า ขุนนุ่น-ขุนฟอง เป็นเชื้อบุคลในตำนานฝ่ายเมืองน่านโดยเป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์ภูคาซึ่งกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งมี นายพรานชาวเมืองภูคาผู้หนึ่งไปล่าสัตว์ในบริเวณดอยพูกา แต่ได้ตามรอยเนื้อและหลงป่าขึ้นไปถึง ยอดดอย ได้ไปพักอยู่ใต้ร่มไม้ต้นหนึ่งแล้วพบไขรวมสองใบมีขนาดเท่าผลมะพร้าว จึงนำไปถวาย พระภูคา ไม่นานนักไขก็ฟักออกเป็นทารกชายสองคน ในอีกตำนานหนึ่งไขความว่า ทารกผู้พี่ที่ ฟักออกมาในตะกร้าบรรจุนุ่น จึงให้ชื่อว่า “ขุนนุ่น” ส่วนอีกคนหนึ่งฟักออกมาในตะกร้าใส่ฝ้าย จึงให้ ชื่อว่า “ขุนฟอง”

เมื่อขุนนุ่นอายุได้ 18 ปีและขุนฟองอายุ 12 ปีแล้วจึงชวนกันไปขอให้พระญาติวงศ์แต่งตั้งให้เป็นพระญาครองเมือง พระญาติวงศ์แนะนำให้ไปขอร้องพระญาติวงศ์ซึ่งอยู่ระหว่างดอยแก้วกับดอยยาว ซึ่งพระญาติวงศ์หรือพระญาติวงศ์ได้พาญาติวงศ์ทั้งสองไปทางทิศตะวันออกของแม่น้ำโขง แล้วใช้ไม้เท้าขีดเป็นจันทพฤษะให้เกิดเป็นเมืองขึ้นมาและตั้งชื่อเมืองนั้นว่า “จันทบุรี” แล้วให้ขุนนุ่นปกครอง และได้ชื่อว่า “ลาว”

จากนั้นพระญาติวงศ์จึงพาขุนฟองไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จนถึงปากตะวันออกของแม่น้ำน่านและไกลจากแม่น้ำน่านห้าพันวา พบว่าบริเวณนั้นเหมาะแก่การตั้งเมืองพระญาติวงศ์ใช้ไม้เท้าขีดไปให้เป็นเดชพฤษะ และตั้งชื่อว่า “ดรนคร-วานคร-พลานคร” คือเมืองพลวหรือเมืองพั (อ่าน “บัว”) แล้วให้ขุนฟองครองเมืองนั้นโดยมีชนเผ่ากาวเป็นบริวาร

ต่อมาขุนฟองมีบุตรชายรูปงามชื่อ “แก้วเลื่อน” เมื่อพระญาติวงศ์ทราบว่าเป็นผู้มีรูปงามและมีความสามารถ จึงเชิญไปเป็นพระญาติวงศ์เมืองญาติวงศ์แทนตนต่อไป

ยุทธพร นาคสุข (2550) กล่าวว่าเนื่องจากจังหวัดน่านหรือเมืองน่านอยู่ในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนหรืออาณาจักรล้านนาในอดีต คนทั่วไปจึงมักเข้าใจว่าศิลปวัฒนธรรมของเมืองน่านเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ ในเขตล้านนา ซึ่งยังมีวัฒนธรรมอีกหลายแขนงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเมืองน่านเท่านั้น

ด้านศิลปการแสดง ได้แก่ การดนตรี การขับขาน และการฟ้อนรำ ก็เป็นศิลปวัฒนธรรมอีกแขนงหนึ่งของเมืองน่าน ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ด้วยเหตุนี้นักวิชาการด้านวัฒนธรรมการดนตรี จึงจัดให้เมืองน่านอยู่ในเขตวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก จากทั้งหมด 3 เขตพื้นที่ใหญ่ ๆ และถือเป็นเมืองศูนย์กลางในเขตนี้ด้วย เขตวัฒนธรรมทั้ง 3 เขตได้แก่

พื้นที่เขตที่ 1 ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่เขตที่ 2 ประกอบด้วยจังหวัดน่าน แพร่ บางอำเภอของจังหวัดเชียงราย พะเยา และอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดน่าน (ส่วนที่ใกล้เคียงกับจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกับพื้นที่เขตที่ 1)

พื้นที่เขตที่ 3 ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียงจังหวัดเดียว ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแบบไทใหญ่

การที่เมืองน่านถูกยกเป็นเมืองศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมล้านนาเขตที่ 2 หรือที่เรียกว่า “ล้านนาตะวันออก” นั้น เพราะเป็นดินแดนที่ให้กำเนิดศิลปวัฒนธรรมหลายแขนง มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างเด่นชัด รวมทั้งผู้คนในท้องถิ่นยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้อย่างดี

วงกลองคุ่มเมืองน่าน

วงกลองคุ่มเป็นวงกลองที่ใช้ประกอบในขบวนเกียรตินิยมของเจ้าผู้ครองนครในเขตล้านนา มาแต่โบราณ และยังใช้ในขบวนรับเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ หรือแขกเมืองระดับสูงอีกด้วยทางเมือง น่านและเมืองลำปางเรียกว่า “กลองคุ่ม” ในเอกสารโบราณเขียนเป็น “กลองครุ่ม” บ้าง “กลองคุ่ม” บ้าง นอกจากนี้ คนเมืองน่านสมัยก่อนยังเรียกชื่อตามเสียงที่ได้ยินว่า “กลองตุ้มคะลุ่ม” ทางเมือง เชียงใหม่รวมถึงในวรรณกรรมล้านนาจะเรียกว่า “กลองซุม”

วงกลองคุ่มที่ถือเป็นเครื่องประกอบเกียรตินิยมนี้ น่าจะมีใช้ในล้านนาแล้ว โดยได้รับอิทธิพล จาก “เบญจดุริยางค์” ของอินเดีย ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรี 5 ชนิด ได้แก่ กลองที่มีลักษณะ แตกต่างกัน 3 ใบ (อาตตะ/วิตตะ/ อาตตะวิตตะ) เครื่องตีทำจังหวะ 1 อย่าง (ชนะ) และเครื่องเป่า 1 อย่าง (สุสิระ) แนวคิดเครื่องเบญจดุริยางค์ในล้านนาค้นพบปรากฏอยู่ในคัมภีร์ใบลานของวัดน้ำลัด ตำบลนาบึง กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ซึ่งได้กล่าวถึงกลองทั้ง 3 ชนิด โดยเรียกว่า อาปัญญู วิตตัม และอาตตต วิตัญญะ ตามลำดับ และยังได้กล่าวถึงกลองซุมว่าจัดอยู่ในประเภทอาตตตตวิตัญญะ นอกจากนี้ยัง กล่าวถึงเครื่องดนตรีอีก 2 ประเภท คือ ชนะ และ สุสิระ โดยเรียกว่า ชนะ และ เวพมยสุสิรานิ ตามลำดับ ดังข้อความว่า

อาปัญญู กลองหุ้มปากพายบน คือว่าสพนกัว่า วิตตัม กลองหุ้มปากทั้ง 2 ใส่แส้ว อาตตตต วิตัญญะ ได้กลองอันหุ้มปากทั้ง ๒ ชักด้วยสายหนังหุ้มกลองซุม และอีกข้อความหนึ่งว่า

เต็งหลวงว่ามหาหมัน ระฆังว่าคณทิสักกัจจเทม พ้องใหญ่ว่ามหาหมันฆ้องน้อยว่าจุลหมัน พานว่าหมัน ฉว่าว่าฆฏฐนหมานะ ปี่ขันว่าเวพมยสุสิรานิ

จากข้อความข้างต้น จึงมีความเป็นไปได้ว่า ล้านนาได้รับแนวคิดเรื่องวงกลองประกอบ เกียรตินิยมมาจากอินเดีย ถึงแม้ว่าในวงกลองคุ่มที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน จะไม่มีกลองครบทั้ง 3 ประเภท แต่ถ้าหากพิจารณาจากวงกลองคุ่มของเมืองน่าน ก็ยังพอทำให้เห็นร่องรอยของ เบญจดุริยางค์ดังนี้

1. กลองคุ่ม	น่าจะเทียบได้กับ	อาตตะวิตตะ (กลองสองหน้าซึ่งด้วยหนัง)
2. กลองคุ่มน้ำ	น่าจะเทียบได้กับ	อาตตะ (กลองหน้าเดียว)
3. กลองต้อม	น่าจะเทียบได้กับ	วิตตะ (กลองสองหน้าตึงด้วยหมุด)
4. ฆ้อง	น่าจะเทียบได้กับ	ชนะ
5. แ่น	น่าจะเทียบได้กับ	สุสิระ

แนวคิดเรื่องเบญจตุรียางค์ไม่ได้มีแต่เพียงในลำนานาเท่านั้น กรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้รับแนวคิดนี้เช่นกัน เรียกว่า “วงกลองชนะ” วงกลองคุมของลำนานาไม่น่าจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวงกลองชนะ เพราะไม่เช่นนั้นคงจะนำรูปลักษณะของกลองมาด้วย แต่กลองคุมและกลองชนะมีความแตกต่างกันทั้งขนาดและรูปร่าง นอกจากนี้ในงานวรรณกรรมลำนานาก็ปรากฏหลักฐานว่ามีกลองคุมหรือกลองซุ่ม ใช้ในลำนานามาก่อนที่ลำนานาจะถูกผนวกเข้ากับสยาม ดังพบในหลักฐานเป็นงานวรรณกรรมลำนานาที่เก่าย่อนไปหลายร้อยปี

สำหรับเมืองน่านปรากฏหลักฐานเกี่ยวข้องกับวงกลองคุมมาตั้งแต่สมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 62 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในนิราศหลวงพระบางของนายร้อยเอกหลวงทวยหาญรักษา (เพิ่ม) ตอนที่บรรยายถึงกองทหารของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เดินทางผ่านเมืองน่าน เพื่อไปปราบกบฏฮ่อที่หลวงพระบาง เมื่อพ.ศ.2428 ได้มีการบรรยายว่า เจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ ทรงจัดให้นาขบวนกลองคุมไปรับเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเข้าเมืองด้วย

ปัจจุบันวงกลองคุมไม่ค่อยมีบทบาทมากเหมือนในอดีต จะใช้สำหรับงานแห่พระบรมสารีริกธาตุ ขบวนสงฆ์พระธาตุ หรือใช้สำหรับแห่พระพุทธรูปสำคัญเท่านั้น กลองคุมจึงเหลืออยู่ที่วัดสำคัญ ๆ เท่านั้น วัดที่ยังคงเก็บรักษากลองคุมในเมืองเชียงใหม่คือ วัดพวกแต้ม ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนที่เมืองน่านอยู่ในช่วงการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในเบื้องต้นได้ใช้กลองมอญซึ่งมีลักษณะคล้ายกันไปพลางก่อน เมื่อมีงานสำคัญ เช่น สงฆ์พระธาตุแช่แห้ง ก็จะมีการรวบรวมกลองจากแหล่งต่าง ๆ

วงกลองอืด

แต่เดิมคนเมืองน่านเรียก “วงกลองอืด” ว่า “วงกลองแหว” เหมือนกับเมืองอื่น ๆ แต่นับตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2550 เป็นต้นมา วงกลองแหวก็ได้เสื่อมความนิยมลงจนหมดไปจากเมืองน่าน เหลือเพียงแต่ตัวกลองซึ่งนิยมใช้ตีแข่งขันประชันเสียงเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลองแหวมีขนาดใหญ่และหนักมาก ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางเป็นระยะทางไกลจึงได้เปลี่ยนมาใช้กลองสองหน้า ซึ่งเล็กและเบากว่าแทน เมื่อเป็นเช่นนั้นคนจึงไม่เรียกว่าวงกลองแหวอีกต่อไป เพราะไม่มีกลองแหวอยู่ในวงแล้ว

ในปี พ.ศ. 2522 พระเทพนันทาจารย์ (บุญชู ธรรมสารมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดพญาภูและเจ้าคณะจังหวัดน่านในสมัยนั้น ได้มีดำริที่จะฟื้นฟูวงกลองแหวขึ้นมาในเมืองน่านอีกครั้งหนึ่ง โดยมีอาจารย์ประเสริฐ ฤทธานนท์เป็นผู้นำในการจัดซื้อเครื่องดนตรีและควบคุมการฝึกซ้อม และตั้งชื่อว่า “วงกลองอืดบ้านพญาภู” การเรียกกลองแหวว่ากลองอืดในเมืองน่านจึงเริ่มตั้งแต่ครั้งนั้น เชื่อว่าได้รับแบบอย่างมาจากทางเมืองแพร่ ซึ่งเรียกววงกลองชนิดนี้ว่า “วงกลองอืด”

ปัจจุบันที่เมืองน่าน ถ้าหากกล่าวถึง “วงกลองอืด” และ “วงกลองแฉวง” จะถือว่าวงกลองทั้งสองมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ ถ้าเป็นวงกลองอืดจะมีการใช้กลองตีอ้อมแต่้มหรือตะหลดปดตีรวมอยู่ในวงด้วยแต่ถ้าเป็นวงกลองแฉวงจะไม่มีการใช้กลองตีอ้อมแต่้ม แม้ว่าจะเป็นกรตีกลองในคราวเดียวกัน ผู้ตีคณะเดียวกัน เครื่องดนตรีชุดเดียวกันก็ตาม และปัจจุบันคนเมืองน่านก็ไม่นิยมเรียกว่า “วงกลองอืด” เหมือนในอดีต แต่จะนิยมเรียกว่า “วงกลองล่องน่าน” แทน

กลองแฉวงมีใช้ในเมืองน่านมาแต่โบราณแล้ว ดังในปี พ.ศ.2386 เมื่อครั้งที่พม่าปกครองล้านนาอยู่นั้น พระญาน่านซึ่งถือเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ผู้หนึ่ง ในบรรดาขุนนางล้านนาหกหัวเมือง ได้แก่ เมืองน่าน เชียงแสน เชียงราย พระยาว (พะเยา) เมืองฝาง และละคร (ลำปาง) ก็ได้รับกลองแฉวงและเครื่องดนตรีอื่น ๆ ประกอบเครื่องยศเช่นกัน ดังข้อความว่า

พระญาของสองเมือง คือพระญาน่านและพระญาเชียงแสน ได้รับเครื่องยศ ดังนี้

“อุบ” คือที่ใส่อาหารคล้ายพานแต่มีฝาปิด ประกอบด้วยฝามียอดเล่นระดับสามชั้น คนโทดินเผา 2 กาน้ำชาทองคำ 1 กล้องเครื่องอัญมณีทำด้วยทองคำและทองแดงผสม 1 ฉัตรทอง 2 คัน ยอดคาคด้วยแถบทอง ภายใน ภายนอก และขอบสีแดง สลักปั้ง ส่วนปิดนั้นปิดทอง เสาแต่งด้วยงาช้าง อานม้า ขลิบด้วยทองและทองแดงผสม แผงข้างปิดทอง กลวงยาว 7 ใบ กลองตีขัดจังหะ 2 ใบ ฉาบเล็ก 2 คู่ แฉหรือปี่แฉ 2 เลว หวดทำด้วยเขา (ควาย) 1 อัน ฉาบทอง ฉ้าม(หุ้ม)ทอง 2 ฉ้าม ฉาบฉ้ามและฝัก(หุ้ม) ทองและทองแดงผสม 2 ฉ้าม ฉาบธรรมดา 6 ฉ้ามฉาบธรรมดาที่ปลายฉ้าม/ฝัก หุ้มทองและทองแดงผสม 2 ฉ้าม หอกมีพู่ประดับ 2 คัน Tabyaing (ไม่มีคำแปลในภาษาพม่าและไทย)

วงกลองล่องน่าน

วงกลองล่องน่าน พบเฉพาะที่เมืองน่านเพียงแห่งเดียวเท่านั้น เป็นวงกลองที่ได้รับความนิยมแพร่หลายที่สุด นิยมดีในงานบุญ และงานประเพณีแข่งเรือของเมืองน่าน จนมีคำกล่าวว่า “ถ้ามีแข่งเรือก็ต้องมีกลองล่องน่าน” บางทีเรียกชื่อวงกลองตามเสียงที่ได้ยินว่า “มั่งสิดสั้ง” หรือ “มั่งฝับฟาง” (มั่ง=เสียงฆ้องโห่ยัง, สิด =เสียงกลองหรือเสียงฉาบ, สั้ง=เสียงฆ้องอ้อย, ฝับฟาง=เสียงพาน)

เพลงที่ใช้ในวงกลองล่องน่าน ในเขตอำเภอเมืองน่านนิยมใช้เพลง “มอญเรือแข่ง” มากที่สุด ส่วนเขตอำเภอเวียงสาจะเรียกชื่อเพลงแบบรวม ๆ ว่า “เพลงล่องน่าน”

วงกลองล่องน่าน เป็นวงกลองที่พบเกือบทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองน่าน และอำเภอเวียงสา วงกลองชนิดนี้ยังคงได้รับการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องเครื่องดนตรีทั้งหมดจะเป็นของสาธารณสมบัติของหมู่บ้านและเก็บรักษาไว้ที่วัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ดูแลรักษา จึงมีสำนวนล้านนามาแต่โบราณว่า “ทุเจ้าอยู่วัด ม่วน (สนุก) แต่ฆ้องกับกลอง ควายอยู่ยังหนอง ม่วนแต่น้ำกับหญ้า มนุษย์อยู่ได้ลุ่มฟ้า ม่วนแต่มกกับทาน”

การฟ้อนในเมืองน่าน

“ฟ้อน” เป็นภาษาล้านนา มีความหมายเหมือนกับคำว่า รำ เเซ้ง หรือ เต้น คือ หมายถึง ศิลปะการแสดง หรือการประดิษฐ์ประดิษฐ์การทำทางต่าง ๆ (action, acting) เช่น อาจเป็นการ เคลื่อนไหว กาย แขน ขา มือ เท้า ให้งดงาม มีลีลา พร้อมด้วยความรู้สึกเป็นอารมณ์สะเทือนใจ ตามท่วงทำนองดนตรีหรือบทขับร้อง

การฟ้อนของล้านนามีมาแล้วไม่ต่ำกว่า 500 ปี ดังปรากฏหลักฐานในโคลงนิราศหริภุญชัย ซึ่งแต่งขึ้นในราว พ.ศ.2060 ในบทที่ 130-132 บรรยายถึง การฟ้อนของช่างฟ้อนสตรีล้านนาไว้ว่า

จึ่งเนลยอริยาตรฟ้อน	เพื่อนพด
แววหาดหางนกยูงกวัด	แกว่งเต้น
เงินทองระบำทัด	ทอมทอด งามแอ
ตามพวกคันทัพهلัน	หลากแลหลายระบำ

การฟ้อนในเมืองน่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- ฟ้อนในพิธีการ
- ฟ้อนในพิธีกรรม
- ฟ้อนเมืองที่มีมาแต่โบราณ
- ฟ้อนเมืองที่ประดิษฐ์ใหม่
- ฟ้อนที่มาจากศิลปะการต่อสู้

ฟ้อนล่องน่าน

การฟ้อนล่องน่าน แบ่งตามประวัติและพัฒนาการได้เป็น 3 ประเภท คือ

ฟ้อนล่องน่านแบบดั้งเดิม, ฟ้อนล่องน่านที่พัฒนาขึ้นจากฟ้อนแบบดั้งเดิม, ฟ้อนล่องน่านที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก

1. ฟ้อนล่องน่านแบบดั้งเดิม

ฟ้อนล่องน่านแบบดั้งเดิม เป็นฟ้อนที่คลี่คลายมาจากฟ้อนเซ้ง หรือฟ้อนลายงามของผู้ชายบนเรือแข่ง ต่อมาได้มีการนำมาฟ้อนบนบกด้วย ข้อสังเกตของการฟ้อนล่องน่านแบบดั้งเดิม คือ จะไม่มีการก้าวเท้า หรือถ้ามีก็จะขยับเท้าแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่บนเรือมีจำกัดนั่นเอง และไม่มีจีบมืออย่างการรำตามแบบนาฏศิลป์ไทย เพียงแต่กรัดกรายนิ้วแต่พองามเท่านั้น

2. ฟ็อนล่องน่านที่พัฒนาขึ้นจากฟ็อนแบบดั้งเดิม

สมัยต่อมา ฟ็อนล่องน่านเริ่มมีความอ่อนช้อยมากขึ้น และเริ่มมีการก้าวเท้า โดยเดินแปรแถวไปทางซ้ายและขวา ส่วนท่าฟ็อนยังคงเป็นแบบดั้งเดิมของเมืองน่านอยู่

3. ฟ็อนล่องน่านที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก

สมัยต่อมาฟ็อนจากภายนอกเริ่มเข้ามาแพร่หลายในเมืองน่านมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฟ็อนเล็บของทางเชียงใหม่ และการรำตามแบบนาฏศิลป์ไทย บางหมู่บ้านและบางสถานศึกษา จึงมีการนำท่าฟ็อนเหล่านี้เข้ามาผสมผสานกับท่าฟ็อนล่องน่านแบบดั้งเดิมรวมถึงมีการฟ็อนหมุนตัวเป็นรูปครึ่งวงกลมตามอย่างฟ็อนเล็บด้วย แต่ถึงกระนั้น ดนตรีที่ใช้ก็ยังเป็นวงกลองล่องน่าน การแต่งกายก็ยังคงแบบฉบับของชุดฟ็อนล่องน่านอยู่ แม้ว่าจะรับท่าฟ็อนมาจากภายนอก แต่ช่างฟ็อนเมืองน่านก็ได้นำมาผสมได้อย่างกลมกลืน จนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตามถ้าหากจะสืบค้นท่าฟ็อนล่องน่านที่เป็นเอกลักษณ์ตามแบบฉบับดั้งเดิม ก็สามารถทำได้ไม่ยาก เพราะท่าเหล่านั้นยังคงหลงเหลืออยู่ในฟ็อนล่องน่านของหมู่บ้านต่าง ๆ เพียงแต่ต้องคัดกรองโดยผู้รู้ทางนาฏศิลป์อีกครั้งหนึ่ง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มณี พยอมยงค์ (2529: 125) ได้กล่าวถึงเรื่องราวของประเพณีศิลปวัฒนธรรมในท้องที่ต่าง ๆ ของภาคเหนือ รวมถึงเรื่องราวและความหมายของซอ จ้อย คร่าว ในลักษณะต่าง ๆ และได้กล่าวถึงลักษณะของซอในพื้นที่จังหวัดน่านว่า เป็นซอที่มีลักษณะของทำนองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะทำนองล่องน่านและทำนองปั่นฝ้ายเป็นทำนองซอที่รู้จักกันทั้งภาคเหนือ

ธีรยุทธ ยวงศรี (2540: 47-52) ได้กล่าวถึงซอในล้านนาในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 เขตพื้นที่ใหญ่ คือเขตพื้นที่ที่ 1 เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เขตพื้นที่ที่ 2 คือน่าน, แพร่, เชียงราย, พะเยา มีศูนย์กลางอยู่ที่น่าน เขตพื้นที่ที่ 3 คือแม่ฮ่องสอนจังหวัดเดียว

บูรณพันธุ์ ใจหล้า (2545: 120) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และสภาพของซอล่องน่านที่มีต่อสังคมสรุปออกมาได้ 2 ประการคือ

1. บทบาทความเป็นดนตรีของซอล่องน่าน ซอล่องน่านเป็นดนตรีสำหรับงานบุญและงานมงคล เช่น งานอุปสมบท งานทำบุญ งานฉลองต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง คือ การฟ็อน

2. บทบาทในฐานะที่รับใช้สังคม คือชอล่องน่านเป็นดนตรีในสังคมพื้นบ้านของชาว จังหวัดน่านมีหน้าที่ในการบรรเลงประกอบงานและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประเพณีของชาวบ้านที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านานตามท้องถิ่นและเป็นตัวสื่อสารถึงข่าวสารรวมทั้งการสอนถึงคติความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานและพิธีกรรมโดยเรื่องราวเหล่านี้จะถูกสอดแทรกเข้ากับเนื้อหาที่ใช้ในการชอ

เครื่องดนตรีที่ใช้กับชอล่องน่านมีสองอย่างคือ 1. สะล้อ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี

2. ปิน (ซิ่ง) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด

การวิเคราะห์ลักษณะทำนองการขับชอล่องน่านมีแบบแผนทางทฤษฎีสรุปได้ดังนี้

- ระบบเสียงของทำนองชอมีเสียงของทำนองชอที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเป็นระบบเสียงออกมาทั้งหมด 6 เสียง

- บันไดเสียงของการขับร้องชอนั้นไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนเนื่องจากมีระยะเสียงในการร้องคำของเสียงแต่ละเสียงมีความถี่ไม่เท่ากัน

- กระสวนในการดำเนินจังหวะในการชอเป็นกระสวนแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน

- เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีของชอล่องน่าน พบว่าไม่มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่เกี่ยวกับความเป็นมาเกิดจากตำนานเล่าขานการย้ายหลักที่ตั้งเมืองน่านในอดีตที่มีการชอมาพร้อมกับขบวนคาราวานต่าง ๆ ที่ล่องแพมาตามแม่น้ำน่าน และความเป็นเอกลักษณ์ของทำนองชอล่องน่านในด้านของชอทำนองที่ใช้ชอเป็นหลักคือทำนองดาดน่าน เป็นทำนองที่ผู้คนส่วนใหญ่เมื่อได้ยินชอทำนองนี้แล้วจะเรียกว่าชอล่องน่าน

เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ

ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเทพเจ้า และผีเป็นความเชื่อของศาสนาดั้งเดิมท้องถิ่นล้านนา ก่อนที่จะมีศาสนาพราหมณ์ และพุทธ ครุตนตรีพื้นบ้านในภาคเหนือมีอยู่ 4 ประเภท ประเภทแรกครุเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มีเพียงองค์เดียว คือ พระวิษณุกรรม ประเภทที่สอง เป็นเจ้าหรือผีสืบค้นหาไม่ได้ คือ ครุเค้า ประเภทที่สาม คือ มนุษย์ ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว ประเภทที่สี่ คือ ครุที่ยังมีชีวิตอยู่เกี่ยวกับทำนองที่ใช้ประกอบการชอ พบว่าทำนองที่ใช้ประกอบการแสดงชอล่องน่านเป็นหลักที่ใช้ในการแสดงจริง ๆ นั้นมีอยู่ทำนองเดียว คือ ทำนองดาดน่าน นอกนั้นเป็นทำนองที่ช่างชอไม่นิยมใช้ในการชอเป็นหลัก

พิสุทธิ์ การบุญ (2551: 52) กล่าวถึงการร้องคำเป็นคือ การขับร้องคำที่ผสมด้วยสระเสียงยาว และมีตัวสะกดในแม่ กน กม เกย เกอว กง ในการขับร้องจะต้องลากคำร้องให้ยาวตามความหมายของคำ ส่วนคำตายจะเป็นคำที่ผสมด้วยสระเสียงสั้น และมีตัวสะกดในแม่ กก กบ กด ในการขับร้องจะต้องขับร้องเสียงสั้นด้วยวิธีหยุดเสียงเพื่อให้ได้ความหมายของคำ

รังสิมา จันทรจำนง (2546: 36) กล่าวว่า การเติมอารมณ์เพลงเป็นเทคนิคข้อสุดท้ายเพื่อให้กลอนลำเกิดความสมบูรณ์อย่างมากที่สุด เพราะการขับร้องเพลงไม่ว่าจะเป็นบทเพลงประเภทใดก็ตาม ถ้าอาศัยความสามารถทางน้ำเสียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างความประทับใจให้ผู้ชมผู้ฟังได้อย่างลึกซึ้ง รวมทั้งวิเคราะห์ว่าจะสื่อความหมายเช่นใดผู้ฟังจึงจะเข้าใจและซาบซึ้งในความหมายของบทเพลง โดยส่วนนี้หมอลำ ป.ฉลาดน้อย จะเน้นการใช้เสียงในการทำให้เห็นภาพ เช่นตรงส่วนที่ เสร้า ขบขัน หรือโกรธเคือง เป็นต้น

และอีกส่วนที่มีความสำคัญในการร้องหมอลำนั้นก็คือ “การเปล่งเสียง” ซึ่งหมายถึงการออกเสียงเนื้อร้องคำต่าง ๆ ในทำนองเพลงให้ชัดเจนและถูกต้องตามอักขระวิธี การออกเสียงผิดมักส่งผลกระทบต่อเนื้อเพลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลง เพราะภาษาไทยเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ ออกเสียงได้หลากหลาย เสียงวรรณยุกต์ที่ต่างกันก็จะมีผลให้ความหมายต่างกันไปด้วย

พูนพิศ อมาตยกุล (2542: 171-175) ได้กล่าวถึงพระราชหัตถเลขาของพระยาอนุমানราชชนและสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรราช ที่มีโต้ตอบกันในหนังสือสาส์นสมเด็จพระเจ้าเกี่ยวกับเรื่อง “คำว่าซอ จ้อย ขับ แอ่ว” เนื้อความที่โต้ตอบกันมีดังนี้

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรราช “คำว่าซอ ทางพายัพเขาหมายเป็นขับเข้ากับขลุ่ย 3 เลา แต่คำว่าซอนั้น ทางเรากลายเป็นเครื่องมือทำเพลงชนิดหนึ่งไปหนึ่ง คำบอกพวกในลิลิตพระลอ มีว่า ฝ่ายช้างฉวางแพ่พาย ฝ่ายช้างลาวประลัย ฝ่ายช้างไท่ไชเยศ ฉวางเห็นจะหมายเอาชาวพายัพลาว เป็นจะหมายเอาชาวอีสาน แต่ขัดกันกับหนังสือราชการชั้นหลังใช้คำว่าลาวเฉียงลาวกาว ถือเอาเป็นแน่ได้ว่า คำลาวเฉียงนั้นหมายถึงพวกพายัพ ลาวกาวนั้นหมายถึงพวกอีสาน (ลาวแก้ว?)”

พระยาอนุমানราชชน “ข้าพระพุทธเจ้าได้ค้นคำว่าซอ ในพจนานุกรมไทใหญ่แปลไว้ว่าร้องเพลง ลงที่ก็ใช้ว่า ซอความ (ความ) นักร้องเพลงใช้ว่าหมอลำคือผู้ที่ชำนาญในการพูดในการร้องเพลง ในสมุทรโฆษคำฉันท์ตอนไหว้ครู กล่าวความไว้ตอนหนึ่งว่า ทนายผู้คอยความ เร่งตามได้ส่งเบื้องหลังจงเรื่องจารัสทัง ทิศภาคทุกพาย ทนายผู้คอยความในที่นี้ คือคนพากย์หนึ่ง ถ้าเทียบกับคำว่าหมอลำ แปลว่าผู้พูดผู้ร้อง ในไทใหญ่ก็ใกล้เคียงกันมาก ในไทใหญ่มีทั้งความและคาม (คำ) แปลว่าคำพูด ภาษา คิดด้วยเกล้า ว่าคามเสียงจะถูกกว่า คำ เพราะมีคำว่าความมาเข้าคู่ ลงที่จะเกรงว่าเสียงซ้ำกับคามนิคม จึงหดให้สั้นลง คำที่แปลว่าความก็มีอยู่ ในการนับบทกลอนเป็นคำคำหนึ่งก็คือได้ความตอนหนึ่ง

คำว่าหมอ ไทใหญ่แปลไว้ว่ารู้หรือถนัด และใช้ผสมกับคำอื่นได้มาก เช่น หมอมือ-ผู้ถนัดในการใช้ฝีมือ หมอยา หมอเลก หมอลาย ผู้ถนัดเรื่องหนังสือ หมอหิมบ-ผู้ถนัดนวด หมอช่าง-ผู้ถนัดในการช่าง

ข้าพระพุทธเจ้าสอบถามชาวพายัพถึงคำว่าซอ เขาชี้แจงว่าซอเป็นร้องเพลง ถ้ามีเครื่องดนตรีเข้าด้วยก็บอกชื่อเครื่องดนตรีนั้น เช่น ซอปี ซอชิง (ว่ารูปคล้ายพิณ จะเป็นเง่งของจีน ซึ่งในภาษาจีนแต่จิวเรียกว่า เซ้ง) ถ้าการร้องนั้นมีการรับหรือฉิ่งเป็นจังหวะและมีลูกคู่ เรียกว่าซบ ตรงกับซบเสภา ถ้าเป็นร้องอย่างแหล่เทศน์เป็นลำนำ คำว่าลำไม่มีใช้ในภาษาไทยใหญ่

ซบ อธิบายไว้ว่าร้องเพลงผลัดกัน เช่น หญิงและชายร้องผลัดกันอย่างธรรมเนียมลาว แสดงว่าซบคงเป็นคำเฉพาะในพายัพส่วนอีสานไม่มีคำว่าซบในความหมายว่าร้องเพลง แต่จะใช้ว่าลำซึ่งในพายัพและในพจนานุกรมภาษาไทยใหญ่ไม่มีคำในความหมายนี้

ทางหลวงพระบางมีคำว่าซบ แปลว่าร้องเพลง ถึงจะมีลูกคู่รับก็เรียกว่าซบ คำว่าซอ ซึ่งพายัพและไทยใหญ่ว่าร้องเพลง ทางอีสานไม่มีใช้ มีแต่ซอ เป็นเครื่องดนตรี ทางอีสานจะได้คำนี้ไปจากหลวงพระบาง เพราะทางนั้นคำว่าซอที่แปลว่าเครื่องดนตรีแต่ตัวซอทางอีสานไม่มีใช้ มีใช้แต่แคนอย่างเดียว ซึ่งทางหลวงพระบาง พายัพ และไทยใหญ่ไม่มี มีผู้ว่าแคนเป็นของมนุษย์ตระกูลขวามลายู ไม่ใช่ของไทยมาแต่เดิม ซอเครื่องดนตรีนั้นไทยใหญ่เรียกว่า ต้ารอ หรือ ต้ายอ เทียบเสียงก็ตรงตรงกับ ซ แล้วมี ตย ไว้ด้วย แสดงว่าไทยใหญ่ได้ไปทางภาษาพม่า และคงเป็นคำเดียวกับซอ

ยังมีคำว่าแอ่วอีกคำหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ร้องลำกับแคน แอ่วไม่มีใช้ทางอีสานเป็นคำมีอยู่ทางพายัพและไทยใหญ่ แปลว่าเที่ยวแหวะเวียนไป เทียบกับคำว่าอั่วในภาษาจีน แปลความเดียวกัน หนังสือเรื่องไซอิ๋วก็แปลว่าเที่ยวไปทางตะวันตก ทางที่จะเอาภริยาที่ซบร้องและเป่าแคนแหวะเวียนไปตามบ้านในเวลากลางคืน เป็นเรื่องของหนุ่มสาว แล้วความหมายกลายเปลี่ยนไปเป็นว่าซบร้องเข้ากับเสียงแคน

ข้อแปลกที่แคนเป็นของอีสาน ทางพายัพไม่มีใช้ แต่แอ่วเป็นของพายัพ ซึ่งทางอีสานไม่มีแต่ที่ใช้เรียกกันอยู่ในกรุงเทพฯ ออกจะสับสน

คำว่าญวน ทรงเห็นว่าชาวพายัพ ลาวหมายถึงชาวอีสานข้าพระพุทธเจ้าเห็นพ้องในกระแสพระดำริ ข้าพระพุทธเจ้าค้นดูในพจนานุกรมไทยใหญ่ มีคำยวน แปลว่าเป็นคนลาว ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวพายัพ ในตำนานของไทใหญ่ใช้คำว่าลาว เมื่อหมายความว่าชาวพายัพตลอดไปจนถึงชาวอีสาน คิดด้วยเกล้าฯ ว่ายวนกับยูน ในคำว่ายูนนาน เป็นคำเดียวกัน ลาวลาวก็ควรจะมาจากลาวแกว ดังที่ทรงพระดำริ เพราะแคว้นตั้งเกียนั้น จีนเรียกว่ากาวจี ญวนเป็นยาวจี ชาวอีสานเรียกญวนทั่วไปว่าแกว แท้ที่จริงจะหมายถึงญวนแกวในแคว้นตั้งเกีย แล้วภายหลังจึงเลื่อนมาหมายความว่าญวนทั่วไป ญวนกับยวน คิดด้วยเกล้าฯ ว่าจะเป็นคนละคำ ในคำว่าญวน จะเกี่ยวข้องกับคำว่าเซ้าหรือชาวแคว้นหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเชื้อชาติข่าครั้งโบราณพวกหนึ่ง”

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรราช “ได้รับหนังสือของท่านลงวันที่ 29 กันยายน บอกอะไรต่าง ๆ ให้ไปนั้น รู้สึกว่าดีเต็มที ขอบใจเป็นอย่างยิ่ง ที่แรกจะบอกความแน่เสียก่อน ว่าคนซึ่งเป็นพวกเดียวกันแต่ย้ายถิ่นไป ภาษาก็ต้องเปลี่ยนไป ไปเอาอย่างคนบ้านเมืองใกล้กันเป็นที่ตั้ง

คำว่า ซอ ขับ ลำนำ หมายความว่าร้องทั้งหมด เข้าใจดีแล้วลำก็คือพูดตัดจากคำลำนำนั้นเอง ซอซึ่งเราเรียกเป็นชื่อเครื่องดนตรีนั้นก็มิใช่เพื่อน ไม่ใช่เราเหลวไปคนเดียว เห็นทางที่ไปได้ก็เพราะร้องเข้าดนตรี จึงพอให้เข้าใจผิดไปว่าซอเป็นเครื่องดนตรี

ที่ว่าซอตรงกับตรอนั้น ก็ไปเข้าทางเขมรซึ่งเขอ่านทรวงว่าตรวง จนฉันตั้งปัญหาถามท่านที่หนึ่งแล้วว่า ทร ทำไมเราอ่านเป็น ซ นึกถึงแคนทางอีสานกับขลุ่ยทางพายัพก็เป็นอันเดียวกันทางพายัพใช้ขลุ่ยหลายเลาเปลืองคน ทางอีสานเอาขลุ่ยหลายเลารวมเป่าแต่คนเดียว ทำให้ต้องใช้คนน้อยเข้าง่ายขึ้น ที่เห็นดังนั้นก็เพราะขลุ่ยและแคนนั้นมีลักษณะเหมือนกัน ท่านบอกว่าแอ้วไม่ได้หมายความว่าร้อง หมายความว่าเที่ยวไปนั้นคืออย่างยี่ที่ได้รับความจริงขึ้น แต่ก่อนคำแอ้วหลงเป็นว่าร้อง

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2542: 48-50) ได้กล่าวถึง “ขับ” และ “ลำ” ว่าเป็นการเล่นดั้งเดิมของประชาชนชาวสยามในตระกูลไทย-ลาว ที่มีความหมายเดียวกันมาแต่ยุคเริ่มแรก คือการเปล่งเสียงและถ้อยคำเป็นทำนองอย่างเสรี มีความยาวไม่แน่นอน โดยเน้นถ้อยคำเป็นหลักนำทำนอง มักเล่นเล่าเรื่องและโต้ตอบระหว่างหญิง-ชาย เช่น ขับทุ่มหลวงพระบาง ลำไทเทิง ฯลฯ

ประเพณีขับและลำเคยแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชนชาวสยามทุกท้องถิ่น เช่น กลุ่มลุ่มน้ำแดง-ดำในภาคเหนือของเวียดนาม กลุ่มลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่เขตสิบสองพันนาในมณฑลยูนนานของจีนลงมาตลอดแนวไทย-ลาว กลุ่มลุ่มน้ำสาละวินในภาคเหนือของพม่า (รวมทั้งกลุ่มลุ่มน้ำพรหมบุตรในแคว้นอัสสัมของอินเดีย) และกลุ่มที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

มีเค้ามูลอยู่ในวรรณคดีสมัยต้นกรุงศรีอยุธยาว่าประเพณีขับซอและลำแคนเคยมีบทบาทสำคัญอยู่ในราชสำนัก และจดหมายเหตุลาลูแบร์ระบุว่า ประชาชนชาวกรุงศรีอยุธยานิยมหา “ช่างขับ” ไปขับและลำทำเพลงในงานต่าง ๆ เช่นงานแต่งงาน ต่อมาจึงมีพัฒนาการเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งซึ่งเรียกกันสืบมาว่า “ขับเสภา” นอกจากนั้นยังเรียกเพลงว่าลำ เช่นลำนางนาค และเรียกทำนองสวดว่าลำสวด แม้สมัยกรุงเทพฯ เองยังมีร่องรอยการใช้คำขับและลำอยู่ในเนื้อร้องเพลงแขกมอญบางขุนพรหมตอนท้าย (ชั้นเดียว) ว่า

ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา

เพลงมอญเก่าแสนเสนาะเพราะหนักหนา

ทุกวันนี้ประเพณีขับยังแพร่หลายอยู่แถบล้านนา (ไทย) ล้านช้าง (ลาว) ลื้อ (จีน) และไทใหญ่ (พม่า) แล้วเรียกคนขับว่า “ช่าง” คือช่างขับ

ส่วนประเพณีลำจะแพร่หลายอยู่แถบลาวใต้ตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไป รวมถึงท้องถิ่นอีสานของไทยด้วย แล้วเรียกคนล่ำว่า “หมอ” คือ หมอลำ และเรียกคนเป่าแคนคลอว่า “หมอแคน”

การขับลำของมนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์จะมีเนื้อหาสั้น ๆ บางทีมีเนื้อหาอยู่เพียงไม่กี่ประโยค เช่น 2-3 ประโยคเท่านั้น แต่ขับล่ำวกไปเวียนมาได้นานถึงก่อนวันครั้งวันก็มี ทั้งนี้เพราะลักษณะสังคมยังเป็นแบบเผ่าพันธุ์กลุ่มเล็ก ๆ ที่สัญจรร่อนเร่ไปตามที่ต่าง ๆ ต่อเมื่อมีความก้าวหน้าทางสังคมมากขึ้น เนื้อหาของเพลงขับลำก็จะค่อย ๆ ขยายยาวออกไปเรื่อย ๆ ตามความก้าวหน้าทางสังคมนั้น ๆ เช่น กลุ่มชนบนพื้นที่ราบ ย่อมจะมีเนื้อหาเพลงขับลำยืดยาวออกไปมากกว่า เนื่องจากมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากกว่ากลุ่มชนในหุบเขาหรือกลุ่มที่ยังร่อนเร่

พัชรินทร์ จันทนาวัฒน์กุล และคณะ (2542: 10-12) ได้ศึกษาเรื่อง ซอพื้นเมือง: สื่อพื้นบ้าน เพื่อการพัฒนา ได้สรุปไว้ว่าซอยังมีอิทธิพลสูงในการนำสารสู่สังคมพื้นบ้านเนื่องจากพบว่าจังหวัดที่ซ่างซอเคยไปแสดงในเขตภาคเหนือนั้นครอบคลุมถึง 11 จังหวัด และซ่างซอเกือบทั้งหมดเคยแสดงผ่านสื่อวิทยุ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่กระจายได้ในวงกว้างอีกทั้งซ่างซอยังมีการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และสามารถสอดแทรกสาระด้วยวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสื่อพื้นบ้านด้วยในด้านเนื้อหาเชิงพัฒนาที่สอดแทรกในบทซอพบว่าส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเชิงศีลธรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะงานที่ซ่างซอไปแสดงในวิถีสังคมล้านนา เช่น งานบวช งานมงคลต่าง ๆ นั้นเอื้อต่อการแทรกเนื้อหาลักษณะนี้มากกว่าด้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตามพบว่ามีหน่วยงาน/องค์กรจำนวนน้อยที่ใช้ซอเป็นเครื่องมือเพื่อนำสารสู่ชุมชน ต่อกรณีนี้จึงควรให้ความสำคัญ และมีการประสานความร่วมมือระหว่างศิลปินซ่างซอกับหน่วยงาน/ องค์กร เพื่อนำซอไปใช้ในการพัฒนาสังคมให้มากขึ้นโดยมุ่งประโยชน์ทั้งจากการใช้ซอเป็น “สื่อ” ไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวทางที่เหมาะสมด้วย ศิราพร ฐิตะฐาน ณ กลาง (2531: 1-7) กล่าวถึงมนุษย์กับการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน บทความนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกจะพูดถึงความสนใจของนักมานุษยวิทยากับวัฒนธรรม วิธีการมองและวิธีการศึกษาวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นระบบวิถีชีวิตของมนุษย์ และส่วนที่สองจะพูดถึงวิธีการที่นักมานุษยดนตรีวิทยาศึกษา ศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นการยกตัวอย่างงานทางมานุษยวิทยาศึกษาศิลปะและการละเล่นพื้นบ้าน

อังคณา ใจเข็ม (2538: 110) เสนองานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ดนตรีพื้นเมืองเหนือสรุปได้ดังนี้ ลักษณะทั่วไปของบทเพลงพื้นเมืองเหนือส่วนใหญ่ทำนองเพลงจะเป็นเพลงสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน ระบบเสียงของดนตรีพื้นเมืองเหนือมีลักษณะคล้ายดนตรีไทยมีช่วงเสียงเท่ากัน เครื่องดนตรีพื้นเมืองเหนือที่ทำทำนองได้นั้นจะมีระยะห่างของเสียงแต่ละเสียงที่เรียงเท่ากัน รูปแบบจังหวะมีการวางสัดส่วนในการใช้โน้ตในการทำนองนั้นมีการใช้เสียงยาว เสียงสั้น มีการแบ่งสัดส่วนของจังหวะเป็นส่วนย่อย ๆ ในแต่ละห้องเพลงการแบ่งประเภทของเพลงพื้นเมืองเหนือแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

1. ประเภทเพลงล้วน ๆ
2. ประเภทเพลงบรรเลงประกอบการขับร้อง
3. ประเภทเพลงบรรเลงประกอบการแสดง

รจพร ประชาเดชสุวัฒน์ (2539: 50) ได้ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบลำนากับสิบสองปันนา สรุปได้ดังนี้ ศึกษาพบว่าลักษณะของเพลง และดนตรีพื้นบ้านของทั้งสองพื้นที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ เพลงพื้นบ้านทั้งสองมีลักษณะและบริบทในการเป็นเครื่องมือหล่อหลอมสังคม ได้แก่ การขับชอ และการขับล้อ ซึ่งมีสาระตะในการอบรมสั่งสอนขัดเกลาคนในสังคม โดยทำหน้าที่ต่อจากสถาบันครอบครัว และวัดเป็นตัวสื่อหรือเครื่องมือในการที่จะทำให้คนในสังคมได้เข้าใจถึงคำสอนในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่สังคม และเป็นตัวเชื่อมระหว่างหนุ่มสาวให้มีการปฏิสัมพันธ์ในการแสวงหาสาวของหนุ่ม (ปาว) ในยามค่ำคืนหรือการที่เป็นสะพานเชื่อมไปสู่การรู้จักกันในระหว่างการทำงานในป่าหรือในไร่ พอที่จะสรุปได้ว่าดนตรีพื้นบ้านของลำนากา และสิบสองปันนานั้น เป็นส่วนหนึ่งของสังคมในเรื่องของ

1. ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องศาสนา ประเพณี พิธีกรรม
2. เป็นมหรสพของเจ้านายชั้นสูงในอดีตจนถึงประชาชนทั่วไป
3. เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างหนุ่มสาวให้ได้มีโอกาสรู้จักและคุ้นเคย

นอกจากนั้นยังพบว่าเพลงและเครื่องดนตรีของลำนากากับสิบสองปันนามีความเหมือนกันเกือบทุกประการแต่จะเรียกชื่อต่างกันหรือเพี้ยนกันไปเท่านั้น หน้าที่เครื่องดนตรีในเพลงพื้นบ้านไม่มีความแตกต่างกัน เพลงและดนตรีพื้นบ้านของทั้งสองที่ใช้ในพิธีกรรมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ไม่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดยังคงทำหน้าที่เหมือนอดีตสำหรับเพลงดนตรีพื้นบ้านที่อยู่ในบทบาทของมหรสพ และการแสวงสาวได้กลายมาเป็นการนำเอาเครื่องดนตรีหลายชนิดมารวมเล่นด้วยกันเป็นวงพื้นเมืองอันประกอบด้วย ซึง สะล้อ กลอง และฉาบหรือบางครั้งมีคีย์บอร์ดหรือกลองชุดเข้ามาบรรเลงด้วยส่วนสิบสองปันนามีการพัฒนาแต่ไม่มากหรือเปลี่ยนรูปแบบไม่เหมือนกับของลำนากา

สายสุนีย์ ขาวปลื้ม (2544: 5-8) ศึกษาเพลงรำผีมอญของชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาสภาพทั่วไปของชาวมอญจังหวัดปทุมธานี ลักษณะการแต่งกายของชาวมอญ วัฒนธรรม ประเพณีของชาวมอญ ภาษาชาวมอญ ประวัติความเป็นมาของดนตรีมอญในเมืองไทยลักษณะโดยทั่วไป ดนตรีมอญ การผสมวงดนตรีมอญ ลักษณะการบรรเลง ระบบเสียงของเครื่องดนตรีมอญ ลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรีมอญ บทเพลงมอญ ในด้านการวิเคราะห์ ได้วิเคราะห์บันไดเสียง กระสวน จังหวะ ในเรื่องรูปแบบกระสวนจังหวะ และกระสวนทำนองเพลง

รัตน มรพงษ์ (2546: 34) ศึกษาการใช้เสียงในการขับเสภา ใช้หลักการพิจารณาโดยดูจากการเน้นคำ-ความหมายของบทกวีก่อนเริ่มขับเสภาซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญของการขับเสภา ถ้าผู้ขับเสภาไม่พิจารณาคำและความหมายของบทขับให้ต้องแท้เสียก่อน จะมีผลให้การขับเสภาขาดความสมบูรณ์ที่เรียกว่า “ขับแล้วไม่ได้อารมณ์ ขาดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ที่จะให้เกิดขึ้นกับผู้ฟังได้เต็มที่ ถึงแม้ว่าผู้ขับเสภาจะมีศิลปะการขับอย่างยอดเยี่ยมก็ตาม” (ครูแจ้ง คล้ายสีทอง. 2544: สัมภาษณ์) กล่าวว่าการจะขับเสภาให้ได้ดีนั้น ผู้ขับจะต้องพิจารณาคำและความที่ขับให้ตีเสียก่อน จากนั้นผู้ขับจึงบรรจุเสียงให้ถูกต้องกับคำขับ การขับเสภาจึงจะไพเราะถึงใจผู้ฟังและได้อารมณ์อย่างเต็มที่

ธนพร พัทธกษุณณ์ (2542: 4-5) ได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านของ ขวัญจิต ศรีประจันต์ โดยศึกษาประวัติของขวัญจิต ศรีประจันต์ ในฐานะที่เป็นศิลปินแห่งชาติ และวิเคราะห์แง่เกี่ยวกับวัฒนธรรมสังคมไทย โลกทัศน์ที่ปรากฏในผลงานเพลงพื้นบ้านโดยเฉพาะเพลงน้อย และเพลงอีแซว นั้น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ขวัญจิต ศรีประจันต์ เป็นแม่เพลงพื้นบ้านที่มีความสามารถว่ากลอนสดได้อย่างคล่องแคล่ว และมีความไพเราะมีการสร้างสรรค์บทเพลงโดยนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมาประยุกต์แต่งไว้ในบทเพลง และสื่อสารไปยังผู้ฟังให้ได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมตลอดมา

เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2538: 88) ได้สรุปลักษณะดนตรีพื้นบ้านว่าธรรมชาติของเพลงพื้นบ้านนั้น ไม่ได้แตกต่างอะไรกับหุ่นที่ยังไม่ได้แต่งตัวเป็นหุ่นที่มีความสะอาดบริสุทธิ์ และเป็นจริงไม่มีมายา เจือปนศิลปะพื้นบ้านที่ถูกสร้างมาจากสังคมชาวบ้านจะเป็นผู้บอกให้ทราบฐานะสังคมในระดับ “ชาวบ้าน” ด้วยศิลปะที่เขาแสดงออกมาเราได้เห็นอย่างชัดเจนทำให้เราได้ทราบถึงสิ่งต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ใน “ชาวบ้าน” ได้มากเช่น กิริยา มารยาท ภาษา วัฒนธรรม อาชีพ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ทำให้คนรุ่นหลังได้เอาศิลปวัฒนธรรมของชาวบ้านมาองลึกเข้าสู่สังคมไทยในอดีตได้อย่างชัดเจน เพลงพื้นบ้านจึงเท่ากับว่าเป็นฝักระจกแก้วใสที่ส่องให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยในอดีตได้อย่างชัดเจน

กาญจนา อินทรสุณานนท์, มานพ วิสุทธิแพทย์ และเมธี พันธุ์วราร (2543: 12) ได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงระบำบ้านนา ตำบลบางลูกเสือ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก พบว่า พบว่าในเพลงระบำบ้านนาได้กล่าวถึงค่านิยมในการนับถือศาสนาพุทธ พ่อ แม่ ครู และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มารยาทในการต้อนรับ การแต่งกาย อาชีพ เศรษฐกิจ การเมือง ยาเสพติด ความรักระหว่างชายหญิง ผัวเมีย พ่อแม่ลูก ความรักชาติ พระมหากษัตริย์ และเรื่องเพศ เพลงระบำบ้านน่ายังมีบทบาทต่อสังคมในการสร้างความบันเทิง ความสามัคคี การแจ้งข่าวสาร บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ นอกจากนั้นยังสรุปตามทฤษฎีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม 8 ข้อ ของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ดังนี้

1. เพลงระบำบ้านนา นั้นส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
2. เพลงระบำบ้านนา นั้นไม่สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีการเล่นน้อย เพราะขาดความนิยมอาชีพของพ่อเพลงแม่เพลงนั้นอยู่ที่การทำไร่ทำนา ทำนาทุ้ง เศรษฐกิจไม่ดี
3. การส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่นเพลงระบำบ้านนาได้ส่งเสริมศักดิ์ศรีของชุมชน เพราะมีบทเพลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น และพ่อเพลงแม่เพลงก็เป็นที่ยกย่องนับถือในชุมชนนั้น ๆ
4. วัฒนธรรมของเพลงระบำบ้านนา นั้น บูรณาการศาสตร์ด้านต่าง ๆ มารวมร้องอยู่ในเพลง เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทย อาทิ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเรื่องท้องถิ่น
5. การสร้างความประสานสอดคล้อง และสมดุลยั่งยืนมีในกลุ่มเด็กเล็ก เป็นที่รู้จักในหมู่บ้านเล็ก ๆ แต่สู่แรงกระแสนวัฒนธรรมทางซีกโลกตะวันตกไม่ไหว ไม่มีผู้สืบทอดที่สามารถทำให้ระบำบ้านน่ายั่งยืนได้
6. เพลงระบำบ้านนา นั้น ในบทเพลงได้แทรกการพัฒนาจิตใจและวิญญาณอันลึกซึ้งซึ่งจะเห็นได้ในบทกลอนต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านการพัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมของคนไทย การไหว้ครู การเชิญขึ้นบ้าน ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมในข้อนี้เพลงระบำบ้านนามีส่วนช่วยส่งเสริมในวงแคบเฉพาะในหมู่บ้านในท้องถิ่นคนกลุ่มเล็กแต่เป็นที่รู้จักดีให้ความเคารพนับถือกันโดยเฉพาะทางด้านวัฒนธรรม จริยธรรม และต่อต้านยาเสพติด
8. การผดุงศีลธรรม เพลงระบำบ้านนาช่วยผดุงศีลธรรมในกลุ่มคนการสอนให้ทำความดี อนุรักษ์เรื่องศาสนา ฯลฯ

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบของเพลงระบำบ้านนา มีลักษณะคำประพันธ์เป็นเอกลักษณ์เป็นกลอนแปดหัวเดียว แต่กลอนที่พบส่วนใหญ่มีมากกว่า 8 คำ และบางบาทก็มีน้อยกว่า 8 คำเป็นลักษณะของกลอนชาวบ้านมีคำเสริมมาก เช่น เสีย, มา, กันละเหว่ย ฯลฯ และพบลักษณะเด่นของทำนอง เช่น ทำนองร้องสร้างบนกลุ่มเสียงเช่นเดียวกับเพลงที่ใช้โน้ต 5 เสียง ทำนองร้องขึ้นอยู่กับการวรรณยุกต์ ใช้ทำนองต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ใช้เสียงซ้ำที่คำร้องมีเสียงวรรณยุกต์เสียงเดียวกันแต่ต่างเสียงกัน

ปัญญา รุ่งเรือง (ม.ป.ป.: 8-9) ได้จัดทำเอกสารการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ดนตรีไทย โดยตอนหนึ่งได้กล่าวถึงดนตรีพื้นเมืองว่า ดนตรีพื้นเมือง หมายถึง ดนตรีของผู้คนในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งในวงกว้างไม่มีเส้นพรมแดนกำหนด และดนตรีชนิดนั้นเป็นที่เข้าใจซาบซึ้ง หมายรู้และรู้ความหมายซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีระหว่างผู้คนในวัฒนธรรมนั้น ๆ บุคคลอื่นนอกวัฒนธรรมแม้จะ

ซาบซึ่งกับดนตรีนั้นได้แต่ก็ในระดับจำกัด ตัวอย่างเช่น ดนตรีพื้นเมืองล้านนา เวลาที่ชาวล้านนาเป่าปี่ ตีดซิ่ง ซอแม่แต้สวด และแหล่เทศน์ ชาวล้านนาด้วยกันเองเท่านั้นที่ซาบซึ่งถึงที่สุดโดยไม่ต้องมีการ แปลความตีความหรือขยายความแต่ประการใดแต่คนนอกวัฒนธรรมไปฟังก็ต้องการคำอธิบายอย่าง มาก และถึงแม้จะอธิบายกันอย่างละเอียดพิศดารเพียงใดก็ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงอยู่ดีคือ ยังเข้าใจไม่ถึงความหมายแท้จริงภายในชนิดไม่ต้องอธิบาย และถ้าคนล้านนาไปฟังหมอลำหมอแคน ของชาวอีสานเข้าแม้ว่าถ้อยคำบางคำมีความหมายใกล้เคียงกันก็ยังคงต้องการคำอธิบายอยู่ดีแต่ถ้ายังเป็นคนที่ต่างวัฒนธรรมกันมาก ๆ เช่นให้ชาวล้านนาและชาวอีสานไปดูโนราห์หรือฟังเพลงบอกของ ชาวทักษิณก็ยิ่งต้องแปลความมากยิ่งขึ้นเพราะนอกจากดนตรีจะแตกต่างกันมากแล้วก็ยังมีตัวแปล ทางภาษาอีกด้วย และถึงจะอธิบายกันเท่าไรก็ยังไม่เข้าใจถึงความหมายภายในอยู่ดีดนตรีพื้นเมือง เดียวกันก็ใช่ว่าจะเป็นแบบเดียวกันไปเสียทั้งเมือง ดนตรีพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นยังมีความ แตกต่างกันในรายละเอียดแล้วแต่ความนิยมการถ่ายทอด และการแสดงออกของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นดนตรีพื้นเมืองอีสานใต้ กันตรึมที่บ้านดงมันในจังหวัดสุรินทร์ ก็ต่างไปจากที่บ้านโคกตาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ วงสะล้อ-ซิ่ง-ปี่ ซึ่งเป็นดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่บ้านแม่สันป่าขาม จังหวัดลำพูน ก็แตกต่างไปจากที่แม่ริมจังหวัดเชียงใหม่ในกรณีเช่นนี้คำว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” ก็น่าจะนำมาใช้เรียก ดนตรีประจำท้องถิ่นได้

สุพัตรา สุภาพ (2540: 34-35) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมเป็นมรดก ทางสังคมมีความหมายครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี วิทยาการ กฎหมาย ศีลธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างทำให้ได้คิด และกระทำในฐานะที่เป็น สมาชิกของสังคมวัฒนธรรมมีทั้งประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมวัตถุ และเป็นองค์การ องค์พิธีการ องค์มิตติ ลักษณะของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ซึ่งต้องมีการถ่ายทอดไว้เป็นมรดกทางสังคมเป็น วิถีชีวิต และเป็นสิ่งที่ไม่คงที่สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เพลงพื้นบ้าน จัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์วัตถุไม่มีรูปร่างใช้ภาษาที่เปล่งเสียงออกมาเป็นสื่อในการบอกเล่า เรื่องราวต่าง ๆ เพลงพื้นบ้านถ่ายทอดโดยการเรียนรู้จากครูเพลงรุ่นก่อน ๆ สืบทอดกันมาเนื้อหาของ เพลงยังสามารถบอกถึงวิถีชีวิตของคนในยุคต่าง ๆ และสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับ เหตุการณ์ปัจจุบันได้อีก

เอนก นาวิกมูล (2517: 3-120) ได้รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่อง เพลงนอกศตวรรษ โดยกล่าวถึงเพลงพื้นบ้านในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเพลงที่ไร้ตำนานหมายความว่า เป็นเพลงที่สืบทอดกันมาโดยการจดจำไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพลงพื้นบ้าน มีลักษณะ คล้ายเพลงลูกทุ่งอยู่หลายประการ อาจกล่าวได้ว่าเพลงพื้นบ้านก็คือต้นแบบของเพลงลูกทุ่งนั่นเอง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของเพลงพื้นบ้านอยู่หลายประการ เช่น เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่เกิดในชนบทการใช้ภาษา และการแสดงออกแห่งเรื่องราวและบรรยากาศของเพลงเป็นไปอย่างซื่อ ๆ ตรง ๆ ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ ตรงเป้าหมายทันที และยังได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านในลักษณะที่โดดเด่นว่า

1. มีความเรียบง่ายในด้านถ้อยคำ การร้องและการเล่น
2. เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก มีการใช้คำสองแง่สองง่ามและเว้นซึ่งเรื่องทุกขุมมาก
3. การมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีรูปแบบคล้ายๆ กันทั้งในด้านเนื้อหา การเรียงลำดับเรื่องและด้านถ้อยคำในเรื่องคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน เอนก นาวิกมูล ได้กล่าวไว้หลายด้านด้วยกัน เช่น

1. คุณค่าในตัวเอง ซึ่งเป็นมรดกทางวรรณกรรมได้อย่างหนึ่ง และยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เด่นชัดยิ่งขึ้น
2. คุณค่าจากสังคมกลุ่มคนที่เป็นคนร้องเองก็จะรู้สึกดีใจ ยินดีที่งานของเขาได้รับความสนใจ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่ามีค่าเพราะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของเขานั้นเองส่วนกลุ่มที่เป็นผู้ฟังก็จะได้ซึมซับท่วงทำนองและอารมณ์ ได้รับความบันเทิงใจ และอาจได้รับความรู้คำสอนสอดแทรกไปโดยไม่รู้ตัว

ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงษ์ (2520: 9-10) ได้วิเคราะห์เรื่องเพลงพื้นบ้านว่านักวิชาการที่ศึกษาเรื่องของเพลงพื้นบ้านส่วนมากมาจากสาขาที่ไม่เกี่ยวข้องกับดนตรี และผลของการศึกษาจากนักวิชาการดนตรีก็ไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็นต่อหน้าสาธารณชนผลงานที่ออกมาส่วนมากเป็นผลการวิเคราะห์ “คำร้อง” ให้ไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ เพลงขับร้องทุกเพลงได้มาจากการรวบรวมเอาศิลปะสองสาขาเข้าด้วยกัน คือ “ภาษา” กับ “ดนตรี” การนำเฉพาะคำร้องของเพลงไปศึกษาจึงเป็นการศึกษาเพลงเพียงครึ่งเดียวเท่านั้นเพราะการศึกษาแต่เพียงภาษายังขาดอีกครึ่งหนึ่งคือดนตรี ดนตรีก็มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับศิลปะอื่นๆ องค์ประกอบของดนตรี ได้แก่

1. ทำนอง เพลงพื้นบ้านทุกเพลงที่มีทำนอง และทำนองช่วยให้ระบุสัญชาติของดนตรีได้
2. ลีลาและจังหวะ ช่วยให้เกิดความรู้สึก และอารมณ์ตามบทเพลงนั้น ๆ
3. เสียงผู้ร้องเพลงพื้นบ้าน อาจมีการใช้เสียงร้องที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความคิดความนิยมของแต่ละสังคม

4. พื้นผิว บางแห่งนิยมร้องเสียงเดียวกันหมดบางแห่งมีการประสานเสียงจากคำอธิบายดังกล่าวทำให้การศึกษาเรื่องเพลงพื้นบ้านมองเห็นความแตกต่างของแต่ละสังคมได้ชัดเจนขึ้น และนั่นคือสิ่งที่ทำให้เพลงพื้นบ้านแต่ละที่แต่ละท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

กฤษฎา แสงทอง (2540: 10) ได้ศึกษาเรื่องเพลงปฏิพากย์: วัฒนธรรมการดนตรี และภาพสะท้อนทางสังคมของชาวตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าจากเดิมที่ศิลปินได้เจตนาสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นให้เป็นสิ่งบันเทิงแก่ชีวิตเป็นมรดกทางสังคม ในปัจจุบันการเล่นเพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่เล่นเฉพาะในโอกาสที่ได้รับเชิญไปแสดงการสร้างสรรค์งานเพลงใหม่ ๆ มีน้อยมากมีเพียงการจัดจำของเก่ามาร้องเล่นกันเท่านั้นนับวันผู้สืบทอดก็มีจำนวนน้อยลงโดยมีปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตความเชื่อ การทำมาหากิน และภาพนิยมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไปเนื่องมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรม ด้านการเกษตร การคมนาคม การสื่อสารบันเทิง และมีแนวโน้มในอนาคต เพลงปฏิพากย์เป็นเพียงตำนานวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เล่าเรื่องราววิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการละเล่นพื้นบ้าน และสันตนาการของชาวบ้านตำบลเขาทองเท่านั้น

สุกรี เจริญสุข (2538: 41-43) ได้เขียนไว้ในเรื่องวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านสยามว่าลักษณะที่สำคัญของเพลงพื้นบ้าน ได้แก่

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงมุ่งเพื่อความสนุก เพลงพื้นบ้านเป็นผลงานของชาวบ้านที่ไม่ต้องฝึกฝนเชี่ยวชาญ ที่ปฏิบัติกันอยู่เพราะความเคยชิน ไม่ได้มุ่งความไพเราะหรือความสวยงาม
2. เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้าน (Text) เกี่ยวข้องกับชีวิต การงาน ความรัก ความสนุก เฮฮา การดื่มกินสรรค์สร้าง การเกี้ยวพาราสี เป็นต้น ความมีเสน่ห์ของเพลงพื้นบ้านก็คือการพูดถึงเรื่องชีวิตตนเองเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชีวิตทำให้ทุกคนในสังคมของหมู่บ้านมีความผูกพันซึ่งกันและกันนอกจากเนื้อร้องยังเป็นรากเหง้าของศิลปวัฒนธรรมของคนในหมู่บ้าน
3. จังหวะลีลา (Rhythm) มีลีลาจังหวะไม่คงที่แล้วแต่การปรับเปลี่ยนของเนื้อร้องส่วนมากเป็นอัตราจังหวะธรรมดา
4. ทำนองเพลงพื้นบ้าน (Melodic Structure) มีลักษณะสั้น ๆ ซ้ำ ๆ วกไปวนมาในเนื้อร้องบรรยายเรื่องราวโดยเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อย ๆ ในลักษณะ “ร้อยเนื้อทำนองเดียว”
5. เสียงประสาน (Harmony) ส่วนใหญ่เป็นแนวเดียว (Unison) จะมีเสียง ประกอบบ้าง เรียกว่า “ลูกคู่”
6. การใช้เครื่องดนตรีประกอบ (Instrumentation)
7. วิญญูณของเพลงพื้นบ้านคือ ความมีชีวิตชีวา และความตรงไปตรงมาโดยไม่เสแสร้ง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของปฏิกาณกวี หรือ“กลอนสด”

สมฤทธิ์ ลือชัย (2534: 4) ได้ศึกษาเรื่องความตระหนักของช่างขอลในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยเนื้อหาในการศึกษาเน้นช่างขอลในจังหวัดเชียงใหม่

ยงยุทธ ธีรศิลป์ (2535: 35) กล่าวถึงทำนองซอที่นิยมกันในปัจจุบันมีดังนี้

1. ทำนองขึ้นเชียงใหม่ นิยมใช้ซอนำเรื่องของช่างซอเชียงใหม่ ส่วนช่างซอหน้านั้นจะตั้งคานานเป็นทำนองแรก
2. ทำนองขึ้นเชียงแสน นิยมใช้แทรกเมื่อจะเปลี่ยนเรื่องหรือตอนมักจะซอเพียงจบเดียวหรือท่อนเดียวสั้น ๆ
3. ทำนองจะปู นิยมใช้ซอเรื่องของช่างซอชาวลำปาง
4. ทำนองละม้าย นิยมใช้แทรกสั้น ๆ ท่อนเดียวหรือ 2 ท่อน
5. ทำนองล่องน่าน นิยมใช้ซอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางและการชมป่า บางทีเรียกทำนองพระลอ เพราะใช้ซอเรื่องพระลอ และบางทีเรียกว่า ซอน้อยใจยา ด้วยเหตุเดียวกัน
6. ทำนองปั่นฝ้าย เป็นทำนองที่นิยมมากของช่างซอล่องน่านและนิยมใช้ซอเรื่องเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี
7. ทำนองพม่า นิยมใช้ซอทั่วไป เรื่องที่ใช้ซอด้วยทำนองเดียวตลอดก็มี เช่น เรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ และขอสุมมา (ขมา) ครั้วทาน เป็นต้น
8. ทำนองเงี้ยว นิยมใช้ซอทั่วไป
9. ทำนองเพลงอื้อ นิยมใช้ทั่วไป ที่ซอด้วยทำนองนี้ตลอดก็มี เช่น ดาววิไถน้อย (เรื่องดาวลูกไก่) เป็นต้น
10. ทำนองเพลงเยื่อนหรือเย็น นิยมใช้ซอเกี่ยวพาราสี ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมแล้ว

เนื้อหาของซอมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่จัดให้มีซอเป็นส่วนประกอบของงาน เช่น ซอขึ้นบ้านใหม่ ซอมัดมือแต่งงาน ซอปอยข้าวสังข์ ซอสอนลูกแก้ว (นาค) เป็นต้น ซอที่เป็นเรื่องเพื่อความบันเทิงแท้ ๆ เพิ่งจะเกิดขึ้นในสมัยหลังประมาณปลายรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา นิยมเอาวรรณกรรมต่าง ๆ มาแต่งเป็นบทซอ เช่น ซอเจ้าสุวัตรนางบัวคำ ซอเรื่องเล่าเต้าน้อยยอคำ ซอเรื่องอ้ายร้อยยอด เป็นต้น แต่เดิมนิยมพ่อนประกอบการซอด้วย ปัจจุบันช่างซอนำเรื่องสมัยใหม่มาเล่นเป็นเรื่องราวเรียกว่า ละครซอ ส่วนซอแบบเดิมนั้นเรียกว่า ซอผาม คือนั่งซอกันบนผามซอ

พรรณราย คำโสภา (2542: 230) ยังได้ศึกษาวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมัน จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงในช่วงกันตรึมบรรเลง 4 บทเพลงซึ่งวิเคราะห์ในด้านประวัติความเป็นมา การแต่งกาย โอกาส และวิธีการแสดง มาตราเสียง จังหวะและโครงสร้าง จังหวะลักษณะของบทเพลงเพราะว่าเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการประกอบการแสดงมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้านเป็นทำนองสั้น ๆ ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนต่อมามีการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นรูปแบบมากขึ้น เครื่องแต่งกายแต่ก่อนไม่คำนึงถึงมากนัก ต่อมา มีการปรับปรุงให้มีการแต่งกายตามประเพณีนิยมสวยงามมากขึ้นรูปแบบของบทเพลงจะมีทำนองสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน ทำนองซ้ำ ๆ กลับไปกลับมาจังหวะทำนองมีความไพเราะง่ายต่อการจดจำ

ซอล่งน่าน เป็นการขับร้องเพลงพื้นบ้านที่มุ่งให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟังเป็นหลัก นอกจากนั้นจะมีการสอดแทรกความรู้ทางโลกและทางธรรมไปด้วยตามความเหมาะสม การขับซอล่งน่านประกอบด้วยช่างซอชายหญิง นักดนตรีซึ่งใช้พิณ (ปิ่น) เป็นหลักในการบรรเลงให้ทำนอง โดยทำนองที่ใช้เป็นหลักในการขับซอล่งน่าน คือ ทำนองดาดน่าน และทำนองลับแล อันเป็นทำนองที่ใช้ขับซอล่งน่านมาแต่โบราณ หากจะกล่าวเปรียบเทียบทำนองซอทั้งสองระบำนี้นี้จะเปรียบเทียบได้ว่า ทำนองดาดน่านจะเป็นทำนองที่ใช้ไหว้ครู และทักทายผู้ชม ส่วนทำนองลับแลนั้นจะทำหน้าที่เป็นบทอ้อลาเจ้าภาพ ฟังนองผู้ฟังทั้งหลาย เป็นทำนองที่ใช้ในบทที่ต้องการให้อารมณ์อ่อนช้อย ขนบธรรมเนียมในการซอล่งน่านนั้น ตรงกับสำนวนที่ว่า “ไปมาลาไหว้” ซึ่งซอทั้งสองทำนองนี้เป็นผู้ทำหน้าที่ในการ “ไปมาลาไหว้”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research) โดยอาศัยข้อมูลวิชาการจากเอกสารวิจัย หนังสือทางวิชาการ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นบันทึกเสียง วิดีทัศน์ และผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมข้อมูล ชีวิตประวัติของลำดวน คำแปน จากสิ่งพิมพ์ (Printed Materials) ดังนี้

- จากการสัมภาษณ์ลำดวน คำแปน
- ข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ วารสาร บทความ บทวิเคราะห์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตของลำดวน คำแปน
- บทสัมภาษณ์ของช่างซอ นักดนตรี เจ้าของค่ายเพลงที่ได้สร้างผลงานให้กับลำดวน คำแปน
- วิทยานิพนธ์และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเล่มนี้

1.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการขับซอล่องน่านและการขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน ดังนี้

- รวบรวมประวัติการขับซอล่องน่านจากงานวิจัย บทความและจากการสัมภาษณ์ลำดวน คำแปน และ ช่างซอคนอื่น ๆ
- รวบรวมข้อมูลบทขับซอของลำดวน คำแปน ที่ได้รับความนิยมจากคำแนะนำของลำดวน คำแปน 8 ทำนองจากแผ่นบันทึกเสียง และบทสัมภาษณ์ลำดวน คำแปน เรื่องวิธีการขับซอล่องน่าน

2. ขั้นศึกษาข้อมูล

2.1 นำข้อมูลจากข้อ 1.1 มาศึกษาชีวิตประวัติและผลงานของลำดวน คำแปน เพื่อมาประมวลผลเรียบเรียงจัดทำหมวดหมู่เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

2.2 นำข้อมูลประวัติการขับซอล่องน่านจากงานวิจัย บทความและจากการสัมภาษณ์ลำดวน คำแปน และ ช่างซอคนอื่น ๆ มาศึกษาวิเคราะห์ และนำบทขับซอของลำดวน คำแปน ที่ได้รับความนิยมจากคำแนะนำของลำดวน คำแปน จำนวน 8 ทำนอง มาเขียนเป็นโน้ตไทยทางร้อง (Melody) เพื่อศึกษาวิธีการขับร้อง

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 นำข้อมูลที่ประมวลเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่จากข้อ 2.1 ชีวิตประวัติและผลงานของ ลำดวน คำแปน มาศึกษาวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็นดังนี้

- ชีวิตก่อนเข้าสู่อาชีพช่างขอ
- ชีวิตอาชีพช่างขอ
- ชีวิตในปัจจุบัน
- ผลงานการขับขอ
- ผลงานการประพันธ์

3.2 วิเคราะห์ประวัติการขับขอล่องน่านและวิธีการขับขอของลำดวน คำแปน

3.2.1 ศึกษาวิเคราะห์ประวัติการขับขอล่องน่าน

3.2.2 นำบทขับขอซึ่งได้รับความนิยมจากคำแนะนำของลำดวนคำแปน จำนวน 8 ทำนอง คือ ทำนองดาดน่าน, ทำนองซอพม่า, ทำนองซอฮ่อ, ทำนองปั่นฝ้าย, ทำนองซอพระลอ, ทำนองลับแลง, ทำนองซอเงี้ยว และทำนองตีะโต้งเต้ง มาทำเป็นโน้ตเพลงในแนวทำนอง (Melody) พร้อมเนื้อร้อง รวม 8 ทำนอง มาวิเคราะห์เทคนิคการขับขอ

3.2.2.1 การสร้างอารมณ์ให้เข้ากับบทขอ

- เนื้อหาของบทขับขอ
- ความหมายของบทขับขอในบทที่สำคัญ

3.2.2.2 เทคนิคพิเศษในการขับขอให้เข้ากับทำนองขอแต่ละทำนอง

- การเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขอ

4. ชั้นสรุป

4.1 สรุปผลการศึกษาวิจัย

4.2 นำเสนอผลงานการวิจัยแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4.3 ข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ประวัติ และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

1. ชีวประวัติ แม่ครูลำตวน คำแปน

1.1 ชีวิตก่อนเข้าสู่อาชีพช่างชอ

ภาพประกอบ 6 แม่ครูลำตวน คำแปน

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นางสาวลำตวน นามสกุล คำแปน

เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย

หมายเลขบัตรประชาชน 3 5401 00196 44 6

วัน เดือน ปี เกิด 30 ธันวาคม 2497 อายุ 55 ปี

(แจ้งเกิดเข้าไป 2 ปี ปีเกิดจริงคือ พ.ศ.2595)

ภูมิลำเนา

บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 11 บ้านปทุม ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง

จังหวัดแพร่ รหัสไปรษณีย์ 54000

ที่อยู่ปัจจุบัน (ที่สามารถติดต่อได้)

บ้านเลขที่ 40 หมู่ 11 บ้านปทุม ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
รหัสไปรษณีย์ 54000 โทรศัพท์ 0-5462-2577 โทรศัพท์มือถือ 0-8139-9654-6

สถานที่ทำงาน

เลขที่ 40 หมู่ 11 บ้านปทุม ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
รหัสไปรษณีย์ 54000 โทรศัพท์ 0-5462-2577 โทรศัพท์มือถือ 0-8139-9654-6

วุฒิการศึกษา/ ระดับการศึกษา

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านวัดปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา)

ประวัติครอบครัว

ชื่อบิดา นายนิรันดร์ คำแปน (เสียชีวิตแล้ว) ชื่อมารดา นางดำรงค์ สุวรรณภู

อาชีพบิดา เกษตรกร

อาชีพมารดา เกษตรกร

เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้อง 2 คน

(1) นายดวงเนตร คำแปน อาชีพ เกษตรกร

(2) นางสาวลำดวน คำแปน อาชีพ ช่างซ่อม

เมื่อลำดวน คำแปน มีอายุที่จะต้องเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาแล้วนั้น ก็ได้เข้าศึกษา ณ โรงเรียนวัดบ้านปทุม จนจบการศึกษาชั้นสูงสุดจากโรงเรียนวัดบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) เมื่อปี พ.ศ.2506 ด้วยทางบ้านมีฐานะยากจนและกำพร้าบิดา มีแต่มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูมาตั้งแต่เยาว์วัย แม่ครูลำดวนผู้ซึ่งมีความกตัญญูกตเวที เป็นสามัญสำนึกอยู่แล้วนั้น มีความตั้งใจจะหารายได้มาช่วยเหลือจนเจือครอบครัว อยากมีสัมมาอาชีพติดตัว กอรปกับเคยได้มีโอกาสได้ดูการแสดงของคณะพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ที่เคยมาทำการแสดงที่จังหวัดแพร่ รู้สึกประทับใจมาก และเป็นอีกแรงบันดาลใจหนึ่งที่ยากจะเรียนขับซอ แม่ครูลำดวนได้เข้าฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ บรมครูด้านศิลปะการแสดงล้านนาที่มีชื่อเสียง จังหวัดน่าน โดยคุณน้าชื้ออินสง ซึ่งเป็นน้องชายของมารดา เป็นผู้นำไปฝากตัวกับพ่อครูเมืองดี ที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ได้กระทำพิธีไหว้ครู และทำพิธีกินอ้อจากพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ถูกต้องตามขนบธรรมเนียม จารีตโบราณทุกประการ ในการเดินทางไปเรียนขับซอในครั้งนั้นแม่ครูลำดวนมีเสื้อผ้าติดตัวไปเพียง 2 ชุด เท่านั้น มีข้าวสาร 1 ถุง และบรรดาอาหารแห้งต่าง ๆ ที่มารดาจัดเตรียมให้นำติดตัวไปที่เวียงสาเพื่อนำไปสมทบกับบ้านครู

หลังจากได้รับการมอบตัวเป็นศิษย์จากครูแล้ว แม่ครูลำดวนก็ได้พักอาศัยอยู่กินที่บ้านครูในทุก ๆ 1-2 สัปดาห์ มารดาจะมาเยี่ยมแม่ครูลำดวนเสมอ กระนั้นด้วยความที่เป็นเด็กก็ยังทำให้คิดถึงบ้านมาก ทำให้การเรียนเป็นไปด้วยความล่าช้า เพราะขาดสมาธิ จนกระทั่งพ่อครูเมืองดีสังเกตเห็นและหาหนทางปล่อยให้เรียนไม่ประสบผลสำเร็จ ท่านจึงได้นำเด็กหญิงลำดวน (ในขณะนั้น) ไปที่แม่น้ำน่านและร่ายคาถาศิลปวิทยาพร้อมทั้งวักน้ำในแม่น้ำน่านให้แม่ครูลำดวนดื่ม อีกเป็นหนึ่งคำรบ หลังจากที่ได้กินอ้อไปแล้วในครั้งแรก เมื่อครั้งได้มามอบตัวเป็นศิษย์กับพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ด้วยภูมิปัญญาโบราณที่สร้างแรงใจผ่านพิธีกรรมนี้ ทำให้แม่ครูลำดวนเรียนขับซอด้วยสมาธิที่มุ่งมั่น สามารถจดจำหลักการขับซอ และบทซอที่พ่อครูเมืองดีถ่ายทอดให้ ได้อย่างรวดเร็วดีขึ้นมากกว่าเดิม

แม่ครูลำดวนเริ่มเรียนการขับซอขั้นพื้นฐานจากครู โดยฝึกการขับซอแบบโบราณนั่นคือการเรียนแบบปากต่อปาก (Oral Tradition) และเรียนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอันเป็นลักษณะการเรียนแบบโบราณที่มีข้อดี คือ ทำให้ผู้เรียนจดจำได้แม่นยำไม่หลงลืมง่าย ๆ เรียนรู้ทำนองแต่ละทำนองของเพลงซอจนครบถ้วน ทำให้การเรียนของแม่ครูลำดวนเป็นไปตามขั้นตอน มิได้ข้ามขั้นตอนการเรียน แม้แต่เพียงขั้นตอนเดียว การเรียนดำเนินไปทุก ๆ วัน ตั้งแต่เช้าแม่ครูลำดวนจะได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนจากพ่อครูเมืองดี ในช่วงกลางวันก็จะช่วยพ่อครูทำงานบ้านงานเรือนเช่นตักน้ำใส่ตุ่มกวาดบ้าน ถูบ้าน งานไร่สวน เช่น ช่วยถางหญ้าในไร่ข้าวโพด โดยมีได้เกียงงอนเกียงจรัญแต่ประการใด โดยรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์เป็นที่ตั้ง ที่ได้พรอบรมสั่งสอนตนโดยมิได้ปิดบังอำพรางในองค์ความรู้ และในตอนเย็นหลังจากรับประทานอาหารเย็นก็จะเริ่มเรียนและทบทวนการขับซออีกรอบโดยพ่อครูจะสืบทอดประคองไปด้วย (สละที่ใช้นั้นเป็นสละมัดแหวแบบเมืองน่าน เป็นสละไม่มี fret โดยลูกบิดจะหันเข้าหาตัวผู้บรรเลงอันเป็นเอกลักษณ์ของสละเมืองน่านอย่างแท้จริง) การเรียนนั้นพ่อครูจะเป็นผู้ฝึกหัดและให้แม่ครูลำดวน ขับซอให้ครูฟังเป็นบท ๆ ไป หากบทไหนที่เห็นว่ายังไม่ชำนาญและยังไม่เป็นที่พอใจก็จะให้ฝึกฝนต่อไปเมื่อเห็นว่าชำนาญและแม่นยำดีแล้ว จึงจะให้บทซอลำดับต่อไปพร้อมทั้งปรับเทคนิคการขับซอซึ่งมีความไพเราะเป็นเอกลักษณ์ของสำนักนี้ให้แก่แม่ครูลำดวนอย่างครบถ้วนไปด้วย แม้ว่ามีบางบทบางตอนที่จำไม่ได้หรือไม่เข้าใจแม่ครูลำดวนก็จะไปปรึกษาแม่อุ้ยจันทร์เป็งซึ่งเป็นภรรยาของพ่อครู ท่านเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้แตกฉานในเรื่องการขับซอเป็นอย่างดี เนื่องด้วยท่านได้ฟังการขับซอมามากตลอดชีวิต

แม่ครูลำดวนได้รับการฝึกฝนในขั้นต้นจนพ่อครูเมืองดีเห็นว่าขับซอได้ไพเราะในระดับที่ดีแล้ว จึงได้ถ่ายทอดการขับซอขั้นสูงให้ การเรียนการขับซอในขั้นสูงนี้ครูจะเป็นผู้บอกหลักการใช้เสียง การประดิษฐ์เม็ดพราญ (ornamentation) อันแพรวพราว งดงามและมีความยากมากขึ้นเป็นพิเศษ

หลักการใช้คีตปฏิภาณ (improvisation) หลักการประพันธ์ขึ้นลักษณะของบทขอในทำนองขอต่าง ๆ รวมทั้ง สรรพวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการขับขอ แม่ครูลำดวนได้เรียนการฟ้อน แก่นจาก พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งมีลีลาการฟ้อนที่มีความอ่อนช้อย งดงาม ตามแบบโบราณของสำนักนี้ ซึ่งการเรียนฟ้อน พ่อครูเมืองดีและแม่อุ้ยจันทร์เป็งภรรยาท่าน จะคอยแนะนำอย่างใกล้ชิด ซึ่งในปัจจุบันนี้บุคคลที่สามารถฟ้อนแก่นและฟ้อนล่องน่านได้ชำนาญและเป็นต้นฉบับของการฟ้อนล่องน่านในจังหวัดน่านก็คือบุตรของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ชื่อแม่ครูคำมิ่ง อินสาร (เทพประสิทธิ์) เป็นรุ่นพี่ของแม่ครูลำดวนได้ใช้ชีวิตในวัยเด็กร่วมกัน ซึ่งแม่ครูลำดวน ก็เป็นอีกท่านหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากครู ฉะนั้นแม่ครูลำดวนจึงเป็นช่างขอที่มีท่วงท่าลีลาการฟ้อนอ่อนช้อยและสง่างาม อีกทั้งมีจริต กิริยา วาจางดงามเรียบร้อยเป็นกุลสตรี สมกับได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูบาอาจารย์มาเป็นอย่างดี

เมื่อการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเสร็จสิ้นแล้ว พ่อครูเมืองดีจึงให้แม่ครูลำดวนออกไปแสดงขอตามสถานที่ต่าง ๆ ด้วย เพื่อฝึกฝนและหาประสบการณ์จริงบนฟามขอ แม่ครูลำดวนเป็นลูกศิษย์อีกท่านที่พ่อครูเมืองดีให้ความรักความเมตตาและเอ็นดูและได้รับคำชมจากพ่อครูว่า “ลำดวน มิ่งเป็นคนเสียงดี เสียงหวาน หวีไว อนาคตมิ่งจะมีชื่อเสียง” ซึ่งคำชมนั้นก็จริงทุกประการ เพราะแม่ครูลำดวน นั้นมีชื่อเสียงมากในการขับขอ พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ได้มอบบทขับขอสำคัญ ๆ หลายบทไว้ให้แก่แม่ครูลำดวน และได้รับการเผยแพร่เป็นที่นิยมกันในหมู่ช่างขอปิ่น เช่น จ้อยเข้าดงป่าไม้ จ้อยยาบ้า จ้อยน้ำท่วมเมืองน่าน เป็นต้น

1.2 ชีวิตอาชีพช่างขอ

หลังจากที่ได้เรียนวิชาการขับขอล่องน่านและขอปีจากพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ได้อย่างแตกฉาน เป็นเวลา 3 ปี จึงได้ลาครูมาเป็นช่างขออิสระที่จังหวัดแพร่ และได้รับการหาไปขอกับช่างขอคนอื่นเป็นประจำมิได้ขาดช่วงนอกจากนั้นได้รับเชิญให้ไปแสดงขอกับช่างขอหลายคนเช่น ขอคณะนายคำผาย นุปีง (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงขับขอ ปีพุทธศักราช 2538 จังหวัดน่าน), ขอคณะนายถนอม (สีมา) หลวงฤทธิ์ (จังหวัดน่าน), ขอคณะนายสงคราม เหมืองทอง (จังหวัดแพร่) ฯลฯ และปัจจุบันทำการแสดงขออยู่กับคณะขอแก้วจังหวัดแพร่ โดยมีพ่อสมศักดิ์ ปินะสุ เป็นคู่ถ้องขอออกรับงานแสดงขอทั่วไป

แม่ครูลำดวนได้สืบสานปณิธานของพ่อครูเมืองดีมาโดยตลอด ทำหน้าที่เผยแพร่ศิลปะการขับซอล่องน่าน และถ่ายทอดสรรพวิชาการขับซอล่องน่านของสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์บรมครู การขับซอล่องน่านให้แก่บุคคลทั่วไปมาโดยตลอด จนมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสังคมมาจนถึงปัจจุบันนี้

แม่ครูลำดวน คำแปน เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการขับซอล่องน่าน ซอปี ซอสดริง และละครซอ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประพันธ์วรรณกรรมคำซอ แบบชนบทและแบบร่วมสมัยที่มีเนื้อหาถูกต้องครบถ้วนได้อย่างลึกซึ้งเป็นยอดดี อีกทั้งมีความเชี่ยวชาญในการฟ้อนเงี้ยวที่คงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมแบบโบราณไว้ได้ และได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการถ่ายทอดความรู้เหล่านี้มาตั้งแต่อายุ 30 ปี จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 28 ปี ที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปะการขับซออย่างจริงจัง

ในช่วงชีวิตที่ได้สอนและถ่ายทอดการขับซอให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา บุคคลทั่วไปที่สนใจในศิลปะแขนงนี้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การถ่ายทอดความรู้นั้นแม่ครูลำดวนนอกจากจะสามารถถ่ายทอดความรู้ภาคปฏิบัติได้อย่างชัดเจนถูกต้องตามแบบแผนแล้วยังสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านทฤษฎีได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายแก่ผู้ที่มาทำการศึกษา ทั้งที่มาสัมผัสภาพเพื่อทำบทความ รายงาน แม้กระทั่ง การทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท แม่ครูลำดวนก็ถ่ายทอดให้ได้อย่างเต็มใจมิได้ปิดบังเลยแม้แต่น้อย การที่แม่ครูลำดวน สามารถเข้าใจและสามารถอธิบายหลักทฤษฎีทางศิลปะการขับซอได้เป็นอย่างดีนั้น เนื่องด้วยเป็นบุคคลที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ชอบศึกษาค้นคว้า อ่านตำรารับตำราทางวิชาการอยู่เสมอ และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์พื้นฐานสามารถใช้งานเบื้องต้นได้ จึงสามารถเรียนรู้และบูรณาการความรู้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะจบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ตาม

สถานที่ทำการเรียนการสอนของแม่ครูลำดวนนั้นสามารถทำการเรียนการสอนได้ทุกที่ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน แม้กระทั่งบนผามซอกก็เป็นที่ทำกรเรียนการสอน ทุก ๆ ที่แม่ครูลำดวนสามารถเดินทางไปสอนและทำการสอนได้โดยไม่เคยปฏิเสธผู้ที่เข้ามาขอรับความรู้เลยเพียงสักครั้งเดียว กลับสั่งสอนและให้ความรู้ด้วยความเต็มใจเสมอมา

1.3 ชีวิตในปัจจุบัน

ในปัจจุบันลำดวน คำแปน ยังดำเนินชีวิตการเป็นช่างซอล่องน่าน ถึงแม้ว่าซอล่องน่านจะไม่ได้รับความนิยมเหมือนเช่นเดิม แต่ก็ยังมีแฟนเพลงที่เคยชื่นชมชื่นชอบผลงานของลำดวน คำแปน อยู่เป็นจำนวนหนึ่ง ลำดวน คำแปน ยังออกรับงานแสดงทั่วไปโดยปัจจุบันเป็นช่างซออิสระ

มีคณะขอชื่อ คณะกึ่งแก้ว โดยมีคณะลูกศิษย์ร่วมการแสดงด้วย นอกจากนั้นยังได้ประพันธ์บทขอไว้อีกจำนวนหนึ่ง ได้แก่ ขอเรื่องพระพุทธเจ้าออกผนวช, ขอเรื่องสอนนาค, ขอเรื่องพระคุณพ่อ, ขอเรื่องแม่สอนลูก, ขอเรื่องพระคุณแม่, ขอเรื่องปู่เฒ่า สอนหลาน ,ขอเรื่องการพนัน, ขอเรื่องขี้ดและข้อห้ามในล้านนา, ขอเรื่องเตือนสติวัยรุ่น, ขอเรื่องเสียขวัญนาค, ขอเรื่องลำดับปอย, ขอเรื่องตานกฐิน, ขอเรื่องเชิญเทวดามาฮักครัวตาน, ขอเรื่องขึ้นท้าวทั้งสี่, ขอเรื่องปอยข้าวสังข์, ขอเรื่องประเพณีเดือนยี่เป็ง, ขอเรื่องประเพณีทานสลาก, ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนที่ 1, ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนที่ 2, ขอเรื่องลำดับของตานและอานิสงส์งานบวช, ขอเรื่องสุมาครวัดาน, ขอเรื่องบายศรีสู่ขวัญ, ขอไหว้ครู, ขอเรื่องวันลูกเสือแห่งชาติ, ขอเรื่องวันปีใหม่เมือง, ขอเรื่องวันแม่แห่งชาติ, ขอเรื่องแอ่วงาน, ขอเรื่องปะกัน, ขอเรื่องเกี่ยวสาว, ขอเรื่องแอ่วเมืองเหนือ, ขอเรื่องลาปอย, ขอเรื่องการหากิน, ขอเรื่องขอป้อไปหาแม่, ขอเรื่องหว่ากเมียหลวง, ขอเรื่องบ่าวแก่น, ขอเรื่องเศรษฐกิจ, ขอเรื่องผิวเมียผิดกัน, ขอเรื่องชิงชู, ขอเรื่องป้อกำขายผ้า, ขอเกี่ยวบันฝ้าย, ขอเสเลเมา, ขอเรื่องวิวาห์ลูกทุ่ง, จ้อยความฮักบ่สม, จ้อยบุญน้องบ่เติง, จ้อยเอาไฟจ้างเตอะ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาและวงการ ขอล่องน่าน ลำดวน คำแปนยังทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดศิลปการขับขอให้แก่นุคคลทั่วไปตลอดมาจนถึงปัจจุบันนี้

1.4 ผลงานการขับขอ

ผลงานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมในระดับชุมชน ได้แก่

- ขอเรื่องสุมาของตาน	- ขอเรื่องเทวดา
- ขอเรื่องวิญญาณรักอีแดง	- ขอเรื่องสอนลูกสอนหลาน
- ขอเรื่องพ่อเลี้ยงเม็กลูกจ้าง	- ขอเรื่องพ่อหม้ายใจแตก
- ขอเรื่องวิวาห์ลูกทุ่ง	- ขอเรื่องสมศักดิ์ลาบวช
- ขอเรื่องเกี่ยวสาว	- ขอเรื่องตานหาคนตาย
- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่	- ขอเรื่องลูกกตัญญู
- ขอเรื่องแต่งงาน	- ขอเรื่องกานหากิน
- ขอเรื่องพ่อสอนลูก	- ขอเรื่องปั้นปอน
- ขอเรื่องหนุ่มเมืองแพร่	- เมียหลวงหว่างผิว
- ขอเรื่องบุพเพสันนิวาส	- ขอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกสะไภ้
- ขอเรื่องลาเมียไปซาอู	- ขอเรื่องพ่อม่ายลูกติด
- ขอเรื่องลูกสะไภ้กับแม่ผิว	- ขอเรื่องอย่างนี้ก็เล็กกัน
- ขอเรื่องม่วนใจปีใหม่	- เมียหลวงหว่างผิว

ผลงานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมในระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด ได้แก่

- ขอเรื่องพระเวสสันดร	- ขอเรื่องถ้ำผานางคอย
- ขอเรื่องน้ำใจสาวคอย	- ขอเรื่องฆ่าตัดตอน
- ขอเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน	- ขอเรื่องกล่อ่งข้าวน้อยฆ่าแม่
- ขอเรื่องอยากมีเมียมีผ้า	- ขอเรื่องกองทุนหมู่บ้าน
- ขอเรื่องปีใหม่สงกรานต์	- ขอเรื่องน้ำตาเมียหลวง
- ขอเรื่องป้อแต่แม่น้า	- ขอเรื่องวอนป้อปึกบ้าน
- ขอเรื่องครวญงานบวช	- ขอเรื่องเล่นการพนัน
- ขอเรื่องอาณิสสังงานบวช	- ขอเรื่องสังขารมนุษย์
- ขอเรื่องพระพุทเจ้า	- ขอเรื่องพ่อค้าขายผ้า
- ขอเรื่องมัดมือนาค	- ขอเรื่องลำดับงานปอย
- ขอเรื่องหนุ่มลำปางสาวเมืองแพร่	- ขอเรื่องพ่อหม้ายลูกติด
- ขอเรื่องลูกบักดี	- ขอเรื่องลำดับกำเนิด

ผลงานซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมในระดับประเทศ ได้แก่

- ขอเรื่องเขียกขวัญลูกแก้ว	- ขอเรื่องจับปลาสองมือ
- ขอเรื่องผ้าเมียผัดกัน	- ขอเรื่องผ้าแก้วเมียเตสผ้าผัดเมียยักษ์
- ขอเรื่องเมียน้อยเมียหลวง	- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่
- ขอเรื่องหลงใจเมีย(เตใจยาโม)	- ขอเรื่องปั่นฝ้าย
- ขอเรื่องบวชนาค	- ขอเรื่องทอดกฐิน
- ขอเรื่องสู่ขวัญนาค	

1.5 ผลงานการประพันธ์ ได้แก่

ขอทางพระพุทธศาสนา

- ขอเรื่องพระพุทธเจ้าออกผนวช
- ขอเรื่องสอนนาค

ขอศีลธรรมและจริยธรรม

- ขอเรื่องพระคุณพ่อ	- ขอเรื่องแม่สอนลูก
- ขอเรื่องพระคุณแม่	- ขอเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน
- ขอเรื่องการพนัน	- ขอเรื่องขี้ดและข้อห้ามในล้านนา
- ขอเรื่องเตือนสติวัยรุ่น	

ขอประเพณีและวัฒนธรรม

- ขอเรื่องเอี้ยกขวัญนาค
- ขอเรื่องเล่าตักปอย
- ขอเรื่องตานกฐิน
- ขอเรื่องเซี่ยงเทวดามาฮับครัวตาน
- ขอเรื่องขึ้นท้าวทั้งสี่
- ขอเรื่องปอยข้าวสังข์
- ขอเรื่องประเพณีเดือนยี่เป็ง
- ขอเรื่องประเพณีทานสลาก
- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนวันที่ 1
- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนวันที่ 2
- ขอเรื่องอานิสงส์งานบวช
- ขอเรื่องสุมาครัวตาน
- ขอเรื่องบายศรีสู่ขวัญ
- ขอไหว้ครู

ขอวันสำคัญต่าง ๆ

- ขอเรื่องวันลูกเสือแห่งชาติ
- ขอเรื่องวันปีใหม่เมือง
- ขอเรื่องวันแม่แห่งชาติ

ขอตำนาน เรื่องเล่าและขอเบ็ดเตล็ด

- ขอเรื่องแอ่วงาน
- ขอเรื่องปะกัน
- ขอเรื่องเกี้ยวสาว
- ขอเรื่องแอ่วเมืองเหนือ
- ขอเรื่องลาปอย
- ขอเรื่องการหากิน
- ขอเรื่องขอบ๊อไปหาแม่
- ขอเรื่องหัวอกเมียหลวง
- ขอเรื่องบ่าวแก่น
- ขอเรื่องเศรษฐกิจ
- เรื่องผัวเมียผัดกัน
- ขอเรื่องชิงชู้
- ขอเรื่องป้อกำขายผ้า
- ขอเกี้ยวปั่นฝ้าย
- ขอเสเลเมา
- ขอเรื่องวิวาห์ลูกทุ่ง

คร่าว จ้อย

- คร่าวยาบ้า
- จ้อยลา
- จ้อยเข้าดงป่าไม้
- จ้อยความตาย
- จ้อยความฮักบ่สม
- จ้อยบุญน้องบ่เต็ง
- จ้อยเอาไผจ้างเตอะ

ผลงานการประพันธ์ที่มีลักษณะโดดเด่น ได้แก่

- *ขอเรื่องมงคล 38 ประการ (มงคลสูตร 38 ประการ)* เป็นผลงานการประพันธ์ที่มีจำนวนบทชอถึง 255 บท เป็นบทขับชอที่มีความยาวมาก จะต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะในการประพันธ์ เป็นเรื่องราวทางศีลธรรมที่มีเนื้อหาสาระเป็นแนวทางในการดำรงตนให้มีความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- *ขอเรื่องลำดับผีล้านนา* เป็นบทชอที่มีเนื้อหาสาระทางด้านวัฒนธรรมและความเชื่อของคนล้านนาที่มีต่อผีประเภทต่าง ๆ ขอเรื่องนี้เป็นชอที่มีสํานวนคมคาย ไพเราะน่าฟัง
- *ขอเรื่องแอ่วเวียงโกศัย* เป็นบทชอที่กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแพร่
- *ขอเรื่องกีฬาควายวิเศษ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเล่นกีฬาและหันมาเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ มากขึ้น
- *ขอเรื่องตำนานถ้ำผานางคอย* เนื้อหาสาระภายในกล่าวถึงตำนานถ้ำผานางคอยอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดแพร่
- *ขอเรื่องตำนานพระธาตุช่อแฮ* เป็นบทประพันธ์ที่กล่าวถึงตำนานการสร้างวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง
- *ขอเรื่องวันลูกเสือแห่งชาติ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่ทรงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทย
- *ขอเรื่องวันคุ้มครองโลก (Earth Day)* เป็นชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักรู้ถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมโลก เช่น ปัญหาการเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก (Green House Effect), ปัญหาปริมาณโอโซนในอากาศลดลง, ปัญหาพลังงานของโลก
- *ขอเรื่องวันทหารผ่านศึก* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหล่าทหารหาญ ที่ได้ร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือสงครามมหาเอเชียบูรพา
- *ขอเรื่องวันปิยมหาราช* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย
- *ขอเรื่องวันแรงงานแห่งชาติ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแรงงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในคุณภาพ ความเป็นอยู่ ตลอดจนสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้ใช้แรงงานสมควรจะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง
- *ขอเรื่องวันตำรวจแห่งชาติ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติตำรวจของไทย ที่ได้ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง

- **ขอเรื่องวันอาสาฬหบูชา** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันอาสาฬหบูชาคือ เป็นวันแรกที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา, เป็นวันแรกที่พระบรมศาสดาทรงแสดงพระธรรมจักร์ ประกาศสัจธรรม อันเป็นองค์แห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ, เป็นวันที่พระอริยสงฆ์สาวกองค์แรกบังเกิดขึ้นในโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้รับประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในวันนั้น, เป็นวันแรกที่บังเกิดสังฆรัตนะ สมบูรณ์เป็นพระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตตะ พระธรรมรัตตะ พระสังฆรัตตะ

- **ขอเรื่องวันมาฆบูชา** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันมาฆบูชา 4 ประการคือ พระอรหันต์สาวก 1,250 รูปที่พระพุทธองค์ได้ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแคว้นต่าง ๆ ได้กลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เวฬุวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ, พระอรหันต์สาวกหรือพระสงฆ์ทั้ง 1,250 รูปนี้ล้วนเป็นเอหิภิกขุที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ด้วยพระองค์เองทั้งสิ้น เรียกว่า **พริเอหิภิกขุอุปสัมปทา**, พระอรหันต์สาวกทั้ง 1,250 รูปนี้ ต่างได้มาประชุมพร้อมเพรียงกันโดยมิได้นัดหมาย, วันที่พระสงฆ์ 1,250 รูปมาชุมนุมกันโดยมิได้นัดหมายนี้ ตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะ (วันเพ็ญกลางเดือนสาม)

- **ขอเรื่องวันวิสาขบูชา** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันวิสาขบูชา 3 เหตุการณ์ด้วยกัน คือ เป็นวันคล้ายวันประสูติ, ตรัสรู้ และปรินิพพาน แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั้งสามเหตุการณ์นั้นได้เกิดตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขมาส (ต่างปีกัน)

- **ขอเรื่องประเพณีสืบทอด** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสืบทอดอันเป็นประเพณีที่กระทำกันมาตั้งแต่โบราณของชาวล้านนา

- **ขอเรื่องโรคเอดส์** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์การป้องกันโรคเอดส์

- **ขอเรื่องยาบ้า** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นโทษและพิษภัยของยาบ้า

- **ขอเรื่องสมบัติผู้ดี** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นโดยได้แรงบันดาลใจจากบทประพันธ์ของเจ้าพระยาพระสมุทรเจดีย์เรณูราชบริพดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) มีมาตั้งแต่โบราณกาล เกือบ 100 ปี

- **ขอเรื่องศีล 5** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อชักชวนให้ผู้ฟังได้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ไม่กระทำความผิดเสีย

- **ขอเรื่องเดือนสติวัยรุ่น** เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเตือนสติวัยรุ่นในปัจจุบันซึ่งมีพฤติกรรมหลายประการที่ไม่เหมาะสม

- ขอเรื่องทิศ 6 เป็นบทขอที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ เป็นแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม

การเผยแพร่ผลงานและการบริการสังคม

1. ขับชอออกอากาศคลื่นวิทยุชุมชน 95 เมกกะเฮิรช์ สถานีวิทยุชุมชนบ้านเหมืองหม้อ หมู่ 8 ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
2. ขับชอออกอากาศคลื่นวิทยุชุมชน 96 เมกกะเฮิรช์ สถานีวิทยุภานุณา ตำบลภานุณา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
3. ขับชอออกอากาศคลื่นวิทยุชุมชน 96.5 เมกกะเฮิรช์ สถานีวิทยุชุมชนบ้านปทุม หมู่ 2 ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
4. ขับชอออกอากาศคลื่นวิทยุชุมชน 102 เมกกะเฮิรช์ สถานีตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
5. ขับชอออกอากาศคลื่นวิทยุชุมชน กวส.2 จังหวัดแพร่
6. เข้าร่วมแสดงชอในงานสำคัญของหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ
7. ประพันธ์บทขอไว้จำนวนมากและรวบรวมเก็บเข้าไว้เป็นหนังสือ ชื่อ “กำชอชอปีนวรรณศิลป์แผ่นดินล้านนา”
8. เรียบเรียงเอกสารประกอบการเรียนการสอน ชื่อ การขับชอล่องน่านเบื้องต้น
9. รับจ้างแสดงชอในงานต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือ และร่วมงานชอกับคณะชอต่าง ๆ

เกียรติคุณและรางวัลที่ได้รับ

1. ชนะเลิศการประกวดการขับชอล่องน่านระดับภาค ที่สถานีกิจการวิทยุกระจายเสียง ที่กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก (กวส.2) จังหวัดแพร่ เมื่อ พ.ศ.2510
2. เกียรติบัตรจากวัดปทุมและโรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) วิทยากรให้ความรู้ชอพื้นบ้านแก่ชุมชน วันที่ 22 พฤษภาคม 2545
3. เกียรติบัตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ ร่วมอบรมวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น วันที่ 31 ตุลาคม 2547
4. เกียรติบัตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น (ชอพื้นบ้าน) วันที่ 12 สิงหาคม 2548

5. เกียรติบัตรจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 5 ธันวาคม 2548
6. เกียรติบัตรจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 14 มกราคม 2549
7. เกียรติบัตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ วิทยาการบุคคลภายนอกภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 2 ธันวาคม 2549
8. เกียรติบัตรจากองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองหม้อ วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2550
9. เกียรติบัตรจากวัดปทุม และโรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 20 ตุลาคม 2551
10. เกียรติบัตรจากโรงเรียนบ้านป่าตัว วิทยาการท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) เนื่องในงานวันวิชาการ วันที่ 26 มิถุนายน 2551
11. เกียรติบัตรจากวัดปทุม และโรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขอพื้นบ้าน) วันที่ 20 ตุลาคม 2551
12. วุฒิบัตรจากโรงเรียนบ้านปทุม (ถาวรราษฎร์ศึกษา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสอนการขับซอพื้นเมืองและการฟ้อนเงี้ยว วันที่ 16 มกราคม 2552
13. เกียรติบัตรจากโรงเรียนสูงเม่นชูปถัมภ์ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ วิทยาการพิเศษด้านภูมิปัญญาเพลงซอเมืองแพร่ หลักสูตรดนตรีล้านนามืออาชีพ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2552

2. ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการขอ

การขับขอมีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่ในสวดยุดแห่งลิลิตที่ได้รับการยกย่อง คือลิลิตพระลอ บทวรรณกรรมเรื่องนี้ได้กล่าวถึงตอนที่พระเพื่อนพระแพงรำพึงรำพันหาพระลอจนไม่เป็นอันหลับบรรทม แล้วนางพี่เลี้ยงทั้งสองคือนางรี่นางโรยมาขับชอกกล่อมพระเพื่อนพระแพงเพื่อให้หลับบรรทม ในลิลิตไม่ได้กล่าวว่าเป็นขอประเภทใด ผู้วิจัยได้สอบถามแม่ครูลำดวน คำแปน ท่านได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ถ้าเป็นลักษณะของการขับชอกกล่อมนั้นน่าจะเป็นการขับชอกส่งน่านเพราะเป็นการขับชอกที่มีท่วงทำนองช้าเยือกเย็นจับใจ และอาจจะขับชอกในทำนองชอลับแลงก็เป็นได้ เพราะทำนองนี้เป็นทำนองที่อ่อนหวาน เวลาขับชอกจะสามารถขับเอื้อนได้นาน แต่ถ้าจะเป็นการขับชอกปีไม่ น่าจะเหมาะสม เพราะชอกปีนั้นมีจังหวะเร็ว คงไม่เหมาะแก่การนำมาขับกล่อมในเวลาค่ำคืนเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าการขับชอกนั้น เป็นที่ได้รับความนิยมมาตั้งแต่โบราณแล้ว อย่างน้อยก็มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาหรือก่อนสมัยอยุธยาก็เป็นได้ การขับชอกเพื่อการขับกล่อมในลิลิตพระลอ ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่ของชอกในการขับกล่อมมีดังนี้

ร่าย ๑ อย่าหมองใจหนุ่มหน้า บรรทมท่าพระลอ เพื่อจะ**ชอก**กล่อมแก้ว กล่าวแล้วสองนางนอน พี่เลี้ยงกรอดบาท **ชอก**กล่อมนาฏแม่ ณ เกล้า นอนแม่นอนเทอญนะเจ้า พี่เอ๋ยทั้งสองอ่อนนา ฯ

โคลงสี่

๑ สองฟังสองพี่เลี้ยง	สอง ชอ
ชอ ว่าพระเลื่องลอ	จักเต้า
ไพเราะแก่หูพอ	ใจนาฏ แลนา
เสียงเสนาะสองเจ้า	พี่น้องนิทราฯ

โคลงสอง

๑ สองธิดาหลับแล้ว	สองพระพี่เลี้ยงแก้ว
ชอก กล่อมท้าวกลอยหลับ เล่านา	

การแสดงความเป็นมาของมนุษย์ชาติโดยทั่วไปมักจะแสดงออกแห่งสภาวะอารมณ์ด้วยการขับร้อง เปล่งเสียงและมีการเต้นระบำ รำ ฟ้อน เพื่อปลดปล่อยอารมณ์อันถูกกักขังไว้ภายในห้วงบึ้งของจิตใจ

พัฒนาการของการแสดงออกทางอารมณ์ของมนุษย์ได้ผ่านการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับขั้น โดยเป็นวิวัฒนาการที่มีขั้นตอน ในบางช่วงอาจจะขาดระเบียบไปบ้าง หากแต่เป็นไปในทิศทางที่เพิ่ม รายละเอียดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เช่นการขับลำนำต่าง ๆ จากพัฒนาการของการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ไม่สามารถติดต่อด้วยคำพูดปกติได้ จะต้องอาศัยบทสวดอันประกอบด้วยลักษณะทาง จังหวะของวรรณกรรม หรือมีทำนอง (melody) หรืออาจจะมีจังหวะ (rhythm) เข้ามาเพิ่มด้วย แล้วพัฒนาการมาเป็นการขับลำนำอันเป็นการขับร้องหรือกล่าวร้ายไปโดยใช้จินตนาการของผู้ขับเป็นตัวกำหนดเนื้อเรื่องตามสภาพแวดล้อมรอบกาย อันเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะบทเพลงที่สำคัญ เช่นลักษณะการขับซอล่องน่าน-แพร่ ซึ่งมีลักษณะทำนองเพลงที่เยือกเย็นอ่อนหวาน เหมือนดังเช่นสภาพภูมิประเทศที่งดงาม และอศมาศัยใจคอของประชากรที่สุภาพ อ่อนโยน

การแสดงขับลำนำ ขับซอ เป็นการแสดงที่มีหน้าที่หลักในการให้ความเพลิดเพลินใจกับบุคคลที่เสพ ซึ่งหน้าที่ของการขับซอนั้นประกอบไปด้วยคุณค่า 2 ประการ ได้แก่

1. คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าที่เกิดจากตัวตนของสิ่งนั้นและสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการที่ซับซ้อน สามารถรับรู้ได้ง่ายหรือเข้าใจง่าย คุณค่าแท้ของการขับซออยู่ที่การให้ความเพลิดเพลิน บันเทิงใจแก่ผู้ที่มารับชมรับฟัง

2. คุณค่ารอง หมายถึง คุณค่าที่เกิดจากการหยิบยกเพิ่มเติมสิ่งอื่น อันมิใช่ตัวตนของสิ่งนั้นทั้งหมดทีเดียว อาจมีการแทรกเกร็ดความรู้ ค่านิยม ประเพณี ศีลธรรม ซึ่งต้องอาศัยการสังเคราะห์วิเคราะห์ข้อมูลของผู้ฟังและเทคนิคการถ่ายทอดของช่างซอประกอบด้วย

การขับซอเป็นการแสดงที่จัดอยู่ในกลุ่มเพลงปฐมิกาย หรือเพลงพื้นบ้านที่มีการร้องโต้ตอบระหว่างชาย-หญิง อันเป็นลักษณะการแสดงที่มีอยู่ทั่วแทบทุกภูมิภาคของประเทศไทย เช่น หมอลำของภาคอีสาน เพลงอีแซว ลำตัด เพลงเรือ ของภาคกลาง ซึ่งเนื้อหาของเพลงอาจจะมีการกล่าวถึงเรื่องเพศด้วย และดูจะเป็นเอกลักษณ์ของเพลงประเภทนี้มาตั้งแต่โบราณแล้วเนื่องด้วยมนุษย์เป็นสัตว์สังคมและดำรงเผ่าพันธุ์ด้วยการสืบพันธุ์ เรื่องเหล่านี้ในเชิงดนตรีชาติพันธุ์ จึงถือเป็นเรื่องปกติซึ่งอาจจะดูไม่ค่อยสุภาพนัก แต่สิ่งเหล่านี้เป็นอีกวิธีการที่ใช้สื่อสารให้ความรู้เรื่องเพศแก่ผู้ที่เข้ามารับฟังการซอด้วย

ซอเป็นศิลปะการขับร้องของล้านนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในขอบข่ายการศึกษาคติชนวิทยา คติชนวิทยาเป็นรูปแบบของศิลปะ ประกอบด้วยเรื่องราวหลายประเภท นิทานประเภทต่าง ๆ ภาษิต คำพังเพย คำกล่าว เพลง คาถาอาคม ตลอดจนรูปแบบอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาพูดเป็นสื่อหรือเป็นเครื่องถ่ายทอด

คติชนวิทยาหรือคติชาวบ้าน มีลักษณะ หรือหมายถึง

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่รับช่วงกันต่อมา จากคนรุ่นก่อนมาสู่คนรุ่นหลังหลายชั่วอายุคน
2. คติชนวิทยาประเภทใช้ถ้อยคำ (Verbal) จะไม่มีการจดบันทึกในชั้นแรกถ่ายทอดกันมาด้วยการบอกเล่า หรือ เรียกว่ามุขปาฐะ
3. คติชนวิทยาประเภทอื่นที่นอกเหนือจากคติชนวิทยาประเภทใช้ถ้อยคำ เช่น ศิลปะ อาชีพ ใช้การสังเกต ฝึกฝน โดยไม่มีโรงเรียน หรือ ครูอย่างเป็นทางการจะลักษณะ
4. ไม่ทราบว่าเป็นผู้คิดคติชาวบ้านประเภทนั้น ๆ ขึ้นเป็นครั้งแรก
5. เป็นมรดกของคนส่วนใหญ่ของประเทศ หรือของกลุ่มชนนั้น ๆ

นอกจากนี้ซอยังจัดเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านอีกด้วย

วรรณกรรมพื้นบ้านอาจแบ่งได้หลายวิธี แบ่งตามลักษณะของการถ่ายทอด, แบ่งตามรูปแบบของคำประพันธ์ แบ่งตามลักษณะเนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง ในที่นี้มุ่งเฉพาะวรรณกรรมพื้นบ้านของภาคเหนือที่มีสืบต่อกันมา โดยจัดตามวิธีการของการถ่ายทอด หรือสื่อสารสืบสานต่อเนื่องกัน จัดแบ่งเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. ประเภทวาจา (วรรณกรรมมุขปาฐะ Oral Literature)
2. ประเภทลายลักษณ์

วรรณกรรมประเภทวาจา หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ Oral Literature คือวรรณกรรมที่ถ่ายทอดกันมาโดยวิธีบอกกล่าว เล่าเรื่อง เล่าสู่กันฟัง การสนทนาซักถาม การอบรมสั่งสอน การขับร้องในทำนองต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีการสืบทอดโดยการบอกเล่า ขับขานโดยการจดจำสืบทอดกันต่อ ๆ มา การถ่ายทอดกันในทำนองดังกล่าวจึงทำให้วรรณกรรมที่ถ่ายทอดกันมา มีความผิดแผกไปจากเดิม จะด้วยความหลงลืม หรือดัดแปลงแต่งเติมให้เหมาะสมกับกาลเทศะและสถานการณ์ทั้งโดยเจตนา ของผู้ถ่ายทอดก็ตามจึงทำให้เนื้อหาของแต่ละชุมชนอาจมีความแตกต่างกันตามสถานที่แต่ละหมู่บ้าน แต่ต่อมาอาจมีผู้นำเอาวรรณกรรมเหล่านี้มาจดบันทึก หรือเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรภายหลัง

ประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะอาจแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ สายวัดและแนวทางสายบ้าน แนวทางสายวัดคือวรรณกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งมีการเทศน์เป็นทำนอง เช่น เทศน์มหาชาติ มีกาพย์ บทสวดต่าง ๆ ฯลฯ แนวทางสายบ้านเกี่ยวกับแนวทางการแสดงมหรสพต่าง ๆ เป็นการขับขานในกิจกรรมทางโลก มีทั้งชนิดที่มีดนตรีประกอบและไม่มีดนตรีประกอบเช่น ซอมีดนตรีประกอบ และเรียกว่าเป็น “ปฏิภาณโวหาร” เพราะเป็นการโต้ตอบแบบกลอนสด ๆ ไม่มีบทเดิมแต่งไว้ ไม่กำหนดเนื้อหา และแนวทางการขับขอพ้อขึ้นเวทีก็จะมีกรร้องโต้ตอบกัน

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ (2546: 18-19) กล่าวถึง “ขอ” ว่ามีมานานในอดีต เช่นที่ปรากฏในตำนานสุวรรณคำแดง และมีนิทานประเภทอธิบายเหตุเล่าประกอบที่มาของขอ รวมทั้งมีกล่าวในขอพระลอ ซึ่งเป็นการยอศพระลอที่ว่า “ขับชอยยศที่ยืนทุกเมือง”

ขอมีความเป็นมาที่เกิดจากการเลี้ยงผี เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีครู ผีปู่ ผีย่า ผีทุ่งนา ผีป่า นั้น เพื่อให้เกิดความสุขความบริบูรณ์โดยการเลี้ยงผีเป็นความเชื่อของชาวเหนือและจะเลี้ยงผีโดยการเรียกผีหรือการเสี่ยงทายต่อมาได้มีการเรียกเป็นทำนองเสียงสูงต่ำให้เกิดความไพเราะเพื่อให้ผีมารับของเช่นไห้ว มีการเคาะจังหวะให้เข้ากับทำนองเสียงด้วยการเคาะไม้ หรือสิ่งที่ได้ในตอนนั้นจนกว่าผีจะมารับของเช่นไห้วด้วยความประทับใจในถ้อยคำที่ไพเราะจึงมีผู้คนจดจำนำไปร้องเผยแพร่ และดัดแปลงเป็นบทร้องในทำนองต่าง ๆ กันไปจนกลายมาเป็นการขับชอมาจนถึงปัจจุบัน

มณี พยอมยงค์ (2529: 170) ได้กล่าวถึงเรื่องราวความเป็นมาของการชอว่า ในสมัยโบราณผู้คนในชนบทส่วนใหญ่ที่ไปทำบุญฟังเทศน์และปฏิบัติศาสนกิจที่วัดมักเป็นคนมีอายุ ที่เรียกว่า “คนเฒ่าคนแก่” หรือผู้เฒ่าผู้แก่ ส่วนคนหนุ่มคนสาวซึ่งเป็นผู้อยู่ในวัยฉกรรจ์และมีร่างกายแข็งแรง มีหน้าที่ต้องทำไร่ทำนาค้าขายทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงไม่มีโอกาสรับฟังคำสอนด้านศีลธรรมเท่าที่ควร

เล่ากันว่ามีพระอรหันต์รูปหนึ่ง ได้ดำริจะสั่งสอนข้อธรรมะต่าง ๆ และต้องการชักจูงความสนใจของคนทั่วไปทุกเพศทุกวัย จึงได้พยายามเขียนคำสั่งสอนเหล่านั้นออกมาเป็นถ้อยคำที่อ่านแล้วมีสัมผัสคล้องจองกันเป็นภาษาพื้นเมือง อ่านเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ เป็นทำนองเสนาะอ่านแล้วทำให้เกิดความไพเราะสนุกสนานเคลิบเคลิ้มไปตามท่วงทำนองและท้องเรื่องที่ดึงดูดความสนใจไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย มีความรู้สึกต้องการจะติดตามเรื่องให้จบและยังง่ายต่อการท่องจำต่อ ๆ กันไป

นอกจากนี้ มณี พยอมยงค์ (2529: 171) ได้กล่าวถึงเรื่องราวอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นต้นกำเนิดและความเป็นมาของชอว่า บางแห่งก็มีเรื่องราวเล่าสืบต่อกันกันมาถึงเรื่องราวของชายหนุ่มหญิงสาวคู่หนึ่งว่า ณ ป่าแห่งหนึ่งมีลำห้วยใหญ่อยู่ลำห้วยหนึ่ง สองฟากฝั่งของลำห้วยเป็นเชิงเขา ได้มีชายหญิงคู่หนึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย ขณะนั้นก็อยู่กันคนละฟากของลำห้วย ฝ่ายหญิงซึ่งเข้าใจว่าเป็นหญิงสาวสวยที่กำลังคิดคำนึงถึงชีวิตของตนเอง และได้รำพันความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยพร่ำพรรณนาออกมาเป็นข้อความที่สัมผัสคล้องจองกัน ขับร้องเป็นทำนองด้วยเสียงเจื้อยแจ้วไพเราะจับใจ ทำให้ชายหนุ่มซึ่งอยู่ฟากตรงข้ามของลำห้วยนั้นได้ยินแล้ว ถึงกับตราตรึงหลงใหลในถ้อยคำและเสียงที่คร่ำครวญรำพันรำพันนั้น จึงได้สรรหาถ้อยคำที่คล้องจองกันเป็นข้อความทักทายปลอบโยนเกี้ยวพาราสีโต้ตอบไปเป็นทำนองเสนาะแบบเดียวกันนั้น จากการโต้ตอบหยอกล้อเกี้ยวพาราสีกัน จึงเกิดจิตผูกพันรักใคร่ซึ่งกันและกัน ฝ่ายชายก็พยายามร้องโต้ตอบรำพันฝากรัก ฝ่ายหญิงก็ทำเช่นเดียวกัน และฝ่ายชายก็ข้ามฟากมาหาฝ่ายหญิง ผลสุดท้ายทั้งสองก็ตกลงยินยอมเป็น

สามีภรรยา กัน และได้ดำรงชีวิตรักอยู่ด้วยกันในป่านั้นอย่างมีความสุข ต่อมาไม่นานมีโจรป่าได้ผ่าน มาพบสองสามีภรรยา จึงจับภรรยาไปเป็นตัวประกัน และได้ให้สามีเอาทรัพย์สินของไปไถ่ถอนเอา ตัวภรรยา ชายผู้สามีสักปัญญาที่จะแย่งเอาภรรยา ของตนคืนมาก็จำต้องออกจากป่าท่องเที่ยวไปยัง หมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเสาะแสวงหาทรัพย์สินของด้วยความทุกข์ยากลำบากทั้งกายและใจ ยิ่งนานยิ่ง ได้รับความทุกข์มากขึ้น จึงได้พร่ำร้องร่ำพันเป็นบทร้อยกรองออกมาด้วยทำนองที่เคยใช้โต้ตอบเกี่ยวพาราสี กับภรรยาของตน จากหมู่บ้านหนึ่งไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง ผู้คนที่ได้พบได้เห็นได้ฟังต่างก็เห็นว่าไพเราะ จับอกจับใจ บ้างก็ให้ปันทรัพย์สินของบ้างก็ให้ข้าวน้ำ บ้างก็ให้ค่าจ้างเพื่อจะได้ฟังคำร้องนั้น บ้างก็ จดจำเอาคำและทำนองขับร้องไป บ้างก็จดจำเอาแต่ทำนองไปดัดแปลงใหม่ จึงมีการเลียนแบบและ ฝึกร้องต่อ ๆ มา จนเกิดเป็นที่เรียกว่า “ซอ”

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการขับซอล่องน่าน

พ่อคำผาย นุปีง ช่างซออวสุโขจังหวัดน่าน (ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ประจำปี พ.ศ.2538) ได้เล่าถึงประวัติทำนองซอล่องน่านว่าซอล่องน่านเป็นซอที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับ ประวัติการสร้างเมืองน่านโดยมีเรื่องเล่าว่า พญาภูคา ผู้สร้างเมืองวรรณคร หรือเมืองบัว

พญาภูคามีราชบุตรอยู่ 3 พระองค์ คือพระญาครานเมือง ขุนนุ่น ขุนฟอง ในขณะที่บ้านเมือง เกิดภัยแล้ง พญาภูคาจึงได้ปรึกษากับราชบุตรและเหล่าเสนาอำมาตย์และได้เห็นพ้องต้องกันว่า เห็นควรย้ายเมืองลงมาตั้ง ณ ที่ดอยภูเพียง (วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอเมืองน่านในปัจจุบัน) โดยให้ พระญาครานเมืองเป็นผู้นำขบวนในการย้าย ในการย้ายเมืองในสมัยนั้นต้องเดินทางโดยทางน้ำซึ่งใช้ แพซุงเป็นพาหนะในการบรรทุกสิ่งของล่องตามแม่น้ำน่านลงมาในการเดินทางในครั้งนี้มีแพบรรทุก ทั้งหมดจำนวน 7 ขบวนดังนี้ คือ

ขบวนที่ 1 เป็นขบวนประทับของพระญาครานเมืองกับข้าราชการบริพาร พร้อมพระบรม สรีริกธาตุ (พระบรมธาตุนี้พญาภูคาได้อัญเชิญมาจากสุโขทัย) ที่จะนำมบรรจุ ณ พระธาตุแช่แห้ง

ขบวนที่ 2 เป็นขบวนของข้าราชการน้อยใหญ่และเสนาอำมาตย์

ขบวนที่ 3 เป็นคณะพระสงฆ์ สมณชีพรามณ์

ขบวนที่ 4 เป็นพวกขุนนาง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ทานทั่วหัวเมือง

ขบวนที่ 5 เป็นพวกนักดนตรี มีการประโคมและมโหรีต่าง ๆ

ขบวนที่ 6 เป็นพวกประชาชนพลเมือง

ขบวนที่ 7 เป็นขบวนของพวกกลอง พวกซ้องและผู้คนร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน

ในแพชบวนที่ 7 นี้มีชายหญิงคู่หนึ่งชื่อปู่คำมา และย่าคำบี้ เป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณในการขบร้องเป็นอย่างมากได้ขบซอขณะที่แพล่องมาตามลำน้ำน่านได้พรรณนาบรรยายความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ที่ได้จากญาติพี่น้องบ้านเกิดเมืองนอนเพื่ออพยพไปอยู่ที่ฟ่านักใหม่ตลอดจนได้บรรยายถึงธรรมชาติที่งดงามที่ได้พบเห็นสองฝั่งลำน้ำน่านอย่างไพเราะมีช่างสะล้อ ช่างพิน (ซึ่ง) ช้อง กลอง ตีต สี่ ตี เป่า เข้าจังหวะด้วยความสนุกสนานประทับใจการขบซอล่องน่านตามลำน้ำน่านนั้น เรียกกันว่า ซอล่องน่านมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพประกอบ 7 พ่อครูคำผาย นุปีง เล่าประวัติซอล่องน่าน

ประจักษ์ กาวี (2540: 3) ได้กล่าวถึงแพชบวนที่ 7 ว่าเป็นแพชของคณะดนตรี สะล้อ ซอ และซึง ซึ่งช่างซอสมัยนั้น ตามประวัติที่เล่าสืบทอดกันมามีชื่อว่า ปู่คำมา ละย่าคำบี้ ซึ่งได้ซออำลาบ้านเก่าเมืองหลังและตลอดทางที่ล่องเรือมานั้น เขาก็ได้ขอบรรยายสภาพภูมิศาสตร์ ป่าดงพงพี สิ่งสารพัด ที่ได้พบเห็นในป่าสองฝั่งลำน้ำน่าน การซอในแพล่องลำน้ำน่านนั้น เรียกว่า “ซอล่องน่าน”

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดน่าน (2537: 74) ได้กล่าวถึงเรื่องของซอล่องน่านว่าการเสด็จย้ายเมืองมาที่บ้านภูเวียงแซ่แห่งนั้น เสด็จมาทางน้ำด้วยแพ เฝอญในขบวนเสด็จคราวนั้นผู้ตามเสด็จชายหญิงคู่หนึ่งชื่อ ปู่คำมากับย่าคำบี้ บุคคลทั้งคู่ต่างเป็นปฏิภาณกวีได้ขบซอถ้อย (การขบร้องโต้ตอบกัน) เรียกความสนุกสนานครึกครื้นทำความพอใจให้ขบวนเสด็จเป็นอันมาก จึงกล่าวได้ว่าทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดซอของเมืองน่าน ที่ชื่อว่า “ซอล่องน่าน” นับตั้งแต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้ช่างซอเมืองน่านจึงนับถือกันว่า ปู่คำมา กับย่าคำบี้ เป็นปฐมครูซอแห่งตน อีกเสียงหนึ่งเล่ากันว่าในขบวนเสด็จคราวนั้นมีแม่ย่านางหนึ่งนามว่า ย่าคำบี้ เกิดอารมณ์ว่าเหวขึ้นมา จึงได้ขบซอชมความงามทิวทัศน์สองฟากฝั่ง

ของแม่น้ำน่านที่แพผ่านนั้น ในท่วงทำนองที่ไพเราะจับใจคนฟังนัก ในฐานะที่การขับชอนี้เกิดขึ้นใน ขณะที่ล่องแพตามแม่น้ำน่าน จึงเรียกทำนองขับชอนี้ว่า ระบายชอล่องน่าน มาเท่าทุกวันนี้

มณี พยอมยงค์ (2529: 172) ได้กล่าวถึงแพชบวนที่ 7 ว่าเป็นชบวนของพวกกลองพวกฆ้องและผู้คนปนเปกันร้องเพลงสนุกสนานในชบวนนี้มีหญิงเจ้าปัญญาคนหนึ่ง ซึ่งมีศิลปะไหวพริบปฏิภาณอันดีเยี่ยมในการขับกล่อมร้องเพลงนางจึงได้ว่าทำนอง “ชอ” บรรยายร่ำรำพันบรรยายถึงการโยกย้ายครั้งนี้ โดยบรรยายตั้งแต่การรับเดินทาง ตลอดจนถึงลำนํ้าลําห้วย ป่าไม้พันธุ์ไม้นานาชนิด ชมธรรมชาติอันงดงามของสองฝั่งลำน้ำน่านตลอดทางที่ผ่านจนบรรลุถึงที่ตั้งเมืองใหม่และได้สร้างบ้านแปลงเมืองลง ณ ดอยภูเพียง (พระราชแควแห่งในปัจจุบัน) “ชอล่องน่าน” ก็ได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ทำนอง “ชอล่องน่าน” นี้ยังมีอยู่จนทุกวันนี้

3. การแบ่งประเภทชอ

3.1 ประเภทของการขับชอที่เรียกตามเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการชอคือ

ชอชิง คือการชอที่นิยมใช้เครื่องดนตรีคือ ชิง ซึ่งเป็นหลักในการชอและประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีคือสะล้อ ชอชิงนี้นิยมเล่นกันในเขตจังหวัดน่าน แพร่ พะเยา และเชียงราย วงชอส่วนมากมักจะมีสมาชิกประมาณ 6-7 คน ประกอบด้วย ช่างชอชาย 1 คน ช่างชอหญิง 1 คน ช่างฟ้อนหญิง 2 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถชอได้ด้วย ช่างสะล้อ 1 คน ช่างชิง 1 คน โดยปกติช่างชอจะเป็นช่างฟ้อนไปด้วยในตัว เหมือนกับช่างฟ้อนส่วนใหญ่จะเป็นช่างชอไปด้วยในตัว

ชอชิงมีต้นกำเนิดที่จังหวัดน่าน ช่างชอขับด้วยจังหวะที่ช้ากว่าทางเชียงใหม่ ทำนองที่เป็นพื้นฐานในการชอคือ ทำนองดาदन่าน, ทำนองลับแลง, ทำนองปั่นฝ้าย

ชอปี คือชอที่นิยมใช้เครื่องดนตรีประเภทปีเป็นหลักในการบรรเลงและชิงอีก 1 ตัว ประกอบการชอ ปีที่ใช้ประกอบการชอเรียกว่า ปีจุม ในการชอที่เรียกว่า ชอปีนี้มีการประกอบวงอยู่ 3 แบบคือ

- วงปีจุม 3 ประกอบด้วย ปีแม่ ปีกลาง ปีก้อยและชิง
- วงปีจุม 4 ประกอบด้วย ปีแม่ ปีกลาง ปีเล็ก ปีก้อยและชิง
- วงปีจุม 5 ประกอบด้วย ปีแม่ ปีกลาง ปีเล็ก ปีก้อย ปีตัดและชิง

ชอปีนิยมในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่และแม่ฮ่องสอน ทำนองที่นิยมใช้ในการชอปีคือ ทำนองตั้งเชียงใหม่ ทำนองละม้าย ทำนองจะปุ อื้อ เสเลเมา พระลอ เป็นต้น

ขอสดริง เป็นการประยุกต์การขอเข้ากับเครื่องดนตรีสากล เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขอสดริงได้แก่ กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบส คีบอร์ดและกลองชุด

3.2 ประเภทของขอที่เรียกตามลักษณะจำหนวนศิลปิน และองค์ประกอบในการขอ

ขอเดี่ยว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ขอป๊อด” คือการขอคนเดียวไม่กำหนดว่าเป็นหญิงหรือชาย เนื้อหาในการขอมักเป็นการเล่าเรื่องราวประวัติหรือนิทานต่าง ๆ

ขอคู่ หรือขอแบบมีคู่ถ้อง คือ การขอโต้ตอบกันระหว่างคู่ขอ การจัดคู่ถ้องขอนี้จะเป็นชายกับหญิง, ชายกับชาย, หญิงกับหญิงก็ได้

ละครขอ คือการขอที่เป็นเรื่องราวพร้อมทั้งมีตัวละครประกอบการแสดงให้ชมในขณะการแสดงละครขออาจจะมีการหยุดพูดจากันตามบทหรือเรื่องราวที่ใช้ในการแสดงแล้วทำการบรรยายเรื่องราวต่อด้วยการขอ ละครขอที่มีชื่อเสียงได้แก่คณะสมศักดิ์-ลำดวน ช่อแก้ว, คณะคำผาย นุปีง, คณะสีมา หลวงฤทธิ์ เป็นต้น

ภาพประกอบ 8 แม่ครูลำดวน คำแปน แสดงละครขอเรื่องเมียน้อยเมียหลวง

ภาพประกอบ 9 แม่ครูลำดวน คำแปน แสดงละครขอเรื่องฆ่าแม่กลองข้าวน้อยฆ่าแม่

3.3 ประเภทของขอที่แบ่งตามเนื้อหา

ขอตัน คือการขอตามเนื้อหาสาระที่พบตามสถานการณ์ ความเป็นจริงในขณะนั้นหรือลักษณะของงานตามสถานที่ที่ไปแสดง ในการขอจะต้องคิดภาษาหรือคำที่ใช้ขอในขณะนั้นทันที การขอในลักษณะนี้ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบของช่างขอโดยตรงซึ่งเป็นการแสดงความสามารถของช่างขอไปด้วยว่ามีความสามารถมากแค่ไหน เนื้อหาในการขอส่วนใหญ่คือ ขอเชิญชวนผู้คนเข้ามาร่วมงาน ขอทักทายแขก ขอเชิญรับประทานอาหาร ขอเกี้ยวสาวและขอในงานต่าง ๆ เช่นงานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานแต่งงานและงานฉลองต่าง ๆ เป็นต้น

ขอตามเนื้อเรื่อง คือการขอที่เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าหรือนิทานในการขอแบบนี้ช่างขอจะเตรียมเนื้อหาในการขอมาก่อนแล้ว เรื่องราวที่นิยมใช้ในการขอคือ เรื่องพระลอ เรื่องเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เรื่องน้อยใจยา เรื่องดาววิไถน้อย เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วศิลปินชอบบางท่านยังสามารถแต่งเรื่องราวเนื้อหาในการขอในเรื่องอื่น ๆ อีกเช่น เรื่องการต่อต้านยาเสพติด เรื่องสมบัติผู้ดี เรื่องก๊วกคือยาวิเศษ เรื่องลำดับผีล้านนา เรื่องวันสำคัญต่าง ๆ เรื่องการป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างชื่อเรื่องทั่วไปที่ใช้ในการขอแบบตามเนื้อเรื่อง

ภาพประกอบ 10 แม่ครูลำดวน คำแปน ขณะทำการแสดง

ภาพประกอบ 11 แม่ครูลำดวน คำแปน ร่วมการแสดงทางวัฒนธรรมครั้งที่ 40

ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการขับชอ

4.1 ช่างชอ

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ (2546: 21) กล่าวว่าช่างชอจะต้องเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ศึกษาเรื่องต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรม ประเพณี ใสยศาสตร์และปฏิกฎาณไหวพริบดี พร้อมจะนำเอาเรื่องอื่น ๆ มาบรรยายได้ถูกต้อง เป็นการเล่าเรื่อง เป็นการสอนบางครั้งนำมาจากวรรณกรรมลายลักษณ์อักษรคร่าวธรรม คำอ่า มาจากกาพย์หรือร้อยกรอง ซึ่งศึกษาความรู้สะสมไว้กับตัวแต่ไม่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

บูรณพันธุ์ ใจหล้า (2545: 55) ได้ให้ความหมายของช่างชอว่า คือ บุคคลที่มีหน้าที่รับใช้สังคมโดยทั่วไปคือ สังคมท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสื่อสารข่าวสารหรือในเรื่องของการให้ความบันเทิงกับชุมชน การที่จะเป็นช่างชอได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความจำเป็นเลิศ ช่างสังเกตและที่สำคัญต้องมีปฏิกฎาณไหวพริบในทางกวีเป็นอย่างยิ่ง ปฏิกฎาณไหวพริบในทางกวีนี้สำคัญมากในเวลาการขับชอต่อหน้าผู้ชชชช ต้องสามารถกล่าวถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พบเห็นในขณะนั้นออกมาเป็นกลอนสดในคำชอให้ได้ไพเราะมากที่สุด

คุณสมบัติของช่างชอที่ดี

1. มีความขยันหมั่นเพียรในการจดจำทำนองและบทชอ หมั่นฝึกซ้อมอยู่เป็นนิจ
2. เป็นคนช่างสังเกต ช่างจดช่างจำ และนำมาบูรณาการได้
3. เป็นนักอ่านและหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ
4. เป็นผู้รู้ในขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี พิธีกรรม เป็นอย่างดี
5. เป็นผู้มีความบุคลิกภาพที่สง่างาม
6. เป็นผู้รู้จักกาลเทศะ
7. มีความสุภาพอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่โอ้อวดและถือตัว
8. มีน้ำใจโอบอ้อมอารีแก่ทุก ๆ คน
9. มีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณ
10. เป็นผู้มีความอดทนและเสียสละ (ลำดวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

คุณสมบัติของผู้เป็นช่างชอ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม 4: 2034-2035)

ผู้จะเป็นช่างชอได้ นอกจากจะต้องมีความสามารถในการชอแล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติเพิ่มคือ

1. บุคลิกหรือหน้าตาต้องดี ช่างชอบางคนอาจจะหน้าตาไม่ดีแต่บุคลิกภาพดี หรือมีบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันจะเกื้อหนุนอาชีพช่างชอได้ดี

2. มีน้ำเสียงที่ดีเหมาะสม ซึ่งสำคัญมาก เพราะการขอแต่ละครั้งจะต้องมีน้ำเสียงที่เอื้อต่อการขอแต่ละทำนอง หรือทนต่อระยะเวลาที่ขอได้
3. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี หน้าตายิ้มแย้มเสมอ พุดจาไพเราะ
4. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางจารีตประเพณี รู้ระเบียบพิธีการต่าง ๆ ของงานแต่ละประเภท ตลอดจนต้องทราบรายละเอียดและขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่งด้วย
5. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาดี เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาขอ
6. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางฉันทลักษณ์ดี เพราะคำขอหรือบทขับนั้นเป็นบทร้อยกรอง
7. เป็นผู้ที่มีความจำดี จำบทกวี จำทำนองขอ จำพิธีการต่าง ๆ ได้ เป็นต้น
8. ต้องมีปฏิภาณไหวพริบและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ดี ถ้าจับใจได้มากเท่าใด ย่อมจะดีมาก
9. เป็นผู้ที่เฝ้าหาความรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเสมอ เช่น ทันท่วงทีเหตุการณ์บ้านเมือง
10. มีความรู้ทางหนังสือดี แต่ก่อนอาจจะไม่จำเป็นเพราะครูผู้สอนอาจจะสอนแบบคำต่อคำ คือให้จำไปเป็นคำ ๆ มาจนปัจจุบัน การรู้หนังสือจะช่วยให้สะดวกและรวดเร็วต่อการสอน หรือแม้กระทั่งการอ่านเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่แก่ตัวช่างขอเอง
11. สามารถนำภาษาใหม่และเก่ามาประยุกต์เข้ากันได้โดยไม่ติดขัด เพื่อให้เหมาะกับภาษาที่ใช้ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการศึกษาที่คนรุ่นใหม่ได้รับ เพราะการขอในบางที่ เช่น ในเมืองกับชนบทนั้นการใช้ภาษาอาจจะแตกต่างกันไป เช่น คนในเมืองโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะฟังภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมไม่รู้เรื่องเลย

ข้อห้ามและข้อควรระวังของช่างขอ

1. หลีกเลียงการรับประทานอาหารที่มีไขมัน
2. หลีกเลียงการรับประทานอาหารที่มีรสหวานจัด ของหวาน ขนมหวาน
3. อย่ารับประทานอาหารจนอึดเกินไปก่อนขึ้นแสดง
4. งดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทุกชนิดและงดยาบหรี
5. งดดื่มน้ำเย็น ควรดื่มน้ำอุ่นหรือน้ำปอกดีอุณหภูมิห้อง

(ลำดวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

ข้อควรปฏิบัติของช่างขอ

1. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ
2. รับประทานอาหารเช้าครบ 5 หมู่
3. หมั่นทบทวนและฝึกซ้อมการขับขอเป็นประจำ

4.2 การแต่งกายของช่างชอตามแบบของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

การแต่งกายของช่างชอชายจะสวมใส่เสื้อหม้อฮ่อม คอกลมผ่าอก และสะดอ (กางเกงหูกูด) ทำจากผ้าฝ้ายอาจจะมีผ้าคาดเอวด้วยก็ได้ ส่วนช่างชอหญิงนั้นจะสวมใส่เสื้อแขนกระบอก และผ้าถุง เมืองถักทอจากฝ้าย ทรงผมรวบเกล้าตัดด้วยดอกไม้ตามความเหมาะสม ช่างฟ้อนแต่งกายเช่นเดียวกับช่างชอหญิง ทั้งหมดเน้นความเรียบง่ายสุภาพ และเรียบง่าย

การแต่งกายของช่างชอนั้นไม่ได้จำเพาะเจาะจงลงไปแต่เน้นความถูกกาลเทศะ และความ เป็นพื้นบ้านพื้นเมืองของล้านนา บางโอกาสอาจจะแต่งแบบสมัยนิยมคือช่างชอชายสวมเสื้อเชิ้ตผ้าฝ้าย และสวมกางเกงขายาวสีดำ ส่วนช่างชอหญิงจะนุ่งผ้าถุงสำเร็จรูปและเสื้อแขนสั้นหรือแขนยาวตาม สมัยนิยม

ภาพประกอบ 12 การแต่งกายของช่างชอชาย-หญิง, ช่างฟ้อน, นักดนตรี

ภาพประกอบ 13 การแต่งกายของนักดนตรี

ภาพประกอบ 14 การแต่งกายของลำตวน คำแปน
ขณะทำการแสดงขับซอล่องน่าน

ภาพประกอบ 15 การแต่งกายของลำตวน คำแปน
ขณะทำการแสดงขับซอล่องน่าน

ภาพประกอบ 16 การแต่งกายของช่างซอชาย
ขณะทำการแสดงขับซอล่องน่าน

ภาพประกอบ 17 การแต่งกายของช่างซอชาย
ขณะทำการแสดงขับซอล่องน่าน

ในปัจจุบันการแต่งกายของช่างซอแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างไปจากเดิมมาก กล่าวคือ มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสมัยใหม่ มีการนุ่งห่มที่ไม่มิดชิด ซึ่งดูแล้วไม่เหมาะสมแก่กาลเทศะด้วยประการทั้งปวง หากจะเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือจากเหตุผลประการใดก็ตาม การแต่งกายในปัจจุบันนี้จะป็นอีกปัจจัยที่ทำให้การขับซอของลำตวน คำแปนเสื่อมลงไปตามลำดับ (ลำตวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

บุคลิกภาพการนั่ง การวางกิริยาท่าทางของช่างชอ นักดนตรี ช่างฟ้อนล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การแสดงนั้นมีคุณภาพ สามารถแสดงประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามาชมและสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการฟังและสามารถเข้าถึงการฟังชอได้อย่างเกิดอารมณ์และสุนทรียภาพ

ทำนั่งของช่างชอผู้ชายมี 3 ท่า ได้แก่

- นั่งชันเข่าและนั่งทับส้นเท้าอีกข้าง วางแขนบนเข่าที่ตั้งมือป้องหู การนั่งในลักษณะนี้เป็นการนั่งที่มีมาแต่โบราณ

- นั่งทับส้นเท้าทั้งสองข้าง
- นั่งขัดสมาธิ เป็นท่าที่นิยมกันในปัจจุบัน

ทำนั่งของช่างชอผู้หญิงมี 2 ท่า ได้แก่

- นั่งทับส้นเท้าทั้งสอง
- นั่งพับเพียบ (ห้ามนั่งขัดสมาธิโดยเด็ดขาด)

ภาพประกอบ 18 ลักษณะท่านั่งของช่างชอล่องน่าน (ชาย) แบบโบราณ

ภาพประกอบ 19 ลักษณะทำนึ่งของช่างซอสง่านาน (หญิง)

4.3 ช่างฟ้อน

ช่างฟ้อนคือผู้ที่ทำหน้าที่ร่ายรำให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม การฟ้อนนั้นเรียกชื่อตามอากัปภิกิริยาของการฟ้อน เรียก “ฟ้อนเงี้ยว” ซึ่งเป็นการฟ้อนที่มีการเอนหรือแอ่นตัวไปด้านหลัง มักจะฟ้อนวาด ลวดลายไปตามทำนองเพลงที่มีลักษณะทำนองเลื้อยเหมือนกับสายน้ำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของซอ ทำนองดาดน่านอันเป็นทำนองหลักของการขับซอสง่านาน

ช่างฟ้อนแต่ก่อนนั้นมีแต่เพียงคนเดียวและมักจะเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย แต่งกายมิดชิด เรียบร้อย ฟ้อนร่ายรำด้วยลายหรือลวดลายท่าฟ้อนที่งดงามเป็นแม่ทำแบบนาฏศิลป์พื้นเมือง หากแต่ในปัจจุบันทั้งการแต่งกายและการฟ้อนเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสม ส่อไปในทางล่อแหลม หรือส่อไปในทางเรื่องเพศ ก่อนจะฟ้อนทุกครั้งช่างฟ้อนทั้งชายและหญิงจะต้องทำความเคารพผู้ชม ผู้ฟัง แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนและทำความเคารพกันเองเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกันอันเป็น กฎกติกามารยาทที่มีให้ถูกต้องตัวกันระหว่างชายหญิงป้องกันมิให้บังเกิดการกระทำอันไม่เหมาะสม ไม่ให้เกิดขึ้นนั่นเอง

ภายหลังการฟ้อนแน่นได้ปรับปรุงให้มีความน่าสนใจโดยให้มีการฟ้อนแน่นลงทั้งตัวเพื่อแสดงความอ่อนตัวของช่างฟ้อน บางทีจะมีผู้ชมนำธนบัตรมาวางไว้เป็นรางวัลแล้วให้ช่างฟ้อนหรือช่างซอที่สามารถฟ้อนแน่นทั้งตัวได้ มาฟ้อนแน่นลงมาคาบเอาธนบัตร (ลำดับน. คำแปล. 2553: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 20 การฟ้อนแน่นครึ่งตัว

ภาพประกอบ 21 การฟ้อนแน่นทั้งตัวคาบธนบัตร

ภาพประกอบ 22 แม่ครูลำดวน คำแปน ฝึกสอน และซ้อมการฟ้อนเงี้ยวให้แก่ลูกศิษย์

ภาพประกอบ 23 แม่ครูลำดวน คำแปน ฝึกสอน และซ้อมการฟ้อนเงี้ยวให้แก่ลูกศิษย์

ภาพประกอบ 24 แสดงการฟ้อนเงี้ยวของลูกศิษย์ แม่ครูลำดวน คำแปน

ภาพประกอบ 25 แสดงการฟ้อนเงี้ยวของลูกศิษย์ แม่ครูลำดวน คำแปน

4.4 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขับชอล่องน่านของ ลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

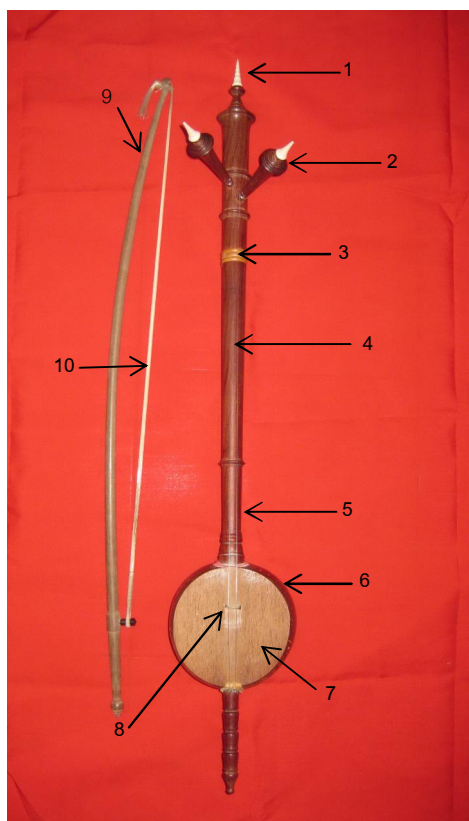
เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการชอลือ คือ สะล้อ และปี่ (ซึ่ง) ซึ่งเครื่องดนตรีทั้งสองชนิดนี้เป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญในการบรรเลงประกอบการชอล่องน่านเพราะว่าการชอลือในรูปแบบฉบับของจังหวัดน่านที่เรียกว่าชอล่องน่านนี้ใช้เครื่องดนตรีสองชนิดนี้เท่านั้นที่บรรเลงซึ่งมีความแตกต่างจากเชียงใหม่ที่ใช้ปี่จุม เป็นเครื่องดนตรีประกอบการชอลือเป็นหลัก

สะล้อ ที่ใช้บรรเลงประกอบการขับชอล่องน่าน เป็นสะล้อที่มีลูกนับ (fret) บอกตำแหน่งเสียง มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น สะลือน่าน, สะล้อก๊อบ เป็นสะล้อที่คิดค้นขึ้นใหม่มาไม่นานนัก เพราะเนื่องจากการบรรเลงแบบเดิมนั้นสะล้อยังคงใช้แบบไม่มีลูกนับหรือนม อาจจะเป็นได้ว่าเพื่อความสะดวกและง่ายแก่การบรรเลง คือสีแล้วไม่เพี้ยนเพราะมีลูกนับหรือนมบอกตำแหน่งไว้แล้วสะล้อเป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในกลุ่ม Chordophones ประเภท Folk fiddles

รูปลักษณะของสะล้อเมืองน่าน สะล้อเมืองน่านมี 2 แบบ คือ

- สะล้อมัดแหว (แหว) หรือสะล้อกลม
- สะล้อคียบ (ออกเสียงเป็นภาษาล้านนาว่า สะล้อก๊อบ)

สะล้อมัดแหวหรือสะล้อกลม เป็นสะล้อแบบดั้งเดิมของเมืองน่าน ลักษณะเหมือนกับสะล้อที่เล่นกันอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ในเขตล้านนา ที่เรียกว่าสะล้อมัดแหว เพราะที่คันทันของสะล้อจะมีเชือกหรือหวายรัดสายสะล้ออยู่ ซึ่งคนเมืองน่านจินตนาการว่าเหมือนกับการรัดเข็มขัดที่แหว ปัจจุบันสะล้อประเภทนี้ยังคงพบเห็นได้และมีผู้เล่นอยู่บ้าง โดยมากเป็นศิลปินอาวุโสหรือบรรดาศักดิ์ของครูไชยลังกา เครือเสน ศิลปินแห่งชาติ (ถึงแก่กรรม) ลูกศิษย์ของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ศิลปินรางวัลราชวรมงคลสรสรเสริญ ระดับชาติ สาขากการแสดงศิลปะพื้นบ้าน ปี 2541 (ถึงแก่กรรม) รูปลักษณะของสะล้อมัดแหวแบบเมืองน่านจะต่างจากสะล้อของจังหวัดอื่นอยู่บ้าง เช่นสะล้อของเมืองน่านจะหันปลายลูกบิด (แซ่) ไปทางด้านหลัง ในขณะที่สะล้อของจังหวัดอื่นหันปลายลูกบิดไปทางด้านหน้าเป็นต้น

ภาพประกอบ 26 ส่วนประกอบของสะล้อมัดแหว (แหว) แบบเชียงใหม่

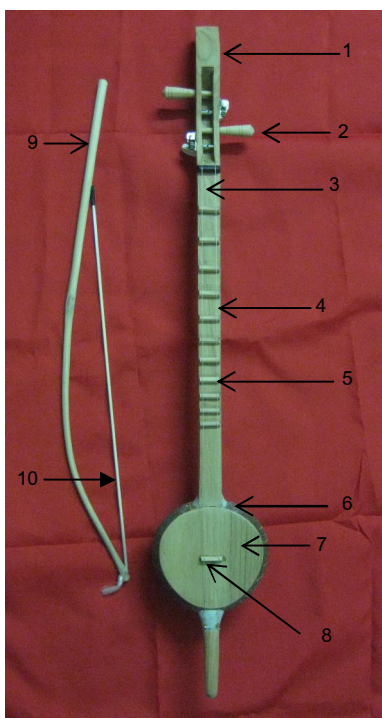
ภาพประกอบ 27 สะล้อมัดแอ (แอ) แบบเมืองน่าน

ในภาพคือพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ กำลังสีสะล้อเมืองน่าน สังเกตลูกบิดจะหันปลายไปด้านหลัง

ส่วนประกอบของสะล้อมัดแอทั้งแบบของเชียงใหม่และน่านมีส่วนประกอบเหมือนกัน

1. หัวสะล้อ
2. แฉ่สะล้อ
3. มัดแอ (จังหวัดอื่นเรียกว่า รัดอก)
4. คั่นสะล้อ
5. สายสะล้อ
6. โกงสะล้อหรือกะโหล่งสะล้อ
7. ตาดสะล้อ
8. คี๊อบหรือคี๊อบโกง
9. กงสะล้อ (ออกเสียงว่า กังสะล้อ)
10. หางม้าหรือสายกง (ที่เรียกว่าหางม้าเพราะในอดีตสายที่ใช้สีทำมาจากขนหางของม้า)

สะล้อคี๊อบ คำว่า “คี๊อบ” หรือ “ก๊อบ” คือแท่งไม้เตี้ย ๆ ที่ติดเรียงหลั่นกันตามระดับเสียงที่ต้องการ มีหลักการเช่นเดียวกับการติดนมของจะเข้ จนถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวงดนตรีเมืองน่าน มีความโดดเด่นทั้งในด้านสำเนียง จังหวะท่วงทำนอง และลีลาการเล่น

ภาพประกอบ 28 ส่วนประกอบของสะล้อคียบ

ส่วนประกอบของสะล้อคียบ

1. หัวสะล้อ
2. แฉ่สะล้อ
3. คันทันสะล้อ
4. สายสะล้อ
5. คียบนม/ก๊อบนม หรือ ลูกนับ
6. โกงสะล้อหรือกะโหล่งสะล้อ
7. ดาดสะล้อ
8. คียบหรือคียบโกง
9. กงสะล้อ(ออกเสียงว่า กังสะล้อ)
10. หางม้าหรือสายกง

ปิ่น (พิณ) หรือซึง ออกเสียงตามภาษาท้องถิ่นล้านนา ปิ่นหรือพิณเป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในกลุ่ม Chordophones อันมีแหล่งกำเนิดเสียงจากเส้นสาย (String) ที่ขึงให้ตึงแล้วทำให้เกิดการสั่นสะเทือนด้วยวิธีการดีด ปิ่นหรือพิณเป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในตระกูล Folk lutes มีกลองกำเนิดเสียงติดกับคันทวน (neck) ซึ่งมีลักษณะยาว

ปิ่นหรือพิณ ที่ใช้ในการขับซอล่องน่านนั้นเป็นพิณที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ทั้งรูปทรงและน้ำเสียงมีความแตกต่างจากซึ่งที่ใช้บรรเลงกับวงซอปีโดยสิ้นเชิง

ปิ่น ผลิตจากไม้ต่าง ๆ หลายชนิด คือ

- ไม้เนื้ออ่อน จำพวกไม้ขนุน ไม้สัก ซึ่งจะให้เสียงนุ่มนวล นิยมใช้ไม้ท่อนเดียวในการสร้าง

- ไม้เนื้อแข็ง จำพวก ไม้พยุง ไม้ชิงชัน จะให้เสียงที่ดังกร้าว กังวาน นิยมใช้ไม้ท่อนเดียวในการสร้าง

รูปลักษณะของพิณและสะล้อเมืองน่าน

รูปลักษณะของพิณเมืองน่านมี 2 แบบคือ พิณที่มีฐานกลมแบน, พิณที่มีฐานรีแหลม

พิณที่มีฐานกลมแบน

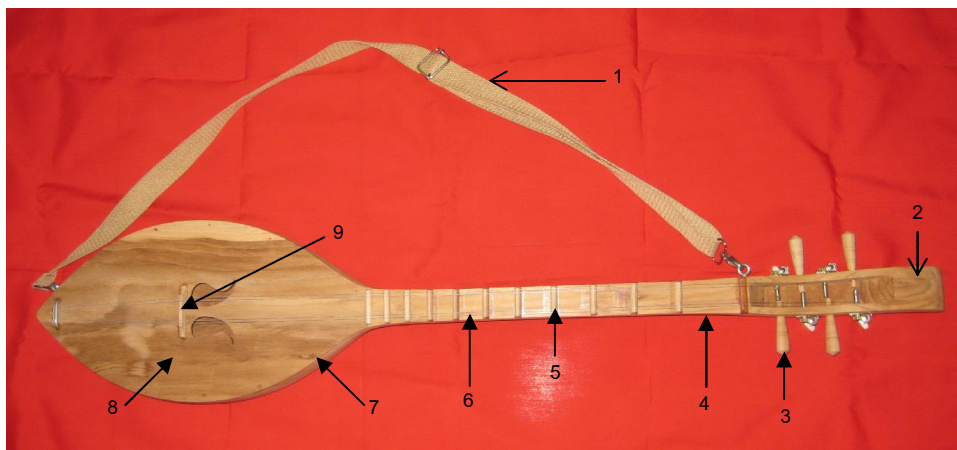
พิณที่มีฐานกลมแบนนี้เหมือนกับซึ่งของจังหวัดอื่น ๆ ในเขตล้านนา พิณที่มีฐานเช่นนี้เป็นพิณแบบโบราณของเมืองน่าน เมื่อราว 40-50 ปีที่ผ่านมายังพบเห็นได้น้อยมาก แต่ยังปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ภาพประกอบ 29 พิณที่มีฐานกลมแบน จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

พิณที่มีสันนิษฐานริแหลม

พิณที่มีสันนิษฐานริแหลมมีใช้ควบคู่กับพิณสันฐานแบนมาแต่โบราณ แต่ภายหลังได้รับความนิยมมากขึ้นและใช้กันอย่างแพร่หลาย จนถือได้ว่าเป็นรูปลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของพิณเมืองน่านไปโดยปริยาย

ภาพประกอบ 30 ส่วนประกอบของพิณเมืองน่าน

ส่วนประกอบของพิณเมืองน่าน

1. สายสะพาย
2. หัวพิณ
3. แฉ่พิณ (จังหวัดอื่นเรียกว่า หลักพิณ)
4. คอพิณ
5. คี๊บนม/ กีบนม หรือ ลูกนับ
6. สายพิณ
7. โกงพิณ
8. ตาดพิณ
9. คี๊บหรือคี๊บก้อง

ความโดดเด่นของการเล่นพิณและสะล้อแบบเมืองน่าน

การเล่นพิณและสะล้อคนเมืองน่านมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างจากการเล่นของคนในจังหวัดอื่น ๆ ในที่นี้จะขอกลางถึงความแตกต่างเท่านั้น อันถือเป็นความโดดเด่นของการเล่นพิณและสะล้อแบบเมืองน่าน ดังนี้

การตั้งเสียง

- การตั้งเสียงพิณและสะล้อของทางเมืองน่านจะไม่ตั้งโดยเทียบกับเสียงขลุ่ยเหมือนจังหวัดอื่น เพราะพิณและสะล้อเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงซอของเมืองน่าน การตั้งเสียงจึงมีความสัมพันธ์กับระดับเสียงของซอซอ ซึ่งต้องตั้งเสียงไม่ให้สูงมากเกินไป
- ในอดีตคนเมืองน่านนิยมตั้งเสียงพิณและสะล้อทั้ง 2 แบบเหมือนกับจังหวัดอื่น ๆ คือมีการตั้งแบบลูกสาม และแบบลูกสี่ ภายหลังนิยมตั้งเสียงแบบลูกสี่เป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือสายทุ้มตั้งเป็นเสียง (ซอล) สายเอกตั้งเป็นเสียง (โด)

วิธีการเล่น

- การจับพิณขณะบรรเลง ผู้เล่นพิณของเมืองน่านนิยมใช้สายสะพายคล้องคอเสมอไม่ว่าจะนั่งเล่นหรือยืนเล่น ส่วนผู้เล่นซอของจังหวัดอื่น ๆ ถ้านั่งเล่นจะนิยมวางตัวซอไว้บนตักหรือต้นขาขวาแนบกับลำตัว แล้วให้หลัก/แซ่ (ลูกบิด) ของซอวางตั้งไว้กับพื้นไม่ใช้สายสะพาย
- การสีสะล้อคียบจะมีเอกลักษณ์ที่การรูดสาย บางทีการรูดสายจากคียบตัวเกือบล่างสุด (เสียงสูง) ไปสู่คียบตัวบนสุด (เสียงต่ำ) หรือจากคียบตัวบนสุดไปสู่คียบตัวเกือบล่างสุด ทำให้เกิดสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสะล้อคียบ ซึ่งสะล้อกลมไม่นิยมเล่นเช่นนั้น
- การสีสะล้อคียบมีเอกลักษณ์เอกอย่างหนึ่งคือ ผู้เล่นจะลากกง (คันชัก) สั้นและเร็ว โดยที่สายกงติดอยู่กับสายสะล้อตลอดเวลา ในขณะที่มืออีกข้างหนึ่งก็กดสายตามปกติ ไม่ได้เร่งให้เร็วตามจังหวะการลากกงแต่อย่างใด การสีเช่นนี้นับเป็นลีลาที่พบเห็นได้เฉพาะผู้ที่สีสะล้อคียบเมืองน่านเท่านั้น

การบรรเลง

- การประสมวงของดนตรีพื้นเมืองแบบเมืองน่านยังคงเป็นแบบโบราณ คือมีเพียงพิณกับสะล้อเท่านั้น ไม่มีเครื่องประกอบจังหวะอื่นใดร่วมอยู่ในวงเลย ต่างกับวงดนตรีพื้นเมืองของจังหวัดอื่น โดยเฉพาะของจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับแนวคิดเรื่องการประสมวงจากวงดนตรีไทยเข้าไป ในสมัยของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี (พ.ศ.2452-2476) โดยนำเครื่องประกอบจังหวะอย่างกลองฉิ่ง และฉาบเข้าไปประกอบในวงด้วย
- เพลงที่ใช้บรรเลงด้วยพิณและสะล้อของเมืองน่านจำนวนหนึ่งเป็นเพลงที่มีร่วมกับจังหวัดอื่น ๆ เช่น เพลงพม่า (เมืองน่านเรียกว่าเพลงเจ้าสุวัตรนางบัวคำ) เพลงอื้อ (เมืองน่านเรียกว่าเพลงตำรายา) เพลงรอบเวียง ฯลฯ เพลงจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นที่เมืองน่านแล้วแพร่หลายเข้าสู่จังหวัดอื่น ๆ เช่น เพลงล่องน่าน เพลงดาดน่าน เพลงลับแล เพลงปั่นฝ้าย และเพลงที่นิยมบรรเลงในวงดนตรีของเมืองน่านโดยมากจะเป็นเพลงของเมืองน่านเอง ไม่พบในจังหวัดอื่น เช่น เพลงแม่หม้ายก้อม

เพลงแม่หม้ายเครือ เพลงตีนหุ้ม เพลงตีนแหบ เพลงเดิน เพลงดาวเสด็จ เพลงม้าที่บ่คอก เพลง (นก) แลข้ามกัว ฯลฯ ซึ่งเพลงเหล่านี้ล้วนแต่แสดงเอกลักษณ์ในด้านทำนองและสำเนียงเพลงแบบเมืองน่านได้เป็นอย่างดี

พิดนและสะล้อกับวิถีชีวิตชาวน่าน

พิดนและสะล้อเป็นเครื่องดนตรีที่อยู่ในวิถีชีวิตของชาวน่านมาแต่โบราณ ทั้งในระดับปัจเจกชน และระดับชุมชน ในระดับปัจเจกชน ชายหนุ่มมักจะเล่นเครื่องดนตรีทั้งสองเพื่อการเกี้ยวพาราสีหญิงสาวที่ตนหมายปอง นัยว่าเพื่อคลายความเหงาระหว่างการเดินทางไปบ้านฝ่ายหญิง เพื่อแสดงฝีมือในเชิงดนตรีและเพื่อคลายความเบื่อไปในตัวด้วย

ในระดับชุมชน พิดนและสะล้อถือเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในการให้ความบันเทิง และเพื่อการประชาสัมพันธ์ข่าวสารระหว่างคนในชุมชน เพราะเป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ใน “วงซอ” ซึ่งการซอนี้ นับเป็นศิลปะการแสดงที่สามารถสื่อสารกับคนหมู่มากได้เป็นอย่างดี ทั้งยังผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตชาวน่านอย่างแนบแน่นจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการขอในงานเฉลิมฉลองศาสนสถาน (งานปอยหลวง) งานบวช (งานปอย) งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานรื่นเริงต่าง ๆ ฯลฯ พิดนและสะล้อจึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชาวน่าน

ตำแหน่งการประสมวงสะล้อซอปิ่น

เดิมทีการนั่งของวงสะล้อซอปิ่นนั้นคงมิได้มีแบบแผนตายตัวที่แน่นอน เอาความสะดวกสบายในการนั่งเป็นหลัก แต่สำหรับตำแหน่งการนั่งของผู้แสดงบนผ้ามซอ นั้นสำนักของแม่ครูลำดวนนั้น ได้วางแบบแผนไว้ดังภาพ

ภาพประกอบ 31 แสดงตำแหน่งการประสมวงสะล้อซอปิ่นของลำดวน คำแปน

(สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

ช่างปิ่นจะนั่งอยู่ทางด้านซ้ายมือเช่นเดียวกันกับช่างซอหญิงและช่างฟ้อน ส่วนช่างสะล้อนั้นจะนั่งอยู่ทางด้านขวามือเช่นเดียวกับช่างซอชาย สาเหตุที่ให้นั่งเช่นนี้เนื่องจากคันทวนของปิ่นจะได้ไม่ชนกับคันทักของสะล้อ ในโบราณนั้นไม่มีเครื่องขยายเสียงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนั่งให้ใกล้กันเพื่อช่างซอและนักดนตรีจะได้ยินเสียงซึ่งกันและกันชัดเจน เสียงจะดังออกมาได้กลมกลืนกัน

4.5 เวทีทำการแสดงของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

เวทีที่ใช้สำหรับการแสดงนั้น เรียกอีกอย่างว่า “ผาม” เป็นเวทีที่ยกพื้นสูงประมาณ 2 เมตร มีขนาดความกว้างพอประมาณที่สามารถบรรจุนักแสดงจำนวน 5-6 คน พื้นทำจากฟากซึ่งทำจากไม้ไผ่ สับแผ่กางออกเป็นแผ่น มุงด้วยหลังคาที่ทำจากใบหญ้าคาและใบตองตึง ด้านข้างเปิดโล่งทั้งสี่ด้านจะมีเพียงไม้ไผ่หนึ่งลำติดกันไว้มิให้พลัดตกลงไป จะมีบันสำหรับไต่ขึ้นผามด้วย ผามซอนี้ทางเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ การที่ต้องให้ผามมีความสูงนั้นมีเหตุผลเพื่อป้องกันนักเลงสุรามากวน และให้ผู้ที่มาชมนั้นมองเห็นช่างซอได้อย่างทั่วถึง

สมัยก่อนยังมักนิยมแสดงบนเรือน ถ้าบ้านไหนหาซอคณะที่มีชื่อเสียงไปทำการแสดงที่ชานเรือนตนนั้น ถึงกับต้องหาไม้ที่แข็งแรงมาค้ำยันชานเรือนของตนเพิ่ม เพราะกลัวชานเรือนจะหักก็มี

ภาพประกอบ 32 เวทีทำการแสดงของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

4.6 พิธีกรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับขอของลำดวน คำแปล

(สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

ชนบทการไหว้ครูในล้านนามีอยู่ในทุกแขนงของศิลปะวิทยาทุกแขนง เช่น ดุริยางคศิลป์ สังคีตศิลป์ นาฏศิลป์ จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถศิลป์ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องประกอบพิธีกรรมไหว้ครูทั้งก่อนทำการศึกษเล่าเรียน และกระทำกันเป็นประจำเป็นประเพณีทุกปี การไหว้ครูชื่อนั้นเป็นพิธีกรรมที่จะขาดเสียไม่ได้ตั้งแต่แรกที่จะทำการฝึกหัดขับซอ และเมื่อก่อนทำการแสดงและจะมีที่ประกอบพิธีไหว้ครูประจำปีซึ่งถือเป็นประเพณีการไหว้ครูที่มีการจัดงานใหญ่ และมีผู้มาร่วมพิธีกันมาก

การไหว้ครูนั้นมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความกตัญญูและเพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณท่าน และเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ทำพิธีอีกด้วย

การไหว้ครูซอหรือการยกขันครู การไหว้ครูซอคือพิธีไหว้ครูที่เหมือนกับการไหว้ครูดนตรีไทย แต่มีความแตกต่างกันในด้านของพิธีกรรมและเครื่องสังเวทหรือ “ครวไหว้”

องค์ประกอบเครื่องขันก้านลยกครูซอและการกินอ้อ สำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์

1. เหล้าพันธ์ (1 ขวด) หรือข้าวสาร 1 แฉง (ทะนาน)
2. ไก่ดิบ 2 ตัว
3. หมาก 1 ห้ว
4. พลุ 1 มัด (พลุจำนวน 30 ใบ)
5. กล้วย 1 เครือ
6. มะพร้าว 1 ทะลาย
7. ข้าวสุก (ข้าวเหนียวที่นึ่งแล้ว)
8. เทียนเล่มเฟื่อง 1 คู่ (เทียนที่มีน้ำหนักแท่งละ 1 เฟื่อง)
9. เทียนเล่มบาท 1 คู่ (เทียนที่มีน้ำหนักแท่งละ 1 บาท)
10. เทียนเล่มน้อย 8 คู่ (ขนาดประมาณเทียนขนาดเล็กที่ขายตามท้องตลาด)
11. ผ้าขาวและผ้าแดงอย่างละ 1 ร้า (1 ร้ามีความยาวประมาณ 4 วา แต่บางครั้งอาจอนุโลมให้ใช้เพียงประมาณ 1 วาเท่านั้น)
12. ไม้หีบ 7 ไม้
13. ดอกไม้สีขาว
14. เงินค่าขันตั้ง 10 สลึง (เมื่อค่าเงินลดลงได้ปรับให้เป็น 32 บาท)
15. ปล้องอ้อ 5 ขนาด วัดขนาดตามความยาวของนิ้วมือทั้ง 5 นิ้ว ของผู้ที่จะมีรับการกินอ้อ

ผู้หญิงด้านซ้าย ผู้ชายด้านขวา

16. น้ำผึ้ง 1 ขวดเล็ก ต้องใช้น้ำผึ้งแท้ที่ได้มาจากรังของผึ้งโดยตรงเท่านั้น แต่เนื่องจากในสมัยปัจจุบันน้ำผึ้งแท้หายากมาก จึงหันมาใช้น้ำผึ้งที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่เป็นน้ำผึ้งที่ได้จากการเลี้ยง

ตัวอย่างคำไหว้ครูขอ

สาธุ สาธุ พิณครูบาอาจารย์ ครูเก่าครูตาย ครูปลายครูยัง ตลอดจนครูพักลักจำ วันนี้ตนตัวแห้งข้า มีข้าวตอกดอกไม้ลำเทียน จะมาบอกกล่าวพิณครูบาอาจารย์ มาช่วยมาขอในงานครั้งนี้ ตั้งสละขอปิ่น หื้อได้เป็นสะเปาเลาเดียว หื้อมันม่วนมันนั้ หื้อมีคนอีกคนหม ผีหันผีน้อมหน้า ข้าหันซ้ายมือ จะไปเจิบจะไปไซ้ จะไปหื้อเจิบไซ้ได้เมย เตียงแต่ดีหลีเตอะ สาธุ สาธุ สาธุ

ภาพประกอบ 33 การไหว้ครูก่อนขึ้นทำการแสดง

การแบ่งครูขอ การแบ่งครูขอเป็นพิธีกรรมที่ใช้ในกรณีที่ลูกศิษย์ของครูขอรำเรียนการขอจากครูจนสามารถขอได้เป็นอย่างดีแล้วจึงทำการขอแบ่งครูขอจากครูผู้สอนใช้เครื่องสังเวท หรือครวไหว้ เช่นเดียวกันกับ การไหว้ครูขอ หรือการยกขันครู

หลังจากการประกอบพิธีแบ่งครูเสร็จ พ่อครูซอจะทำการแบ่งเครื่องไหว้ทั้งหมดออกตามจำนวนสมาชิกหรือลูกศิษย์ที่เข้ามาร่วมพิธีไหว้ แล้วทำการแบ่งให้ลูกศิษย์ครึ่งหนึ่ง เพื่อนำเอาครว้ไหว้เหล่านั้นไปบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองที่บ้านต่อไป

การกินอ้อ การกินอ้อเป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการซอ เป็นลักษณะพิธีกรรมที่มีความคล้ายคลึงกันในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว เช่นในภาคอีสานก็มีการกินอ้อเช่นเดียวกันกับภาคเหนือ โดยแบ่งออกเป็นการกินอ้อทางโลก และอ้อทางธรรม การกินอ้อนี้มีความเชื่อหลาย ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องคือ กินอ้อแล้วทำให้มีความจำที่ดีมีปฏิภาณไหวพริบในการพูดจาโดยเฉพาะช่างซอซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้ความจำและปฏิภาณไหวพริบในการคิดคำซอในขณะที่ทำการแสดง

การกินอ้อมักประกอบพิธีร่วมกับการยกขันครูเมื่อครั้งแรกที่มาฝากตัวเป็นศิษย์กับพ่อครูแม่ครู นอกจากนี้แล้วการกินอ้อยังใช้ได้กับบุคคลทั่วไป เช่นใครต้องการให้บุตรหลานเรียนหนังสือเก่งก็จะนำบุตรหลานมารับการกินอ้อจากครูซอ (ลำดวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

อ้อมี 3 ประเภท ได้แก่

1. อ้อศีลปัญญา (อ้อจำ) เป็นอ้อที่มีความเชื่อว่าผู้ที่กินแล้วจะมีความจำที่เป็นเลิศ ไม่ว่าจะเป็นใช้ในการเรียนคำซอหรือการเรียนรู้ในความรู้ในศาสตร์ใด ๆ ก็จะมีการเรียนรู้ที่แตกฉานทุกอย่าง
2. อ้อพูด คืออ้อที่เชื่อว่ากินแล้วจะทำให้การพูดจามีกรรมคมคายเป็นเลิศในการซอ
3. อ้อมหานิยม คืออ้อที่ทำให้มีเสน่ห์ในตัวเองเป็นที่ชื่นชอบแก่บุคคลทั่วไปที่ได้พบเห็น

ภาพประกอบ 34 พิธีกรรมกินอ้อ

สภากวีชนธรรมจังหวัดแพร่ (2546: 31) กล่าวถึงพิธีกินอ้อว่า ชาวล้านนาทั่วไปถือการกินอ้อเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการกินอ้อจะเป็นการช่วยให้ผู้กินอ้อทั้งหลายได้มี อาจิณจำ ทำให้คนฉลาด เรียนหนังสือเก่ง มีปฏิภาณไหวพริบดี ฉะนั้นผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานของตนเป็นคนฉลาด และมีไหวพริบ จะนำเอาบุตรหลานไปทำพิธีกินอ้อจากครูที่นับถือ พิธีกรรมในการกินอ้อนี้ ครูชอบบางท่าน จะทำพิธีให้ลูกศิษย์กินอ้อตามแบบที่ครูทำมาด้วย แต่บางครั้งลูกศิษย์ยังสามารถหาเพิ่มเติมการกินอ้อจากครูที่เก่งได้ พิธีกรรมของการกินอ้อมีการนำขึ้นตั้งไปเรียนกับครู ประกอบด้วย

- รูป เทียน 2 คู่
- ดอกไม้ขาว 3 ดอก
- เงินค่าขึ้นตั้ง 1 สตางค์

การไปขอกินอ้อต้องไปวันพฤหัสบดีเสมอ ครูเสกคาถา ส่วนมากเสกใส่น้ำผึ้งซึ่งบรรจุใน ปล้องตันอ้อ แล้วให้ลูกศิษย์ดื่ม และมีคาถาให้ท่องเมื่อจะขึ้นช่อแต่ละครั้งลูกศิษย์จะเสกคาถาใส่แก้ว น้ำหรือเหล้าขาวดื่มก่อนขึ้นช่อ เรียกว่าเป็นการฟ่ายครู และพิธีกรรมที่เสกเหล้า, น้ำดื่มนี้ใช้กับบุคคล ทั่ว ๆ ไป ที่ได้กินอ้อมาแล้ว ก่อนที่จะปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้ปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ การกินอ้อ เรียกตามลักษณะของการนับถือ หรือยกครูมา ดังนี้

อ้อจำ ทำให้ความจำดีเป็นเลิศ ไม่ลืมง่าย ๆ บางครูเรียกอ้อจินจำ

อ้อปาก ทำให้ปากมีเสน่ห์ ถ้อยคำไพเราะเป็นที่จับใจของคนฟัง มีเสน่ห์ทางการพูดบางครู เรียก อ้อแว้า

อ้อมหาเสน่ห์ ทำให้มีเสน่ห์ในตัวเอง มีลักษณะท่าทางเป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้ได้พบเห็นมี กิริยาท่าทางเป็นที่ต้องใจและยังมีท่าทางสง่าเป็นที่นับถือ บางครูเรียก อ้ออำนาจ

อ้อผญา ทำให้มีปัญญา (ผญา) เป็นเลิศ ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองนิยมให้ลูกหลานกินอ้อผญา เพื่อให้เรียนหนังสือเก่ง มีความฉลาด

ธนาคารไทยพาณิชย์ (2542: 7827-7828) ได้กล่าวว่า อ้อเป็นพืชประเภทหญ้าในวงศ์ GRAMINEAE โดยทั่วไปหมายถึงชนิด *Arundo donax* ขึ้นเป็นกอตามริมน้ำลำธารมีลักษณะคล้าย ต้นแขมและต้นเลา ต้นแข็งแรงเป็นปล้อง ข้างในกลวง บ้างก็เรียกอ้อชนิดนี้ว่า อ้อหลวง มีชื่อสามัญ ภาษาอังกฤษคือ Reed Grass, Giant Reed ส่วนอีกชนิดหนึ่งเรียกอ้อเล็ก เป็นอ้อชนิด *Phragmite australis* Trin. Ex Steud อยู่ในวงศ์เดียวกันแต่ต้นเล็กกว่า ชอบขึ้นในที่ลุ่มเช่นกัน

คาถาอ้อที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นคาถาที่มีปรากฏในเอกสารประเภทพืชมงคลของวัดศรีมงคล (ก่ง) ตำบลยม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งโครงการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เคยได้ไปทำการอนุรักษ์เมื่อประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. 2531 และเอกสารดังกล่าวได้ถ่ายสำเนา

ไมโครฟิล์มไว้แล้ว คาทาที่นำเสนอต่อไปนี้จะแยกเป็นคาถาปลุกอ้อ คาถาเชิญอ้อและคาถาแยกตามประเภทภาษาที่ปรากฏในบทคาถา มีบางคำที่อาจไม่ทราบความหมายเพราะเป็นภาษาโบราณและอาจคัดลอกกันมา หรือบางคำบางช่วงขาดหายไปเพราะอักษรไม่ชัดเจน หรือเอกสารชำรุดไปบ้าง

คาถาเชิญอ้อ

ชยันตุ ผู้ข้าจักไหว่ยอดแก้วแลเจดีย	ทั้งอิตถิปัญญาดีไซ้ช้า
ขอเชิญเจ้าขี้น้ำแก้วแลดาบเถียนคำ	แกว่งลงมาวิงวอนวิงวอน
คิงเจ้าอ่อนนมน์ปานคำแดง	เชิญเจ้าลงมา
ทั้งอ้ออรหันตาผู้ทือเครื่องห้า	กล้าซ้ายเจ้าหลังลงมา
คั่นข้าวออกปาก	เจ้าประญาอ้อสนสน
ในเมืองคนบมีไผเปรียบได้	สัพพ์แปลจารธัมม์ไซ้
ประญาไวยิ่งกว่าน้ำบ่อแก้วแคว	แตลไหลออกเนื่องนอง
ประญาณองวิลาส	ขอเชิญไซ้กับแม่ธรณี
ทั้งอิตถิปัญญาดีแต่ฟ้า	เชิญเจ้าลงมาสืบปัญหาแก้แค้น
ได้แล้วขออย่าลืมความ	โอม สวามุทิต
ชยันตุ ข้าจักไหว่ยอดแก้ว	เชิญทิพพรสีและอ้ออรหันตาเจ้าอันอยู่เมืองฟ้า
เชิญเจ้าลงมา	เจ้าจึงขี้น้ำกับดาบเถียนคำลงมาวิงวอนวิงวอนคิง
เจ้าอ่อนนมน์ปานคำ	เชิญเจ้าลงมาเบื่องซ้าย
เจ้าจึงย้ายลงมาสีสลา	เบื่องขวา ลงมาลีไล
ข้าเชิญทั้งท้าวหมาดคำฟ้าอยู่แท่นเขียนคำ	เชิญเจ้าลงมา
เจ้าจึงถือเอาน้ำใจย่องลงมาสละสิ่งไสสี	ขอให้ประญาดีส่งอ้ออรหันตาเจ้า
คั่นว่าข้าได้เจ้าแล้วประญาอ้อเนื่องนอง	ประญาฟองไฟทั่วทวีป
คั่นว่าข้าได้เขียนขีดแล้วประญาอ้อสนสน	ในเมืองคนเฮยบมีไผต่อได้
คั่นว่าได้สับสอไซ้เป้นธัมมชัย	ประญาไหลไฟยังน้ำบ่อแก้ว
ไหลแจ้วแล้วไหลออกไฟเนื่องนอง	ประญาฟองไฟลิวลวด
ท้าวหมาดคำฟ้าอยู่แท่นเขียนเขียน	เชิญเจ้าลงมา
ชักปัญหาให้แก้แค้น	ได้แล้วอย่าลืมความ
โอม สวามุทิต	

คาถาเชิญอ้อ อีกบทหนึ่งว่า

จัดตุ้จัดตั้ง พันธัง โอมสิทธิ ครูให้สิทธิจึงสิทธิ

ครูให้ทรงจึงทรง โอม สวามุติต	โอม สิทธิการ
ครูอาจารย์หากหือแก่กู	นางอ้อน้อยผู้คิงกลม
ยิ่งละอโลมผู้คิงส้วย	นางอ้อน้อยอ่อนสีจันท์
ลงมาเนอลิตลิตให้เข้าใหม่ไยไยไต่เข้า	ฝ่ายนางอ้อน้อยกกเคล้าอยู่ควงแดง
นางอ้อแพงกกเคล้าอยู่ควงแก้ว	แจ้วแจ้วปากคำดี
ลงมาเนอลงมานั่งแต่งความเจ้ากินปลา	ลงมานั่งขาความเจ้ากินเหล้า
ลงมาเว้าในโขงภายาย	ลงมาเนอชวานสับฟ้าเปนปล่องก็ให้ลงมา
ชวานมองฟ้าเปนทางก็ให้ลงมาครุครุบ	เข้าเข้ามาเทียมความ
ลงมาเนอความป่าช้าตายหลวง	เขาทั้งสามลอยตายน้อย
เขาทั้งบาทเงินขี้ลงมาสสนเจ้าหลายสน	
สนความให้หมากลงมาปากเจ้าในโขงรถคราบคราย	โอม สวามุติต

คาถาอ้ออรหันตา

โอม ช่วงฟ้า 5 ช่วงกลาง อ้อช่วงหมอ 5 ช่วงฟ้า 6 สวรรค์ไหลหลังลงมาสธาตุ ฯ

ผู้ข้าขอรำเรียนเอาหนังสือธัมมสูตร
 ขอหือมีพระญาณปัญญาเปนตั้งน้ำแม่น้ำคงคามหาสมุทร
 ข้าขออ้งเชิญทั้งนาครุฑกุมภภัณฑ์คัณฑ์พะ
 ยักขะปรไมไอสวรรเทพพดาอินทพรหมทั้งหลาย
 จูงมาฟังเอายังคาถาพระญาณัมมพุทธสูตรอ้ออรหันตา
 ฟังพระผู้ข้าให้เอาสันธิกับเข้ามาได้กับตน
 โอม ปฐมวิภัตติ จัญญวิภัตติ สัตตมวิภัตติเจ้า ทั้งเจ็ดให้เข้ามาเปนกลาง
 การกลับเข้ามาไว้เปนสายยายอย่างกันมาทุกทวีป
 ใต้ร้อยหีด พันชั้นันท์ ทันกันมรียอดยียาบ
 เปนม้ามณีกาภิแก้วลงมา
 อาบน้ำแม่คงคาแสนพันท่าแลลาน
 พระจึงป้านคาถาบทนี้ว่า
 พุทธปัญญา ธัมมปัญญา สังฆปัญญา
 อรหันตปัญญา พุทธสาวิหับ สัพเพทเวา สมณาคตา

วสันตเม ปัทมามันตัง นิจจัง กาลังปิยัง โหตุ

น เทวตาปิจะ รักขันตะ มัง โอมนามปมะ

ปทналัง เขยยันตุ ภวัง

สารุ ผู้ข้าไหว้พระยอดแก้วเจติย์

เชิญเทวดามาอยู่ในเมืองฟ้า

ให้เจ้าขีม้าแก้วกับดาบศรีกัญไชย

และถือจามรลามาวิงวิง

คิงเจ้าอ่อนปานดั่งคำ

เชิญเจ้าผู้ซื่ออรหันตา

ผู้ถือขีหน้าเจ้าบาทฟ้ากับแกนธรณี

เชิญเจ้าลงมา

เชิญทั้งนางอิตถิผู้มีประพญางามยอดแยม

ให้เจ้าถือน้ำไหยย่องลงมาสะส่องสะสี

ขอให้ผู้ข้ามีประพญาปัญญาดีแจ้วแจ้ว

ไหลแซแซไหลอะเนืองนองนั้น

ผู้ข้ามีแม่เปนพระญาณลงมาปลุกปล้ำคำราบ

โอม สวาหะ พุทธปเจตะ พุทธปเจตะ พุทธายะ

อรหันตาสาวกะ มาลาปตุ คุรุหิฏฐา ทายกา

ธัมมเทสนา ปัญญานุสสติ ญาณะ อธิฏฐามิ ยันทุน ยันทุน

ข้าไหว้ยอดแก้วแลเจติย์

เชิญเจ้าอิตถิประพญาดีอยู่ในเมืองฟ้า

เชิญเจ้าหลั่งลงมาหลั่งลงมา

ข้าถามปากประพญาอัสสนสน

ในเมืองคนบมีไผเปรียบได้

ข้าคลี่ไคล้ออกแปลงปล่านธัมมิ์ไร

ประพญายิ่งกว่าน้ำป่อแก้ว

แซ้วแซ้วไหลออกเนืองนองเนืองนอง

ปัญญาฟองวิลาส

เชิญบาทฟ้ากับทั้งว่าแกนแลแม่ธรณี

เชิญเจ้าอธิบดีประพาศอยู่ในเมืองฟ้า
 เชิญเจ้าหลังลงมาหลังลงมา
 ข้าสับปัญหาแก้แม่
 แม่ได้แล้วอย่าลืมเนอ
 ปัญญารมิง ปัญญารตัง โอมสวามุหิต
 มหาสมยยะ ปติปนวสมิง เทวกายา
 สมาคตา เทหิ เทหิ ปริปัญญา ตมังวิหะ
 พุทฺธังอ้อ ฐัมมังอ้อ สังฆังอ้อ จะอ้อ อาอ้อ ฯลฯ
 โออ้อ อ่อน้อย อ้อหลวง อ้อพวง อ้อเท้า
 สามสิบพระญาอ้อจูงมาช่วยจ่ายประพาศปัญญาหื้อถูกข้ออ้อแอ้
 แพปัญญาท่านทั้งหลาย
 ปัญญารัตถัง ปัญญารัตตัง ปัญญาโอภาโส
 จิตตจิตตัง สัพพันนัง มะมะ

คาถาอ้ออรหันตา อีกฉบับหนึ่งว่า

โอม ทิพพระระนีก
 คุณักระนีกคิดเถิงท้าวพระญาก็พอให้รัก
 โอม พุทธเสนกะ ก็พอให้รักเจ้า
 โอม ทิพพระระนีกคิด
 สะวาสะดีวินยาอินสับ สัตถุวินา สันตุ อะยินดี
 วิลาภังคะ โอมทิพพระระนีก โอมคะลุก คะลุก
 คุณักปลุกออกอ้อธัมม์คุณ์หื้อลุกหื้อตื่นไฟอื่นหื้อมาปลงตัว
 เท้าผายผอนเผย โอมพระปสีธิ โอมสวามุ
 เชิญพระชาลิตเชิญพระชาลีภิเจ้ามาในสระพอก
 เชิญพระญาผมดำมาอยู่ในสระเพา
 โอมปักปักปองปอง
 โอมพระปสีธิ สวามุ อายันตุ

ผู้ข้าไหว่ยอดแลเจดีย์
 มีทั้งอิทธิปัญญาดีแต่ฟ้า
 เชิญเจ้าขี่ม้าแก้วแลเกวียนคำลงมาเวเวอนวอน
 คึงเจ้าอ่อนปานคำแดง
 เชิญเจ้าแคว้งลงมา
 ทังฮ้ออรหันตาผู้ทือเครื่องห้า
 กล้าช้ายเชิญเจ้าลงมา
 กล้าขว้าข้าออกปาก
 เจ้าประทุมมาสนน
 ในเมืองคนมีไผเปรียบได้
 สบไฉ่แปลเปนมมัยไชย
 ประทุมไฉ่ยิ่งกว่าน้ำบ่อแก้วเนื่องนอง
 ประทุมฟองวิลาส
 เชิญเจ้าบาทไ้กับแถมหลวงแลนางธรรณี
 นางอิทธิปัญญาดีแต่ฟ้าเชิญเจ้าลงมาสืบปัญหา
 แก่แม่นได้แล้วยาลืมความ
 โอม พุทโธ สวามิ ปญญาลัทธัง ปญญารตัง
 โอภาจิตตะจิตตัง โอมสวามิ
 โอม คงฟ้ามหาคงการไหลออก
 โอมคงมอกไหลลงมา
 ให้เปนตั้งนางอ้อยน้อยผู้อยู่เมืองคุงก็ให้ไหลลงมารอด
 มาสนสอดเข้าในจิตในใจ
 เปนตั้งนางสวีย์ผู้มาสร้างสร้อย
 พรองมัตจิตมัตใจไ้ร้อยหิตและพันขันธ
 ไหลมาทันทันลีลลิลลาล
 เปนตั้งม้ามณีกาภิแล้วอนุมา
 แสนพันตาเก้าล้าน
 พระจิงปาดเป็นคาถาว่า

สัตตะมา มัตตะมา สัตคิลิมานานัง อนุกันติโต
 สัพพธัมมานัง อนุกันติ สัพพสังฆานัง อนุกันติโต
 หลีปพระคันโธ วิญญาคันโธ อุเปกขาคันโธ ตันตคันโธ
 ออลลขันธคันโธ หังสุกสวหพริก พุทิสาวัง
 อินทสาวัง โอมสวามุม
 โอม สรุม สรุม สรุม
 คุณจักสรุมนนต์คูหื้อได้เจ็ดวัน
 คุณจักสรุมนนต์คูหื้อได้พันปี
 โอม สรีสรุมนนต์ สวามุม
 เย ปุคคลา อถสัตตัง ปัสตถามาตีหวัห
 ตังกิกจะเหตุง

คาถาอ้อธัมม

วันทามิ กลัจจายนะ ภมิกปัญญญา อนาสวัง สุทธคันธัง สุทัง สัพพสิทธิ ภวันตุเม ยัมพุท
 เสฏฐปฏิริวันนยี สุจิณสมาริมา หุสมายมา สยิสยิณณตติเชสุ ติกขชาตักข สุตติเก ปญญาเน วิชชา
 จรณาสัมบันโน มตาโส ปณทิตโต ชีโร อถาสสิ มโหสโส เทเทหัง ทักขิตาสิหา อิหัง วจันัง ชานภวิ
 โตโส ชีวริปณทิตโต มัยหัง ปญญา โพธิสัตโต มโหสโส วิบุเรช-ปญญาวิสาตติ ติกขปญญาพุทธานุสสติ
 สหิมา มัททิมมา สติมิมานานัง รัฐมหารัตติ อตติธิ อะอะ สุวิสุ ราชิหรณ รัง หรติ อโฆหาเรติ วิคหะ
 รัมมรัง จักขง อุททปาทีปัญญา อุททปาทีวิชชา อุททปาทีโลโก อุททปาที ตัสสเก โภติสัตตติเสจะ
 โพธิปักขิยาธัมมา ทวาสติ พุทโธ คณ्हิสุเทว สหัสสานิ ภิกขง โตคณ्हิ จตุราสตีสหัสสานิ เยเม รัม
 มา ปวัตติโน ปญญาติเช ปญญาเสฏฐัง ปญญารัตตัง ปญญาโอภาโส ปญญาปัจโชโต สติปัญญา
 ทิพพปัญญา วิริโร มหปัญญา ภวันตุ เม

คาถาอ้อธัมม อีกฉบับ

โอม นโม ผู้จักไว้เปนนพกพพัน เวสสันตโรราชาก็หื้อลงมาเ้าลงมาสุนควานเขียวเนอ
 โอม ถิล สพพ ถิล มือเบื่องซ้ายหื้อเขาเป่าปี่หื้อแห่เจ้าลงมา มือเบื่องขวาหื้อเขาเป่าปี่แต่แห่เจ้าลง
 มา ตาวันตักเข็ญเจ้าลงมา ตาวันออกเข็ญเจ้าลงมา น้ำหม้อท้าวสองศรีโสเข็ญอ้อลงมาดาบฝักเงิน
 แห่อ้อลงมา ดาบฝักคำแห่อ้อลงมา รัมคันแก้วเสพเจ้าเบื่องซ้าย เจ้ายอดอ้อผู้เสพสอนใจ นางสีไ้ผู้
 อยู่สวนกล้วยแห่เจ้าลงมา นางมือส้วยผู้สอัญญาณแห่เจ้าลงมา เจ้าช่างสรูปก็หื้อมาสรูปเอาธัมม
 เจ้าช่างจำก็หื้อมาจำสูตรอด อ้อช่างขอดก็หื้อมาขอดคาถา จำเอามาหื้อหมด จดเอามาหื้อถ้วน ม้วน
 เข้าอยู่ในหัวใจ ขอหื้อผู้ขามีสติประหญาปัญญาว่องไว ไหลเปลี่ยนแปลงเลี้ยงลัดเลียน ปัญจกรณิกายอ

ยายอยยัง มนะลตเกี้ยวกอดถึง มโนปัชเชยโยทั้งสาม อิติปิเสคลี่เปन्द्रา เยสันตาเปนแอก
 นวเมเปกลงบก ยานี้จตถาวถึ กรณี่คลี่เปนครำ สัพพาจิงแจ้งจอต ยสาขอตเปนอิ วิปัสสิถึงยอต
 รัชชัคคะขอตในมโน ยโตหังเปนเขต ยันทุนเทศเสียไภย ทุกขปัดตา ไหลเลี้ยวตลอด ชยันโตบ่ถึงผล
 สักกัตวาลงเปนยั้ง เอกนามกิงจิงเปนเกณท์ อุเทยันเลี้ยวตลอด วิรูปักเขสอตถึง โวพหุตปโฆลงติดต่อ
 ทสอิมก่อก่เปन्द्रา ทั้งเมตตาเปนยอต จันทสุริยะรอตจุนโทกัสสะ พุทธโรนเมกิงเกิน ปราภวะเลื้อน
 ลงหาทสปา ยาวรอตไชยปักขะขอตธัมมจักกัมหาสมัย หักลงต่อสัททาแปดกัมพีร์ สังคหะคิลิสียะ
 เป็นสารปริโยชน์ ปาติโมกข์ลงบท วินัยทั้งห้าขดลงใส่ อภิธัมมาใหญ่เจ็ดกัมพีร์ ปิฎกะดีแจ้งจอต
 ขอจุงหื้อพระเขาะขอตเข้ามา อยู่ในมโนทวารวิถิจิตใจแห่งผู้ข้า ได้ฟ้าฟากปราบสงสาร พระญาก็อ่อน
 ทงท่อน หมู่ประชาภิไหลกันมาริรตริไร เข้ามาถวายดอกไม้และเงินคำแก้ตนคุณเอน โอมสรีมหายา
 มหาสุทโธ เวสสันตโร ลาซามทปิจะ ถักเหา ซาลี่ในพระพุทเจ้า ยอดอ้อมาก่อไว้ หื้อเปนกยก
 ประญาผู้ข้าหื้อฟอกแพก คงหลังหื้อไหลออก คงหำร่อยแปดหมื่นลงมา

สาธุ สาธุบัดนี้ ผู้ข้าจักระนึกคิดถึงแล จักขอเรียนเอาไตรปิฎกกะธัมมเจ้า ขอหื้อผู้ข้ามี
 ประญาปัญญาไหลนองกองกันมาเป็นตั้งน้ำคองคามหาสมุทร ครุฑกุ่มภันท์เทพดาเจ้าทั้งหลายอัน
 อยู่ขอบจักรวาล ขอหื้อทันทันเข้ายียุบยียบา เป็นตั้งม้ามณีกากชีแก้วลงมาอาบน้ำอโนมา แสนพันตา
 ล้านโกฏิเปนประทัด คหัตถะว่าพุทธานุญา ธัมมปัญญา สังฆปัญญา พุทธะ สวาหุม ติกขปัญญา
 ภวันตุเม รโซ หรณัง รชัง หรติฯ

คาถาอ้อพระเจ้าอาจิณจำ

พุทธังอ้อ ธัมมังอ้อ สังฆังอ้อ อะอ้อ อาอ้อ อี้อ้อ อี้้อ้อ อุอ้อ อู้อ้อ เออ้อ โออ้อ อ่อน้อย อ้อ
 หลวง อ้อควง อ้อเว้า สามสิบสองพระญาอ้อจุงมาช่วยเข้าจ่ายปัญญาให้ถูก ข้าอ้อแอ้แพ่ท่านทั้งหลาย
 ปัญจะวิเย พระญาอ้อเจ้าจุงมาทันด้วยเร็ว ๆ แรง ๆ แพ่ท่านทั้งหลายสัตตะสัททา พระญาอ้อเจ้าแก้
 ได้สติวิมานัง ขอจุงตั้งอยู่บนหัวแห่งข้าให้หมั่นคุง ในกาลทุกเมื่อเทือะ

คาถาอ้อนางสิบสอง

ในกาละวันนี้ก็เป็นวันดี
 ขออ้งเชิญนางอิตถิผู้เลางามดี
 มีประญาปัญญาวิสารทะองอาจ
 ฉลาดจบปิฎกะทั้งสาม
 ขอหื้อนายคนงามเสด็จเข้าสู่เปนเพื่อนฟูเจียรจา
 ขอหื้อมีสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด
 เปนตั้งนักปราชญ์เจ้าตนทรงธัมม

สัตตัง รัมมณัง จุง्हือมีคำปากหวานเรียงม่วน
 ลักษณะอ่อนอ่อนงามตา
 เหมือนดั่งจุพาซานชนาถ
 ฉลาดด้วยทางค้าขาย
 รายทองบ้านเทียวเมืองเสพงัน
 คั้นเฝ้าเจ้าเฝ้าท้าวพระญาในสี่ทิศแปดทิศ
 จิตใจคนในโลกหลังก็หือมาอ่อนน้อมหน้ายินดี
 มิจฉาทิฎฐีกีหือมาอ่อนค้อมเอกฉันท์
 รักแพงกันทุกคำเช่า
 เทวบุตรจุงมาป็นการถึงยามหลับและยามนอน
 จุง्हือนางมาพลัน
 ถึงยามวันจุง्हือนางมาพร้อม
 พลันคิดใจไผ่ต้องยิงชาย
 มนุสสะไหวหวันรักทุกคำ
 อย่าลืมรักวันคืนคำเช่า
 รักต่อเท่ายาวชีวัง
 สัพพลาภัง สัพพธนัง อมณูสสานัง
 เอหิ อ่อง เจยตุ หุหุ พบพะสาหุม หงหง

คาถาความมัตรัก

โอมพระอาทิตย์จมาอยู่เหนือหัวคุณือ
 คุณจักปากนำน้ำหือชอนกัชอน
 คุณจักปากนำเจ้านายท้าวพระญา
 คุณจักตบปีกขึ้นเมื่อเมืองฟ้าเสียงฝน
 อ้อเรือนเฮย
 ผู้แกว่งหลวออยู่ปลายไม้
 ก็คงมาเนอ

โอมหวานหอมคุณว่าหวานหอม
 คุณได้แต่ฟ้าลงมา
 คุณจักมนต์ใส่คนคืออ่อน

โอมพระจันทร์ทั้งมาอยู่หน้าผากคุณือ
 คุณจักปากนำน้ำของหือฟีก์ฟีก
 หือห่วยหน้ามาหาคุณือ
 คุณจักตบปีกขึ้นเมื่อเมืองบนเสียงออลงมาเนอ
 นางแก้วนายผู้กวักฝ้ายอยู่ปลายผา
 นางเอกรั้ผู้แกว่งวีคำ
 โอม สวาหุม
 จักว่าหวานจอมทองยอดฟ้า
 คุณจักมนต์ใส่ช้างก็หน
 เหมือนช้างอ่อนขอเหมือนหม่ออ่อนดาบ

มากราบคุณเหมือนนกบ

มาเหยียดคุณเหมือนงู

มาเฝ้าคุณเหมือนพระญาณินทร์

คุณจักปากจิมพระญาหือบิตมาหาสู้อยู่ได้

โอม สวามิตติ

มานบคุณเหมือนเขียด

มาดูคุณเหมือนพระเจ้า

คุณจักปากจิมท้าว หือบิตหน้ามาหาคุณเณ

ลงมาที่นั่นมากราบตนคุณเณ

4.7 คำตอบแทนในการแสดงขับซอล่องน่านของคณะซอลำดวน คำแปน

“การขับซอในสมัยก่อนนั้น เป็นการแสดงแลกข้าวแลกอาหาร หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็น อาชีพพวณิกที่ใช้เสียงดนตรี เสียงขับร้อง แลกสิ่งตอบแทน ของที่ได้รับการตอบแทนส่วนใหญ่จะเป็น ข้าวปลา อาหาร ไม่ใช่เงิน เพราะเงินหายากในสมัยก่อน จะมีให้เป็นเงินก็ส่วนน้อย และการไปแสดง ในแต่ละครั้งก็ไปเองโดยไม่มีผู้มาหาไปงาน จะตระเวนไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ” (ลำดวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 35 แม่ครูลำดวน คำแปน ขับซอปั่นฝ้ายประกอบการปั่นฝ้าย ที่บ้านท่าคำ
อ.ท่าวังผา จ.น่าน

จากข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบว่า การขับซอมีลักษณะการดำรงตนด้วยการเอาเสียงดนตรีเสียงขับร้องแลกข้าวแลกอาหารเหมือนกับ หมอลำในภาคอีสานสมัยก่อน ที่มีคำเรียกว่า “หมอลำขอข้าว” ซึ่งก็มีคำพูดติดปากคนภาคเหนือว่า “ช่างซอซี้ขอ” ซึ่งนับแห่งการขอความหมายแรกที่เดิยวนั้นเป็นเชิงบวก เป็นความหมายที่สะอาดบริสุทธิ์ เนื่องจากการขอข้าวปลาอาหารเพื่อการดำรงตน และผู้ให้ก็ให้ด้วยความยินดี เนื่องด้วยตนได้รับความสุขเพลิดเพลินจากเสียงขับร้องและดนตรี

การแสดงในสองลักษณะนี้เป็นการแสดงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือใช้เสียงเพลงเสียงดนตรีแลกปัจจัยสี่ มิได้หมายถึงเงิน และค่าความนิยมของผู้คนในชุมชนนั้นก็ยิ่งมากล้นเพราะเทคโนโลยียังไม่เจริญ เครื่องบันเทิงใจยังมีไม่มาก ความมั่งคั่งของศิลปะประเภทนี้เรียกว่าศิลปะบริสุทธิ์ (Pure Arts) เป็นการแสดงแบบไร้เทคโนโลยี ไม่มีไฟฟ้า แสดงโดยใช้จิตวิญญาณ ความสงบของบ้านเมืองสมาธิของผู้ฟังที่ตั้งใจฟังอย่างจดจ่อและศรัทธาของผู้ฟังที่มีต่อช่างซอ

คำตอบแทนในการหาไปซอของคณะลำดวน คำแปน ในปัจจุบันมีอัตราดังนี้

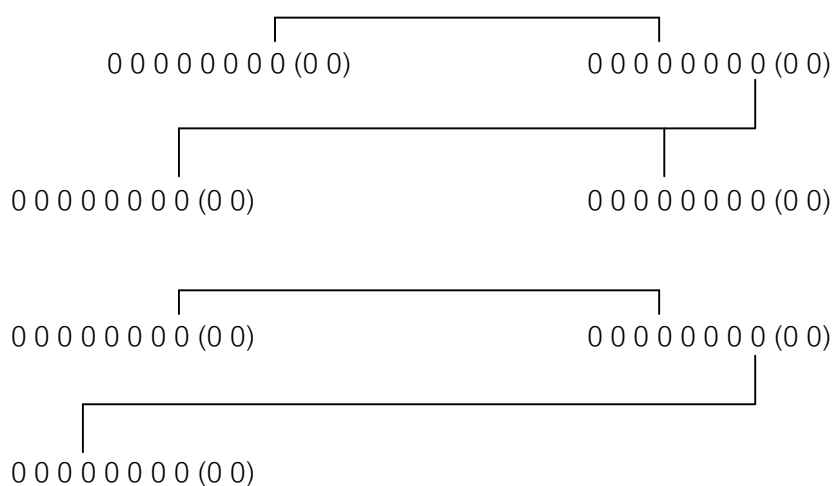
ภายในจังหวัดแพร่	6,000 บาท/วัน
ต่างจังหวัดที่ใกล้ ๆ เช่น พะเยา, ลำปาง, น่าน	18,000 บาท/วัน
ต่างจังหวัดนอกจากนี้เริ่มตั้งแต่	25,000 บาท/วัน

5. รูปแบบการประพันธ์และฉันทลักษณ์ที่สำคัญของซอนงต่าง ๆ

การสร้างรูปแบบและโครงสร้างทางภาษาในรูปแบบของบทซอนั้น มีรูปแบบที่หลากหลาย มีกฎเกณฑ์ในการประพันธ์ที่ค่อนข้างชัดเจน แต่ไม่ตายตัวเป็นผลมาจากการที่แสดงโดยใช้คติปฏิภาณ ใช้การด้นทำนองและเนื้อร้อง และขับชอออกมาเพื่อให้ได้เนื้อหาใจความสำคัญในขณะทำการแสดง ในส่วนของฉันทลักษณ์จึงอาจมีการคลาดเคลื่อนไปจากหลักของฉันทลักษณ์บ้าง แต่ก็มิได้ทำให้เนื้อร้อง และทำนองเพลงเสียแต่ประการใด เพราะการขับชอความงามนั้นจะอยู่ที่ น้ำเสียงของผู้ขับชอ คำที่ใช้ในการชอว่าลีกลีซึ่งคมคายมากด้วยชั้นเชิงและเม็ดพราย (ornate design) เป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด ในส่วนของสัมผัสนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การขับชอนั้นลื่นไหลไปได้โดยสะดวก เสมือนหนึ่งเป็นตัวทำหน้าที่เชื่อมคำเชื่อมพยางค์เท่านั้น

ในลำดับต่อไปจะแสดงให้เห็นถึงแผนผังฉันทลักษณ์ของซอนงต่าง ๆ

แผนผังซอนงดาตนา

จากแผนผังแสดงฉันทลักษณ์บทซอนงดาตนา แสดงให้เห็นถึงสัมผัสบังคับหลักซึ่งบางครั้งอาจจะมีการสัมผัสในและการสัมผัสนอกด้วย ซึ่งไม่ได้ถือเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวนัก เนื่องจาก การขับชอของลำานานั้น เป็นการขับร้องที่มีลักษณะด้นทำนองและคำร้อง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการขับร้องของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งเปิดโอกาสให้ศิลปินสามารถประดิษฐ์เม็ดพราย (Ornamentation) ได้อย่างอิสระ ในส่วนของตัวจังหวะนั้นจะเน้นจะหะหนักเป็นสำคัญ ฉะนั้นหากมีเครื่องประกอบจังหวะจำพวกฉิ่งและกลองซึ่งมีอัตราจังหวะหน้าทับตายตัวเป็นมาตรฐานเข้าไปบรรเลงผสมแล้วนั้น จะเกิดการคร่อมจังหวะได้บ่อย เพราะแม้กระทั่งตัวกระสวนของทำนองที่บรรเลงโดยนักดนตรีก็ต้องเลื่อนไหลไปตามคำชอของช่างชอที่ขับ เครื่องกำกับที่สามารถบรรเลงกำกับจังหวะการขับชอได้ดีที่สุดจึงเป็นกรับ ซึ่งให้จังหวะทำนองลูกตกเท่านั้น

จำนวนวรรคของบทซอทำนองดาดนั้นจะมีจำนวน 7 วรรค ซึ่งบางครั้งอาจจะมี 8 วรรค แทรกเข้ามาบ้างหรือมากกว่านั้นก็มีปรากฏบ้างแต่ไม่บ่อยนัก ในแต่ละวรรคนั้นมีจำนวนพยางค์ 8 พยางค์เป็นหลัก ซึ่งบางครั้งอาจจะบวกลบสองคืออาจจะมี 6 พยางค์ หรือ 10 พยางค์ก็ได้ขึ้นกับคำซอที่จะบังคับลงพยางค์

ทำนองซอดาดน่านจะมีบังคับสัมผัสหลักอยู่ที่ตำแหน่งต่อไปนี้

วรรคที่ 1 พยางค์ที่ 8 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 4

วรรคที่ 3 พยางค์ที่ 8 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 8 และวรรคที่ 4 พยางค์ที่ 4

วรรคที่ 5 พยางค์ที่ 8 สัมผัสกับวรรคที่ 6 พยางค์ที่ 4

วรรคที่ 7 พยางค์ที่ 4 สัมผัสกับวรรคที่ 6 พยางค์ที่ 8

ตัวอย่างบทซอ ทำนองดาดน่าน

สนุกม่วนล้ำแก้มเจ้าหมาเกวน

สะดายมี่เวรจะสะเดนเข้าไกล

มาแอว์ในงานของเจ้าป้อไ้

ได้มาปะใส่บ่าวน้อยคนงาม

เป็นตี่ครีกรึ้นสนุกสนาน

มาแอว์ในงานป้อเกี้ยงกาบย่น

จะลวดราวงไค้งตัวออกฟ้อน

เกิดมาเป็นคนเววนหัวใจ

เป็นห่วงอาลัยฮักคนต่างบ้าน

เพราะหนตางไกลลัดดอยลัดด่าน

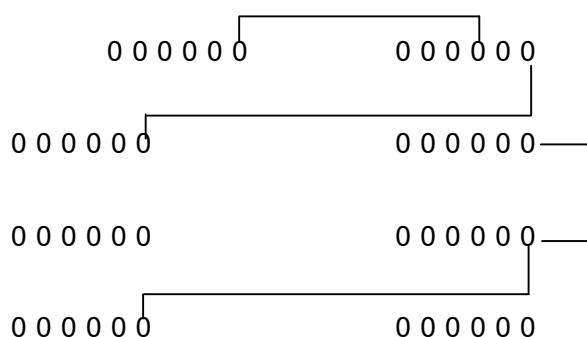
ลางตี่ก็ย่างเป็ยรตวยตาง

เพราะไคร่หันปี่ป้อบัวจีหลาม

ในป่าดงรามมิดมัวบ่แจ้ง

ก่อยเปิดไฟแดงส่องลงม่อนจิ่ง

แผนผังซออื้อ

ทำนองซออื้อ 1 บทจะมี 4 บาท 8 วรรค 1 วรรคจะมี 6 พยางค์ ซึ่งมีบังคับสัมผัสหลักอยู่ที่ตำแหน่งต่อไปนี้

วรรคที่ 1 พยางค์ที่ 6 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 4

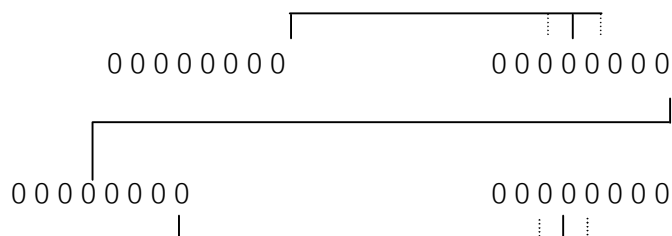
วรรคที่ 3 พยางค์ที่ 6 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 6

วรรคที่ 4 พยางค์ที่ 6 สัมผัสกับวรรคที่ 6 พยางค์ที่ 6

วรรคที่ 7 พยางค์ที่ 6 สัมผัสกับวรรคที่ 6 พยางค์ที่ 6

ตัวอย่างบทขอ ทำนองขออื้อ

บัดนี้ผู้แม่จะสอน	หื้อลูกสังวรณฟังคำแมกล่าว
ลูกหญิงอย่าไปเมาปาว	ฮู้จักกำบ้านกำเือน
ลูกหญิงดีกำลังน้อย	ก็หื้อหมั่นอ่านหมั่นเขียน
หมั่นไปโรงรำโรงเรียน	เซ็ดห่อเซ็ดเอือนแผ้วกวาด
ปว่าผ้าเสื้อเนื้อหนัง	หมั่นซักหมั่นสีหื้อมันสะอาด
เสื้อผ้าอันใดปุดขาด	หมั่นเย็บหมั่นตาดหื้อดี
อย่าหื้อมีกลิ่นเหม็นสาบ	จะปาลูกอับหมองศรี
ผมอยู่บนหัวก็ดี	หื้อลูกหมั่นสระหมั่นส่วย

ขอทำนองพม่าเมือง 1 บท จะมีจำนวน 4 วรรค แต่ละวรรคจะมีพยางค์จำนวน 8 พยางค์ มีสัมผัสบังคับหลักอยู่ที่ตำแหน่งต่อไปนี้

วรรคที่ 1 พยางค์ที่ 8 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 4

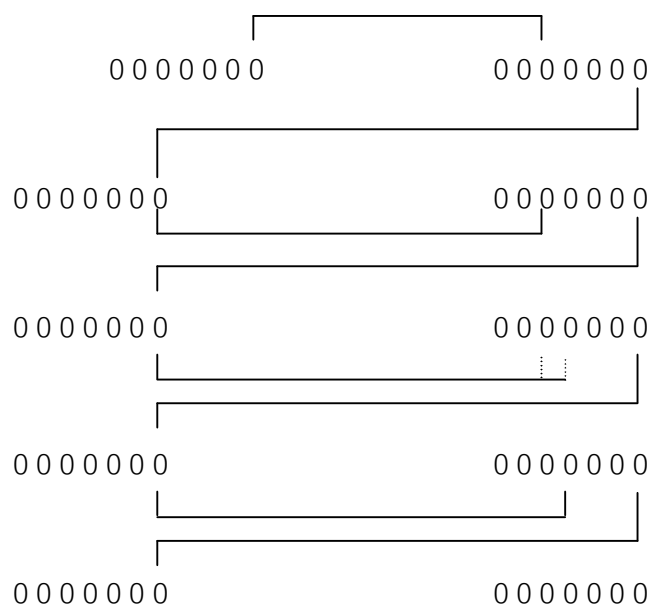
วรรคที่ 3 พยางค์ที่ 4 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 8

วรรคที่ 3 พยางค์ที่ 8 สัมผัสกับวรรคที่ 4 พยางค์ที่ 4

ตัวอย่างบทขอ ทำนองขอพม่าเมือง

อโหสิกรรมยอขันกราบไหว้	มาลาดอกไม้แต่งใส่พาดิ
จันทน์เทศจันทน์จีระหรือดอกสร้อย	มีทั้งน้ำสัปปายพุกขะน้อยดาต้า
จึงพร้อมใจกันยอขันแต่งห้าง	หมายจักลบล้างแล้วสมมาตาน
เป็นดีเจยบานจิตใจหลิ่งลู่	ดียังบรู๊ผัดฮ้องคลองธรรม
ขอปาปะกำจะจักน้าเป็นบาป	เมื่อสังวิพาทเปื่องตันหนดี
หล่อนเป็นว่าตีมนโนจีเจตน์	หล่อนว่าเกิดด้วยเหตุวาระมลทิน

แผนผังขอพระลอ

ขอทำนองพระลอ 1 บท มีจำนวน 10 วรรค แต่ละวรรคมี 7 พยางค์หรือมากน้อยกว่านี้

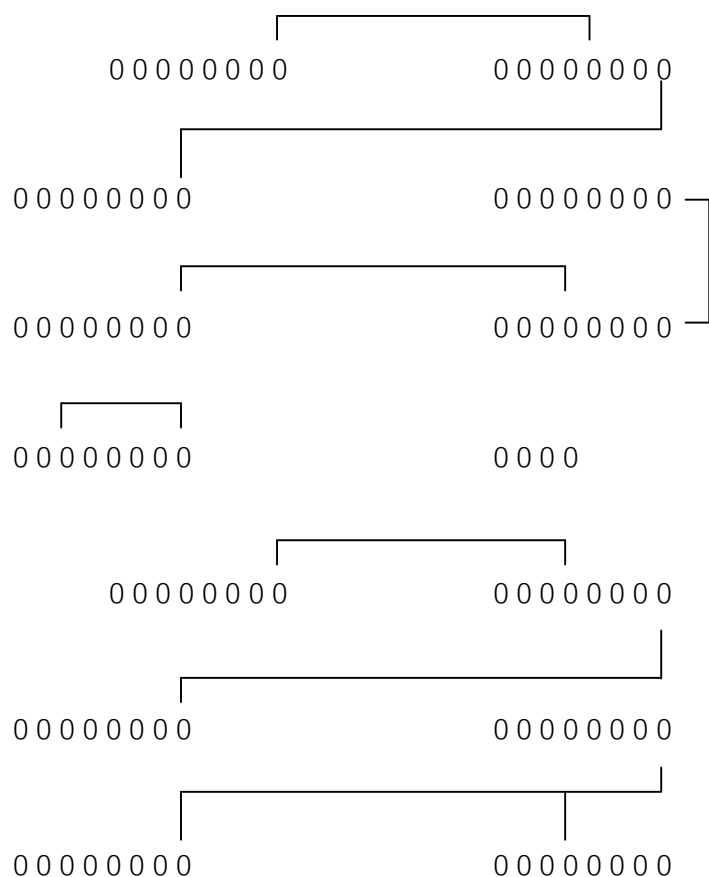
1-2 พยางค์ มีสัมผัสบังคับหลักอยู่ที่ตำแหน่งต่อไปนี้

- วรรคที่ 1 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 2 พยางค์ที่ 3
- วรรคที่ 2 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 3 พยางค์ที่ 7
- วรรคที่ 3 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 4 พยางค์ที่ 3
- วรรคที่ 4 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 5 พยางค์ที่ 7
- วรรคที่ 5 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 6 พยางค์ที่ 3 หรือ 4
- วรรคที่ 6 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 7 พยางค์ที่ 7
- วรรคที่ 7 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 8 พยางค์ที่ 4
- วรรคที่ 8 พยางค์ที่ 7 สัมผัสกับวรรคที่ 9 พยางค์ที่ 7

ตัวอย่างบทขอ ทำนองขอพระลอ

หอมกลิ่นเก็ดดอกเก็ดตะหวา	สะบันงาจุ่มป่าดอกสร้อย
ดอกจุ่มปี่จื๋นจ้อยน้อย	หอมจิ้นจ้อยดอกกิดสะหนา
ดอกพิกุลยี่สุนมณฑา	กำสะลองและดอกเก็ดเก้า
ฝูงภมรบินจรัสดเต้า	เจียรสดอกดวงบาน
ลมสวาทบัดไกวกิ่งก้าน	เหมือนนางนาฏฟ้อนนา

แผนผังขอเงี้ยว

ที่มา: สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่. (2546: 25)

ตัวอย่างบทขอ ทำนองขอเงี้ยว

พระเพื่อนพระแพงงามนักรามหนา
 บ่มีไผ่ดีในโลกหล้า
 อะยังมางามแต่งามว่า
 นิงท่านเนงพระเพื่อนพระแพง
 หมื่นชุมท้าวหน้าอย่าหวังไครครอง
 สองนางเปิงกับท่านไท้
 งามแต่งามตักงามนักรามหนอ

เหมือนเตาะดาลลงมาจากฟ้า
 จะสู้บาทข้าตังสององค์หญิง
 ตังสองน้องหล้ามาขาดกูปึง
 บ่มีกูไผ่
 บ่าวงามเมืองสรองตึงจองบ่ได้
 ธิราชผู้มีบุญใหญ่แต่นอ
 เปิงกับพระลองค์พระหน่อเจ้า

6. บทเกริ่นนำขอล่องน่านของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

การขับขอล่องน่าน หรือการขับขอปิ่นนั้น มีขนบธรรมเนียมในการขับขอ กล่าวคือก่อนการที่จะขึ้นขับขอกล่าวบทไหว้ครูหรือขอเข้าบทเข้าเรื่องนั้น จะต้องขอเกริ่นขึ้นหัวก่อนเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของช่างขอ และเป็นการตั้งหลักของแนวจังหวะที่จะบรรเลงต่อไป ซึ่งถ้าช่างขอตั้งแนวจังหวะในการขับบทเกริ่นขึ้นมาได้จังหวะที่เหมาะสม การขับขอในบทต่อ ๆ ไปก็จะสะดวกแก่การบรรเลงและขับร้องของนักดนตรีและช่างขอ เรียกกันว่า “ขอได้แนวดี”¹ และเป็นการตรวจสอบเครื่องดนตรีด้วยว่าได้เทียบเสียงเข้ากันดีแล้วระหว่างเครื่องดนตรีเองและนักร้องด้วย

บทเกริ่นนำที่นำมาเสนอในครั้งนี้เป็นบทเกริ่นนำที่ได้มาจากการสืบทอดแบบปากต่อปากและการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นบทเกริ่นนำที่ได้รับความนิยมจากช่างขอทั่วไปนำมาขับร้อง บทเกริ่นนำนั้นช่างขอสามารถประดิษฐ์คำขึ้นใหม่ได้ตามความประสงค์โดยเนื้อหาสาระนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาภายในของเรื่องราวที่จะขับในลำดับต่อไปมากนัก บทเกริ่นอาจจะกล่าวถึงธรรมชาติ ความรัก สภาพของสังคมบ้านเมือง เรื่องราวทั่วไป ฯลฯ สามารถนำมาใช้เป็นบทเกริ่นนำได้ทั้งสิ้น หากแต่ต้องเป็นการนำมาใช้เป็นแรงบันดาลใจผ่านการเรียงร้อยถ้อยคำที่งดงาม สละสลวย

การขับลำบทเกริ่นนั้นสามารถกระทำได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง แต่ตามธรรมเนียมนิยมของการขับขอล่องน่านนั้นมักให้ผู้ชายเป็นผู้ขับลำบทเกริ่นขอ หากจะให้ผู้หญิงขับลำบทเกริ่นก็ได้เป็นเรื่องผิดขนบแต่ประการใด (ลำดวน คำแปน. 2553: สัมภาษณ์)

บทเกริ่นนำที่ 1

เฮาสัญญากันที่ฝั่งน้ำยม
น้ำยมไหลล่องใจน้องไหลขึ้น
จะไปจู๊ปเป็นผีบ้า
ลืมแล้วกาหาเขาแม่หมันน

กลัวแม่หมันนน้องมากลายเป็นอื่น
สร้างความขมขึ้นหือผีผิดหวัง
ใจขำมันจะแตกเป็นผง
ดีเฮาลอยกระทงโดยกันท่าแล้ว

¹ แนวดี หมายถึง แนวจังหวะของผู้บรรเลงและช่างขอที่มีความเหมาะสมเข้ากันได้อย่างสนิท สะดวกทั้งผู้บรรเลงดนตรีและผู้ขับร้อง มีจังหวะที่เป็นไปตามลำดับ

บทเกริ่นนำที่ 2

ดวงดอกไม้ฉันว่าดวงใดก็หอม
ภูผี้งจะตอมเกสรดอกไม้
กับตัวน้องไ้คนดี
หมายบ่หื้อมีแมลงจีมอดย่ำ

น้องแก้วมาถึงรวดแล้วเมื่อตะวันตก
จะยกมือสาจะปามือไหว
เปรียบเหมือนดอกไม้บานในเป็นจี

บทเกริ่นนำที่ 3

หลอนหลอนว่านกยางปอน
น้องแก้วมาถึงรวดแล้ว
กันดาวันแสงหากินเสี่ยงไ้
บ่ว่าปลวกมดกั้เหงี้ยวปูปลา

มันจ่างมากับกอนกึ่งแหลง
เมื่อตะวันลงจ่างมาแสงจับกอนกึ่งไ้
บ่ว่าลูกไ้ผาลา
คำแล้วก็มาจับกอนกึ่งไ้

บทเกริ่นนำที่ 4

หลอนหลอนว่าน้ำตกตาด
น้องเฮยหลอนว่าน้ำตกตาด
จะติว่าคนมนุษย์มันบ่สุดนิสัย
บ่ีหมายจะชวนแม่แสงสร้อยหล้า

มันบ่อาจจะไหลกลับคืนเหนือ
มันบ่อาจจะไหลกลับคืนไป
บ่ว่าไ้ไ้คนไ้ลุ่มฟ้า
มาฮ้าของกินของตาน

บทเกริ่นนำที่ 5

หลอนปีฟองเอน้องมาเป็นภรรยา
ตัวคำแบ่งกับตัวบ่อาย
ขอหื้อสมนึกไปทุกประการ

ยากเหลืออเมริกาขึ้นไปหาดวงจันทร์
แล้วก็เบี่ยงบายหลายตาง
หวังได้แต่งงานกับน้องแล้งนี้

บทเกริ่นนำที่ 6

หลอนเวลาจะเปิดจายคา
น้องแก้วมาถึงรวดแล้วเมื่อตะวันยังม่วน
ข้าหมายจะชวนเอาตัวบ่อาย
บทบาทเก้าก็จะเล่าไขการ

หื้อปีน้องหันตีนก่อน
เหมือนไ้ขึ้นสวรรค์นิพพานชั้นฟ้า
เฮาก่อยเบี่ยงบายหลายตาง
ตามแบบโบราณในงานดีนี้

บทเกริ่นนำที่ 7

หลอนมาเดี๋ยวนี้พ.ศ.สองพันห้าร้อยปลาย
 หื้อหมั่นทำบุญเบิกฤดูบวชพระ
 ศาสนามันจะทรุดส้อย
 ป้อจายหมาเดี้ยวไว้ทรงผมเหมือนแม่หญิง
 จะชวนเอาแม่สีเหลืองเข้ามัน

หมู่เฮาตั้งหลายอย่าไปลืมนะ
 ขออย่าไปละทางพระศาสนา
 กบเขียดน้อยมันจะไล่กินงูสิง
 กลัวน้ำยมน้ำปิงจะบ่ไหลล่องเต่า
 มาเป็นจุกคั่นหน่อเตี้ยมตน

บทเกริ่นที่ 8

หลอนข้าเจ้าเกิดเป็นช่างซอ
 จะไปว่าช่างซอนี้หน้าด้าน
 หื้อมันตำเหลื่อตีนเจ้าเฮย
 ความรู้บ่พอเพราะอาชีพนันต่ำ
 หื้อมันตำเหลื่อตีน
 หัวใจชอกช้าเหมือเอามีดมารีดหิน
 มนุษย์เดินดินหนีหนีทาปพัน

ความรู้บ่พอเพราะอาชีพนันต่ำ
 ขออย่าไปเหยียบย่ำ
 ข้าเจ้าเกิดเป็นช่างซอ
 ขออย่าไปเหยียบย่ำ
 นินทาภาเลเหมือนเทน้า
 องค์พระปฏิมาก็ยังมียาคน

บทเกริ่นที่ 9

หลอนปี่อ้ายมีเงินอยู่สองพัน
 ส่วนแม่น้องเป็นฮ้องเอาสิบทมิ้น
 คุณพ่อครับผมแ่คุณแม่ครับผมจน
 ใครได้เมียสักคนโดนแม่ยายใจร้าย

จะเอาไปหมั้นไปขันคนงามอยู่กึ่งหนึ่ง
 แม่ยายยิ้มชื่นแต่อ้ายผินหัวใจ
 ตัวปี่อ้ายเกิดมาเป็นคนจน

บทเกริ่นที่ 10

หลอนปี่เป็นขอนไม้แดง
 กันป้อจายเป็นผ้าตัดเสื้อ
 เจ้าเฮยหลอนปี่เป็นขอนไม้แดง
 กันป้อจายเป็นผ้าตัดเสื้อ
 นายมอนแม่ก้อนคำบับ
 ขออย่าไปจู้น้องกินปลานอกวง

แม่หญิงฮอมแปงจะเป็นแวงไม้เหี้ย
 จะตัดปอกเนื้อปันตัว
 แม่หญิงฮอมแปงจะเป็นแวงไม้เหี้ย
 จะตัดปอกเนื้อปันตัว
 นายน้องรักบ่ได้ดักตายขาน
 แม่หญิงบ่งามกลัวคอค้ำก้าง

บทเกริ่นที่ 11

หึ่งห้อยแมงตากันฝนตกมา
น้องเฮยวันนี้ก็ต่างทำบุญ
ปีหนานจะชวนเอาแม่ไปหน้าเกลี้ยง

มันจะล่าบินสูน
บ่หื้อลบลายหายสูญตาปอยป้อเลี้ยง
ก็มาลำดับของตาน

บทเกริ่นที่ 12

สายสืบจักทำบุญบ่หนักบ่ได้มาหันกัน
ม่วนเหมือนได้ขึ้นสวรรค์นิพพานจันฟ้า
มาอ้าของกินของท่าน
ดีน้องมีงานฐานะดีนี้

น้องแก้วมาถึงฮอดแล้วเมื่อตาวันยัง
ปี๋หมายจะชวนนายแบ่งน้องหล้า
บทบาทเก๋าก็จะเล่าไขขาน

บทเกริ่นหน้าที่ 13

โสมคิงเขาว่าน้ำแม่ปิงแม่วังมน่านองไหล
แม่น้ำนั้นก็ไหลลงไปยัง
เหมือนหนึ่งน้ำคงคา
เหมือนดังสายธารคงคาแม่น้ำ

น้องเฮยยามเมื่อลมพัดเสยเจยไป
ชีวิตคนฮาเปรียบเหมือนดังอัน
บ่มีวันแล้วที่จะกลับมาหา

บทเกริ่นหน้าที่ 14

แสงแดงแดงเขาว่าแสงหึ่งห้อย
น้องเฮยบทบาทนี้จะไขกังาม
หลอนจะเชิญแม่แขนลั่นปล้อง
ยกสิบนิ้วกายเกล้ายอสา

ปรากฏแสงน้อยน้อยอ้างว่าแสงไฟตำม
จะยอสาธุการวันทากราบน้อม
ตัวน้องก็ใส่วันตา
อหังวันตาศรัทธาปี๋น้อง

บทเกริ่นหน้าที่ 15

เสียงแมงว่างแมงโยมันอยู่ดงไพร
น้องเฮยถึงเวลาแล้วจะไขกังาม
เป็นปกกล้วยเป็นปกกล้วย
เจ้าภาพเก๋หาขอมาขับขาน

จ่างจับกิ่งไม้ตายขาน
เลยมาสาธุการในงานป้อเลี้ยง
ยามเมื่อเจ้าป้อเลี้ยงมีงาน
สร้างความม่วนในงานป้อเลี้ยง

บทเกริ่นหน้าที่ 16

เสียงสะล้อซอพิน
น้องเฮยฟังดูแล้วยังม่วนมางัน
ลอนจะชวนแม่เกลียวเชือกพัน
ขึ้นขี่คอช้างอย่างอ้างหาขอ

ผู้ใดได้ยินเหมือนดังเสียงสวรรค์
สนุกสนานเจยบานเจ่นล้ำ
ก่อยได้มาอ้ากำขอ
มานั่งจ้อยนั่งขอจะอ้างหาป้อเลี้ยง

บทเกริ่นนำที่ 17

นกยางไฟมันจ่างบินไปกินน้ำกลางหนอง	กินอิ่มแล้วชูตดินขึ้นจับก่อน
ที่ต้นไม้ตองยอริมฝั่งน้ำ	หลอนจักชวนแม่เกลียวเชือกพัน
ก้อยได้มานั่งแหมกำ	กินข้าวตอนสำเร็จเสร็จกัน
จะชอยามวันถึงคำครั้งนี้	

บทเกริ่นนำที่ 18

ยามเมื่อตาวันแลง	จะชวนแม่สายล่อมแปลงมานั่งกลางผาม
น้องเฮยยามเมื่อตาวันหลวงบ้ายคล้อย	จะชวนสาวน้อยชอฮอม
หม่าตัวติดกงมดงามจ้างตอม	จะมาชอฮอมในงานนี้แล้ว

บทเกริ่นที่ 19

โปงกะโหล่งมะป้าวติดโก่งมดงามจ้างตอม	น้องเฮยเจ้าแม่สีบานเจย
อย่าไปละเลยคู่ซ้อ	บ่ได้หาบหามบ่ใช้หนักน่องซ้อ
จะชวนนาฏน้องชอเพลง	เจ้าภาพเก่าเป็นกระฉับกระฉ่ง
ชอปีนบรรเลงในงานนี้เล่า	

บทเกริ่นที่ 20

เกียงพาไยยามเมื่อลมพัดไป	มันจ่างหอมไกลน้องเฮย
บทบาทนี้จะไซบรรยาย	จะชอถวายเป็นงานที่นี้
ก็ถึงเวลาเข้ามาบ้นอืบทนี้จักไซชอลง	หลอนจะชวนแม่สร้อยคองหงส์
นั่งเป็นวงลงชอนี้แล้ว	

บทเกริ่นที่ 21

ยอมือสิบนิ้วก่ายคิ้วเกล้าเกศา	อหังวันทาใส่เกล้า
บทบาทนี้จะไซชอฟัง	พ่อแม่พี่น้องที่นั่งแวดหน้าอ้อมหลัง
มาดักดาฟังกำชอครั้งนี้	ข้าหมายจะชวนเอาแม่พันหลายชี
วันนี้ก้อยแบ่งใจดี	พลอยแกนเพชรเหมือนเจ็ดมีสี
จะแบ่งใจดีในงานป้อเลี้ยง	

บทเกริ่นที่ 22

เข้มเล่มเดียวคนใดก็มาเชียวหามสอง
 มาบานเสยปีน้อย
 จะชวนสาวน้อยซอลำ
 ซอในงานในการครั้งนี้

น้องเฮยเจ้าแม่จู้ปุเลย
 หนักก็น้ำตาลหวานก็น้ำอ้อย
 นิ่งเป็นวงจะมาลงกลางผาม

บทเกริ่นที่ 23

เกียงพามยามเมื่อลมพัดมาไกล
 ยามเมื่อลมพัดไกวกิ่งนิ่ง
 ตีมาติดกิ่งนิ่งในดอย
 สิบปีตามอยหมายจะมานั่งร้อง

น้องเฮยน้องแม่หางตุंगไกล
 มีตังโกสรวุ่เผ็ง
 น้องก้อยยกมือไหวบ่ได้หนอย

บทเกริ่นที่ 24

หลอนแม่หญิงตายเป็นเสือ
 อ้ายปีตายเป็นงูเห่า

เจ้าสะบันงาเครื่องยังบ่หนีไกลเหล่า
 ตึงบ่หนีจากคันทาสงเจ้าเฮย

บทเกริ่นที่ 25

แสนวันตาพระสุริยาส่องแจ้งชาวไส
 นับถือพระรัตนตรัยไหลมาหลังเต้า
 เป็นวันโจคจ่างใหญ่กว้างดี

น้องเฮยพวกเฮาจาวไทย
 บ่ว่าตึงนายตึงเจ้าวันนี้ก็เป็นวันดี
 ก็เป็นวันดีบ่ไหมบ่ฮ้อน

7. เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้การขับซอล่องน่านและซอปีของแม่ครูลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

เกณฑ์การประเมินขั้นต้น

1. ทราบถึงประวัติการขับซอล่องน่าน
2. จดจำทำนองเพลงได้ โดยไม่มีดนตรีบรรเลงประกอบ
3. จดจำบทขับซอได้ โดยไม่ต้องดูจากบทที่บันทึกไว้
4. บุคลิกภาพ ทำนองผู้ขายนั่งพับเพียบ หรือขัดสมาธิ หรือนั่งทับส้นเท้า ผู้หญิงนั่งพับเพียบ หรือนั่งทับส้นเท้า นั่งตัวตรง วางบุคลิกภาพให้เรียบร้อย สง่าผ่าเผย หากอยู่ในการแสดง การแต่งกายจะต้องเรียบร้อย เหมาะสมแก่กาลเทศะ

เกณฑ์การประเมินขั้นกลาง

1. ทราบทำนองเพลงที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีที่บรรเลงในขณะนั้น
2. สวมร้องได้ถูกต้อง ไม่คร่อมจังหวะและทำนอง
3. สามารถขับซอโดยขับประคบคำได้
4. ใช้เสียงได้ถูกต้อง ไม่ผิดเพี้ยน
5. ทำการแสดงได้โดยปราศจากความประหม่า
6. ทราบและเข้าใจฉันทลักษณ์บทขับซอ
7. ใช้เกณฑ์การประเมินขั้นต้นร่วมด้วย

เกณฑ์การประเมินขั้นสูง

1. แม่นยำในจังหวะและทำนอง
2. ใช้เสียงได้ชัดถ้อยชัดคำ และประดิษฐ์เสียงได้ถูกต้องเหมาะสม
3. สามารถสรรค์คำซอได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4. เลือกใช้สำนวนโวหารได้ถูกต้อง คมคาย
5. สามารถโต้ตอบคู่ถ้อยซอได้อย่างทันท่วงที โดยแสดงจิตปฏิภาณได้ถูกต้องเหมาะสม
6. ถ่ายทอดและแสดงออกทางอารมณ์ได้ถูกต้องเหมาะสมตามทำนองซอและบทขับซอ
7. สามารถแต่งบทประพันธ์ซอได้ถูกต้องเหมาะสมตามวาระโอกาส
8. สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีสติสัมปชัญญะ
9. ใช้เกณฑ์การประเมินขั้นต้นและขั้นกลางร่วมด้วย

เกณฑ์การประเมินขั้นสูงพิเศษ

1. เลือกบทละครข้อที่จะนำมาแสดงได้ถูกกาลเทศะ เหมาะสมกับงานพิธีนั้น ๆ
2. จัดสรรเวลาในการแสดงได้กระชับไม่ยืดเยื้อ
3. เนื้อหาภายในละครข้อ มีคตินิยม ข้อคิดเตือนใจ
4. เครื่องแต่งกายของผู้แสดงมีความเหมาะสมกับท้องเรื่องตามสมควรแก่ฐานานุรูป
5. หากมีความเหมาะสมตามท้องเรื่องและสมควรแก่ฐานานุรูป
6. ใช้เกณฑ์การประเมินขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นสูง ร่วมด้วย

อธิบายเพิ่มเติมเกณฑ์การประเมินขั้นสูงข้อที่ 4

โวหารเป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่งซึ่งผู้เขียนมุ่งถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือเพื่อขยายความให้ชัดเจนขึ้น การที่จะขับขอให้ไพเราะและมีสำนวนโวหารที่คมคาย ลึกซึ้งแล้วนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจหลักของการใช้โวหารให้ถ่องแท้ เพื่อหยิบยกและนำไปใช้ได้ถูกต้องและเกิดการถ่ายทอดอารมณ์อีกมุมหนึ่งที่จะช่วยให้คำขอมีความไพเราะ ลึกซึ้ง

เปลื้อง ณ นคร ได้แบ่งชนิดของโวหาร (Figure of speech) ออกเป็นลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. อุปมาหรือเทียบเคียง (Simile) อุปมา แปลว่า สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบเทียบกับ ใช้คู่กับอุปไมย แปลว่า สิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นเพื่อให้เข้าใจดีขึ้น
2. อุปลักษณ์ (Metaphor) โวหารลักษณะนี้คล้ายโวหารอุปมา แต่ต่างกันตรงที่อุปลักษณ์ กล่าวเปรียบเทียบเพียงฝ่ายเดียว ไม่ยกสองฝ่ายขึ้นเทียบกัน
3. นิทานเทียบหรือนิทานอุปมา (Allegory) เป็นโวหารที่ชักนิทานมาเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสอนศีลธรรมหรือแสดงผลแห่งความประพฤติ นิทานที่ยกมานั้นอาจสั้นบ้างยาวบ้างหรืออาจเป็นภาพิต คำสอนหรือคำเตือนที่ได้จากเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ฝนทั้งเป็นเข็ม จับปลาสองมือ
4. อรรถาทรหรือขัดแย้ง (Antithesis) คือ โวหารที่ยกภาวะสองอย่างที่มีลักษณะตรงข้ามหรือขัดแย้งกันมาเทียบกัน
5. วิภาสิต (Epigram) หมายถึง คำกล่าวสั้น ๆ ที่ขัดกับความเป็นจริง แต่ชวนคิดว่าอาจเป็นจริงได้ในแง่หนึ่งแง่ใด

6. อุปนาม (Metonymy) คือ การเรียกชื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือคนหนึ่งคนใดเสียอีกอย่างหนึ่ง โดยอาศัยลักษณะที่มีความเกี่ยวพันกับสิ่งนั้นหรือบุคคลนั้น แทนที่จะเอ่ยชื่อตรง ๆ เป็นโวหารที่ชวนให้นึกคิดและทำให้รู้ลักษณะเด่นของสิ่งนั้น

7. เทียบนาม (Synecdoche) คือ การพูดส่วนเดียวแต่หมายถึงสิ่งทั้งหมด โวหารนี้คล้ายกับโวหารอุปนาม แตต่างกันตรงที่โวหารอุปนามแสดงส่วนสัมพันธ์ให้รู้โดยทางคุณลักษณะส่วนโวหารเทียบนามนั้นหยิบเอาเพียงส่วนหนึ่งมาพูดแทนส่วนรวม

8. เทียบฉายา (Transferred epithet) ฉายาคือชื่อรองของบุคคล ตั้งขึ้นตามลักษณะที่รู้กันโดยนำเอาลักษณะเด่นของบุคคลหรือสิ่งอันหนึ่งอันใดมาตั้งเป็นชื่อฉายาให้กับผู้นั้น

9. บุคลาธิษฐาน หมายความว่า อารมณ์นึกไปไม่ยึดเหตุผลความเป็นจริง

10. อัปปาลปนะ (Apostrophe) เป็นโวหารที่ผู้พูดเปลี่ยนจากพูดกับผู้ฟังไปพูดกับสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นที่ไม่ได้ฟังอยู่ แต่หันไปพูดกับสิ่งหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในความคิดและอารมณ์พบมากในกาพย์กลอน ส่วนในร้อยแก้วนั้น มักเป็นวาทะทางการเมืองที่นักพูดกล่าวในขณะที่มีอารมณ์ลึกซึ้งรุนแรง

11. จินตทัศน์ (Vision) โวหารชนิดนี้มักใช้พูดในการอภิปรายปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้พูดจะให้เหตุผลต่าง ๆ ที่จะโน้มน้าวผู้ที่ยังไม่เห็นด้วย หรือที่ยังลังเลใจให้ตกลงใจเห็นด้วยตามความคิดของผู้พูด

12. อติพจน์ (Hyperbole-Exaggeration) คือ การกล่าวที่เกินความจริง

13. อุปนัย (Enuvendo) หมายถึง การพูดเป็นนัยให้คิดเอาเองว่าหมายถึงอะไร โดยอาศัยลักษณะที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เป็นโวหารที่ผู้พูดหรือผู้เขียนไม่พูดให้รู้โดยตรงไปตรงมาแต่พูดเป็นนัยให้ผู้ฟังนึกรู้เอาเอง

14. ประชด (Irony) โวหารประชดหรือแดกดัน หมายถึง การพูดที่มีความหมายตรงข้ามกับความจริง มุ่งหมายจะติ แต่พูดไปในทางชมยกย่อง ซึ่งผู้ฟังนึกเข้าใจได้

15. เหน็บแนม (Sarcasm) คล้ายกับประชด แตต่างกันที่ว่าเป็นคำพูดตรงไปตรงมาแต่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นการแดกดัน เหน็บแนมหรือดูหมิ่น เยาะหยันอยู่ในที่หรือไม่ก็ให้หนักขบขัน

16. เสาวพจน์ (Euphemism) หมายถึง การเคลือบคำที่ฟังขัดหูหรือหยาบคาย ไม่สุภาพ ให้ฟังไม่ระคายหู

17. นิประติษญา (Litotes) เป็นโวหารเชิงปฏิเสธในข้อเท็จจริง เพื่อให้ข้อเท็จจริงเด่นขึ้น

18. ปุจฉพจน์ (Interrogation) เป็นการตั้งคำถามโดยไม่ต้องการคำตอบ ปล่อยให้ผู้ฟังนึกคำตอบเอาเอง หรืออาจตั้งคำถามชวนให้เกิดความสนใจเสียก่อน แล้วจึงตอบคำถามนั้นเสียเอง

19. อัสเจอร์รี่ (Exclamation) เป็นการพูดแสดงความประหลาดใจ อัสเจอร์รี่ใจหรือตกใจเป็นอย่างยิ่ง ในการพูดมักจะเน้นเสียงเพื่อเข้าใจและอารมณ์ผู้ฟัง

20. ซ่อนความ (Indential Statement) เป็นโวหารที่กล่าวคำที่ซ้ำกับคำเดิม เท่ากับเป็นการเสริมความเดิมที่ยังไม่ชัดเจนนัก เพื่อให้เห็นว่าคำกล่าวนั้นมีความเป็นจริงอยู่แล้ว

21. คำเลียนเสียง (Onomatopoeia) เป็นคำที่ทำให้เกิดบรรยากาศหรืออารมณ์ความรู้สึก

22. เสียงสัมผัส (Assonance) เสียงสัมผัสมีสองอย่าง คือ เสียงสัมผัสอักษร (Alliteration)

23. เล่นคำ (Pan) คือ การใช้คำคำเดียวกัน แต่ความหมายต่างกัน

ทำนองขอที่ใช้ในการเรียนตามระดับชั้น

ทำนองขอชั้นต้น

1. ซอดาดน่าน
2. ซอลับแลง
3. ซอเจี้ยว
4. ซอจะปุ
5. ซอพม่า

ทำนองขอชั้นกลาง

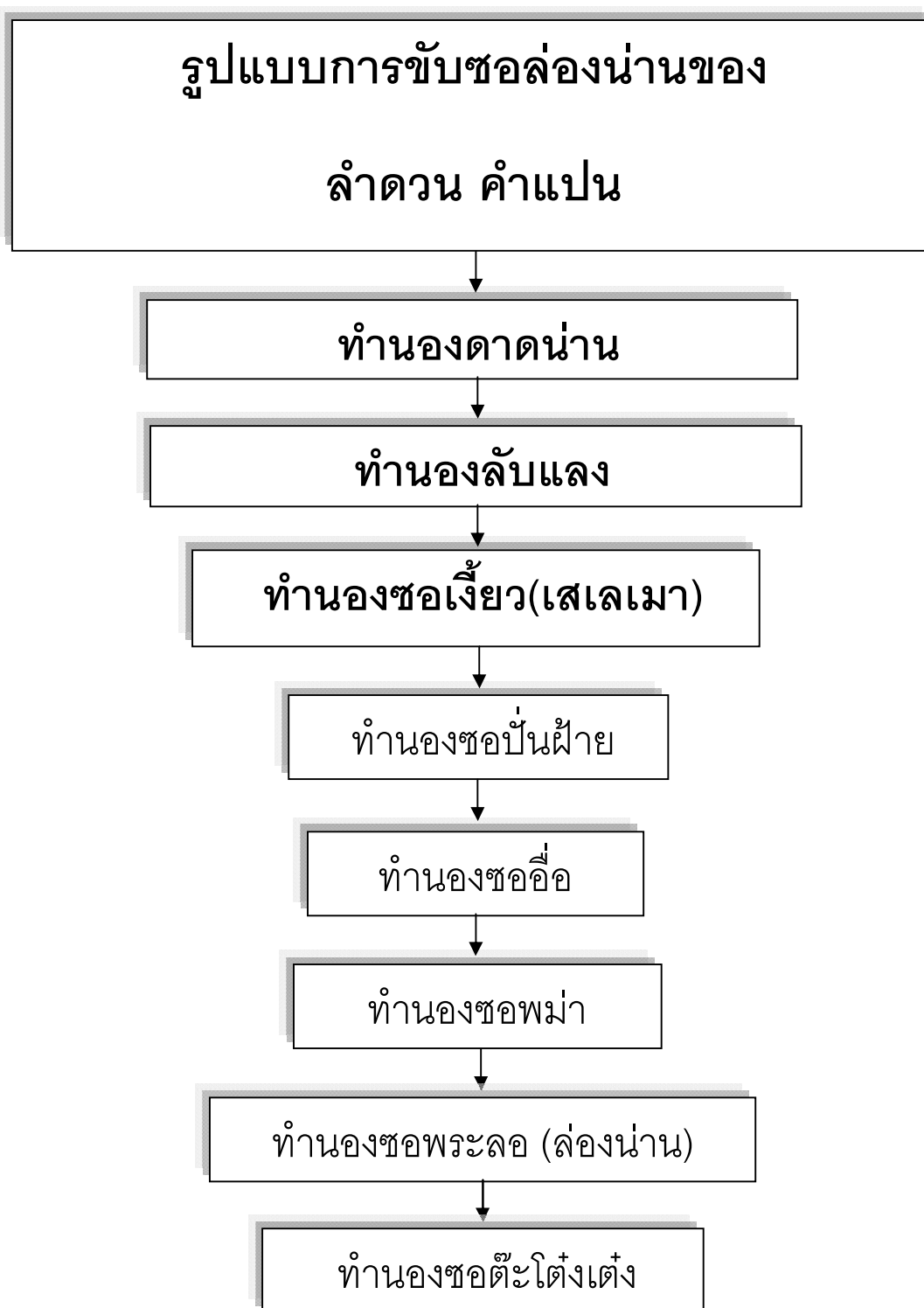
1. ซอพม่าหรือตะโต้นเต้ง
2. ซออื้อ

ทำนองขอชั้นสูง

1. ซอปั่นฝ้าย
2. ซอดาดแพร่-น่าน
3. ซอพระลอ

ชั้นสูงพิเศษ (ละครขอ)

1. ซอเรื่องปิ่นฝ้าย
2. ซอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ
3. ซอเรื่องดาววีไถน้อย
4. ซอเรื่องพระลอเดินดง
5. ซอตามวาระโอกาส

รูปแบบการแสดงขอล่องน่านนั้นจะเริ่มจากการบรรเลงทำนองดาदन่านอันเป็นทำนองที่ใช้ขับชอในบทไหว้ครูและถือว่าเป็นทำนองหลักที่ช่างชอจะต้องเรียนเป็นทำนองแรกด้วย และจะเริ่มเปลี่ยนทำนองชอเป็นทำนองชอลับแลงเมื่อบรรเลงทำนองดาदन่านไปได้สักระยะ และตามด้วยทำนองเงี้ยว (เสเลเมาน่าน) ส่วนทำนองชอปั้นฝ้าย, ทำนองชอฮือ, ทำนองชอพม่า, ทำนองชอพระลอ, ทำนองชอโต๊ะโต่งเต่ง หรือทำนองชออื่น ๆ นอกจากนี้ จะบรรเลงและขับชอทำยสามทำนองหลักนี้ โดยจะบรรเลงทำนองใดก่อนหลังก็ได้ขึ้นอยู่กับช่างชอว่าจะนำทำนองใดมาบรรเลงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับงานพิธีนั้น ๆ

บทที่ 5

ศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการขับชอล่องน่านของ ลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

วิเคราะห์วิธีการขับชอล่องน่านของลำดวน คำแปน

1. ทำนองดาดน่าน

--ซดํ	-ลดํซ	-มลซ	มชลด	-รฟร	ดรฟซ	-รฟร	ดลซฟ
-รฟร	ดรฟซ	-รฟร	ดลซฟ	--ซล	-ด-ร	---ด	-ลดซ
-ซ-ซ	ดลซม	ซมรด	-ลดซ	--รม	ซลดํซ	-มลซ	มชลด
--รม	ซลมซ	-มลซ	มชรม	--รซ	--มร	-มชร	ดลซดํ

บทไหว้ครู

ประพันธ์โดย แม่ครูลำดวน คำแปน และ พ่อสมศักดิ์ ปินะสุ

ทำนอง ชอดาดน่าน

(1)	จะยกมือไหว้ขันแก้วตั้งสาม
จะยอมมือสาวันทาน้อมเกล้า
ช่วยกันกราบนบเคารพไหว้สา
เป็นส่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า	พระพุทธพระธรรมพระสังฆเจ้า
อันนี้เป็นแก้วในศาสนา
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
(2)	ยกมือไหว้ครูบาอาจารย์
ว่าครูต่ายครูปลายครูแก้ว
ที่อยู่ชั้นฟ้าหยาดมาเหมือนฝน
หื้อมีปัญญาไหลมาตั้งน้ำ	และดวงวิญญูณาจารย์แก้เหง้า
หื้อหลังไหลเข้ายังทิพมนตร์
หื้อได้มาดลจิตใจแห่งข้า
(3)	ยกมือสืบนีวก่ายกั้วเกศา
ถ้าได้ยินเสียงสำเนียงน้องฮ้อง
เทวอารักษ์ผู้หันทุกต้น
หื้อได้ไปถองแก้ห้องชั้นฟ้า	หาเทวดาสวรรค์ชั้นห้อง
หื้อสนั่นต้องถึงเทพปลายบน
สะปิยะปลายบนทุกหนแห่งห้อง
(4)	ลูกขอสมมาเจ้าที่เจ้าฐาน
บัดนี้ลูกหลานได้มาเริ่มแก้
อย่าหื้อเป็นบาปอย่าหื้อเป็นกรรม
จุ่มอกจุ่มใจพร้อมเจ้าปี่น้อง	วัดวาอารามสามดวงแก้วเจ้า
ขอसान้อมเกล้าถวายบังคม
สิ่งที่มีวัดอาอย่าได้มาใกล้

- (5) สิ่งใดผิดพลาดขอโหสิกรรม จิกรรม มโนกรรมอย่าได้มาใกล้
 นาบุญสมภารบันดาลช่วยไว้ เจริญพระเจ้าแก้วศรีรัตนตรัย
 ขอให้อหฺมูเฮาจุ่มเนื้อเย็นใจ สะปิะโรคภัยอย่าไปมาใกล้
 อยู่สุขสบายเหมือนกันป็น้อง

บทที่ 1

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-- ซด	- ลดช	- มลช	มชลด	- รฟร	ดรฟช	ลชฟล	ดลชฟ
คำขอ	--จะยก	-มือ-ไหว	-ขันแก้ว	-ตั้ง-สาม	-พระ-พุท	พระธรรม	-พระ-สัง	-ชม-เจ้า
เทคนิค		ครั้นเสียง		กระทบเสียง				

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-รฟร	ดรฟช	-รฟร	ดลชฟ	--ชล	-ด-ร	---ด	-ลดช
คำขอ	-จะ-ยก	-มือ-สา	-วัน-ทา	น้อมเกล้า	--อันนี้	-เป็น-เก้า	-ใน-ศาส-	-สะ-นา
เทคนิค		ซ้อนเสียง				กระทบเสียง		

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	-ซ-ซ	ดลชม	ชมรด	- รมช	--รม	ชลดช	-มลช	มชลด
คำขอ	----	----	----	----	- ช่วยกัน	-กราบ-นบ	-เคา-รพ	-ไหว-สา
เทคนิค								เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--รม	ชลมช	-มลช	มชรม	--รช	--มร	-มชร	ดลชด
คำขอ	-องค์-พระ	-สั้ม-มา	-สั้ม-พุท	-ธ-เจ้า	-เป็น-ฮั้ม	-เป็น-เงา	-อยู่-ใต้	-ลุ่ม-ฟ้า
เทคนิค		ซ้อนเสียง						เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 5

-- ลด	- ลดช	- มลช	มชลด
-------	-------	-------	------

บทที่ 2

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-- ซด	- ลดช	- มลช	มชลด	- รฟร	ดรฟช	ลชฟล	ดลชฟ
คำขอ	--- ยก	-มือ-ไหว	-ครู- บา	อาจารย์	และดวง	วิญญาณ	อาจารย์	เก้าเหง้า
เทคนิค		ครั้นเสียง		ซ้อนเสียง		กระทบเสียง		

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-รฟร	ดรฟช	-รฟร	ดลชฟ	--ชล	-ด-ร	---ด	-ลดช
คำขอ	-ป-ว่า	-ครู-ต้าย	-ครู-ปลาย	-ครู-เก้า	-หื้อไหล	-หลัง-เข้า	-ยัง-ทิพ	พะมนตร์
เทคนิค		ซ้อนเสียง				ครั้นเสียง		

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	-ซ-ซ	ดลซม	ซมรด	- รมซ	--รม	ซลดซ	-มลซ	มซลด
คำขอ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - ที่อยู่	- ชั้น-ฟ้า	- - หยาตมา	เหมือน <u>ฝน</u>
เทคนิค								เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--รม	ซลมซ	-มลซ	มซรม	--รซ	--มร	-มซร	ดลซด
คำขอ	- - หื้อได้	-มา-ดล	-จิต-ใจ	-แห่ง-ข้า	- - หื้อมี	- <u>ปัญ-ญา</u>	- <u>ไหล-มา</u>	- <u>ตั้ง-น้ำ</u>
เทคนิค						กระทบเสียง	กระทบเสียง	

บรรทัดที่ 5

- - ลดี	- ลดีซ	- มลซ	มซลด
---------	--------	-------	------

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	- - ซด	- ลดีซ	- มลซ	มซลด	- รฟร	ดรฟซ	ลซฟล	ดลซฟ
คำขอ	-ยก-มือ	- <u>สิบ-นิ้ว</u>	- ก่าย-กั้ว	- <u>เก-ศา</u>	- <u>หา-เท</u>	- <u>วะ-ดา</u>	- <u>ส-วรรค์</u>	- <u>ชั้น-ห้อง</u>
เทคนิค		ครั้นเสียง		เห็นเสียง	กระทบเสียง			

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-รฟร	ดรฟซ	-รฟร	ดลซฟ	--ซล	-ด-ร	---ด	-ลดซ
คำขอ	- <u>ถ้า-ได้</u>	- <u>ยิน-เสียง</u>	- <u>สำ-เนียง</u>	- <u>น้อง-ฮ้อง</u>	- <u>หื้อ-สะ</u>	- <u>หนั้นต๋อง</u>	- <u>ถึง-เทพ</u>	- <u>ปลาย-บน</u>
เทคนิค		กระทบเสียง		ซ้อนเสียง		กระทบเสียง		เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	-ซ-ซ	ดลซม	ซมรด	- รมซ	--รม	ซลดซ	-มลซ	มซลด
คำขอ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - เทวา	- <u>อา-รักษ์</u>	- <u>ฮู้-หัน</u>	- <u>ทุก-ต้น</u>
เทคนิค								

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--รม	ซลมซ	-มลซ	มซรม	--รซ	--มร	-มซร	ดลซด
คำขอ	- - สะปะ	- <u>ปลาย-บน</u>	- <u>ทุก-หน</u>	- <u>แห่ง-ห้อง</u>	- <u>หื้อ-ได้</u>	- <u>ไป-ถอง</u>	- <u>แก้ว-ห้อง</u>	- <u>ชั้น-ฟ้า</u>
เทคนิค		ครั้นเสียง						เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 5

- - ลดี	- ลดีซ	- มลซ	มซลด
---------	--------	-------	------

บทที่ 4

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	- - ซด	- ลดีซ	- มลซ	มซลด	- รฟร	ดรฟซ	ลซฟล	ดลซฟ
คำขอ	- - ลูกขอ	- <u>สม-มา</u>	- <u>เจ้า-ที่</u>	- <u>เจ้า-ฐาน</u>	- <u>วัด-วา</u>	- <u>อา-ราม</u>	- <u>สาม-ดวง</u>	- <u>แก้ว-เจ้า</u>
เทคนิค		ครั้นเสียง	กระทบเสียง					

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-รฟร	ดรฟช	-รฟร	ดลชฟ	--ชล	-ด-ร	---ด	-ลดช
คำขอ	-บัด-นี้	-ลูก-หลาน	-ใต้-มา	-เริ่ม-เก่า	-ขอ-สา	น้อมเกล้า	- - -ถวาย	-บัง-คม
เทคนิค		ครั้นเสียง		โปรยเสียง		กระทบเสียง		

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	-ช-ช	ดลชม	ชมรด	- รมช	--รม	ชลดช	-มลช	มชลด
คำขอ	-----	-----	-----	-----	-อย่า-หือ	-เป็น-บาป	-อย่า-หือ	-เป็น-กรรม
เทคนิค								เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--รม	ชลมช	-มลช	มชรรม	--รช	--มร	-มชร	ดลชด
คำขอ	-สิ่ง-ดี	-มัว-ดำ	- - อย่าได้	-มา-ใกล้	- จุ่มอก	- - จุ่มใจ	-พร้อม-เจ้า	-ปี-น้อง
เทคนิค				กระทบเสียง				เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 5

- - ลดี	- ลดีช	- มลช	มชลด
---------	--------	-------	------

บทที่ 5

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	- - ชดี	- ลดีช	- มลช	มชลด	- รฟร	ดรฟช	ลชฟล	ดลชฟ
คำขอ	--สิ่งใด	-ผิด-พลาด	--ขอโอ	-สิ-กรรม	-จิ-กรรม	มโนกรรม	-อย่า-ได้	-มา-ใกล้
เทคนิค		กระทบเสียง		ครั้นเสียง		กระทบเสียง		

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-รฟร	ดรฟช	-รฟร	ดลชฟ	--ชล	-ด-ร	---ด	-ลดช
คำขอ	-นา-บุญ	-สม-ภาร	-บัน-ดาล	-ช่วย-ไว้	-เจียม-พระ	-เจ้า-แก้ว	-ศรี-รัต	-ตะนะ-ตรัย
เทคนิค				โปรยเสียง				เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	-ช-ช	ดลชม	ชมรด	- รมช	--รม	ชลดช	-มลช	มชลด
คำขอ	-----	-----	-----	-----	-ขอ-หือ	-ห่ม-เฮา	-จุ่ม-เนื้อ	-เย็น-ใจ
เทคนิค								เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--รม	ชลมช	-มลช	มชรรม	--รช	--มร	-มชร	ดลชด
คำขอ	-สะ-ปะ	-โรค-ภัย	-อย่า-ไป	-มา-ใกล้	-อยู่-สุข	- - สบาย	เหมือนกัน	-ปี-น้อง
เทคนิค		ซ้อนเสียง						

บรรทัดที่ 5

- - ลดี	- ลดีช	- มลช	มชลด
---------	--------	-------	------

ทำนองซอดาดน่าน พบเทคนิคการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 7 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 6
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2
- บทที่ 4 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

2. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 11 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4
- บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 6
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 6
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 5
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2, 6
- บทที่ 4 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 3
- บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 6
- บทที่ 4 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 4
- บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

3. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 6 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2
- บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4
- บทที่ 5 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2

4. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 9 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8
- บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8
- บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8
- บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

บทที่ 4 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 4 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

5. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

6. เทคนิคการโปรยเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองซอดาดน่าน พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเห็นเสียง
6. เทคนิคการโปรยเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับซอร่วมด้วย

2. ทำนองซอพม่า

-ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช	-ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช
-ช-ช	ดลชฟ	ชรฟช	ฟรด	--ฟช	ฟร-ด	รดทช	ทรดท
--ชท	-ด-ร	ฟชฟร	-ด-ท	-ลชฟ	--ชล	ชฟชด	-ทลช

ขอเรื่อง เจ้าสุวัตรนางบัวคำ

บทประพันธ์ ของเก่า

<p>(1) ก้อยพังราหมุ่มจุมปี่น้อง
ไขตามระบำดีออกในธรรมพระเจ้า</p> <p>(2) อู้กันศาลาวันนั้นเมื่ออัน
ว่านางได้จาและได้ฟูอู้</p> <p>(3) ส่วนพระดงไพรท่านก็เล็งเห็นได้
ของนางบัวคำเมื่อปางก่อนอัน</p> | <p>จักไขทำนองเรื่องนางบัวคำ
ติดต่อบทเก่าเจ้าสุวัตรตวยมา
ส่วนนางน้องจันไขข้อบิดา
กับเจ้ากลืนคู่สุวัตรหน่อไท
จึงยอมยกให้เป็นคู่ตัวกรรม
ท่านก็ไม่กีดกันหือเป็นเมียแปง</p> |
|---|--|

- (4) เพราะกรรมเคยแฝงเตรียมแย่งก่อนก็
ท่านเลยปลงบันนุญตาให้
- (5) ส่วนม้าอาซากัณฐักุเฒ่า
พวกยักษ์เขาหันเขาก็จับได้
- (6) วันหนึ่งหน่อไม้ทั้งสองคู่สร้าง
มีทั้งหมากเฟืองหมากฟ้า
- (7) ทั้งกล้วยเป็นหวีสุกดีหอมอ้วน
มีทั้งห้วมันหน่อทุกกกล้วยอ้อย
- (8) เจ้าพาเอานางลวดเลยท่องเต้า
เจ้าพาเอานางจอตจุยยังเล่น
- (9) ข้ามีนายพรานคนหนึ่งท่องเต้า
พรานลับหลุมผาจุคคอยผ่อจ้อ
- (10) เขาเป็นคู่พิงกาว่าเป็นพี่น้อง
สั่งมาดงามทั้งสองเผ่าอู้
- (11) กูจักไปจาถองถามพู้
พรานชัตตาหันนางเคี้ยวหยอกเจ้า
- (12) ว่าจอมนารีเขาเป็นคู่อ่อน
จักฆ่าผัวเสียเอาเป็นเมียคู่อ่อน
- (13) พรานก็ขึ้นธนูด้ามไม้เถียนกล้า
ถูกตัดหัวใจพระองค์จอมเหง้า
- (14) ตางหน้าก็ว่าท้าวลัมก้มกลิ้ง
ส่วนนางบัวคำก็โหยกให้
- (15) โอ้ยเจ้าปีเหยโอ้ยเจ้าปีเหย
นางหันใส่ปืนปักอกปีเจ้า
- (16) ส่วนตัวนารีชักปืนออกได้
ปู่พรานเข้าชิงลู่เอาไว้ได้
- (17) แข็งใจนางหญิงฮ้องถามปู่เฒ่า
ผัวอีกเทียมดิงของข้าเจ้า
- (18) ปู่พรานจาไขว่ใครได้น้องหน้า
ปีบมีเพื่อนคู่แฝดแฝงห้อย
- (19) ขอโนชาน้องอย่าใจโหม้
ปักลัวเวรอันใดสักน้อย
- (20) ส่วนนางบัวคำฟังคำใจโหม้
ตัวเป็นแม่หญิงจักจาปากกล้า
- เกิดมาชาตินี้เขาเสาะหากัน
เลี้ยงพระหน่อไม้ตกเหินเมินมา
มาใจหาเจ้าทุกเมื่อคืนวัน
เลยปัดหน่อไม้ปักปอกมาใจ
เข้าดงป่ากว้างเสาะหาเผือกมัน
หมากม่วงขี้ยาหน่วยสุกงามดี
มีบัวระฆังลูกไม้ของฉันท
มีนี่เรียบร้อยออกตามริมทาง
เสียหลงไปเขตเมืองกุมภกันท์
นึกจะพักเอาเย็นให้จันทเจยบาน
มาปะใส่เจ้ากับยอดขวัญตา
ว่างามแต่เนื้อทั้งสองชายหญิง
เป็นดีใครต้องเป็นดีใครถาม
กว่าเป็นคู่สักกันหนีมา
กันว่าเป็นคู่จักฆ่าเมียมัน
ข้าปู่พรานเฒ่ามันก็รู้ทันที่
เขาเป็นคู่ช้อนสองคนผัวเมีย
ไปเป็นคู่ช้อนอยู่บ้านเตียมกู
ดีปะทะหน้าปืนลั่นออกไป
บ่ตันส่งเจ้านาญน้องบัวคำ
ตายเจียบดับบั้งปากสักก่า
กอดศพเจ้าไว้ร้องว่าเวยเวย
เป็นจันทใดเลยมาตัวทั้งยี่น
บัวคำน้องหน้าก็รู้ทัน
บัวคำน้องให้หมายจักแทงตัวหญิง
บัวคำน้องไปทอกสันขวัญวิน
ว่าลุนนี่เล่าเป็นผู้มายิง
ม้วยมิดลุนหมายจักคิดเอาอะสังอันใด
ไปเป็นคู่เฝ้าสับหอแทนเฮือน
ขอนายนาญน้องแข็งใจเนื่อนา
เพราะความใครได้แม่สีบานเย็น
ขอแม่ยอดสร้อยน้องอย่าว่าใจดำ
เหมือนกับต้นไม้ม่าเผลอนคิง
ก็กลัวมันฆ่าหื้อตายตวยไป

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-ลขฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช	-ลขฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช
คำขอ	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-ช-ช	ดลชฟ	ชรฟช	ฟรดร	--ฟช	ฟร-ด	รดทช	ทรดท
คำขอ	-ส่วน-พระ	- <u>ดง</u> -ไฟ	-ท่านก็เล็ง	-หัน-ได้	- <u>จึง-ยอม</u>	-ยก-ให้	-เป็น-คู่	-ตัว-กรรม
เทคนิค		กระทบเสียง			ซ้อนเสียง			

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--ชท	-ด-ร	ฟชฟร	-ด-ท	-ลขฟ	--ชล	ชฟชด	-ทลช
คำขอ	-ของ-นาง	-บัว-คำ	-เมื่อ- <u>ปาง</u>	-ก่อน-อัน	-ท่านก็ไม่	-กิด-กัน	-หือ-เป็น	- <u>เมีย</u> -แปง
เทคนิค			กระทบเสียง					ครั้นเสียง

บทที่ 4

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-ลขฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช	-ลขฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช
คำขอ	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-ช-ช	ดลชฟ	ชรฟช	ฟรดร	--ฟช	ฟร-ด	รดทช	ทรดท
คำขอ	-เพราะ-กรรม	-เคย-แฝง	-เตรียม-แยง	- <u>ก่อน</u> -ก็	-เกิด- <u>มา</u>	-ชาติ-นี้	-เขาก็เสาะ	-หา-กัน
เทคนิค				กระทบเสียง	ซ้อนเสียง			

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--ชท	-ด-ร	ฟชฟร	-ด-ท	-ลขฟ	--ชล	ชฟชด	-ทลช
คำขอ	--ท่านเลย	-ปลง-บัน	<u>อน</u> -	-ญาติ-ให้	-เลี้ยง-พระ	-หน่อ-ไ้	-ตก-เห็น	- <u>เมิน</u> -มา
เทคนิค			เน้นเสียง					ครั้นเสียง

บทที่ 5

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-ลชฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช	-ลชฟ	ชลชด	รัดชด	ทลฟช
คำขอ	----	----	----	----	----	----	----	----
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-ช-ช	ดลชฟ	ชรฟช	ฟรดร	--ฟช	ฟร-ด	รดทช	ทรดท
คำขอ	-ส่วน-ม้า	- <u>อา</u> -ชา	-กัณ-ฐัก	-คู่-เฒ่า	-มา-ใจ	-หา-เจ้า	-ทุก- <u>เมื่อ</u>	-คืน-วัน
เทคนิค		เห็นเสียง					เสียงลงทรวง	

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--ชท	-ด-ร	ฟชฟร	-ด-ท	-ลชฟ	--ชล	ชฟชด	-ทลช
คำขอ	-พวก-ยักษ์	-เขา-หัน	-เขาก็จับ	-ยับ-ได้	-เลยบ่หัน	-ปี-ไ้	-ปีก-ปอก	-มา-ใจ
เทคนิค								

ทำนองขอพม่า พบเทคนิคการขับขอมทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 5 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5

บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 3

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

2. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

3. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 4 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 1

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5

บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5

4. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 5

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 7

5. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 4 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 3

6. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

สรุปได้ว่า การขับชอในทำนองชอพม่า พบเทคนิคในการขับชอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเห็นเสียง
6. เทคนิคการเน้นเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับชอ
ร่วมด้วย

3. ทำนองชออื้อ

(สร้อย)

----	---ม	---ร	-ด-ล	----	-ช-ม	รดรม	-ช-ล
-ช-ม	-ร-ด	---ร	ดรมช				

---ล	-ช-ฟ	-ช-ล	-ฟ-ช	-ล-ฟ	-ล-ช	-ฟ-ล	ชฟมร
----	---ร	---ล	---ร	---ล	---ร	-ล-ร	ดรมช
---ล	-ช-ม	-ร-ด	-ร-ม	-ร-ด	-ร-ม	รดรม	-ช-ล
-ล-ล	-ช-ม	รดรม	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	--รม	ดรมช

เพลงอื้อ เป็นเพลงที่ใช้ประกอบการขับชออีกเพลงหนึ่งของล้านนา สันนิษฐานว่า
วิวัฒนาการมาจากเพลงกล่อมเด็กของชาวล้านนา บทที่นิยมนำมาขับชอในทำนองนี้ ได้แก่ ชอตำรา
ยา ชอดาววิไถ่น้อย สามารถบรรเลงได้ทั้งวงปี่จุมและวงสะล้อซอซึง

ตัวอย่างชอเรื่อง ปู่เฒ่าสอนหลาน (ทำนองชออื้อ)

เนื้อร้อง ประพันธ์โดยนายวิโรจน์ วังโพธิ์ ซึ่งได้เสียชีวิตลงก่อนที่จะประพันธ์แล้วเสร็จ ทาง
ญาติจึงได้นำต้นฉบับมามอบให้แก่แม่ครูลำดวนเพื่อประพันธ์ต่อให้แล้วเสร็จ แม่ครูลำดวนได้นำออก
เผยแพร่บันทึกเสียงเมื่อ พ.ศ. 2536 และเป็นที่ยอมรับหลายต่อมา

สำหรับผู้ชาย

<p>(1) ก้อยฟังราบุตรีบุตตราลูกเต้า
หื้อก้อยปากันดาฟัง
อย่าไปใจจิตใจจาง
ป้อนี้ก็เฒ่าก็แก่</p>	<p>ป้อมแม่จักสอนเจ้า
ป้อมแม่จักสอนลูกไว้
ป้อนี้จะแนะหื้อเป็นแนวทาง</p>
<p>(2) ลูกเต้าดีเป็นแม่หญิง
ตั้งวันนั้นแม่ก็แก่
แม่ได้ทุกข์ได้ยาก
จนลูกได้เป็นสาวจี</p>	<p>ก็หื้อฟังกำสอนของแม่
ชราชโรยเต็มที
เพราะเจ้าเมื่อนานหลายปี
แม่นี้ก็มาเป็นห่วง</p>
<p>(3) ลูกเต้าดีเป็นป้อจาย
ไปแหว่ตีไหนก็ห่วง
บัดนี้ป้อจักสอนเจ้า
อย่าไปชี้เกียจชีโก</p>	<p>จะเปรียบไปก็เหมือนดังบ่วง
กลัวลูกได้เจ็บได้โศ
อย่าเอาแต่ความโมโห
เอาแต่ความโมโหตัวเก่า</p>
<p>(4) ลำดวนป้อของอินาย
หนังสือก็บ่ได้เล่า
ก็อาศัยว่าตัวป้อนี้
วันพระวันศีลก็ไปฟังธรรม</p>	<p>จะเปรียบไปเป็นคนหมาเก่า
ได้แต่ฟังน้ำฟังธรรม
เป็นคนหมั่นจื่อหมั่นจำ
จดจำเอากำสอนสั่ง</p>
<p>(5) ป้อทนได้ทนเลี้ยงลูกมา
ป้อทนลำบากเลี้ยงยาง
ตั้งแต่พุดออกมาจากท้อง
ทุกวันคำเข้าข้าวแสง</p>	<p>เป็นบ่าวเป็นสาวจะละจะรัง
ตั้งแต่ลูกน้อยแดงแดง
ป้อปฏิบัติปิดแปลง
ก็มาแสนดีลำบาก</p>
<p>(6) จับใส่รางเตือกลางที่
จับใส่บ้านกันเมืองอยาก
แต่ว่าป้อฮักลูก
ถึงว่าจะแบ่งแสนแบ่ง</p>	<p>มันเข้ามาทุกข์แสนดีลำบาก
ข้าวปลาอาหารก็แบ่ง
ฮักยิ่งกว่าแก้วกว่าแสง
ป้อนี้ก็หาเมาสุ</p>
<p>(7) ยามเมื่อลูกน้อยนั้นยังแดงแดง
ป้อนี้จะนั่งยุยกู้
กลัวมดกลัวแมงจะมอดมไต่
รีบไปเสาะหาผึ้งมา</p>	<p>มานอนสะแกงให้ยังในอู่
ไกวอู่ฮื้อฮื้อจาจา
ป้อตึงบ่ได้ลาสา
กางหื้อบุตรตานอนอยู่</p>
<p>(8) เพื่อนฝูงดีเคยได้แหว่หา
เพราะป้อนี้บ่ได้ออยู่
แม่เจ้าอยู่เดือนยี่ฮ้าย
หะกินคาบเจ้าตอนแสง</p>	<p>บ่ได้ไปมาหาสุ
หาเลี้ยงลูกน้อยแดงแดง
ป้อปฏิบัติปิดแปลง
ต้มแหว่ใบปล้าให้อาบ</p>

- (9) สุดแต่น้ำจะใช้จะกิน
 บ่ได้กินแกงกินลาบ
 กลัวกินจะมาฮุ่ม
 แหม่มกินน้ำพริกแดงแดง
- (10) บางทีลูกให้กลางคืน
 กลัวลูกเจ็บไข้ได้ป่วย
 หมอดีดีไหนก็หามาไว้
 อุ้มลูกไปหาครูบา
- (11) ของดีอันใดบ่ได้มา
 ไปไหนทุกหนทุกแห่ง
 ว่าลูกใหญ่มาแล้ว
 บ่อกี้ได้มาร่ำเปิง
- (12) ไปส่งลูกไปโรงเรียน
 คนใดหมั่นเขียนหมั่นอ่าน
 หมดเงินหมดทองไปบ่ใช้น้อย
 บ่เหมือนอยู่ชั้นประถม
- (13) ทุกคนดีบ่เลี้ยงใหญ่มา
 อันใดดีลูกยังบ่จำ
 บ่ว่าการนาการไเฮ้
 หมั่นเข้าวัดฟังธรรม
- (14) หื้อหมั่นหะเวียกทำการ
 การงานหากมีร้อยแปด
 อยู่บ้านก็ขอหื้อกุ่มบ้าน
 อย่าได้นอนหลับเมื่อตอน
- (15) กันว่าผู้พี่ของเจ้าทำการ
 เอากันอลุ่มอะหลวย
 คนบ่ชอบอย่าไปตักเขา
 อย่าไปข้ามน้ำกลางเปียว
- (16) จะสอนลูกเสียทุกสิ่งทุกอัน
 หื้อเจ้ากำลุงกำปู่
 คนชอบเฮาบใช้มีนั๊ก
 เขาก็จักเอาไปจาขวัญ
- ก็จำเป็นบ่ต้องไปหาบ
 กินแต่น้ำพริกแดงแดง
 แม่เจ้าจะปาหื้อแสดง
 ปอสามสิบวันบันช่วย
 ก็จำเป็นบ่ได้ไปช่วย
 จะต้องเตรียมหยูกเตรียมยา
 ไปเอามาฮักษา
 เอายันต์มัดคอต้องแต่ง
 จะบิจะแบ่ง
 มีความอาลัยใจเติง
 อายุเจ็ดขวบมาถึง
 ส่งเข้าโรงเรียนเขียนอ่าน
 จนบ่อสิปีป็นผ่าน
 หื้อได้เรียนต่อมัธยม
 จนบ่อจะลุ่มจะจม
 อันใดก็เสี้ยงทุกอย่าง
 บ่อกี้บอกรรมสอนสั่ง
 บ่อกี้ปาหะปาทำ
 ขอหื้อลูกได้จดจำ
 จดจำศีลห้าศีลแปด
 อย่าไปกลัวหนาวกลัวแดด
 อย่าเอาแต่นั่งแต่นอน
 หื้อจำเอากำบ่อสอน
 มันจำงเจ็บไข้ได้ป่วย
 ขอหื้อผู้น้องไปช่วย
 หื้อเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว
 คนบ่ตักอย่าไปเหลียว
 อย่าไปเคียวกันกลางหมู่
 ยามเมื่อชีวิตบ่อนี้ยังอยู่
 อย่าได้ผิดเถียงเนื่องนั้น
 คนดีจ้งเฮากก็ผ่อบหัน
 เอาจื่อเสียงเฮาไปตำ

- (17) ของปดืก็อย่ากวนดี
อย่าได้ปากแข็งแ้งตำ
กลางค้ำกลางคีนก็อย่าได้ฮ้อง
กันว้างวักวายปดื
- (18) อู้จักดีต่ำที่สูง
อู้จักดีแข็งดีอ่อน
เกลียดหื้อช้างอย่าไปตีม้า
อย่าเอาแต่กินเหล้าเมายา
- (19) อู้ยังหื้อเป็นความจริง
พระมันเป็นตัวบาป
หันของเขายาไปใครได้
อย่าไปใจกล้าปาโล
- (20) อย่าไปเล่นลูกเขาเมียเขา
ถึงผิวเขาจะไปตีอื่น
อยู่กับพี่กับน้อง
ขอหื้อมีความสามัคคี
- (21) กันจะเอาลูกหรือว่าเอาเมีย
อย่าเน้นเอาจู้จู้
อย่าไปหลงเชื่อคนนัก
จับใส่แม่หญิงหูเบา
- (22) หาเอาแม่หญิงดีดี
จะเป็นเรื่องใหญ่ยุ่งยาก
เอามอกบดืบฮ้าย
อย่าเอาคนใจเพลิดเพลิน
- ของเป็นราศีกีขอหื้ออย่า
หากเป็นความปดื
อย่าได้แ้งตำบุบตี
ก็หื้ออดทนไปก่อน
อู้จักดีเบาหนักผ่อน
อู้จักดีต่างไปต่างมา
เกลียดหื้อหมูอย่าไปตีหมา
คบคนปลาใจบาป
อย่าได้มุสาทำหยาบ
ดิงบ่มีใผเชื่อคนโว
ด้วยความโลภโมโห
ลักจกเอาของคนอื่น
ไผบ่นิยมชมชื่น
อย่าไปเตไปควี
อย่าไปถามฆ่าถามตี
ฮักกันแบ่งกันดิงหมู่
หื้อได้ถามลุงถามปู่
หันเขาเอาก็เอา
จับบ่ฮู้ใจเขา
วันหลังเฮาจักล่ำบาก
อย่าเอาแม่หญิงขี้ปาก
ปาฮ้อนข้าวของทองเงิน
อย่าเอาคนงามเหลือเกิน
มักใจชอบจู้สุ่ปาว

สำหรับผู้หญิง

- (1) บัดนี้ผู้แม่จะสอน
ลูกหญิงอย่าไปเมาบ่าว
ลูกหญิงดีกำลังน้อย
หมั้นไปโรงรำโรงเรียน
- (2) บ่ว่าผ้าเสื้อเนื้อหนัง
เสื้อผ้าอันใดปุดขาด
อย่าหื้อมีกลิ่นเหม็นสาบ
ผมอยู่บนหัวก็ดี
- หื้อลูกสังวรณฟังคำแม่กล่าว
อู้จักก้านบ้านก้านเฮือน
ก็หื้อหมั้นอ่านหมั้นเขียน
เซ็ดหอเซ็ดเฮือนแผ้วกวาด
หมั้นซักหมั้นสีหื้อมันสะอาด
หมั้นเย็บหมั้นตามหื้อดี
จะปาลูกอับหมองศรี
หื้อลูกหมั้นสระหมั้นส่วย

- (3) แต่งตัวก็อย่าหือเกิน
ยามเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย
อย่านั่งอยู่แต่ในบ้าน
หือหมั่นกำขายไปมา
เป็นเงินเป็นทองก็อย่าไปอ่วย
ฮอมไว้ซื้อผูกซื้อยา
หือลูกหมั่นอิหมั่นหา
อย่ามัวแต่เพลินเล่นแอ่ว
- (4) กำลังก็แข็งแรงดี
อย่าไปคบเพื่อนซี้แอ่ว
อย่าไปชอบแต่งชอบย้อย
จะขึ้นจะลงไปมาสักที
เมื่อเป็นสาวจีสาวแก้ว
จะปาหือเป็นคนบ่ดี
ใส่ชุดจิกโกจิกก็
ก็มาเป็นตุล่ำปาก
หือได้ระวังสำเนียงเสียงปาก
- (5) ตัวเกิดเป็นลูกแม่หญิง
อย่าอุ้กระโซกกระซาก
หือจาแต่คำอ่อนม้อย
อย่าอุ้บ่เหมาะะหุคน
เป็นตุล่ำปากหุคน
จุ่มย้อยเหมือนดั่งน้ำฝน
จะเป็นจะตายเพราะปาก
มันเป็นลมตายตายยาก
- (6) อย่าเก็บกำไตกำเหนื่อ
จะปาเป็นเรื่องใหญ่ยุ่งยาก
รวมตึงสามสี่พี่น้อง
อย่าปากันเดียดกันนั้น
มีแต่จะผิตจะนั้น
หือได้อักกันแบ่งกัน
บ่บ่ดีหือเอือนที่อยู่
เพื่อนฝูงไปมาหาสู่
- (7) หือหมั่นเซ็ดหือเซ็ดเอือน
ลูกก็นั่งอู้หนึ่งฟู
ของใดที่ควรต้อนรับ
เพื่อสมานไมตรี
เสาะหาขันยาบู่หรี
ยีนน้อมด้วยเกียรติศักดิ์ศรี
กล่าวจาวาทีโอนอ่อน
หือได้แบ่งดาขันโตกเสียก่อน
- (8) กันจับยามเมื่อถึงเวลา
เชิญแวะเชิญนั่งพักผ่อน
หือได้มีความเคารพ
ลูกก้อยหมั่นไปหมั่นมา
อันนี้เป็นธรรมดา
ตึงพวกญาติวงศ์
มีจิ้นมีปลากวนแบ่ง
ก็อย่าได้ไปขันไปแข่ง
- (9) กันลูกหันคนอื่นเขามี
การที่จะย้อยจะแต่ง
คนสมัยหมาเดี้ยวนี้
จะพาจิบหายวายเงิน
เขาต้องเป็นคนมีเงิน
เขาตึงมกย้อยมกแต่งเหลือเกิน
ไปโดยต่างบ่ใช่เหตุ
- (10) บางพวกเล่นเกินความจริง
บ่ผ่อก็น่าสังเกต
จะแต่งจะใดก็ช่างเขาเตอะ
ขอหือทำตัวของเฮา
ผ่อเหมือนแม่หญิงชาวต่างประเทศ
ลูกอย่าไปหัดเฮียนเอา
ลูกอย่าไปหัดเฮียนเขา
หือมันสงบเสงี่ยม

- (11) คิ้วตาบโป่งบ่งอน
ทำตัวหือหนีมหือหนียม
เอาแต่หน้าบุญจ่วยจึก
อยู่ถึงขอบฟ้าก็จะมาเต็ง
- (12) กันเมื่อได้ลูกได้ผัว
หือผัวเข้าอนเสียก่อน
ยกมือขึ้นกราบผัวเจ้า
เยยะอย่างนี้ทุกวันไป
- (13) กันน้องจะลูกจะเตียว
ลูกอย่าได้ขานได้ขู่
ยามเมื่อลูกมานั่งข้าว
อย่าอู้จากันเสียงดัง
- (14) หือได้ตักน้ำใส่ขัน
ยามเมื่อผัวจะตื่น
หือจำเอาอย่างแม่นี่
หือถือเป็นเรื่องสำคัญ
- (15) เมื่อผัวเจ้าไปทำการ
อย่าชอบเล่าขวัญคนอื่น
การใดมีก็หือลูกหยะ
หมั่นแบ่งอมเมี่ยงปันยา
- (16) หมั่นตักน้ำอาบนํ้ากิน
ปมีก็ตักมาไว้
หมั่นหยะกินคาบข้าว
กันถึงคาบตอนคาบแสง
- (17) อย่าได้ลักกอกลักใจ
จะเป็นเรื่องใหญ่ยุ่งยาก
กันว่าตายไปแล้ว
จะปาหือตกอบาย
- (18) ถ้าลูกเชื่อกำป้อแม่สั่งสอน
ตายไปก็จะไปเกิด
กันยังอยู่เมืองมนุษย์
มีแต่คนนิยม
- กับถ้ำถอนถ้ำเตียม
อย่าได้มักใหญ่ใฝ่เต็ง
จะพานามารอดมาถึง
ถ้าเป็นกรรมเวรปางก่อน
ก็อย่าทำตัวหือเหมือนละอ่อน
แล้วลูกก้อยโดยเข้าไป
ทำจิตใจหือได้ผ่องใส
เงินคำจะไหลมาสู่
ยามเมื่อผัวเจ้านั้นยังหลับอยู่
ทำหือมีเสียงตึงตัง
อย่าได้โปะหลัวตึงตึง
ผัวแบ่งจะสะดุ้งใจตื่น
ด้วยใจบานใจจิ้น
ลูกขึ้นล้างหน้าแปรงฟัน
แม่ทำหือลูกได้ฮู้ได้หัน
อย่าไปเหือนเขาคนอื่น
อย่าได้ไปแอ่วไกลใจตื่น
เสาะหาแต่กำนินทา
ซักเสื่อซักผ้าจัดหา
มันเกือข้าวหมาข้าวไก่
ลูกก้อยเอาใจใส่
อย่าหือได้ข้าวหวิดแสง
หือฮู้จักตัมจักแกง
หือลูกหมั่นแกงหมั่นลาบ
ไปเสพกาเมทางบาป
จะปาหือเจ้าวามวาย
กรรมนั้นบใช้สูญหาย
ปมีวันผุดวันเกิด
ลูกจะเป็นคนประเสริฐ
ไปสู่สวรรค์เมืองพรหม
ตึงปตกหล่มตกจม
ยิดถือไว้เป็นตัวอย่าง

- (19) ขอเรื่องทำสังข์ทำสอน น้องแม่หญิงก็ป้อจ้าง
จะขอพักลงเป็นหว่าง อีน้องจะว่าจะได
เปลี่ยนกันซอมาคนละครึ่ง ก็สั่งมานักมาหลาย
พวกตัวขุนมูลนาย บ่รังจะจั่งจะดำ
- (20) จะวางก๊ววงเสียเตื่ออีนาย เรื่องอื่นก็หลายเต็มบ่า
เต็มใจฟังกะฟังกะ จะเอาเรื่องอื่นทดลอง
กันบ่เอ็นดูช่างไม้ จะขอเอาจนลั่นทอง
เหลียวผ่อแม่ฮู้ฮิมกอง เอ็นมาบอกม่วนแก่
- (21) สวัสดิ์เจ้าตัวขุนมูลนาย บ่ว่าหญิงจายเฒ่าแก่
ที่นับป็นป้อเป็นแม่ ปากันเปิดเครื่องรับฟัง
กันว่าชอบกำซอฮ้องดวนจันทร์ จะมารับใจวันหลัง
ขอสวัสดิ์คนฟัง บทนี้จะบ่ยังก่อน

(สร้อย)

----	---ม	---ร	-ด-ล	----	-ช-ม	รตรม	-ช-ล
-ช-ม	-ร-ด	---ร	ตรมช				

บทที่ 1

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ฟ - ช	- ล - ฟ	- ล - ช	- ฟ - ล	ชฟมร
คำขอ	----	-บัด-นี้	-ผู้-แม่	-จะ-สอน	-หื้อ-ลูก	-สั่ง- <u>วรรณ</u>	-ฟัง-คำ	-แม่- <u>กล่าว</u>
เทคนิค						ซ่อนเสียง		ครั้นเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - ร	- - - ล	- - - ร	- ล - ร	ตรมช
คำขอ	- - - -	-ลูก- <u>หญิง</u>	-อย่า-ไป	-เมา-บ่าว	-ฮื้อ-จัก	-การ-บ้าน	- - - -	การเอือน
เทคนิค		กระทบเสียง						

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ด	- ร - ม	รตรม	- ช - ล
คำขอ	-ลูก-หญิง	- - ดี-กำ	- - - ลัง	- - - น้อย	-หื้อ-ได้	-หมั้น- <u>อ่าน</u>	- - - -	หมั้นเขียน
เทคนิค						เสียงลงทรวง		

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ล - ล	- ช - ม	รตรม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	- - ร - ม	ตรมช
คำขอ	- หมั้น-ไป	-โรง- <u>ร่ำ</u>	- - - โรง	- - - เรียบ	-เข็ด-หอ	-เข็ด-เอือน	- - - เฝว	--- <u>กวาด</u>
เทคนิค		กระทบเสียง						เสียงลงทรวง

สร้อย

----	ตรดล	- - ตร	มรดล	- ช - ม	- ร - ด	- - - ร	ตรมช
------	------	--------	------	---------	---------	---------	------

บทที่ 2

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ฟ - ช	- ล - ฟ	- ล - ช	- ฟ - ล	ชฟมร
คำขอ	----	-- ปว่า	-ผ้า-เสื้อ	-เนื้อ-หนัง	-หมั่น-ซัก	-หมั่น-สี	-หื้อ-มัน	สะอาด
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	----	--- ร	--- ล	--- ร	--- ล	--- ร	- ล - ร	ดรมช
คำขอ	----	-เสื้อ-ผ้า	-อัน-ใด	-พูด-ขาด	-หมั่น-เย็บ	-หมั่น- تاب	----	-หื้อ-ดี
เทคนิค								

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ด	- ร - ม	รดรม	- ช - ล
คำขอ	-อย่า-หื้อ	-มี-กลิ่น	--- <u>หมิ่น</u>	---สาบ	- จะ-ปา	-ลูก- <u>อับ</u>	----	-หมอง-ศรี
เทคนิค			ครั้นเสียง			เน้นเสียง		

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ล - ล	- ช - ม	รดรม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	- - ร - ม	ดรมช
คำขอ	-ผม-อยู่	-บน-หัว	--- <u>กิ</u>	---ดี	-หื้อ-ลูก	-หมั่น-สระ	---หมั่น	--- <u>ส่วย</u>
เทคนิค			ครั้นเสียง					เสียงลงทรวง

ส่งร้อง

----	ดรดล	-- ดร	มรดล	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	ดรมช
------	------	-------	------	---------	---------	-------	------

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ฟ	- ช - ล	- ฟ - ช	- ล - ฟ	- ล - ช	- ฟ - ล	ชฟมร
คำขอ	----	-แต่ง-ตัว	-ก็-อย่า	-หื้อ- <u>เกิน</u>	-เป็น-เงิน	-เป็น-ทอง	-ลูก-อย่า	-ไป-อ่วย
เทคนิค				ซ้อนเสียง				

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	----	--- ร	--- ล	--- ร	--- ล	--- ร	- ล - ร	ดรมช
คำขอ	----	-ยาม-เมื่อ	-เจ็บ-ไข้	-ได้-ป่วย	-หอม-ไว้	-ซื้อ-หยุก	----	-ซื้อ-ยา
เทคนิค								

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ล	- ช - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ด	- ร - ม	รดรม	- ช - ล
คำขอ	-อย่า-นั่ง	-อยู่-แต่	--- <u>ใน</u>	--- บ้าน	-หื้อ-ลูก	-หมั่น-อิ	----	-หมั่น-หา
เทคนิค			ซ้อนเสียง					

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ล - ล	- ช - ม	รดรม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	- - ร - ม	ดรมช
คำขอ	-หื้อ-หมั่น	-กำ- <u>ขาย</u>	----	-ไป- <u>มา</u>	-อย่า- <u>มั่ว</u>	-แต่-เพลิน	- - - เล่น	- - - แอ้ว
เทคนิค		กระทบเสียง		ซ้อนเสียง	กระทบเสียง			

ทำนองซออี๋ พบเทคนิคการขับซอทั้งหมด 5 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการซ่อนเสียง พบ 4 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 3 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 3

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 4

2. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 8

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 3

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 3

3. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 4 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 5

4. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 6

บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

บทที่ 2 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

5. เทคนิคการเน้นเสียง

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 6

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองซออี๋ พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง

2. เทคนิคการกระทบเสียง

3. เทคนิคการซ่อนเสียง

4. เทคนิคเสียงลงทรวง

5. เทคนิคการเน้นเสียง

6. เทคนิคการโปรยเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับซอ

ร่วมด้วย

4. โหม่งเพลงบันไดฝ่าย

----	--- ด	--- ร	ฟลซฟ	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ	----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ
- ล - ซ	- ฟ - ร	- ซ - ฟ	- ร - ด	-- รด	- ล - ด	--- ร	- ฟ - ล
--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด				

ชาย	ก่อแรกตันยังเมื่อหนที	ปาแม่ฮี่สิดาคัวไปไฮ
	ดาถงดาไต้เอาห่อหนึ่งไก่อหนึ่งหม	สุขหมากสุขปุดาคัวไปไฮ
หญิง	ไปปีไปไปปีไป	บ่หักหัวใจผัวแบ่งอายุปี
	วันนี้จะตั้งใจเอาวันนี้จะตั้งใจเอา	ปาพ่อจายเลาจะไปพันไฮ
ชาย	มาถึงไฮถึงดอยมาถึงไฮถึงดอย	ป้อฮี่มายยังสักกำก่อน
	มันอดมันอ่อนเมื่อตำวันขวย	สมศักดิ์พ่อจายข้าจะยังพักก่อน
หญิง	ยามเมื่อตำวันขวยยามเมื่อตำวันขวย	ปาคำจายเข้าดงเข้าป่า
	ตัวน้องหล้าจะตั้งใจเอา	ปาป้อจายเลาจะเดินทางเข้าป่า
	กั่วละอ่อนจะให้ตั้งหลัง	อีน้องดวงจันทร์เข้าดงเข้าป่า
ชาย	ยามเมื่อตำวันขวยยามเมื่อตำวันขวย	สมศักดิ์พ่อจายจะฝนพราเหี้ยก่อน
	พราด้ามหล่อนหื้อพ่อเมียพัน	พราบังตั้งสันจะหื้อพ่อเมียไปเช่น
	ฝนจะใดก็บ่คมฝนจะใดก็บ่คม	พราตั้งบนเป็นขี้เมียงคอกหรือ
	ตะแป้จะบอกพ้อมี	คร้านล้าคร้านเหลือบเอาพราไปเช่น

ตอนหักร้างทางป่า

หญิง	ก้อยฝนหื้อมันคมคมก้อยฝนหื้อมันคมคม	พอร้างคิงกลมพันไฮเหี้ยก่อน
	ก้อยพันไม้ดูไม้แดงก้อยพันไม้ดูไม้แดง	พันแสงแสงไขว้ขวางขวิดไขว้
	อันนี้หน่อไม้ไร่อันนี้หน่อไม้ชา	ไม้ขาวหลามไม้เปาไม้ดู
	ผ่อหื้อถี้เหี้ยก่อนเตือะผัวแบ่ง	กันตำวันแลงจะกลับบ้านตวยปี
ชาย	ยามเมื่อตำวันขวยยามเมื่อตำวันขวย	สมศักดิ์ป้อจายจะพันไฮเหี้ยก่อน
	บ่หยุดบ่หย่อนกับตัวเมียนาง	บ่จ่มบ่ครางเป็นชานาชาไฮ
	จะพันไม้ไร่ไม้บงจะพันไม้ไร่ไม้บง	พันลงถม ไขว้ขวางขวิดไขว้
	จะเอาใจใส่พันไฮใส่สวน	สมศักดิ์ล้าตวนช่วยกันพันไฮ
	พันไม้ดูไม้แดงพันไม้ดูไม้แดง	ข้าจะพันแสงแสงเอาต่อตำตำ
หญิง	ก้อยพันป่าหญ้าแมงวายก้อยพันป่าหญ้าแมงวาย	หญ้านันตายฮักไปฮักงาว
	ปีเป็นบาวมาได้เมียนาง	ปากันเยี่ยะกานตีอันวันคำ
ชาย	ยามเมื่อตำวันตอนยามเมื่อตำวันตอน	เอาหลามบอนนั้นออกมาแตก
	ย่าหมาแปบหื้อแม่มึงกิน	น้ำพริกใส่ขิงหื้อลูกสาวกินก่อน
	ถลกหัวจ๋อนหื้อป้อเมียเคา	ลาบนกเขาลูกจายจะแตก
หญิง	ไต้ยังกินข้าวน้ำข้าวตอนไต้ยังกินข้าวน้ำข้าวตอน	ก้อยเอาหลามบอนนั้นออกมาแตก
	ย่าหมาแปบหื้อตัวจายนั่ง	แกงบอนแกงหนังกูสาวกินก่อน
	ถลกหัวจ๋อนหื้อป้อเมียเคา	ลาบนกเขาลูกจายกินก่อน

ชาย

กินข้าวก็อิ่มหนาสำราญกินข้าวก็อิ่มหนาสำราญ หื้อเมียปี๋หนานบันอมเมี่ยงใหญ่ใหญ่
แปงอมเมี่ยงใหญ่ใหญ่ปั้นเบ้ารีหลวงหลวง หื้อมันเป้งชาวสวนหื้อมันเป้งชาวไร่

หญิง

เมื่อยังกินข้าวน้ำข้าวตอนเมื่อยังกินข้าวน้ำข้าวตอน
หัวใจเจ้ามอนอมเมี่ยงใหญ่ใหญ่ ก้อยจัดก้อยไล่หื้อเป็นขบวน
สมศักดิ์ลำดวนเฮามาพันไ้

ตอนเผาไ้

ชาย

ยามเมื่อตำวันแลงยามเมื่อตำวันแลง ชวนแม่อี่แบ่งกลับบ้านเหี้ยก่อน
กลัวละอ่อนมันจะให้กินนม เอาไปฝากย่ามยำนั้นกับพ่อ
ฝันไ้มาได้หลายวันฝันไ้มาได้หลายวัน จะกลับหลังหันแล้วไปเผาไ้
มาถึงไ้ถึงดอย มาถึงไ้ถึงดอย ป้ออี่มอยจะเผาไ้เหี้ยก่อน
เผาไปตั้งหัวลมเผาไปตั้งหัวลม ระวังแม่อี่กลมไฟจะไหม้ข้าไ้
ไฟไหม้ข้าไ้ข้าหันมาหลายราย นายเหยนายวิ่งออกจากไ้
พ่อหนูพ่อไหนมันปายเป็นปายตาย ศักดิ์ป้อจายเผาไ้เหี้ยก่อน
เผาสำเร็จเสร็จดีเผาสำเร็จเสร็จดี เมื่อหัวทีจะฮิบไ้เหี้ยก่อน

หญิง

ก้อยฮิบแล้วยังก้อยฮ้อยก้อยฮิบแล้วยังก้อยฮ้อย หัวใจเจ้ามอนจะฮิบไ้เหี้ยก่อน
ก้อยฮิบหื้อมันเป็นกอง เอาไปย่องเป็นกองใหญ่ใหญ่
จักบอกป้อ้ายหื้อตั้งใจมา ปาป้ออี่ตามาฮิบไ้เหี้ยก่อน

ตอนหว่านฝ้าย

ชาย

ฮิบไ้สำเร็จเสร็จดีฮิบไ้สำเร็จเสร็จดี ฝนตกหัวปีเอาฝ้ายมาหว่าน
อันฝ้ายเมืองน่านหว่านไว้ลับแล ฝ้ายแก่นแปหว่านไว้ตีนจอมปลวก
ฝ้ายเมืองสวดเจือมันดอกงาม ฝ้ายแดงฝ้ายดำมาจากญี่ปุ่น
นี้ฝ้ายตุ่นหว่านขึ้นบนดอย หม่าบวมหม่านอยปลูกเตาไฟห่าง

หญิง

ก้อยหว่านไปตั้งบนดอยก้อยหว่านไปตั้งบนดอย
เจือหม่าบวมหม่านอยปลูกเตาไฟห่าง ฝ้ายเมืองน่านหว่านไว้ลับแล
ฝ้ายแก่นแปหว่านตีนจอมปลวก ฝ้ายเมืองสวดเจือมันดอกงาม
ฝ้ายแดงฝ้ายดำมาจากเมืองญี่ปุ่น อันนี้ฝ้ายตุ่นหว่านไว้แหลมกำ
ฝนตกฮ้าฝ้ายเฮาจะออก

บทลง

ชาย เสร็จเหมือนแล้วปั่นฝ้ายถอยใหม่ปีจะเอาไปขายกาดหมั้วเมื่อเจ้า

ดนตรีขึ้น

----	--- ด	--- ร	พลซฟ	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
------	-------	-------	------	-------	------	---------	---------

บทที่ 1

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ	----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ
คำขอ	----	--- <u>มา</u>	-ถึง-ไ้	-ถึง-ดอย	----	--- <u>มา</u>	ถึงไ้	ถึงดอย
เทคนิค		ซ้อนเสียง				ซ้อนเสียง		

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- ล - ซ	- ฟ - ร	- ซ - ฟ	- ร - ด	-- รด	- ล - ด	--- ร	- ฟ - ล
คำขอ	--- <u>ป้อ</u>	-อี-มอย	-ยัง-ลัก	- <u>กำ</u> -ก่อน	- มั่นอด	-มัน-อ่อน	-เมื่อ-ตา	-วัน-ขวย
เทคนิค	เสียงลงทรวง			กระทบเสียง				

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
คำขอ	-สม-ศักดิ์	-ป้อ-จาย	-ข้าจะยัง	- <u>พัก</u> -ก่อน
เทคนิค				ครั้นเสียง

ดนตรีรับ

----	--- ด	--- ร	พลซฟ	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
------	-------	-------	------	-------	------	---------	---------

บทที่ 2

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ	----	- ล - ด	-- รด	- ล - ซ
คำขอ	----	--- <u>ยาม</u>	- -เมื่อตา	-วัน- <u>ขวย</u>	----	--- <u>ยาม</u>	- -เมื่อตา	-วัน- <u>ขวย</u>
เทคนิค		เห็นเสียง		เห็นเสียง		ครั้นเสียง		กระทบเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- ล - ซ	- ฟ - ร	- ซ - ฟ	- ร - ด	-- รด	- ล - ด	--- ร	- ฟ - ล
คำขอ	-จะ- <u>ป่า</u>	-คำ-จาย	-เข้า- <u>ดง</u>	-เข้า-ป่า	--- ตัว	-น้อง- <u>หล้า</u>	-จะ-ตั้ง	-ใจ-เอา
เทคนิค	ซ้อนเสียง		ครั้นเสียง			เสียงลงทรวง		

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
คำขอ	-ป่า-ป้อ	- <u>จาย</u> -เรา	-จะ-เดิน	-เข้า- <u>ป่า</u>
เทคนิค		ซ้อนเสียง		เสียงลงทรวง

ดนตรีรับ

----	--- ด	--- ร	พลซฟ	--- ซ	ลซฟร	- ซ - ฟ	- ร - ด
------	-------	-------	------	-------	------	---------	---------

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช
คำขอ	-----	--- <u>ยาม</u>	- -เมื่อตา	-วัน-ขวาย	-----	--- <u>ยาม</u>	- -เมื่อตา	-วัน-ขวาย
เทคนิค		เห็นเสียง		เห็นเสียง		เห็นเสียง		กระทบเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- ล - ช	- ฟ - ร	- ช - ฟ	- ร - ด	- - รด	- ล - ด	- - - ร	- ฟ - ล
คำขอ	-สม-ศักดิ์	-ป้อ-จาย	-จะฝน <u>พริ้ว</u>	-เหี้ย-ก้อน	- - -พริ้ว	-ด้าม-หล่อน	-หื้อ-ป้อ	-เมี้ย-พิน
เทคนิค			กระทบเสียง					

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	- - - ช	ลชฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
คำขอ	-พริ้ว-บั้ง	-ตาง-สัน	-หื้อป้อเมี้ย	-ไป- <u>เข็น</u>
เทคนิค				เสียงลงทรวง

ดนตรีรับ

-----	--- ด	--- ร	ฟลชฟ	- - - ช	ลชฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
-------	-------	-------	------	---------	------	---------	---------

บทที่ 4

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช
คำขอ	-----	--- ฟน	-จะ-ไค	-ก๊ีบคม	-----	--- <u>ฝน</u>	- - จะไค	-ก๊ีบ <u>คม</u>
เทคนิค						กระทบเสียง		กระทบเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- ล - ช	- ฟ - ร	- ช - ฟ	- ร - ด	- - รด	- ล - ด	- - - ร	- ฟ - ล
คำขอ	- - - พริ้ว	-ตำ-บม	-เป็นซี่เมี่ยง	-คอก-ลอก	- - ตะ <u>แป้</u>	-จะ-บอ	- - -	-ป้อ-เมี้ย
เทคนิค					เน้นเสียง			

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	- - - ช	ลชฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
คำขอ	-คร้าน-ล้า	- <u>คร้าน</u> -เหลือ	-บ่เอาพริ้ว	-ไป-เข็น
เทคนิค		เน้นเสียง		

ดนตรีรับ

-----	--- ด	--- ร	ฟลชฟ	- - - ช	ลชฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
-------	-------	-------	------	---------	------	---------	---------

บทที่ 5

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช
คำขอ	-----	-ก้อย- <u>ฝน</u>	-หื้อ- <u>มัน</u>	-คม-คม	-----	-ก้อย- <u>ฝน</u>	- - <u>หื้อมัน</u>	-คม-คม
เทคนิค		กระทบเสียง				ซ้อนเสียง	ลากเสียง	

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- ล - ช	- ฟ - ร	- ช - ฟ	- ร - ด
คำขอ	-ป้อ- <u>ร่าง</u>	-คิง-กลม	-พัน- <u>ไฮ</u>	- <u>เหี้ย</u> -ก่อน
เทคนิค				ครั้นเสียง

ดนตรีรับ

-----	--- ด	--- ร	พลซฟ	--- ช	ลซฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
-------	-------	-------	------	-------	------	---------	---------

บทที่ 6

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช	-----	- ล - ด	- - รด	- ล - ช
คำขอ	-----	-ก้อย- <u>พิน</u>	- - <u>ไม้ดู</u>	- <u>ไม้แดง</u>	-----	-ก้อย- <u>พิน</u>	- - <u>ไม้ดู</u>	- <u>ไม้แดง</u>
เทคนิค		เน้นเสียง		กระทบเสียง		ลากเสียง		เหินเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	--- ช	ลซฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
คำขอ	--- พิน	- <u>แสง-แสง</u>	-ไขว้- <u>ขว้าง</u>	- <u>ขวิด</u> - <u>ไขว้</u>
เทคนิค		ซ้อนเสียง		

ดนตรีรับ

-----	--- ด	--- ร	พลซฟ	--- ช	ลซฟร	- ช - ฟ	- ร - ด
-------	-------	-------	------	-------	------	---------	---------

ทำนองซอพื้นฝ่าย พบเทคนิคการขับซอทั้งหมด 7 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 6 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 1

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 2

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 6 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

2. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 4 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัด 2 ห้องที่ 1

บทที่ 2 บรรทัด 2 ห้องที่ 6

บทที่ 2 บรรทัด 3 ห้องที่ 4

บทที่ 3 บรรทัด 3 ห้องที่ 4

3. เทคนิคกระทบเสียง พบ 7 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัด 2 ห้องที่ 4
- บทที่ 2 บรรทัด 1 ห้องที่ 8
- บทที่ 3 บรรทัด 1 ห้องที่ 8
- บทที่ 4 บรรทัด 1 ห้องที่ 6
- บทที่ 4 บรรทัด 1 ห้องที่ 8
- บทที่ 5 บรรทัด 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 6 บรรทัด 1 ห้องที่ 4

4. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 4 ครั้ง พบที่

- บทที่ 1 บรรทัด 3 ห้องที่ 4
- บทที่ 2 บรรทัด 1 ห้องที่ 6
- บทที่ 2 บรรทัด 2 ห้องที่ 3
- บทที่ 5 บรรทัด 2 ห้องที่ 4

5. เทคนิคการเน้นเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

- บทที่ 4 บรรทัด 2 ห้องที่ 5
- บทที่ 4 บรรทัด 3 ห้องที่ 2
- บทที่ 6 บรรทัด 1 ห้องที่ 2

6. เทคนิคการลากเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

- บทที่ 5 บรรทัด 1 ห้องที่ 7
- บทที่ 6 บรรทัด 1 ห้องที่ 6

7. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 5 ครั้ง พบที่

- บทที่ 2 บรรทัด 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 3 บรรทัด 1 ห้องที่ 2
- บทที่ 3 บรรทัด 1 ห้องที่ 4
- บทที่ 3 บรรทัด 1 ห้องที่ 6
- บทที่ 6 บรรทัด 1 ห้องที่ 8

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองบันไดฝ่าย พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 7 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเห็นเสียง
6. เทคนิคการโปรยเสียง
7. เทคนิคการเน้นเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับขอร่วมด้วย

5. ทำนองขอล่องน่าน (ขอพระลอ)

ขอพระลอเดินดงเป็นบทขับที่ท้าวสุนทรพจนกิจแต่งขึ้น เป็นบทขมปาทีไม่ยาวนาน เนื้อความกล่าวถึงตอนที่นางรินนางโรยพี่เลี้ยงของพระเพื่อนพระแพงเข้าป่าไปหาปู่เจ้าสมิงพรายเพื่อขอให้ทำเสน่ห์ให้พระลอหลงใหลในพระเพื่อนพระแพงและเสด็จสู่เมืองสรอง บทขับนี้ใช้ทำนองขอล่องน่านในตอนหลังก็มีผู้เรียกว่า “ขอพระลอ” และ “ขอพระลอล่องน่าน” อีกด้วย (อุทุม รุ่งเรืองศรี. 2546: 565)

ชมชชช	ชลชชช	ลชดัล	ชดรม	-ม-ม	รดรม	ชลชชม	รดรม
-ม-ม	รดรม	ชลชชม	รดรม	รดรม	รชชรม	รดรม	-ช-ล
--ดช	ลชชชช	--รม	ชลชชม	--รม	ชลชชด	---ด	--ชล
---ด	--ลด	--รม	รดลด	-ด-ด	-ชลด	--รม	รดลด

ส่งร้อง

ชดัลช	-มรช	-ช-ช	-มรด
-------	------	------	------

(1)	<p>สองปีเลี้ยงแมงมสวย
เดินต่ำเดินตางปดกสะล้ง
หมอแก้ค้ำปาสองเฉลียว
เหลียวผ่อเหนือวันตออกใต้
ผ่อภูเขเป็นเงาเมฆฟ้า</p>	<p>นางรินนางโรยสองกู่สร้าง (ดนตรีรับ)
ลงจากจ้างต่องเดินเตียว
สามเดินเตียวเข้าดงป่าไม้ (ดนตรีรับ)
หันเป็นตังเป็นนา
ใจมัวมีดกุ่มสัว</p>
(2)	<p>แลละลิวไปสุดเจินตำ
ลักเคียนสูงยางยุงไม้ไร่
เครือเขาหวนบันเกียวกุลม
มาหอมหวนจิ้นจวนใจไป
หอมบุปผาเบ่งบานสวยสร้าง</p>	<p>ผาดอยดงเข้าปงป่าไม้ (ดนตรีรับ)
เปาตูแะตังขยอมมย
พระพายพรมบัตตมดอกไม้ (ดนตรีรับ)
ยามเมื่อต่องเดินตาง
สองนางจิ้นแต่เนื้อ</p>
(3)	<p>มวลดอกไม้เบ่งบานผายเผย
จำปาจำปีมีหั้นทั่วด้าว
ดอกสาระปีเข็มขาวเข็มแดง
ผ่อไปไกลกิ่งไปไหวห้อย
นกนางนวลบินหวนฮ่อนไถล</p>	<p>พระพายเจยบัตตมเกียวกุล (ดนตรีรับ)
ขาวเหมือนมุกดาตาสเป็นแสง
มอกตำวันแสงมล้ำบัตตอ (ดนตรีรับ)
นกบินลอยล่องไป
กู้กับแขวงแขวป้อเฮย</p>

- (4) จีบจอกนกแอ่นนอกเรียงแถว
 นกกระสาขาวาก้างด้าง
 นกเอี้ยงนกแลโผบินหลา
 นกก็จจะลิ่วบินปลิวล่อเล่น
 จี้อเสียงใส่ฟังไปแหวดแห้ว
- (5) จิ้นใจเงินล้าร้อนโรยสองศรี
 กว้างทรายเลียงผาเตียวมาสอดต้น
 ผุ่งปลาใหญ่น้อยซำมีหลากหลาย
 มีอยู่หลายสีส้มออนสีแจ้
 ดอกบานสลอนเกสรกาบอ้า
- (6) หอมกลิ่นเก้าดอกเก็ดตะหวา
 ดอกจุ่มปีจีบ้านจ้อยน้อย
 ดอกพิกลุยี่สุนมณฑา
 ผุ่งภมรบินจรสอดเต้า
 ลมสวาทปัดไกวกึ่งก้าน
- (7) เอื้องจ้างนำติดกึ่งพฤษา
 สามปอยหลวงเป็นพวงจ้อย
 ตีนตักโตตีนเป็ดนางกล้าย
 เอื้องเผิ้งเอื้องคำสีเหลืองเข้าหมั่น
 ฟ้ามุ่ยนั้นบานอยู่พัลลั
- (8) เปาตูจั่วตุ้มตัวหูกว้าง
 หมากอกหมาเกว้นหมากวิดหมากล้วย
 เกี้ยะก่อฝางบงซางไบหนา
 สักเคียนสูงยางยงหมากห้า
 สักเสี้ยวตันแะป้าวส้าน
- (9) นกยูงฮ้องก้องป่าดงต้น
 นกกะถั่วฮ้องดังจันจัน
 นกเอี้ยงคำนั้นจ้างเจียรจา
 นกเข้าหมั่นนกอินนกเปล้า
 นกเขาขันคูกอยู่ใกล้
- (10) ผุ่งแฮดจ้างเข้าป่าไผ่หนาม
 เสือโคร่งเปิบปาใจสะหลั่ง
 ปันจากนั้นเป็นชลาสินธุ์
 หันคนมาแปลงตาเหลือกแหล์
 หมอแก้คำวี่จ้างออกหน้า
- บินตามแนวเต็มดงปากว้าง
 ฮ่อนลงน้ำกินปูกินปลา
 คลี่หากปีกกาแผ่วโลดเต้น
 ทางเขนสวยงามนักแก
 เป็นนกมะแห่เสียงดี
 ผ่านดงรีใจดีเงินล้า
 ละองละมั่งมากนักเรียงราย
 ดอกบัวเป็นสายบัวผันผืนแก้ง
 มีตึงบัวแดงขาบงา
 เฝิงภุมราบินต่อมเนอ
 สะบันงาจุ่มป่าดอกสร้อย
 หอมจิ้นจ้อยดอกกฤษณา
 ก่าสะลองและดอกเค็ดเก้า
 เจยรสดอกดวงบาน
 เหมือนนงนาถฟ่อนนา
 ผ่อเปิงตำเปิงใจบ้น้อย
 เอื้องนกกน้อยเอื้องแซะเอื้องสาย
 เอื้องคำควายเอื้องเงินเอื้องมื่น
 ขึ้นตามป่าดงรี
 สีแต้มป่าฟ้าเปล่ง
 แหนเหียงหางฮักไฮหลายห้วย
 เรียงรายไปช่วยไม้พะจะฉาฉา
 ขึ้นตามพนาไม้หัดฮักฟ้า
 ต้องตันทังตังตัน
 ดั่งต้นสีเสียดช้อนา
 เสียงม่วนจันป้อเหยปู้ตัน
 ฟังคล้ายคนอุ้เป็นภาษา
 นกแลนากินเนื้อดข้าว
 บินล่าสอดดงไพร
 จวนใจจิ้นแต่นา
 เสียงโถมถามเล่นไปบ่ยัง
 สติบตั้งอกสันขวัญวิน
 ฝั้ววารินมีจระเข้
 หลัยหลัยสู่คงคา
 ปาเลาะฝั้วน้ำใหญ่

- (11) สามแล่นลีซึ่คซสาร เดินต่ำเดินตางสู่ผาสาทสร้อย
 จักเอียงขวัญนวลนางน้อยน้อย ห้อมมาสู่องค์หน่อไท
 เจ็บหนาวเมื่อยไข้หื้อสูญหายไป อยู่ดีสบายเป็นศรีเขตค้ำ
 เป็นสันไคพรายมนต์ปู่เจ้า หมอเฒ่าเล่าบอกนกคิ้ว
 ได้พรรณนาได้จาบอกให้ สองนางนาฏน้อยนา

บทที่ 6 ดนตรีนำ

- - - ช	- ม - ล	-ช - ด	- รมช	- - - ม	- - ดล	- - ชล	ชดรม
- ม - ม	ชดรม	ชมชล	ชดรม	- ม - ม	ชดรม	ชมชล	ชดรม

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	- - - ช	- ม - ล	- - ชด	- รมช	- - - ชม	- - ชล	- ม - ช	- - รม
คำขอ	- - - หอม	-กลิ่น-เก้า	-ดอก- <u>เก็ด</u>	-ตะ- <u>หาวา</u>	- - - สะ	-บัน-งา	-จุ่ม-ปา	-ดอก-สร้อย
เทคนิค			กระทบเสียง	เหินเสียง				

บรรทัดที่ 2

- - - -	รดรม	รมชล	ชดรม
---------	------	------	------

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	- - - ม	- ช - ล	- ช - ม	รดรม	- - - ร	ดลคม	- - รด	- รมช
คำขอ	- - ดอก	-จุ่ม- <u>ปี่</u>	-จี- <u>บาน</u>	-จ้อ-น้อย	- - - หอม	- <u>จิ้น-จ้อย</u>	-ดอก-กฤษ	-สะ-หนา
เทคนิค						ซ้อนเสียง		

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- - - ม	ชล	ชด	รม	- - ชม	- - ชล	- ม - ช	- - รม
คำขอ	- - - ดอก	-พิ-กุล	-ยี่- <u>ส่น</u>	-มณ-ทา	- - - กำ	-สะ- <u>ลอง</u>	-และ-ดอก	-เค็ด-เก้า
เทคนิค						ซ้อนเสียง		

บรรทัดที่ 5

- - - -	รดรม	รมชล	ชดรม
---------	------	------	------

บรรทัดที่ 6

โน้ตเพลง	- - - ม	- - ชล	- - มช	- ร - ม	- - รม	ชมรด	- - - -	- - ชล
คำขอ	- - - ผู่	- - ภามร	-บิน-จร	-สอด-เต้า	- - - เจย	-รส- <u>ดอก</u>	- - - -	-ดวง-บาน
เทคนิค						เสียงลงทรวง		

บรรทัดที่ 7

โน้ตเพลง	- - - ม	ชม - ช	- - มช	- ลรม	- - รช	ชมรด	- - - ท	- ชลด
คำขอ	- - - ลม	---สวาท	-พัด-ไกว	-กิ้ง-ก้าน	---เหมือน	-นาง-นาถ	- - - <u>พื่อน</u>	- - - หนา
เทคนิค							ซ้อนเสียง	

บรรทัดที่ 8

- - - ด	- - ลด	ลดรม	รดลด	- - - ด	- - ลด	ลดรม	รดลด
---------	--------	------	------	---------	--------	------	------

บรรทัดที่ 9

ชลดช	- มรช	- - - -	- มรด
------	-------	---------	-------

บทที่ 9

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ซ	- ม - ล	-- ซด	- รมซ	--- ซม	-- ซล	- ม - ซ	-- รม
คำขอ	--- นก	-ยุง-ฮ้อง	-- ก้องป่า	- <u>ดง</u> - <u>ต้น</u>	--- เสียง	-ม่วน-จัน	-ป้อ- <u>เหย</u>	-ปู- <u>ต้น</u>
เทคนิค				เสียงลงทรวง			ซ้อนเสียง	

บรรทัดที่ 2

----	รตรม	รมซล	ซตรม
------	------	------	------

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	--- ม	- ซ - ล	- ซ - ม	รตรม	--- ร	ดลตม	-- รด	- รมซ
คำขอ	--- นก	-กระ-ถั่ว	-ฮ้อง-ดั่ง	-จัน-จัน	- - - พัง	-คล้าย-คน	-- อยู่เป็น	-- ภาษา
เทคนิค								

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--- ม	-- ซล	-- ซด	- ร - ม	-- ซม	-- ซล	- ม - ซ	-- รม
คำขอ	--- นก	-เอี้ยง-คำ	-จ้าง- <u>เจีย</u>	-ระ-จา	--- นก	-- แลนา	-ก็-นั้น	-เดียด- <u>ขาว</u>
เทคนิค			เห็นเสียง					เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 5

----	รตรม	รมซล	ซตรม
------	------	------	------

บรรทัดที่ 6

โน้ตเพลง	--- ม	-- ซล	-- มซ	- ร - ม	-- รม	ซมรด	----	-- ซล
คำขอ	--- นก	-เข้า-หมื่น	-นก-อื่น	-นก-เปลา	--- บิน	-ล่า-สอด	----	-พง-ไพร
เทคนิค								

บรรทัดที่ 7

โน้ตเพลง	--- ม	ซม - ซ	-- มซ	- ลรม	-- รซ	ซมรด	--- ท	- ซลด
คำขอ	--- นก	-เขา-ขัน	-- คูกู	-อยู่-ใกล้	--- จวน	-ใจ- <u>จัน</u>	--- <u>แต่</u>	--- นา
เทคนิค						ซ้อนเสียง	ครั้นเสียง	

บรรทัดที่ 8

--- ด	-- ลด	ลตรม	รดลต	--- ด	-- ลด	ลตรม	รดลต
-------	-------	------	------	-------	-------	------	------

บรรทัดที่ 9

ซลตซ	- มรซ	----	- มรด
------	-------	------	-------

บทที่ 10

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ซ	- ม - ล	-- ซด	- รมซ	--- ซม	-- ซล	- ม - ซ	-- รม
คำขอ	--- ผู	-แอต-จ้าง	-- เข้าป่า	-ไผ่-นาม	--- เสียง	-โถม-ถาม	-เล่น-ไป	-ป๋-ยัง
เทคนิค				ครั้นเสียง		เน้นเสียง		

บรรทัดที่ 2

----	รตรม	รมซล	ซตรม
------	------	------	------

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	---ม	-ช-ล	-ช-ม	รตรม	---ร	ดลตม	--รด	-รมช
คำขอ	---เสื่อ	-โคร่ง-เป็บ	-ป่า-ใจ	-สะ-หลัง	--สติ	-ป-ตั้ง	--อกสั้น	-ขวัญ-วิน
เทคนิค								

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	---ม	--ชล	--ชด	-ร-ม	--ชม	--ชล	-ม-ช	--รม
คำขอ	---ป็น	-จาก-นั้น	-เป็น-ชะ	-ลา-สินธุ์	---ฝ้ง	--วาริน	-มี-จอ	-ระ-เข้
เทคนิค							ซ้อนเสียง	

บรรทัดที่ 5

----	รตรม	รมชล	ชตรม
------	------	------	------

บรรทัดที่ 6

โน้ตเพลง	---ม	--ชล	--มช	-ร-ม	--รม	ชมรด	----	--ชล
คำขอ	---ห็น	--คนมา	-แปลง-ตา	เหลือกแท้	---หลั่ย	-หลั่ยสู่	----	-คง-คา
เทคนิค								

บรรทัดที่ 7

โน้ตเพลง	---ม	ชม-ช	--มช	-ลรม	--รช	ชมรด	---ท	-ชลด
คำขอ	---หมอ	-แก่-คั่ว	--ชีจ้าง	-ออก-หน้า	---ปา	-เลาะ-ฝ้ง	---น้ำ	--ใหญ่
เทคนิค				ครั้นเสียง				

บรรทัดที่ 8

---ด	--ลด	ลดร	รดลด	---ด	--ลด	ลดร	รดลด
------	------	-----	------	------	------	-----	------

บรรทัดที่ 9

ชลดช	-มรช	----	-มรด
------	------	------	------

ทำนองขอพระลอ พบเทคนิคการขับข่ทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 6 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 3

2. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 6 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 9 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 3

3. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 6 ครั้ง พบที่

บทที่ 6 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 6

บทที่ 6 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 6

บทที่ 6 บรรทัดที่ 7 ห้องที่ 7

บทที่ 9 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

บทที่ 9 บรรทัดที่ 7 ห้องที่ 6

บทที่ 10 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7

4. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 6 บรรทัดที่ 6 ห้องที่ 6

บทที่ 9 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 9 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

5. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 9 บรรทัดที่ 7 ห้องที่ 7

บทที่ 10 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 10 บรรทัดที่ 7 ห้องที่ 4

6. เทคนิคการเน้นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 10 บรรทัดที่ 7 ห้องที่ 4

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองซอพระลอ พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเหินเสียง
6. เทคนิคการเน้นเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับซอ
รวมด้วย

6. ทำนองซอลับแลง

- - - -	- มฟช	- ดทช	- ฟมด	- - มฟ	ชดทช	- รัดช	- ฟมฟ
- - มฟ	ชดทช	- ดทช	ทชฟม	- - มด	- - มฟ	- ม - ด	- มฟช
- - - -	ทชฟม	ฟดมฟ	ชมฟช	- ม - ฟ	- ด - ช	- รดช	- ฟมด
- ช - ท	- ด - ฟ	- ช - ท	- ดทช	- ด- ฟ	- ด - ร	- ฟ - ช	- ท - ด

ขอเรื่องเกี้ยวสาว**ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน**

(1) ก้าวโก่งก้อมเหมือนตั้งคันศร

รูปร่างหน้าตาจะไปพราพร้อม

คนงามอื่น้องกินหยิ่งตานหยิ่ง

ปัดไซจ้องไปเป็นกู้อ่อน

แม่ขนตาองป้ององ

แก้มกลมอ้อมล้อมเหมือนไข่มวงมัน

ผ่อคูผิวพรรณสีชมพูอ่องต่อง

- (2) งามเลิศล้ำแก้มาเควน
เป็นผักจะเด็ดเป็นเห็ดจะไ้
ผ่อหังกะแควผ่อแวกะกลม
กินยังตานหยังคนงามอื่น้อง
- (3) มาหันกำเดียวกะเดียวไข้อัก
ไข่อ้นครวญั่งซิดติดไกล
จะเอาไวไหววันศีลวันธรรม
จะร่วมสาบานโดยกันกะได้
- (4) อีหล้าอื่น้องเป็นลูกหลานไผ
สมเพราะสมเปิงจะเป็นลูกป้อเลี้ยง
ถ้าปี้ได้น้องจะย่องมัดจำ
ถ้าแม่้นกำเวรมันหนีกันบ่ป็น
- (5) บ่จุหลายเพียนแม่เสียนนกเขา
ถ้าได้เป็นเมียของตัวปี้จัน
กล้วยตีบกุบจุหลายไผ
จะขอแต่งงานกับน้องแล้งนี้
- เสียดายมีเวรจะสะเดนเข้าไกล
กันเป็นดอกไม้จะเด็ดมาดม
มาผ่อทรวดทรงเหมือนพรมแต่งตั้ง
- ตายใจไขกาบสวัสเหมือนแมวกาบหนู
กันน้องเป็นสวจะโตเป็นดอกไม้
ทำบุญร่วมชาติตักบาตรร่วมกัน
จะขออีกจนตายบ่ลาตายง่ายซ้ำ
เนื้อเลี้ยงมหนังไสทองใบแผ่นเกลี้ยง
ใจปี้บ่เลี้ยงขอถามสักกำ
จะซื้อทองคำมากะล่องสอง
- จุแล้วบ่เอากลัวอายูสั้น
บ่หื้อตุ้มมากันอะยังอันใด
กล้วยตีบขี้ไคลอยู่ไหนมีหัน

บทที่ 1

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	----	- มฟช	- ดทช	- ฟมด	- - มฟ	ชดทช	- รัดช	- ฟมฟ
คำขอ	-- - กี้	-โก้ง- <u>ก้อม</u>	-เหมือน-ตั้ง	- <u>คั้น</u> -สร	-แม่-ชน	-ตา- <u>งอน</u>	-- - <u>ป้อง</u>	-- -งอง
เทคนิค		เน้นเสียง		กระทบเสียง		กระทบเสียง	ครั้นเสียง	

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-- - มฟ	ชดทช	- ดทช	ทชฟม	- - มด	- - มฟ	- ม - ด	- มฟช
คำขอ	-- - รูปร่าง	-หน้า-ตา	-งาม-ไป	- <u>พริ้ว</u> -พร้อม	-แก้ม-กลม	-อ้อม- <u>ล้อม</u>	เหมือนไข	- <u>แมง</u> -มัน
เทคนิค				ครั้นเสียง		กระทบเสียง		เน้นเสียง

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	----	ทชฟม	ฟดมฟ	ชมฟช	- ม - ฟ	- ด - ช	- รดช	- ฟมด
คำขอ	----	----	----	----	-คน-งาม	-อี-น้อง	-กิน-หยัง	- <u>ตาน</u> -หยัง
เทคนิค								ครั้นเสียง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ช - ท	- ด - ฟ	- ช - ท	- ดทช	- ด - ฟ	- ด - ร	- ฟ - ช	- ท - ด
คำขอ	-ผ่อ-ดู	-ผิว-พรรณ	- <u>สีชมพู</u>	-อ่อง-ต่อง	-ปี้-ดี	-ไข- <u>จ้อง</u>	-ไป- <u>เป็น</u>	-กุ- <u>ซ้อน</u>
เทคนิค			ครั้นเสียง			กระทบเสียง	ซ้อนเสียง	

บทที่ 2

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	----	- มฟช	- ดทช	- ฟมด	- - มฟ	ชดทช	- รัดช	- ฟมฟ
คำขอ	-- -งาม	-เลิศ- <u>ล้ำ</u>	-แก้ม- <u>จ้ำ</u>	- <u>หม่า</u> -เกวน	-เสีย-ตาย	-มี-เวร	-จะสะ <u>เด</u> น	-เข้า-ไกล้
เทคนิค		เห็นเสียง		ครั้นเสียง			เน้นเสียง	

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- - มฟ	ชดทช	- ดทช	ทชฟม	- - มด	- - มฟ	- ม - ด	- มฟช
คำขอ	- - เป็นผัก	-จะ- <u>เด็ด</u>	-เป็น-เห็ด	-จะ- <u>ใช้</u>	- - กันเป็น	-ดอก-ไม้	-จะ-เด็ด	- <u>มา-ดม</u>
เทคนิค		ซ้อนเสียง		โปรยเสียง				เห็นเสียง, เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	----	ทชฟม	ฟดมฟ	ชมฟช	- ม - ฟ	- ด - ช	- รดช	- ฟมด
คำขอ	----	----	----	----	-ผ่อ-หึ่ง	-กะ-แคว	-ผ่อ-แหว	- <u>กะ-กลม</u>
เทคนิค								ครั้นเสียง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ช - ท	- ด - ฟ	- ช - ท	- ดทช	- ด - ฟ	- ด - ร	- ฟ - ช	- ท - ด
คำขอ	-มา-ผ่อ	ทรวดทรวง	-เหมือน- พรหม	-แต่ง-ตั้ง	-กิน-หยัง	-ตาน-หยัง	-คน-งาม	- <u>อื้อ-น้อง</u>
เทคนิค								

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	----	- มฟช	- ดทช	- ฟมด	- - มฟ	ชดทช	- รัดช	- ฟมฟ
คำขอ	-มา-หัน	-กำ-เดี้ยว	-กะ-เคี้ยว	- <u>ไช-อึก</u>	-ตายไขกับ	-ส-วัส	-เหมือน-แมว	-คาบ-หนู
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	- - มฟ	ชดทช	- รัดช	- ฟมฟ
คำขอ	- <u>ไช-ชน</u>	- <u>กรัว-จู้</u>	- <u>นั่ง-ขีด</u>	- <u>ติด-ไกล้</u>
เทคนิค		กระทบเสียง	กระทบเสียง	

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	- - มฟ	ชดทช	- ดทช	ทชฟม	- - มด	- - มฟ	- ม - ด	- มฟช
คำขอ	- <u>กัน-น้อง</u>	- <u>เป็น-สว</u> ย	-จะโดยเป็น	- <u>ดอก-ไม้</u>	- - จะเอา	- - ไว้ให้	-วัน-ศีล	- <u>วัน-ธรรม</u>
เทคนิค	ซ้อนเสียง	ซ้อนเสียง		กระทบเสียง				กระทบเสียง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	----	ทชฟม	ฟดมฟ	ชมฟช	- ม - ฟ	- ด - ช	- รดช	- ฟมด
คำขอ	----	----	----	----	- <u>ทำ-บุญ</u>	- <u>ร่วม-ชาติ</u>	- <u>ตก-บาตร</u>	- <u>ร่วม-กัน</u>
เทคนิค						ซ้อนเสียง	กระทบเสียง	

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	- ช - ท	- ด - ฟ	- ช - ท	- ดทช	- ด - ฟ	- ด - ร	- ฟ - ช	- ท - ด
คำขอ	-กล้วย-ตีบ	- <u>ชี-ไค</u>	-อุ-ไห	-มี-หัน	-จะ-ขอ	-แต่ง-งาน	-กับ-น้อง	- <u>แล้ง-นี้</u>
เทคนิค		ซ้อนเสียง				เห็นเสียง		ครั้นเสียง, เสียงลงทรวง

ทำนองซอลับแลง พบเทคนิคการขับขอมทั้งหมด 7 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการเน้นเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

2. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 14 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 6

บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 6

บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 3

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 4

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7

บทที่ 3 บรรทัดที่ 5 ห้องที่ 6

บทที่ 4 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

บทที่ 4 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 4

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

3. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 11 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

บทที่ 1 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

บทที่ 1 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 3

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 4

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 3 บรรทัดที่ 5 ห้องที่ 3

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 7

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 7

บทที่ 5 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 7

บทที่ 5 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

4. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 9 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 1

บทที่ 3 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 7

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 3

บทที่ 4 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 7

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 3

บทที่ 5 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 2

5. เทคนิคการเห็นเสียง พบ 8 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 3 บรรทัดที่ 5 ห้องที่ 2

บทที่ 4 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 4 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 6

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 6

6. เทคนิคการโปรยเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

7. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 7 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 3 บรรทัดที่ 5 ห้องที่ 8

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 4 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 4

บทที่ 5 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองซอลับแลง พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 7 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเหินเสียง
6. เทคนิคการโปรยเสียง
7. เทคนิคการเน้นเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับซอ
รวมด้วย

7. ทำนองซอเงี้ยว

(สร้อย)

----	-ฟมร	--ซร	ดรฟช	ลชฟท	ดรมด	--ดล	ชฟลช
------	------	------	------	------	------	------	------

ท่อน 1

--ซช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรมด	--ดล	ชฟลช
--ซช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรฟช	รลดล	ชดฟร
---ร	ดรฟช	รลดล	ซรฟช	-รรม	ดรฟช	รลดล	ชดฟร
--ดร	ฟรดท	--ดช	--ทด	--ฟร	ดรฟด	--ดล	ชฟลช

ท่อน 2

--ซช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรมด	--ดล	ชฟลช
--ซช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรฟช	รลดล	ชดฟร
--ดร	ฟชลด	-รรมด	ชดรฟ	---ฟ	ชลชฟ	รฟรด	ฟรดท
ลชฟท	ลชฟท	ลชฟท	ดรฟช	--ซช	ลชฟร	มรดร	มฟชด
รดทช	ฟชทด	-ร-ฟ	-รดท	-ททท	-ลชฟ	---ช	ลฟชล
-รรม	ดรฟช	-ท-ล	-ฟลช				

ขอเสเลเมา

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

ทำนอง ซอเงี้ยว

- บทที่ 1 (ชาย) เสไปบ้นเลเมากันกินตำเตา จะไปลืมหมาแคว้ง อู้จาหยังหื้อมันแจ่มแจ้ง
 ขออย่าไปแก่งกันเมื่อทีหลัง ฮักก็หื้อว่าฮักจังกก็หื้อว่าจ้ง หื้อเอาศีลธรรมเป็นหลักอัน
 ใหญ่ อู้กันบ่ดอกหยอกกันบ่ตาย บิดคว่ำบ่ดังหวายนันใจบ่ได้ ปีติงขอเตือนแม่เอื้อง
 ย้อยไม้ ขอจ่าใส่ใสในโครง อย่าหื้ออู้ยากกุหลาบกาหลง แม่จ่าปดงฟังไว้เถิด
- บทที่ 2 (หญิง) กันหญิงว่าแต่มั่นแนในใจ วัักข้าวใส่ไฟตั้งไฟปั้น เอาหลักชุกซอนก่อนเส้าหม่อหนึ่ง
 อายมันจะขึ้นไปแผ้วผางำไห อู้กันนั้นนัก บ้อสร้อยสลักตักกันเข้าไป
 ไปหน่อปีไปป้อยาสงสัยเจือใดเจืออื่น มนุษย์คนไทยจิตใจบ่ตื่น น่องได้อู้จาบ่ถ้า
 ได้ลืม ขอหื้อปีจั้นเจียบาน น่องได้ว่าแล้วเป็นหลักเป็นฐาน ดึงได้แต่งงานกับกัน
 เต็ดขาด
- บทที่ 3 (ชาย) เฮาฮักกันแต่กลั้วบ้อแม่นายบ่เบิงใจ จะหยะจะใดอิน้อง ผุ่งญาติวงศานายบ่ถูกต้อง
 กลั้วจะเดือตร้อนกันเมื่อทีหลัง เดิมทีแต่ฮักอยู่เมินไปนักกลับเป็นคนจ้ง
 ฟังน้องฟังมะเนิงมะเนิงผิดเถียงเฮียงดำ ปีกลั้วเสียใจหัวตุงโยแม่ไฮไต่หน้า
 จาวบ้านดินดอยแม่สร้อยดอกฟ้า กลั้วสมก่าว่าทีลุน ก่าฟูเก้าเฮาบ่หื้อสูญ
 บ่ละบ่ตุมตึงใดตึงอื่น
- บทที่ 4 (หญิง) อันตีบ้อแม่ปีตตาน้องได้ปรึกษาไว้ เป็นว่ากรรมเวรนั้นตัดบ่ได้ สุดแต่ลูกไ้จะฮัก
 แปรกัน ตัวหญิงอิน้อง สายกู่ถ้องถามเป็นตึงวัน ฟังเน้อปีฟังน้องตึงมีหวังจายมา
 เป็นกู่ หลอนกำบ่มีตึงคูปอู้ น่องตึงเต็มใจบ้อโอรสกู่ ได้มาเป็นกู่ตัวเวร ผัวเมียกัน
 แต่เฮาตึงได้เป็น ร้อยเปอร์เซ็นต์บ่บิดบ่ขาด
- บทที่ 5 (ชาย) ตกลงกันแล้วจะเข้ามาถาม จะได้แต่งงานกับตัวอิน้อง มื่อสรรค์วันดีจะมารวมห้อง
 เข้าไปบนน้อมท่านเจ้าอาจารย์ วันเสาร์วันดีดี จะเป็นมิตรกับวันอังคาร งามเจ้าบ้อ
 งาม ท่านเจ้าอาจารย์หาวันมาอยู่ บ้อแม่ไปตั้งสองขา เจิญเป็นมาจากล่าวอู้ จะวิวา
 หาดีข้าเกยอู้ ก็พร้อมตึงหม่วงศ้วน เจิญเจ้าปีน่องมาช่วยจัดการ ข้าวน้ำอาหาร
 พร้อมตึงชั้นหมาก
- บทที่ 6 (หญิง) กันลวดถึงเวลางานวิวาหามาแล้ว จะได้ไปหาอาสาอาแก้ว เจิญเป็นมาแ่อวเป็นตี
 ปรึกษา การต้อนฮับขอเป็นจีจักพิจารณา มาแม่มาท่านห่างท่านดามีหยังกันพอง
 ยามบ่ายยามแลงจะได้จูงแขนเข้าไปในห้อง สะหลีตึ้นนอนจักเจียวไว้พร้อม ตึ้นในหอ
 ห้องเรือนหญิง จะกะเกียมไว้การกิน ตั้งจายตึงหญิงเจิญเป็นมาแ่อว

(สร้อย)

----	-ฟมร	--ชร	ดรฟช	ลชฟท	ดรมด	--ดล	ชฟลช
------	------	------	------	------	------	------	------

บทที่ 2**บรรทัดที่ 1**

โน้ตเพลง	--ชช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรมด	--ดล	ชฟลช
คำขอ	--กันหญิง	--ว่า <u>แต่</u>	-มัน-แน่	-ใน-ใจ	- <u>รัก</u> -ข้าว	-ใส่-ไห	--ดังไฟ	-ตั้ง- <u>ปิ่น</u>
เทคนิค		กระทบเสียง			เน้นเสียง			ครั้นเสียง

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	--ชช	--ฟช	ลรมร	ดรฟช	ลชฟร	ดรฟช	รลด	ชดฟร
คำขอ	-เอา-หลัว	-เข้า-ชุก	-ก่อน-เล่า	-หม้อ-นึ่ง	-ไอ-มัน	-จะ-ขึ้น	-แผว-ผา	-จำ- <u>ไห</u>
เทคนิค								ซ้อนเสียง

บรรทัดที่ 3

โน้ตเพลง	---ร	ดรฟช	รลด	ชรฟช	-รรม	ดรฟช	รลด	ชดฟร
คำขอ	----	-อู่-กัน	---นัก	---นัก	-ป้อ- <u>สร้อย</u>	-ส-ลัก	-ตึก-กัน	-เข้า- <u>ไป</u>
เทคนิค					ซ้อนเสียง			กระทบเสียง

บรรทัดที่ 4

โน้ตเพลง	--ดร	ฟรดท	--ดช	--ทด	--ฟร	ดรฟด	--ดล	ชฟลช
คำขอ	----	--ไป	--หนอ	-ปี่ไป	-ปื่อย่า	-สง-สัย	-เจื้อ-ใจ	-เจื้อ- <u>อื่น</u>
เทคนิค								เสียงลงทรวง

ทำนองขอเจี้ยว พบเทคนิคการขับขอมทั้งหมด 5 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 8

2. เทคนิคการเน้นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 5

3. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 8

4. เทคนิคการซ้อนเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 2 บรรทัดที่ 3 ห้องที่ 5

5. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 4 ห้องที่ 8

สรุปได้ว่า การขับชอในทำนองชอเจี๊ว พบเทคนิคในการขับชอทั้งหมด 5 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเน้นเสียง
5. เทคนิคเสียงลงทรวง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับชอ
รวมด้วย

8. ทำนองพม่าห้า (ตะโต้นเต่ง)

- - - ด	- ร - ล	- - - -	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	- - - ล	- - - ช
- - ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร	- - - ด	- ร - ม	- ร มช	ลชมร

ประพันธ์โดย นายคำผาย หนิง / ทำนอง ชอพม่าห้า

- (1) ชาย หลอนว่าตะโต้นเต่ง ก้อยดักฟังคนนักเลง ปี่จะออกชอเพลงเป็นระบำพม่า
- (2) หญิง หลอนปี่เหินบดอกข่า อีน้องจะวางดอกขิง จะชดตัวไหลเข้าอิง น้องหมายเอาคิง
เอาคิงซ่อนข้าง
- (3) ชาย หลอนมาอักแม่ใบหน้ากว้าง อีน้องจะเอาไม่เอา หัวใจปี่ตึงเมา กับแม่หญิงเรา
หญิงเราแก้มเกลี้ยง
- (4) หญิง หัวใจน้องบ่เสียด กับป้อเนื้ออ่อนทองแดง หลอนป้ออักป้อแปง
กับตัวปี่นี้ดินน้อยนึ่งเตอะ
- (5) ชาย หลอนว่าเนื่อนายเนอ ปี่จะใส่หมบอร์น้องเป็นที่หนึ่ง
- (6) หญิง หลอนว่าน้ำบ่ยั้ง ขอนกะตึงบ่ลวย มาอักสิบั้งด้ามอย จาดเจือมะฟักมะน้ำแก้วหนุ่ม
- (7) ชาย หลอนมาอักแม่หน้าสีจุ่ม จาดมะตำพลอยดี หลอนนาบุญอ้ายมี
รังจะได้กับเจ้าวันหนึ่ง
- (8) หญิง หลอนว่าน้ำบ่ยั้ง ขอนกะตึงบ่ฟุ หลอนว่าจับใจจู้ น้องกลัวบ่จูบจูใจเขียด
- (9) ชาย หลอนว่าจับใจเขียด อ้ายกลัวมันเกียดใจจู้ หลอนว่าจับใจป้อลูง
อ้ายกลัวบ่เปิงยังใจแม่ป้า
- (10) หญิง หลอนว่าจับใจข่า กลัวบ่สมเปิงนาย ตัวปี่น้อยฮับเปิน อ้อยต่อนตังปล่าย
กลัวบ่สมเปิงนายป้อเขี้ยวลายแก่นเต้า
- (11) ชาย ตัวป้อจายเป็นคนชราแก่เฒ่า อย่าไปใจอ่อนเนอจาย เฒ่าอย่างปี่นี้เฒ่ามะเขือแจ้
กันลาย จะเอาเมื่อคืนก็ตัน จะเอาเมื่อวันเมื่อวันก็ได้

- (12) หญิง หลอนอ่อนน้องขดมานั่งใกล้ ปี่จะขดตัวไหลเข้าจู จะขอสุปหมาก สุปพลู
มายื่นหื้อปี่ หื้อปี่พม่า
- (13) ชาย หลอนปี่ป๋ายท่า วันหน้าจักไปเอาคีน สิบเอ็ดกับสองสลึง
อันนั้นเป็นดินเป็นดินเก๋าก้าง
- (14) หญิง หลอนอ่อนน้องนั้นเอาฮื้อข้า จะซื้อม้าโก้งมาลาย ชีไปอวดสาวเจียงฮาย
ผดแผวละคร ละครเจียงใหม่
- (15) ชาย ปี่จะซื้อตัดตีครวี่ใส่ จะเอาอย่างด้อย่างงาม จะแขวนมะโห้มะจาม
เอาเสียงมันดังอะลึงตึงต่อง
- (16) หญิง น้องจะขอนี้ยังผ้าต้อง มาปอกสุปหมากสุปรี ว่าไย้อบอเหมยธานี
ปอบั่นหื้อน้องนิตน้อยหนึ่งเตื่อะ
- (17) ชาย อ้ายปี่จักซื้อผ้าดำกำเบ้อ จะเอาไว้ตุ้มยามหนาว กันได้ ผัวบ่าวเมียสาว
จะเอาไว้ตุ้มไว้ตุ้มเคิบไหล
- (18) หญิง หลอนจักป้าไปพันไฮ จะใส่โปดป้างแต่งลาย ล้างจะสมก้านาย
ตัวคำจายปี่ว่าไว้ก่อน
- (19) ชาย จะหลอนอ้ายเฒ่าบ่หยุดอ้ายเฒ่าบ่หย่อน เขาว่าเฒ่าไม่ตอนบ้องเดียว เฒ่าพม่าเป็น
เฒ่าจักกำหัวเขี้ยว มันจ่างหลบเหลี่ยมกะจ็อกกะจอกหัวใส่
- (20) หญิง เป็นหื้อป้อจายนอนนอก เป็นหื้อแม่หญิงนอนใน หลอนเป็นเหียดเป็นไฮ
บ่มีไฟตำมไฟส่อง
- (21) ชาย อ้ายก็กลัวจักเข็บแมงป่อง จะมายื้อหย่องขบหญิง สติว่ายอดนงค์วัย
ล้างสบายสบายใจพ่อง
- (22) หญิง หลอนใครไดยังป้อละอ่อน เอามานอนกล่อมสักคน
มายะมาตำมนนคลายตั้งกันตั้งกันส้าหวด
- (23) ชาย กันบ่ได้น้องจะหนีไปบวช ไปอยู่ตำมวัดตำมวา จะไปจำศีลภาวนา
อยู่ตำมเล่าเปิดเล่าเปิด เล้าไก่

--- ด	- ร - ล	----	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	--- ล	--- ช
-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร	--- ด	- ร - ม	- ร มช	ลชมร

บทที่ 1

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ด	- ร - ล	----	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	--- ล	--- ช
คำขอ	--- หลอน	- ว่า- <u>ดิ</u>	----	- โต้ง-เต้ง	- ก้อย-ดัก	- ฟัง- <u>คน</u>	--- <u>นัก</u>	--- เลง
เทคนิค		ซ่อนเสียง				เห็นเสียง	ครั้นเสียง	

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร
คำขอ	- <u>ปี</u> จะออก	- ชอ-เพลง	- เป็นระบำ	- - พม่า
เทคนิค				

บรรทัดที่ 3

--- ด	- ร - ม	- ร มช	ลชมร
-------	---------	--------	------

บทที่ 2

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ด	- ร - ล	----	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	--- ล	--- ช
คำขอ	--- หลอน	- <u>ปี</u> -เหิน	----	- ดอก-ฆ่า	- <u>อี่-น้อง</u>	- จะ-วาง	----	- ดอก-ชิง
เทคนิค					ซ่อนเสียง			

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร
คำขอ	- จะ-ชด	- ตัว-ไหล	- - <u>-เข้า</u>	- - -อิง	น้องหมาย	- เอา-คิง	- เอา-คิง	- ซ่อน- <u>ข้าง</u>
เทคนิค		เห็นเสียง	กระทบเสียง					เสียงลงทรวง

บรรทัดที่ 3

--- ด	- ร - ม	- ร มช	ลชมร
-------	---------	--------	------

บทที่ 3

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ด	- ร - ล	----	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	--- ล	--- ช
คำขอ	--- หลอน	- มา-ฮัก	- แม่-ไป	- หน้ากว้าง	- <u>อี่-น้อง</u>	- จะ-เอา	----	- ไม่-เอา
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร
คำขอ	--- หัว	- ใจ- <u>ปี</u>	- - <u>-ตั้ง</u>	--- มา	- - กับแม่	- หญิง-เรา	- หญิง-เรา	แก้มเกลี้ยง
เทคนิค			กระทบเสียง					

บรรทัดที่ 3

--- ด	- ร - ม	- ร มช	ลชมร
-------	---------	--------	------

บทที่ 4

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ด	- ร - ล	----	- ด - ร	- ร - ฟ	- ช - ด	--- ล	--- ช
คำขอ	--- หัว	-ใจ-น้อง	----	-บ้-เสียง	-กับ-ป้อ	-เนื้อ-อ่อน	----	-ทอง-แดง
เทคนิค								

บรรทัดที่ 2

โน้ตเพลง	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร
คำขอ	--- หลอน	-ป้อ-ฮัก	---ป้อ	---แปง	-กับ-ตัว	-ปี้-นี้	-นิต-น้อย	-หิ้ง-เต๊ะ
เทคนิค		กระทบเสียง			โปรยเสียง			ครั้นเสียง

บรรทัดที่ 3

--- ด	- ร - ม	- ร ม ช	ล ช ม ร
-------	---------	---------	---------

บทที่ 5

บรรทัดที่ 1

โน้ตเพลง	--- ด	- ร - ล	----ช	--- ฟ	-- ชด	- ร - ม	- ร - ช	- ม - ร
คำขอ	--- หลอน	-ว่า-เนื้อ	-- -นาย	---เนอ	-ปี้จะใส่	--นมเบอร์	-น้อง-เป็น	-ที่-หิ้ง
เทคนิค		เหินเสียง	กระทบเสียง				ครั้นเสียง	

บรรทัดที่ 2

--- ด	- ร - ม	- ร ม ช	ล ช ม ร
-------	---------	---------	---------

ทำนองขอพม่า นาน (ตีโต้ตัง) พบเทคนิคการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการซอเสียง พบ 2 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

บทที่ 2 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 5

2. เทคนิคการเหินเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 6

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2

3. เทคนิคการครั้นเสียง พบ 3 ครั้ง พบที่

บทที่ 1 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 7

4. เทคนิคการกระทบเสียง พบ 4 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 3

บทที่ 3 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 3

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 2

บทที่ 5 บรรทัดที่ 1 ห้องที่ 3

5. เทคนิคเสียงลงทรวง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 2 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 8

6. เทคนิคการโปรยเสียง พบ 1 ครั้ง พบที่

บทที่ 4 บรรทัดที่ 2 ห้องที่ 5

สรุปได้ว่า การขับซอในทำนองซอพม่า นาน (ตะโถงเต่ง) พบเทคนิคในการขับซอทั้งหมด 6 เทคนิค ได้แก่

1. เทคนิคการครั้นเสียง
2. เทคนิคการกระทบเสียง
3. เทคนิคการซ้อนเสียง
4. เทคนิคเสียงลงทรวง
5. เทคนิคการเหินเสียง
6. เทคนิคการโปรยเสียง

นอกจากนั้นยังมีการประดิษฐ์คำและใช้การประคบเสียงประคบเสียงประคบคำในการขับซอ
ร่วมด้วย

บทที่ 6

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติของลำดวน คำแปน
2. เพื่อศึกษาประวัติการขับซอล่องน่านและการขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน (สายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล
2. ขั้นศึกษาข้อมูล
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นสรุปข้อมูลและรายงานผล

สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน ซึ่งประกอบด้วยทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการขับซอล่องน่าน จำนวน 8 ทำนองได้แก่ ทำนองดาदन่าน ทำนองซอพม่า ทำนองซออี้อ ทำนองซอปั่นฝ้าย ทำนองซอพระลอ ทำนองซอลับแลง ทำนองซอเงี้ยว ทำนองซอโต๊ะโต่งเต่ง สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ชีวิตประวัติของ ลำดวน คำแปน

1.1 ชีวิตก่อนเข้าสู่อาชีพช่างซอ

ลำดวน คำแปน เกิดเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2497 บ้านเลขที่ 40 หมู่ 11 บ้านปทุม ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีบิดาชื่อ นายนิรันดร์ คำแปน (ถึงแก่กรรม) มารดาชื่อนางดำรงค์ สุวรรณภู มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ 2 คน ได้แก่

- (1) นายดวงเนตร คำแปน อาชีพ เกษตรกร
- (2) นางสาวลำดวน คำแปน อาชีพ ช่างซอ

1.2 ชีวิตอาชีพช่างขอ

หลังจากที่ได้เรียนวิชาการขับซอล่องน่านและซอปีจากพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ได้อย่างแตกฉาน เป็นเวลา 3 ปี จึงได้ลาครูมาเป็นช่างซออิสระที่จังหวัดแพร่ และได้รับการหาไปซอ กับช่างซอคนอื่นเป็นประจำมิได้ขาดช่วงนอกจากนั้นได้รับเชิญให้ไปแสดงซอกับช่างซอหลายคณะ เช่น ซอคณะนายคำผาย นุ่ปิง (ศิลปินแห่งชาติ จังหวัดน่าน), ซอคณะนายถนอม (สีมา) หลวงฤทธิ์ (จังหวัดน่าน), ซอคณะนายสงคราม เหมือนทอง (จังหวัดแพร่) ฯลฯ และปัจจุบันทำการแสดงซออยู่กับคณะซอแก้วจังหวัดแพร่ โดยมีพ่อสมศักดิ์ ปิยะสุข เป็นคู่ถ้องซอ ออกรับงานแสดงซอทั่วไป

แม่ครูลำตวนได้สืบสานปณิธานของพ่อครูเมืองดีมาโดยตลอด ทำหน้าที่แสดง เผยแพร่ศิลปะการขับซอล่องน่าน และถ่ายทอดสรรพวิชาวิชาการขับซอล่องน่านของสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์บรมครูแห่งการขับซอล่องน่านให้แก่บุคคลทั่วไปตั้งแต่นั้นมา จนมีชื่อเสียงและเป็นที่ ยอมรับของสังคมมาจนถึงปัจจุบันนี้

แม่ครูลำตวน คำแปน เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการขับซอล่องน่าน ซอปี ซอสดริง และละครซอ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประพันธ์วรรณกรรมคำซอ แบบชนบท และแบบร่วมสมัยที่มีเนื้อหาถูกต้องครบถ้วนได้อย่างลึกซึ้งเป็นอย่างดี อีกทั้งมีความเชี่ยวชาญในการ ฟ้อนแน่นที่คงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมแบบโบราณไว้ได้ และได้ทุ่มเทร่างกายแรงใจในการ ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้มาตั้งแต่อายุ 30 ปี จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 28 ปี ที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านศิลปะการขับซออย่างจริงจัง

ในช่วงชีวิตที่ได้สอนและถ่ายทอดการขับซอให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา บุคคล ทั่วไปที่สนใจในศิลปะแขนงนี้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การถ่ายทอดความรู้นั้นแม่ครูลำตวนนอกจาก จะสามารถถ่ายทอดความรู้ภาคปฏิบัติได้อย่างชัดเจนถูกต้องตามแบบแผนแล้วยังสามารถถ่ายทอด ความรู้ด้านทฤษฎีได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายแก่ผู้ที่มาทำการศึกษา ทั้งที่มาสัมผัสเพื่อทำ บทความ รายงาน แม้กระทั่ง การทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท แม่ครูลำตวนก็ถ่ายทอดได้อย่าง เต็มใจมิได้ปิดบังเลยแม้แต่น้อย การที่แม่ครูลำตวน สามารถเข้าใจและสามารถอธิบายหลักทฤษฎี ทางศิลปการขับซอได้เป็นอย่างดีนั้น เนื่องด้วยเป็นบุคคลที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ชอบศึกษาค้นคว้า อ่านตำรารับตำราทางวิชาการอยู่เสมอ และมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์พื้นฐานสามารถ ใช้งานเบื้องต้นได้ จึงสามารถเรียนรู้และบูรณาการความรู้ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะจบการศึกษาเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ตาม

สถานที่ทำการเรียนการสอนของแม่ครูลำตวนนั้นสามารถทำการเรียนการสอนได้ทุกที่ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน แม้กระทั่งบนผามซอกก็เป็นที่ทำกรเรียนการสอน ทุก ๆ ที่แม่ครูลำตวนสามารถเดินทางไปสอนและทำการสอนได้โดยไม่เคยปฏิเสธผู้ที่เข้ามาขอรับความรู้เลยแม้แต่สักครั้งเดียว กลับสั่งสอนและให้ความรู้ด้วยความเต็มใจเสมอมา

1.3 ชีวิตในปัจจุบัน

ในปัจจุบันลำตวน คำแปน ยังดำเนินชีวิตการเป็นช่างซอล่องน่าน ถึงแม้ว่าซอล่องน่านจะไม่ได้ได้รับความนิยมเหมือนเช่นแต่ก่อน แต่ก็ยังมีแฟนเพลงที่เคยชื่นชมชื่นชอบผลงานของลำตวน คำแปน อยู่เป็นจำนวนหนึ่ง ลำตวน คำแปน ยังออกรับงานแสดงทั่วไปโดยปัจจุบันเป็นช่างซอลิสรระ มีคณะซอลิสรระ คณะกิ่งแก้ว โดยมีคณะลูกศิษย์ร่วมการแสดงด้วย นอกจากนั้นยังได้ประพันธ์บทซอลิสรระอีกจำนวนหนึ่ง ได้แก่ ซอลิสรระพระพุทธเจ้าออกผนวช, ซอลิสรระสอนนาค, ซอลิสรระพระคุณพ่อ, ซอลิสรระแม่สอนลูก, ซอลิสรระพระคุณแม่, ซอลิสรระปู่เฒ่า สอนหลาน ,ซอลิสรระการพนัน, ซอลิสรระขี้ดและขี้ห้ามในล้านนา, ซอลิสรระเตือนสติวัยรุ่น, ซอลิสรระเสียขวัญนาค, ซอลิสรระลำดับปอย, ซอลิสรระตานกฐิน, ซอลิสรระเชิญเทวดามาฮั้วครวตาน, ซอลิสรระขึ้นท้าวทั้งสี่, ซอลิสรระปอยข้าวสังข์, ซอลิสรระประเพณีเดือนยี่เป็ง, ซอลิสรระประเพณีทานสลาก, ซอลิสรระขึ้นบ้านใหม่ ส่วนวนที่ 1, ซอลิสรระขึ้นบ้านใหม่ ส่วนวนที่ 2, ซอลิสรระลำดับของตานและอานิสงส์งานบวช, ซอลิสรระสุมาครวตาน, ซอลิสรระบายศรีสู่ขวัญ, ซอลิสรระไหว้ครู, ซอลิสรระวันลูกเสือแห่งชาติ, ซอลิสรระวันปีใหม่เมือง, ซอลิสรระวันแม่แห่งชาติ, ซอลิสรระแอ่วงาน, ซอลิสรระปะกัน, ซอลิสรระเกี้ยวสาว, ซอลิสรระแอ่วเมืองเหนือ, ซอลิสรระลาปอย, ซอลิสรระการหากิน, ซอลิสรระขอป้อไปหาแม่, ซอลิสรระหัวอกเมียหลวง, ซอลิสรระป่าวแก่น, ซอลิสรระเศรษฐิกิจ, ซอลิสรระผัวเมียผัดกัน, ซอลิสรระชิงชู้, ซอลิสรระป้อก้าขายผ้า, ซอลิสรระเกี้ยวบันฝ้าย, ซอลิสรระเสเลเมา, ซอลิสรระวิวาท์ลูกทุ่ง, จ้อยความฮักบ่สม, จ้อยบุญน้องบ่เติง, จ้อยเอาไฟจ้างเตอะ

1.4 ผลงานการขับซอ

ลำตวน คำแปน ได้บันทึกเสียงการขับซอล่องน่านไว้เป็นจำนวนมากจากการสัมภาษณ์ลำตวน คำแปน (สัมภาษณ์. 2553) บางบริษัทที่ลำตวน คำแปนไปบันทึกเสียงไว้ก็ได้ปิดกิจการไปแล้วก็มี บางชุดไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ว่าบันทึกชุดใดกับบริษัทใด และไม่สามารถจดจำปีที่บันทึกได้ จึงขอยกตัวอย่างที่สืบค้นข้อมูลได้ และที่ลำตวน คำแปน ยังจดจำได้โดยแบ่งออกตามบริษัทที่เคยได้บันทึกไว้พอสังเขป ดังนี้

ปีพุทธศักราช 2512-2515

ร้านฟุ้งหลี่ (ดำเนินรายการโดย นายทัศน ไม่ทราบนามสกุล)

1. ซอเรื่องลำดับของตานปอย (แผ่นบันทึกเสียง)
2. ซอเรื่องสุมาศรัวตาน (แผ่นบันทึกเสียง)
3. ซอเรื่องเทวดา (แผ่นบันทึกเสียง)

หมายเหตุ การบันทึกเสียงในครั้งนั้นประกอบด้วยผู้แสดงตั้งรายนามต่อไปนี้

- พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ผู้ควบคุมวงและสีสะล้อ
- พ่อบุญรอด ปัญญาณะ (ช่างซอ) บ้านดอนชัยใต้ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- แม่คำแฝง ไม่ทราบนามสกุล (ช่างซอ) บ้านโป่ง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- แม่ศรีคำ ไม่ทราบนามสกุล (ช่างซอ) บ้านดอนชัยใต้ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
- แม่ครูลำดวน สุวรรณภู (ช่างซอ) ขณะนั้นอายุ 17-20 ปี
- นายหนู ไม่ทราบนามสกุล เป็นผู้ตีตี่ซิ่ง

ร้านแพร่ ฟาร์มาชี่ (นายห้างอุทัย คุณเวทิน เป็นเจ้าของกิจการ)

1. ซอเรื่องน้ำใจสาวดอย (แผ่นบันทึกเสียง)
2. ซอเรื่องวิญญูณรักอีแดง (แผ่นบันทึกเสียง)
3. ซอเรื่องพระเวสสันดรชาดก (แผ่นบันทึกเสียง)
4. ซอเรื่องตำนานถ้ำผานางคอย (แผ่นบันทึกเสียง)

หมายเหตุ การบันทึกเสียงในครั้งนั้นประกอบด้วยผู้แสดงตั้งรายนามต่อไปนี้

- แม่ครูลำดวน คำแปน (ช่างซอ) ขณะนั้นอายุ 17-20 ปี
- นายสมศักดิ์ ปินะสุ (ช่างซอ) บ้านคำมีสันป่าสัก จังหวัดแพร่
- แม่ขจร ไม่ทราบนามสกุล (ช่างซอ) บ้านธงหลวง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
- นายประทีป กาศอุดม บ้านแม่คำมีตำหนักธรรม อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ผู้สีสะล้อ
- นายสายันต์ วุฒิวังศ์ บ้านแม่หล่ายกาซ้อง ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ผู้ตีตี่ซิ่ง

ปีพุทธศักราช 2529-2552

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

1. ซอเรื่องน้ำใจสาวดอย (วีดิทัศน์)
2. ซอเรื่องฆ่าตัดตอน (วีดิทัศน์)
3. ซอเรื่องเหยือกขวัญลูกแก้ว (วีดิทัศน์)

4. ขอเรื่องจับปลาสองมือ (วีดิทัศน์)
5. ขอเรื่องผ้าเมี่ยงผัดกั้น (วีดิทัศน์)
6. ขอเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน (วีดิทัศน์)
7. ขอเรื่องผ้าแก้วเมี่ยงเตสผ้าผัดเมี่ยงยักษ์ (วีดิทัศน์)
8. ขอเรื่องเมี่ยงน้อยเมี่ยงหลวง (วีดิทัศน์)
9. ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ (วีดิทัศน์)
10. ขอเรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่ (วีดิทัศน์)
11. ขอเรื่องลงใจเมี่ยง(เตโจยาโม) (แถบบันทึกเสียง)
12. ขอเรื่องสอนลูกสอนหลาน (แถบบันทึกเสียง)
13. ขอเรื่องอยากมีเมี่ยงมีผ้า (แถบบันทึกเสียง)

บริษัทโซนิค

1. ขอเรื่องกองทุนหมู่บ้าน (วีดิทัศน์)
2. ขอเรื่องปีใหม่สงกรานต์ (วีดิทัศน์)
3. ขอเรื่องพ่อเลี้ยงเม็กลูกจ้าง (วีดิทัศน์)
4. ขอเรื่องน้ำตาเมี่ยงหลวง (วีดิทัศน์)
5. ขอเรื่องพ่อหม้ายใจแตก (วีดิทัศน์)
6. ขอเรื่องปั่นฝ้าย (วีดิทัศน์)
7. ขอเรื่องป้อแต่แม่น้า (วีดิทัศน์)
8. ขอเรื่องวิวาห์ลูกทุ่ง (วีดิทัศน์)
9. ขอเรื่องสมศักดิ์ลาบวช (วีดิทัศน์)
10. ขอเรื่องเกี้ยวสาว (แถบบันทึกเสียง)
11. ขอเรื่องวอนป้อปึกบ้าน (แถบบันทึกเสียง)
12. ขอเรื่องครีวดานงานบวช (แถบบันทึกเสียง)
13. ขอเรื่องเล่นการพนัน (แถบบันทึกเสียง)
14. ขอเรื่องอาณิสสังงานบวช (แถบบันทึกเสียง)
15. ขอเรื่องบวชนาค (แถบบันทึกเสียง)
16. ขอเรื่องทอดกฐิน (แถบบันทึกเสียง)
17. ขอเรื่องสังฆารมณีย์ (แถบบันทึกเสียง)
18. ขอเรื่องพระพุทธรเจ้า (แถบบันทึกเสียง)

19. ขอเรื่องพ่อค้าขายผ้า (แถบบันทึกเสียง)
20. ขอเรื่องต๋านหาคนตาย (แถบบันทึกเสียง)
21. ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ (แถบบันทึกเสียง)
22. ขอเรื่องผ้าเมี่ยงผัดกัน (แถบบันทึกเสียง)
23. ขอเรื่องลูกกตัญญู (วีดิทัศน์)
24. ขอเรื่องแต่งงาน (แถบบันทึกเสียง)
25. ขอเรื่องมัดมือหาค (แถบบันทึกเสียง)
26. ขอเรื่องก่อกำหาคิน (แถบบันทึกเสียง)
27. ขอเรื่องลำดับงานปอย (แถบบันทึกเสียง)
28. ขอเรื่องสู่ขวัญหาค (แถบบันทึกเสียง)
29. ขอเรื่องพ่อสอนลูก (แถบบันทึกเสียง)
30. ขอเรื่องปิ่นปอน (แถบบันทึกเสียง)
31. ขอเรื่องผ้าแก้วเมี่ยงเทพผ้าเผ็ดเมี่ยงผิ (แถบบันทึกเสียง)

บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

1. ขอเรื่องเมี่ยงหลวงห้วงผ้า (แถบบันทึกเสียง)
2. ขอเรื่องหนุ่มเมืองแพร่ (แถบบันทึกเสียง)
3. ขอเรื่องผ้าเปรตเมี่ยงยักซ์ (แถบบันทึกเสียง)
4. ขอเรื่องบุพเพสันนิวาส (แถบบันทึกเสียง)
5. ขอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกสะไภ้ (แถบบันทึกเสียง)
6. ขอเรื่องลาเมี่ยงไปซาอู (แถบบันทึกเสียง)
7. ขอเรื่องพ่อม่ายลูกติด (แถบบันทึกเสียง)
8. ขอเรื่องลูกสะไภ้กับแม่ผ้า (แถบบันทึกเสียง)
9. ขอเรื่องหนุ่มลำปางสาวเมืองแพร่ (แถบบันทึกเสียง)
10. ขอเรื่องอย่างนี้ก็เลิกกัน (แถบบันทึกเสียง)
11. ขอเรื่องพ่อม่ายลูกติด (แถบบันทึกเสียง)
12. ขอเรื่องลูกบ่ฮักดี (แถบบันทึกเสียง)
13. ขอเรื่องลำดับกำเนิด (แถบบันทึกเสียง)
14. ขอเรื่องม่วนใจปีใหม่ (แถบบันทึกเสียง)
15. ขอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกไป (แถบบันทึกเสียง)

1.5 ผลงานการประพันธ์ทั่วไป ได้แก่

ขอทางพระพุทธศาสนา

- ขอเรื่องพระพุทธเจ้าออกผนวช
- ขอเรื่องสอนนาค

ขอศีลธรรมและจริยธรรม

- ขอเรื่องพระคุณพ่อ
- ขอเรื่องพระคุณแม่
- ขอเรื่องการพนัน
- ขอเรื่องเตือนสติวัยรุ่น
- ขอเรื่องแม่สอนลูก
- ขอเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน
- ขอเรื่องขี้ดและข้อห้ามในลัทธิ

ขอประเพณีและวัฒนธรรม

- ขอเรื่องเขียกขวัญนาค
- ขอเรื่องตานกฐิน
- ขอเรื่องขึ้นท้าวทั้งสี่
- ขอเรื่องประเพณีเดือนยี่เป็ง
- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนที่ 1
- ขอเรื่องอานิสงส์งานบวช
- ขอเรื่องบายศรีสู่ขวัญ
- ขอเรื่องลำดับปอย
- ขอเรื่องเชิญเทวดามาฮักครัวตาน
- ขอเรื่องปอยข้าวสังข์
- ขอเรื่องประเพณีทานสลาก
- ขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่ ส่วนที่ 2
- ขอเรื่องสุมาครัวตาน
- ขอไหว้ครู

ขอวันสำคัญต่าง ๆ

- ขอเรื่องวันลูกเสือแห่งชาติ
- ขอเรื่องวันแม่แห่งชาติ
- ขอเรื่องวันปีใหม่เมือง

ขอตำนาน เรื่องเล่าและขอเบ็ดเตล็ด

- ขอเรื่องแอ่วงาน
- ขอเรื่องเกี้ยวสาว
- ขอเรื่องลาปอย
- ขอเรื่องขอป้อไปหาแม่
- ขอเรื่องบ่าวแก่น
- เรื่องผัวเมียผัดกัน
- ขอเรื่องป้อกำขายผ้า
- ขอเสเลเมา
- ขอเรื่องปะกัน
- ขอเรื่องแอ่วเมืองเหนือ
- ขอเรื่องการหากิน
- ขอเรื่องหัวอกเมียหลวง
- ขอเรื่องเศรษฐกิจ
- ขอเรื่องชิงชู้
- ขอเกี้ยวปั่นฝ้าย
- ขอเรื่องวิวาห์ลูกทุ่ง

คร่าว จ้อย

- คราวยาบ้า
- จ้อยลา
- จ้อยเข้าดงป่าไม้
- จ้อยความตาย
- จ้อยความอัปสม
- จ้อยบุญน้องบ่เต็ง
- จ้อยเอาไฟจางเตอะ

ผลงานการประพันธ์ที่มีลักษณะโดดเด่น ได้แก่

- *ขอเรื่องมงคล 38 ประการ (มงคลสูตร 38 ประการ)* เป็นผลงานการประพันธ์ที่มีจำนวนบทชอถึง 255 บท เป็นบทชอที่มีความยาวมาก จะต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะในการประพันธ์ เป็นเรื่องราวทางศีลธรรมที่มีเนื้อหาสาระเป็นแนวทางในการดำรงตนให้มีความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- *ขอเรื่องลำดับผีล้านนา* เป็นบทชอที่มีเนื้อหาสาระทางด้านวัฒนธรรมและความเชื่อของคนล้านนาที่มีต่อผีประเภทต่าง ๆ ขอเรื่องนี้เป็นชอที่มีสำนวนคมคาย ไพเราะน่าฟัง
- *ขอเรื่องแอ่วเวียงโกศัย* เป็นบทชอที่กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดแพร่
- *ขอเรื่องกีฬาควายวิเศษ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเล่นกีฬาและหันมาเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ มากขึ้น
- *ขอเรื่องตำนานถ้ำผานางคอย* เนื้อหาสาระภายในกล่าวถึงตำนานถ้ำผานางคอยอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดแพร่
- *ขอเรื่องตำนานพระธาตุช่อแฮ* เป็นบทประพันธ์ที่กล่าวถึงตำนานการสร้างวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง
- *ขอเรื่องวันลูกเสือแห่งชาติ* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ที่ทรงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานกำเนิดลูกเสือไทย
- *ขอเรื่องวันคุ้มครองโลก (Earth Day)* เป็นชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักรู้ถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อมโลก เช่น ปัญหาการเกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก (Green House Effect), ปัญหาปริมาณโอโซนในอากาศลดลง, ปัญหาพลังงานของโลก
- *ขอเรื่องวันทหารผ่านศึก* เป็นบทชอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหล่าทหารหาญ ที่ได้ร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือสงครามมหาเอเชียบูรพา

- ขอเรื่องวันปิยมหาราช เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย
- ขอเรื่องวันแรงงานแห่งชาติ เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแรงงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในคุณภาพ ความเป็นอยู่ ตลอดจนสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้ใช้แรงงานสมควรจะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง
- ขอเรื่องวันตำรวจแห่งชาติ เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติตำรวจของไทย ที่ได้ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง
- ขอเรื่องวันอาสาฬหบูชา เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันอาสาฬหบูชาคือ เป็นวันแรกที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา, เป็นวันแรกที่พระบรมศาสดาทรงแสดงพระธรรมจักร์ ประกาศสัจธรรม อันเป็นองค์แห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ, เป็นวันที่พระอริยสงฆ์สาวกองค์แรกบังเกิดขึ้นในโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้รับประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในวันนั้น, เป็นวันแรกที่บังเกิดสังฆรัตนะ สมบูรณ์เป็นพระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ
- ขอเรื่องวันมาฆบูชา เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันมาฆบูชา 4 ประการคือ พระอรหันต์สาวก 1,250 รูปที่พระพุทธองค์ได้ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแคว้นต่าง ๆ ได้กลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ เวฬุวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ, พระอรหันต์สาวกหรือพระสงฆ์ทั้ง 1,250 รูปนี้ล้วนเป็นเอหิภิกขุที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ด้วยพระองค์เองทั้งสิ้น เรียกว่าพิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา, พระอรหันต์สาวกทั้ง 1,250 รูปนี้ ต่างได้มาประชุมพร้อมเพรียงกันโดยมิได้นัดหมาย, วันที่พระสงฆ์ 1,250 องค์มาชุมนุมกันโดยมิได้นัดหมายนี้ ตรงกับวันเพ็ญเดือนมาฆะ (วันเพ็ญกลางเดือนสาม)
- ขอเรื่องวันวิสาขบูชา เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันวิสาขบูชา 3 เหตุการณ์ด้วยกัน คือ เป็นวันคล้ายวันประสูติ, ตรัสรู้ และปรินิพพาน แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทั้งสามเหตุการณ์นั้นได้เกิดตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขมาส (ต่างปีกัน)
- ขอเรื่องประเพณีสืบทอด เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสืบทอดอันเป็นประเพณีที่กระทำกันมาตั้งแต่โบราณ
- ขอเรื่องโรคเอดส์ เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์การป้องกันโรคเอดส์
- ขอเรื่องยาบ้า เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นโทษและพิษภัยของยาบ้า

- ขอเรื่องสมบัติผู้ดี เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นโดยได้แรงบันดาลใจจากบทประพันธ์ของเจ้าพระยาพระสมุทรเจดสุนทรราชบริด (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) มีมาตั้งแต่โบราณกาล เกือบ 100 ปี
- ขอเรื่องศีล 5 เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อชักชวนให้ผู้ฟังได้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ไม่กระทำความผิดให้เสื่อมเสีย
- ขอเรื่องเตือนสติวัยรุ่น เป็นบทขอที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเตือนสติวัยรุ่นในปัจจุบันซึ่งมีพฤติกรรมหลายประการที่ไม่เหมาะสม
- ขอเรื่องทศ 6 เป็นบทขอที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ เป็นแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม

2. ศึกษาประวัติการขับขอล่องน่านและการขับขอของ ลำดวน คำแปน

2.1 ประวัติการขับขอล่องน่าน

ประวัติและการกำเนิดของขอล่องน่านมิได้ถูกจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ประการใด เป็นเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาโดยโยงเข้ากับประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน ประวัติการขับขอล่องน่านมีแต่เพียงตำนานเดียวเท่านั้นที่สืบค้นได้ และกล่าวตรงกันดังนี้

พญากษัตริย์ราชบุตรอยู่ 3 พระองค์ คือพระญาครานเมือง ขุนนุ่น ขุนฟอง ในขณะที่บ้านเมืองเกิดภัยแล้ง พญากษัตริย์ได้ปรึกษากับราชบุตรและเหล่าเสนาอำมาตย์และได้เห็นพ้องต้องกันว่า เห็นควรย้ายเมืองลงมาตั้ง ณ ที่ดอยภูเพียง (วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอเมืองน่านในปัจจุบัน) โดยให้พระญาครานเมืองเป็นผู้นำขบวนในการย้าย ในการย้ายเมืองในสมัยนั้นต้องเดินทางโดยทางน้ำซึ่งใช้แพซุงเป็นพาหนะในการบรรทุกสิ่งของล่องตามแม่น้ำน่านลงมาในการเดินทางในครั้งนี้มีแพบรรทุกทั้งหมดจำนวน 7 ขบวนดังนี้ คือ

ขบวนที่ 1 เป็นขบวนประทับของพระญาครานเมืองกับข้าราชการบริพาร พร้อมพระบรมสารีริกธาตุ (พระบรมธาตุนี้พญากษัตริย์ได้อัญเชิญมาจากสุโขทัย) ที่จะนำมาบรรจุ ณ พระธาตุแช่แห้ง

ขบวนที่ 2 เป็นขบวนของข้าราชการน้อยใหญ่และเสนาอำมาตย์

ขบวนที่ 3 เป็นคณะพระสงฆ์ สมณชีพรามณ์

ขบวนที่ 4 เป็นพวกขุนนาง ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ท้าวหัวเมือง

ขบวนที่ 5 เป็นพวกนักดนตรี มีการประโคมและมโหรีต่าง ๆ ในขบวนนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าดนตรีที่ประโคมและมโหรี

ขบวนที่ 6 เป็นพวกประชาชนพลเมือง

ขบวนที่ 7 เป็นขบวนของพวกกลอง พวงซ้องและผู้คนร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน

ในแพชบวนที่ 7 นี้มีชายหญิงคู่หนึ่งชื่อปู่คำมา และย่าคำปี่ เป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณในการขับร้องเป็นอย่างมากได้ขับซอขณะที่แพล่องมาตามลำน้ำนานได้พรรณนาบรรยายความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ที่ได้จากญาติพี่น้องบ้านเกิดเมืองนอนเพื่ออพยพไปอยู่ที่ฟ่านักใหม่ตลอดจนได้บรรยายถึงธรรมชาติที่งดงามที่ได้พบเห็นสองฝั่งลำน้ำนานอย่างไพเราะมีซ่างสะล้อ ซ่างพิณ (ซิ่ง) ข้อง กลอง ตีต สี ตี เป่า เข้าจังหวะด้วยความสนุกสนานประทับใจการขับซอล่องน่านตามลำน้ำนานนั้น เรียกกันว่า ซอล่องน่านมาจนถึงทุกวันนี้

2.2 การสร้างอารมณ์ให้เข้ากับบทซอ

2.2.1 เนื้อหาของบทขับซอ

ในการวิเคราะห์เนื้อหาของบทขับซอของลำดวน คำแปน จำนวน 8 ทำนอง ลำดวน คำแปน จะทำการศึกษาบทขับซอก่อนเสมอเพื่อให้เข้าใจถึงเนื้อหาสาระ และเรื่องราวของบทซอ ดังนี้

- บทขับซอทำนองดาดน่านนั้นเป็นทำนองที่มีความไพเราะอ่อนหวาน เนื้อหาของบทซอที่ยกมาเป็นตัวอย่าง เป็นบทไหว้ครูซึ่งประกอบไปด้วยการกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย อันประกอบด้วยคุณพระพุทธ คุณพระธรรม และคุณพระสงฆ์ เทวอารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย คุณครูบาอาจารย์ ให้มาปกป้องรักษาซ่างซอ ซ่างพ็อน นักดนตรี ให้สามารถทำการแสดงได้อย่างราบรื่น และเป็นที่ต้องใจผู้ชม ลักษณะการถ่ายทอดอารมณ์จึงเป็นการใช้คำที่สง่างาม ใช้น้ำเสียงที่อ่อนนุ่ม นุ่มนวล เน้นหนัก-เบา ได้ความหมายชัดเจนตามคำร้องและอารมณ์ของทำนองซอดาดน่าน อันมีลักษณะทำนองเยือกเย็นดังสายน้ำ

- บทขับซอทำนองซอพม่า ในทำนองนี้ใช้บทขับซอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ ซึ่งเนื้อหาภายในนั้นจะกล่าวถึงตอนที่เจ้าสุวัตรและนางบัวคำได้อยู่กินกันแล้ว และเฝ้าปรนนิบัติพระภายีอยู่ต่อมา ส่วนม้ากัณฐกก็เหาะไปหาอาหารที่ริมฝั่งน้ำเรื่อยมาอย่างมีความสุข จนวันหนึ่งพญายักษ์ชื่อ “เวรามติ” เห็นว่าม้าจากเมืองมนุษย์เหาะข้ามเมืองของตนทุกวันก็เกิดความไม่พึงพอใจจึงเหาะขึ้นไปจับม้ากัณฐกมาขังไว้ในคอกเหล็ก ส่วนเจ้าสุวัตรและนางบัวคำได้พากันเข้าป่าเพื่อหาอาหาร พรานป่าคนหนึ่งไปพบเข้า เห็นนางบัวคำมีรูปงามก็อยากได้นาง จึงใช้ธนูยิงเจ้าสุวัตรตาย และจุดนางบัวคำไป พรานพยายามโลมนางเป็นเมียแต่นางไม่ยอม และเมื่อเข้าไปใกล้นางคราวใดก็รู้สึกร้อนเหมือนไฟ นางบัวคำได้แก้ม্পุดอ่อนหวานจนพรานตายใจ วันหนึ่งเมื่อได้นวดพรานจนหลับไปแล้ว นางจึงใช้ดาบฟันพรานผู้นั้นจนตายแล้วจึงเดินทางระหกระเหินต่อไป เพราะจำหนทางที่กลับไปอาศรมไม่ได้ ขณะนั้นนางบัวคำมีครรภ์ได้เจ็ดเดือนแล้ว ลักษณะการถ่ายทอดอารมณ์ในบทนี้

จึงมีความหลากหลาย ทั้งที่เป็นอารมณ์โศกเศร้า อาลัยอาวรณ์ กลัว เหงื่อใจ ลักษณะการถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับซอ จึงเน้นเฉพาะบางคำที่สำคัญเป็นพิเศษเพื่อให้เกิดความไพเราะ ด้วยน้ำเสียงที่เศร้า อาลัยอาวรณ์ เน้นหนัก-เบา ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับซอ

- บทขับซอทำนองซออี้อ ในทำนองนี้ใช้บทขับซอเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน เนื้อความภายในจะกล่าวถึงการอบรมบุตรหลานซึ่งให้เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามครรลองคลองธรรมมิให้ตกไปในทางที่เสื่อม คำที่ใช้เป็นคำที่มีลักษณะไม่ซับซ้อนสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยลักษณะของทำนองเพลงอี้อ เป็นทำนองที่มีความสนุกสนาน วิธีการขับซอนั้นจะใช้น้ำเสียงที่สดใส เน้นน้ำหนักเสียงหนัก-เบา เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับซอ

- บทขับซอทำนองบันฝ้าย ในทำนองบันฝ้ายนี้ใช้บทขับซอเรื่องพันไ้ใส่ฝ้าย เนื้อหาใจความกล่าวถึงการทำให้ฝ้ายของชาวล้านนา กล่าวถึงขั้นตอนการปลูกฝ้ายไปจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยวและนำฝ้ายมาผ่านกระบวนการทำให้ฝ้ายเป็นเส้นด้าย เป็นบทขับซอที่สื่ออารมณ์สดใส มีกำลังใจ ของคู่สามีภรรยาในการที่จะไปทำไร่ฝ้ายช่วยกันอย่างกระฉับกระเฉง คำที่ใช้ในบทขับซอเป็นคำที่ความไพเราะคมคาย การถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับซอนี้จึงเน้นเฉพาะบางคำที่สำคัญเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความไพเราะ ใช้เทคนิคการขับซอด้วยน้ำเสียงสนุกสนาน อบอุ่นด้วยความรัก เน้นหนัก-เบา เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับซอ

- บทขับซอทำนองซอล่องน่าน (ซอพระลอ) ในทำนองนี้ใช้บทขับซอของท้าวสุนทร พจนกิจแต่งขึ้น เป็นบทขับซอที่ไม่ยาวนาน เนื้อความกล่าวถึงตอนที่นางรินนางโรยฟี่เลี้ยงของพระเพื่อนพระแพงเข้าป่าไปหาปู่เจ้าสมิงพรายเพื่อขอให้ทำเสน่ห์ให้พระลอหลงใหลในพระเพื่อนพระแพงและเสด็จสู่เมืองสรอง เป็นบทขับซอที่บรรยายถึงความงามของธรรมชาติ การถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับซอนี้จึงเน้นคำที่สำคัญเฉพาะบางคำที่สำคัญเป็นพิเศษ เพื่อให้เกิดความไพเราะใช้เทคนิควิธีการขับซอด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล อ่อนหวาน เน้นหนัก-เบา เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับซอ

- บทขับซอทำนองซอลับแล ในทำนองนี้ใช้บทขับซอเกี่ยวกับสาวของลำดวน คำแป้น ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ เนื้อหาภายในเป็นการขับซอเกี่ยวกับพราสีของชายหนุ่ม เป็นบทขับซอชมความงามของสตรี บทขับซอนี้เป็นบทขับซอที่ต้องการอารมณ์ออกอ่อน เจ้าชู้ ขอความเห็นใจจากหญิงสาวที่ตนหมายปอง การถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับซอจึงต้องเน้นคำให้ชัดถ้อยชัดคำ โดยใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ออกอ่อน วิงวอน เน้นหนัก-เบา เพื่อแสดงความจริงใจ ความปรารถนาในรัก ขอความเห็นใจ เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับซอ

- บทขับขานทำนองซอเจี๋ย ในทำนองนี้ใช้บทขับขานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของชายหนุ่มหญิงสาวที่มีความรักให้กัน มีการใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบ แบบล้นนาโบราณ มีความไพเราะด้านวรรณศิลป์ เป็นบทขับขานที่สื่ออารมณ์ออกอ่อน เกี้ยวพาราสี ให้เกิดความรู้สึกสนทนากัน หย้าหยอก การถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับขานจึงเน้นคำเฉพาะบางคำที่สำคัญเป็นพิเศษเพื่อให้เกิดความไพเราะ ใช้เทคนิคการขับขานด้วยน้ำเสียงจริงจัง ออกอ่อน เน้นหนัก-เบา เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับขาน

- บทขับขานทำนองตะโถงเต่ง ในทำนองนี้ใช้บทขับขานของนายคำผาย นุปีง (ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ปีพุทธศักราช 2538) เนื้อหาของบทขับขานทำนองนี้มีความหมายเกี่ยวกับการเกี้ยวพาราสีของชายหนุ่มหญิงสาว เป็นขอมที่มีจังหวะสนุกสนานครึกครื้น การถ่ายทอดอารมณ์ในบทขับขานจึงเน้นคำเฉพาะบางคำที่สำคัญเป็นพิเศษ และคำที่สามารถใส่เทคนิคการขับขานเพื่อให้เกิดความไพเราะขึ้น ใช้เทคนิคการขับขานด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ออกอ่อน เน้นหนัก-เบา เพื่อให้ได้ความหมายชัดเจนตามอารมณ์ของบทขับขาน

2.2.2 ความหมายของคำร้องที่สำคัญในบทขับขาน

- บทขับขานทำนองจาดน่าน ใช้การขับขานให้ได้อารมณ์ตามบทขับขาน โดยใช้เทคนิควิธีการขับขาน คือ การครั่นเสียง กระทบเสียง ช้อนเสียง การเหินเสียงด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล สง่างาม ให้เกิดความรู้สึกดีสิทธ์ เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของคำขอ

- บทขับขานทำนองซอพม่า ใช้การขับขานให้ได้อารมณ์ตามบทขับขานโดยใช้เทคนิควิธีการขับขาน คือ การกระทบเสียง การครั่นเสียง การช้อนเสียงด้วยน้ำเสียงเศร้าสลดระคนทุกข์ ห่วงหา เป็นกังวล เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามอารมณ์บทขับขาน

- บทขับขานทำนองซอฮื้อ ใช้การขับขานให้ได้อารมณ์ตามบทขับขานโดยใช้เทคนิควิธีการขับขาน คือ การช้อนเสียง การครั่นเสียง กระกระทบเสียง เสียงลงทรวงการเน้นเสียงด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล มีความเมตตา และเอ็นดูบุตรหลาน เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามอารมณ์บทขับขาน

- บทขับขานทำนองซอปันฝ่าย ใช้การขับขานให้ได้อารมณ์ตามบทขับขาน โดยใช้เทคนิควิธีการขับขาน คือ การช้อนเสียง เสียงลงทรวง การกระทบเสียง การครั่นเสียง การลากเสียง การเน้นคำเพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับขาน

- บทขับขานทำนองซอล่องน่าน (ซอพระลอ) ใช้การขับขานให้ได้อารมณ์ตามบทขับขาน โดยใช้เทคนิควิธีการขับขาน คือ การกระทบเสียง การเหินเสียง การครั่นเสียง การช้อนเสียงด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ออกอ่อน เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับขาน

- บทขับซอทำนองลับแลง ใช้การขับซอให้ได้อารมณ์ตามบทขับซอ โดยใช้เทคนิควิธีการขับซอ คือ การเน้นเสียง การกระทบเสียง การครั่นเสียง การซ้อนเสียง การเหินเสียง ด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลออกดออ่อน เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับซอ
- บทขับซอทำนองซอเงี้ยว ใช้การขับซอให้ได้อารมณ์ตามบทขับซอโดยใช้เทคนิควิธีการขับซอ คือ การซ้อนเสียง การเหินเสียง การครั่นเสียง การกระทบเสียง การโปรยเสียง ด้วยน้ำเสียงออกดออ่อนแกมขอร้อง เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับซอ
- บทขับซอทำนองตะโคงเต่ง ใช้การขับซอให้ได้อารมณ์ตามบทขับซอโดยใช้เทคนิควิธีการขับซอ คือ การกระทบเสียง การเน้นเสียง การครั่นเสียง การซ้อนเสียงที่นุ่มนวล เพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับซอ

2.3 เทคนิคพิเศษในการขับซอให้เข้ากับบทขับซอ

การวิเคราะห์เทคนิคการขับซอของลำดวน คำแปน การเน้นคำเพื่อให้ได้ความหมายตามคำซอ จากการที่ได้ศึกษาจากแถบบันทึกเสียง ซีดี และจากการสัมภาษณ์ ลำดวน คำแปน ยกตัวอย่างคำขับซอพยางค์หรือคำที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

การเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำซอ

- คำขับที่สำคัญ ในบทขับซอทำนองซอดาดน่านบทไหว้ครู ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำร้อง คือ การครั่นเสียง การกระทบเสียง การซ้อนเสียง เสียงลงทรวง การเหินเสียง การโปรยเสียง
- คำขับที่สำคัญ ในบทขับซอทำนองซอพม่าเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับซอ คือ การกระทบเสียง การครั่นเสียง การซ้อนเสียง เสียงลงทรวง การเน้นเสียง การเหินเสียง
- คำขับที่สำคัญ ในบทขับซอทำนองซอฮื้อเรื่องปู่เฒ่าสอนหลาน ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับซอ คือ การซ้อนเสียง การครั่นเสียง การกระทบเสียง เสียงลงทรวง การเน้นเสียง
- คำขับที่สำคัญในบทขับซอทำนองซอบ้านฝ้าย ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับซอ คือ การปั้นคำ การทอดเสียงขึ้น-ลง เสียงนาสิก การเน้นคำเพื่อให้ได้อารมณ์ชัดเจนตามความหมายของบทขับซอ

- คำขับที่สำคัญในบทขับชอทำนองซอล่องน่าน (ชอพระลอ) ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับชอ คือ การซ่อนเสียง เสียงลงทรวง การกระทบเสียง การครั้นเสียง การเน้นเสียง การลากเสียง การเหินเสียงด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล

- คำขับที่สำคัญในบทขับชอทำนองลับแลง ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับชอ คือ การเน้นเสียง การกระทบเสียง การครั้นเสียง การซ่อนเสียง การเหินเสียง การโปรยเสียงด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลออกด้อน

- คำขับที่สำคัญในบทขับชอทำนองซอเงี้ยว ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับชอ คือ การกระทบเสียง การเน้นเสียง การครั้นเสียง การซ่อนเสียง เสียงลงทรวง

- คำขับที่สำคัญในบทขับชอทำนองตะโต้งเต้ง ใช้เทคนิคพิเศษในการเน้นคำให้ได้ความหมายตามคำขับชอ คือ การเหินเสียง การครั้นเสียง การกระทบเสียง เสียงลงทรวง การโปรยเสียง การซ่อนเสียงที่นุ่มนวล

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าลำดวน คำแปน เป็นช่างชอที่มีจิตปฏิภาณในการขับชออย่างยอดเยี่ยม หาช่างชอในปัจจุบันที่จะมาเทียบเคียงได้ยาก อันเนื่องมาจากลำดวนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาตั้งแต่เยาว์วัย จากสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ได้รับการฝึกฝนมาอย่างหนัก กระบวนการเรียนรู้ของลำดวน คำแปน นั้นเป็นไปตามแบบโบราณ ได้ผ่านกระบวนการกินอ้อยยอครู ฝึกกำลังปอดโดยการดำนํ้า เรียนรู้หลักการประพันธ์คำชอ และการฟ้อนเงี้ยว และได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากนายคำผาย นุปิง (ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ขับชอ พ.ศ.2538) จนได้รับคำชื่นชมจากครูทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนลำดวน คำแปน ว่าเป็นช่างชอหญิงที่มีน้ำเสียงไพเราะเป็นเอกลักษณ์สามารถขับชอแบบโบราณได้ถูกต้อง มีสำนวนการขับชอคมคายลึกซึ้งน่าฟัง และเป็นช่างชอที่มีไหวพริบปฏิภาณดีเยี่ยม และได้ออกทำการแสดงกับครูตั้งแต่อายุ 11 ปี ทำให้ได้พบเห็นและเรียนรู้การขับชออย่างหลากหลาย เพิ่มพูนประสบการณ์อย่างมาก การขับชอของลำดวน คำแปน นั้น เป็นการขับชอแบบโบราณที่มีการใช้เสียงตามแบบฉบับ ของสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ และมีสำนวนชอที่ลึกซึ้งคมคายน่าฟัง เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ลำดวน คำแปน มีเทคนิควิธีการขับร้องเป็นแบบฉบับเฉพาะตน คือ ก่อนที่จะขับร้องบทชอแต่ละบทเพลงจะต้องศึกษาเนื้อหาของบทชอ (สำหรับกรณีที่เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้า แต่ส่วนมากแล้วการขับชอมักจะเป็นการต้นคำร้อง จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์เป็นสำคัญ) ความหมายของคำชอที่สำคัญ ๆ ในบทชอ การแบ่งวรรคชอเพื่อแบ่งการหายใจให้ได้ความหมาย

ตามคำขอ การขับซอ และศึกษาทำนองของบทซอ เพื่อที่จะขับร้องให้เกิดความไพเราะด้วยน้ำเสียงลักษณะต่างๆ ตามแบบฉบับเฉพาะตนด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล เน้นหนัก-เบา ครั้นเสียง กระทบเสียง ซ้อนเสียง เสียงลงทรวง เหนินเสียง โปรยเสียง ซึ่งเทคนิควิธีทั้งหมดนี้ส่งผลให้การขับซอล่องน่านของลำตวน คำแปน มีความไพเราะ และมีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน

เทคนิคการขับซอล่องน่านของลำตวน คำแปน ที่ใช้อยู่ นั้น ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนามรพงษ์ (2546) ได้กล่าวถึงวิธีการขับเสภาของครูแจ้ง คล้ายสีทอง เกี่ยวกับการร้องเพลงให้ถูกต้องตามอารมณ์เพลง การใช้เทคนิค การปั้นเสียง การประคบเสียง เน้นคำ ส่วนกาญจนา อินทรสุณานนท์ (2540: 67-95) ได้กล่าวถึงศัพท์เทคนิคทางด้านการขับร้องเพลงไทยซึ่งมีเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้กับวิธีการขับซอ โดยมีการใช้เทคนิคต่าง ๆ คือ การครั้นเสียง การกระทบเสียง การซ้อนเสียง เสียงลงทรวง การเหนินเสียง การโปยเสียง การลากเสียงเช่นเดียวกัน สรุปได้ว่าในการศึกษาวิธีการขับซอล่องน่านของลำตวน คำแปน ได้พบเทคนิควิธีในการขับซอล่องน่านในแต่ละทำนองต่าง ๆ นั้นเป็นเทคนิควิธีการขับซอล่องน่านที่เป็นมาตรฐานสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการฝึกขับซอล่องน่านได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของภาคประวัติหรือตำนานการขับซอล่องน่านนั้น ผู้วิจัยได้พบว่าตำนานการเกิดซอล่องน่านนั้น ช่างซอได้ผูกเรื่องราวให้เข้ากับประวัติศาสตร์ของการสร้างบ้านแปลงเมืองของจังหวัดน่าน แต่ข้อมูลที่ได้นำมาผูกเรื่องนั้นมีความคลาดเคลื่อนจากประวัติศาสตร์จริงในส่วนที่กล่าวว่าพระญาครานเมืองเป็นโอรสของพระญาภูคา แท้จริงแล้วพระญาภูคามีโอรสแต่เพียงสองพระองค์นั้นคือขุนนุ่นและขุนฟอง ส่วนพระญาครานเมืองนั้นเป็นรุ่นเหลนของพระญาภูคา ซึ่งอยู่ในขัตติยวงศ์ราชวงศ์ภูคา ทำให้มีการเข้าใจผิดสืบเนื่องต่อกันมา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ค้นพบและติดตามหาประวัติและภาพถ่ายของนายประทีป กาศอุดม และได้นำมาไว้ในงานวิจัยเรียบร้อยแล้ว สะล้อก๊อบ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่นายประทีป กาศอุดม เป็นผู้คิดประดิษฐ์ใส่ fret จนกลายเป็นเครื่องดนตรีชิ้นสำคัญในวงการขับซอล่องน่าน และหากกล่าวถึงซอล่องน่านของจังหวัดน่านแล้ว คนทั่วไปก็จะรู้จักและคุ้นเคยกับเครื่องดนตรีชิ้นนี้ ในฐานะตัวแทนของจังหวัดน่าน เป็นอัตลักษณ์ของซอล่องน่านควบคู่ไปกับปิ่นเมืองน่าน เครื่องดนตรีชิ้นนี้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของนายประทีป กาศอุดม ซึ่งเป็นคนจังหวัดแพร่โดยกำเนิด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บรรดาศิลปิน ช่างซอ และบุคคลทั่วไปได้รำลึกถึงพระคุณผู้ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาสะล้อก๊อบที่แท้จริง ไม่ปล่อยให้บุคคลผู้มีพระคุณต่อวงการซอล่องน่านต้องหายไปจากความทรงจำของผู้คนตามกาลเวลาให้เหลือไว้แต่เพียงชื่อปู้ ที่ไม่มีใครทราบประวัติและรูปร่างหน้าตาที่แท้จริงเลย

การขับซอล่งน่านของลำดวน คำแปน ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์นั้น เป็นบุคคลเพียงไม่กี่คน ที่ยังสามารถขับซอล่งน่านแบบโบราณได้ เนื่องด้วยการเรียนการสอนซอล่งน่านในปัจจุบันเป็นการเรียนแบบครูพักลักจำ ฟังจากแถบบันทึกเสียงแล้วฝึกด้วยตนเองหรือฝึกจากผู้เป็นช่างซอที่ไม่มีความรู้ความสามารถที่แท้จริง การขับซอของช่างซอรุ่นหลังจึงเป็นการขับซอที่เข้าไม่ถึงแก่นแท้ของการขับซอล่งน่านอย่างแท้จริง เป็นการขับซอซึ่งหาสารัตถะได้ไม่มากเหมือนเดิม เป็นการขับซอแบบฉาบฉวยมุ่งหวังผลประโยชน์แต่เพียงเล็กน้อยจากค่าตอบแทนในการแสดงผลของการเรียนขับซอแบบผิด ๆ ถูก ๆ ที่เรียนรู้ด้วยตัวเองนี้ ทำให้วัฒนธรรมการเรียนแบบโบราณซึ่งจะต้องมีครูบาอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนนั้น ถดถอยลง พฤติกรรมของช่างซอรุ่นหลังจึงไม่อยู่ในขนบธรรมเนียม ขาดความอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส สิ่งเหล่านี้เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของวงการขับซอล่งน่านในทางเสื่อมลง การขับซอแบบโบราณที่มีการเอื้อเอื้อนและใช้เทคนิคในการขับมากมีสำนวนอ่อนหวานน่าฟังนั้น อยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนี้แทบจะไม่มีใครทราบเลยว่า การขับซอล่งน่านแบบโบราณนั้นมีลักษณะการขับเช่นไร เพียงแต่ทราบว่าการขับซอล่งน่านในปัจจุบันนี้เป็นเพียงการขับซอแต่เพียงประเภทเดียวเท่านั้น ทำให้นักวิชาการหลายท่านที่มีได้คลุกคลีอยู่กับวงการซอล่งน่านเป็นเวลานานนั้น เข้าใจคลาดเคลื่อน ทำให้การอนุรักษ์การขับซอล่งน่านเป็นแต่เพียงการอนุรักษ์การขับซอแบบใหม่เท่านั้น ซึ่งเป็นการขับซอที่มีได้ใช้กระบวนการขับซอขั้นสูงแต่ประการใด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำเทคนิควิธีการขับซอมาใช้ในการฝึกปฏิบัติขับซอล่งน่านให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในสถานศึกษา และช่างซอรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อเป็นการสืบสานการขับซอล่งน่านสายสำนักพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งเป็นสำนักการขับซอล่งน่านแบบเก่าที่ยังคงเหลืออยู่ปัจจุบันเพียงสำนักเดียวเท่านั้น
2. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเทคนิคการขับซอล่งน่านของลำดวน คำแปน กับช่างซอท่านอื่นที่มีชื่อเสียง เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ในสถานศึกษาและผู้ที่สนใจทั่วไป ได้นำมาศึกษาและใช้เทคนิคการขับร้องได้เหมาะสมกับตนเอง
3. ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างทางจิตลักษณะของท่านองซอล่งน่านในแต่ละท่านอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2540). *เทคนิคการขับร้องเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา อินทรสุนานนท์; และคณะ. (2534). *การศึกษาวิเคราะห์เพลงระบำบ้านนา*. งานวิจัย. กรมศิลปากร. (2544). *สรุปผลการสัมมนาทางวิชาการระดับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เรื่อง “ท่วงทำนอง ร้อยกรองไทในอุษาคเนย์”*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร.
- กฤษณา แสงทอง. (2540). *เพลงปฎิพากย์: วัฒนธรรมการดนตรีและภาพสะท้อนทางสังคมของชาว ตำบลเกาะทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณพล จันทร์หอม. (2539). *การขับร้องเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ไอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- เฉลิมพล งามสุทธิ. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอนดุริยาง 102 พื้นฐานดนตรีตะวันตก (สังคีตนิยม)*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2538). *วิธีการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน ในดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 26*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดวงใจ อมาตยกุล. (2546). *เพราะเพลง*. กรุงเทพฯ: แชนพอร์ พรินติ้ง.
- ดุष्ฎี พนมยงค์. (2539). *สานฝันด้วยเสียงเพลง : มาฝึกร้องเพลงกันเถิด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: บ้านเพลง.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2541). *รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การพัฒนามาตรฐานดนตรีไทย ด้านคุณภาพเสียงและเครื่องมือและหลักทั่วไปของการขับร้องเพลงไทย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ทรงศักดิ์ ปรามวงศ์วัฒนกุล. (2532). *คำอื้อบ่าวสาวล้านนาและผญาเกี้ยวอีสาน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชนพร พัทธกอุปถัม. (2542). *ศึกษาวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านของขวัญจิต ศรีประจันต์*. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์ (มนุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 15*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2542). *การดนตรี การขับ การพ้อง ล้านนา*. เชียงใหม่: มิ่งเมืองนวัตน์.

บุรณพันธุ์ ใจหล้า. (2545). *ซอฮ่องน่าน : กรณีศึกษาคณะคำผาย นุ่ปิง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

ประจักษ์ กาวี. (2540). *วัฒนธรรมพื้นบ้านการขับซอเมืองน่าน*. น่าน: สภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน.

ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์. (2531). *ภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อของซอล้านนา*. เอกสารประกอบการสัมมนา

ล้านนาคดีศึกษาหมายเลข 19: เพลงและการละเล่นพื้นบ้านล้านนา. เชียงใหม่:

วิทยาลัยครูเชียงใหม่.

ปัญญา รุ่งเรือง. (ม.ป.ป). *ประวัติศาสตร์ดนตรีไทย. (เอกสารประกอบการสอน)*. มหาสารคาม:

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรรณราย คำโสภา. (2542). *การวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกันตรึมของหมู่บ้านดงมัน*. วิทยานิพนธ์

ศป.ม. (มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

พิสุทธิ การบุญ. (2551). *ศึกษาวิธีการขับร้องของ เสรี รุ่งสว่าง*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.

(มานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจิตร*. กรุงเทพฯ: สยามสมัย.

----- (2552). *เพลงดนตรี : จากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ถึง*

พระยาอนุমানราชชน. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

พัชรินทร์ จันทนาวัฒน์กุล; และคณะ. (2542). *ซอพื้นเมือง : สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา*. งานวิจัย.

เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณี พยอมยงค์. (2529). *วัฒนธรรมล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2542). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย (ลิลิตพระลอ ฉบับกรมศิลปากร)*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). *ดนตรีไทยวิเคราะห์*. ในที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 22.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

ยุทธพร นาคสุข. (2550). *วงกลองเมืองน่าน : วงกลองคุ่ม วงกลองอีต วงกลองล่องน่าน (มั่งสิดสั้ง)*

และฟ้อนล่องน่าน. เชียงใหม่: มรดกล้านนา.

ยงยุทธ ชีรศิลป์. (2535). *ดนตรีพื้นบ้านล้านนา*. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.

รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์. (2539). *ภูมิปัญญาเพลงพื้นบ้าน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับล้านนากับ*

สิบสองปันนา. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

รังสิมา จันทรจำนง. (2552). *ศึกษาเทคนิคการร้องหมอลำของหมอลำ ป.ฉลาดน้อย*.

ปริญญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

รัตนา มรพงษ์. (2546). *วิเคราะห์กลวิธีการขับเสภาของครูแจ้ง คล้ายสีทอง*. ปริญญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ลมูล จันท์หอม. (2533). *วรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา, พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาภาษาไทยวิทยาลัยครู. เชียงใหม่: สหวิทยาลัยล้านนา*.

ศิริพร จิตฐาน ณ ถลาง. (2539). *ในห้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดน่าน. (2537). *ตำนานพระธาตุแช่แห้ง ฉบับพระสมุหพรหม และวรรณกรรม คำว่าฮ่า. เชียงใหม่: ดาว*.

สมบัติ จำปาเงิน. (2546). *ประสบการณ์ชีวิตและผลงานฝากไว้ในแผ่นดิน ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.2537-2539*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สมฤทธิ์ ลือชัย. (2534). *ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา*. วิทยานิพนธ์ ว.ม. (สื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่. (2546). *ขอ จ้อย คำ ฮ่า วรรณกรรมพื้นบ้านจังหวัดแพร่*.
แพร่: แพร่ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.

สายสุนีย์ ขาวปลื้ม. (2544). *เพลงผีร่ำมอญของชาวมอญ จังหวัดปทุมธานี*. ปริญญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สิริกกร ไชยมา. (2546). *ขอเพลงพื้นบ้านล้านนาภูมิปัญญาชาวเหนือ*. แพร่: โรงเรียนกวางอนุสรณ์.

สุกัญญา สุขฉายา. (2525). *เพลงปฎิพากษ์: บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุกรี เจริญสุข. (2538). *ดนตรีชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: Dr.Sax.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2542). *ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์เศ
พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์.

สุพัทธรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.

เอนก นาวิกมูล. (2527). *เพลงนอกศตวรรษ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). *วรรณกรรมล้านนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อังคณา ใจเข็ม. (2538). *การวิเคราะห์ดนตรีพื้นเมือง*. ปริญญาโท ศิลป.ม.(มานุษยวิทยา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อำนวย กล้าพัด. (2530). *กำปะเก๋า*. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ศิลปอาสน์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ประวัติบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ภาพประกอบ 36 พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ (พ.ศ.2452 – 2543)

ประวัติส่วนตัว

พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ เกิดเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2452 ที่บ้านปากกล้วย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นบุตรของพ่อเทพ-แม่ดีบ เทพประสิทธิ์ สมรสกับนางจันทร์เป็ง มีบุตร 4 คน (หนึ่งในนั้นคือแม่ครูคำมิ่ง อินสาร) พ่อครูเมืองดีเริ่มต้นการทำงานโดยรับราชการเป็นตำรวจ 2 ปี จากนั้นได้ลาออกจากราชการเพราะต้องการประกอบอาชีพที่ตนรักคือ “ช่างซ่อม” โดยได้ก่อตั้งและเป็นหัวหน้าช่างซ่อม “คณะเมืองดี” พ่อครูเมืองดีเกิดมาเพื่อเป็นศิลปินโดยแท้ ท่านมีความสามารถหลากหลาย เช่น

- เล่นดนตรีพื้นบ้านได้เกือบทุกชนิด เช่น สะล้อ ซึง (พิณ) ขลุ่ย แน และดีซ้องกลองได้ทุกทำนอง

- ช่างซ่อม คร่าว และประพันธ์บทขอได้ทุกทำนอง
- ผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่มีเสียงไพเราะและสวยงาม
- ฟ้อนดาบ ฟ้อนเชิง โดยเฉพาะเชิงสาวไหม และเชิงไม้ค้อน (กระบอง)
- ปั้นพระและแกะสลัก เช่น แกะหัวเรือแข่ง เป็นต้น

พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. 2543 สิริอายุได้ 91 ปี

ประวัติการศึกษา

พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนศรีเวียงสาวิทยาการ และยังศึกษาด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ จากครูในท้องถิ่น ดังนี้

1. พ่อครูจุม แก้ว บ้านปากกล้วย (สะล้อ, ซึงหรือพิน)
2. พ่อครูวาทย์ ปัญญานะ บ้านปากกล้วย (ซอ)
3. สล่าจัน ชาวไทลื้อ (ไม่ทราบนามสกุล) อำเภอปัว (มวย เซิง และพ่อนเซิงสาวใหม่)
4. พ่อครูทอง (ไม่ทราบนามสกุล) บ้านดอนไชย (เป่าแน)
5. พระครูจักรธรรมสุนทร วัดดอนไชย (ปั้นพระพุทธรูปและแกะหัวเรือแข่ง)

ประวัติและผลงานที่เกี่ยวข้องกับวงกลองล่องน่าน

พ่อครูเมืองดี เป็นผู้ชำนาญการตีกลองล่องน่านเป็นอย่างมาก มีความสามารถในการเป่าแนจนเป็นที่เลื่องลือทั้งอำเภอเวียงสา จนมีคำเล่าลือว่า “ถ้าฆ้องกลองปลง พ่อหนานเมืองดีทิ้งบ้าย” หมายถึง ถ้าไม่หยุดตีฆ้องตีกลองล่องน่าน พ่อครูเมืองดีก็ไม่หยุดเป่าแนเช่นกัน ท่านได้เรียนเป่าแนเพลงโบราณ “ล่องน่าน” ของทาง อำเภอเวียงสาจากพ่อครูทอง บ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา และผสมกับท่อนที่ไพเราะของเพลงเดียวกันนี้ จากช่างเป่าแนท่านหนึ่งของบ้านตาลชุม ตำบลตาลชุม อำเภอเวียงสา

เกียรติคุณที่ได้รับและผลงานบางส่วน

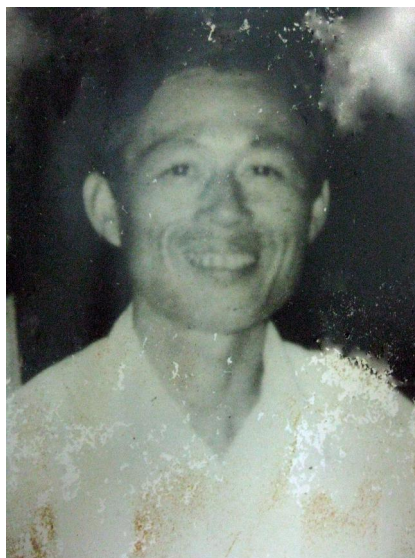
1. ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เกียรติบัตร และเข็มเชิดชูเกียรติ บุคคลดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาศิลปะพื้นบ้านจากคณะกรรมการบริหารสถาบันราชมงคลเฉลิมพระเกียรติปี พ.ศ.2541
2. ได้รับเกียรติบัตรประกาศเกียรติคุณศิลปะพื้นบ้าน จากโรงเรียนเวียงสา จังหวัดน่าน
3. ได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดซอที่สถานี กวส.2 จังหวัดแพร่
4. ได้รับเชิญเป็นวิทยากรท้องถิ่นตามสถานศึกษาต่าง ๆ ในเขตอำเภอเวียงสา เช่น โรงเรียนสา โรงเรียนป่าสัก โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 45 เป็นต้น
5. ถ่ายทอดการฟ้อนดาบ ฟ้อนเซิง แก่ชมรมลูกเสือชาวบ้าน อำเภอเวียงสา จนสามารถเป็นตัวแทนไปแสดงในงานลูกเสือชาวบ้านที่จัดขึ้นทั้งในและต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดี และถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่มีความสนใจอีกเป็นจำนวนมาก

6. ถ่ายทอดการขอให้แก่ลูกศิษย์ทั้งในและต่างจังหวัด จนสามารถตั้งวงขอเป็นอาชีพได้มากกว่า 10 คณะ เช่น คณะสมศักดิ์ – ลำดวน ช่อแก้ว จังหวัดแพร่ คณะทองคำของพ่อครูช่องขันทะสอน (ถึงแก่กรรม) คณะสนชัย น้ำเกียน ของนายภัทรารุช ณะวงศ์ และช่างขออิสระอีกเป็นจำนวนมาก เช่น นายพุมิมา นายแต่ง อินจัน (ถึงแก่กรรม) นางแฝง แก้วผดุง ฯลฯ นอกจากนี้ยังสอนดนตรีพื้นบ้านและฟ้อนเชิงแก่ลูกศิษย์อีกหลายคน เช่น นายหล่อ พุฒิพลาภกุล อาจารย์อรศรี ตามรสสุวรรณ (ถึงแก่กรรม) นายสันติภาพ พูลแสง นายคมสันต์ ขันทะสอน นายอนุชา ดวงงา นายยุทธพร นาคสุข ฯลฯ

7. บั้นพระพุทธรูปทั้งในและต่างจังหวัด ผลงานของท่านเช่น พระในอุโบสถวัดช้างเจริณ ตำบลช้าง อำเภอยางตลาด และวัดไม้ยา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

8. แกะสลักหัวเรือแข่ง เช่น หัวเรือเทพธิดาดอย บ้านสันติสุข เป็นต้น

(ยุทธพร นาคสุข. 2550: 149-151)

ภาพประกอบ 37 นายประทีป อาศอุดม หรือ ฟอติ (พ.ศ.2473-2528)

ประวัติส่วนตัว

เกิดเมื่อปี พ.ศ.2473 ที่บ้านแม่คำมีสระเรียม ตำบลแม่คำมี (ปัจจุบันคือตำบลตำหนักธรรม) อำเภอร่องขวาง (ปัจจุบันคืออำเภอหนองม่วงไข่) จังหวัดแพร่ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2528 ด้วยโรคมะเร็ง สิริรวมอายุ 55 ปี

มีพี่น้องร่วมมารดา 4 คน ได้แก่

1. นางก้อน กาศอุดม (นามสกุลเดิม)
2. นายประทีป กาศอุดม (ถึงแก่กรรม)
3. นางอัมพร กาศอุดม (นามสกุลเดิม)
4. นายเลย กาศอุดม (ถึงแก่กรรม)

นายประทีป กาศอุดม สมรสกับนางลำไย เดชนารักษ์ (ถึงแก่กรรมเมื่ออายุ 50 ปี เกิดปี พ.ศ. 2493) มีบุตรธิดาด้วยกัน 1 คน คือ นางบัวแก้ว กาศอุดม (ถึงแก่กรรม) และมีบุตรสาวที่ติดมากับนางลำไย เดชนารักษ์ 1 คน ชื่อ นางยุพิน อุตธรรมชัย ปัจจุบันอายุ 42 ปี (พ.ศ.2553)

นายประทีป กาศอุดม เป็นบุคคลที่สำคัญต่อวงการซอสองน่านเป็นอย่างมาก กล่าวคือเป็นผู้คิดประดิษฐ์สะล้อที่มีลูกนับ (fret) หรือที่เรียกเป็นภาษาคำเมืองว่า “สะล้อค็อบ” หรือ “สะล้อก็อบ” เป็นคนแรก จนเป็นที่แพร่หลายทั้งในจังหวัดแพร่และจังหวัดน่าน จนสะล้อชนิดนี้ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดน่านไปโดยปริยาย หากกล่าวถึงสะล้อก็อบ ก็ต้องนึกถึงจังหวัดน่าน ทั้งที่จริงแล้วผู้ที่คิดประดิษฐ์เป็นคนแรกเป็นคนจังหวัดแพร่

เดิมทีสละที่ใช้บรรเลงประกอบกับการขับซอล่งน่านนั้นเป็นสละที่ไม่มี fret หรือลูกบิด
คงบรรเลงด้วยสละอย่างปกติ ซึ่งการบรรเลงสละที่ไม่มีลูกบิดนั้นจะสร้างความลำบากให้แก่ผู้ฝึก
เริ่มแรกเป็นอย่างมาก นายประทีปจึงได้คิดสละก๊อบนี้ขึ้นมา และได้คิดค้นแนววิธีบรรเลงขึ้นเป็น
แบบเฉพาะสำหรับสละก๊อบ นายประทีปเป็นนักดนตรีที่มีฝีมือ และมีความสามารถในการประดิษฐ์
เครื่องดนตรีได้เป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์แม่ครูลำดวน คำแปน ได้กล่าวถึงนายประทีปว่า ท่าน
เป็นคนที่บรรเลงสละได้ไพเราะจับใจมาก จะหาใครในรุ่นนั้นมาเทียบเคียงได้ยาก แม้กระทั่งปัจจุบัน
นี้ก็ยังไม่ปรากฏบุคคลใดที่จะบรรเลงสละได้ไพเราะเหมือนกับนายประทีปเลย

ภาพประกอบ 38 แม่ครูคำมิ่ง อินสาร (เทพประสิทธิ์)

ประวัติส่วนตัว

แม่ครูคำมิ่ง อินสาร เกิดเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2487 ที่บ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นบุตรของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ กับแม่จันทร์เป็ง เทพประสิทธิ์ สมรสกับนายศรีลา อินสาร (ถึงแก่กรรม) มีธิดา 3 คน ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 96 หมู่ 10 บ้านสันติสุข ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน หมายเลขโทรศัพท์ 0 5478 1609

ประวัติการศึกษา

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านดอนไชย อำเภอเวียงสา

ปัจจุบัน

ประกอบอาชีพเกษตรกรทอผ้า

ประวัติและผลงานที่เกี่ยวข้องกับฟ้อนล่องน่าน

แม่ครูคำมิ่ง ได้ฝึกการฟ้อนล่องน่านจากบิดาคือ พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งท่านนำท่าฟ้อนเชิงของผู้ชาย มาปรับให้อ่อนช้อยขึ้น แม่ครูคำมิ่งฟ้อนล่องน่านครั้งแรกเมื่ออายุได้ 12 ปี ในงานเทศกาลสลากภัตต์และประเพณีแข่งเรือ อำเภอเวียงสา เมื่อปีพ.ศ.2498 แม่ครูคำมิ่งได้ฝึกสอนฟ้อนล่องน่านให้แก่เยาวชน ตลอดจนผู้สูงอายุทั้งในและต่างหมู่บ้าน และยังสอนฟ้อนล่องน่านให้แก่ นักศึกษาชมรมพื้นบ้านล้านนา สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่อีกด้วย

นอกจากนี้แม่ครูคำมิ่ง ยังเป็นผู้ก่อตั้งวงกลองล่องน่าน และเป็นหัวหน้าคณะฟ้อนล่องน่าน ของคณะศรัทธาบ้านสันติสุข ชื่อวงว่า “วงร้อยใจรักษ์ บ้านสันติสุข” ซึ่งเริ่มต้นจากกลุ่มลูกศิษย์ของ พ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ บิดาของแม่ครู ได้มารวมกลุ่มกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อมิให้ศิลปะแขนงนี้สูญหายไป

ผลงานและเกียรติคุณที่ได้รับ

1. รางวัลผลงานดีเด่น ด้านการอนุรักษ์ศิลปการแสดงพื้นเมืองน่านด้านการฟ้อนล่องน่าน จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน เมื่อพ.ศ.2547
 2. แม่ครูคำมิ่งสอนฟ้อนล่องน่าน ให้แก่นักศึกษาชมรมพื้นบ้านล้านนา สโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 3. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสันติสุข
 4. ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านสันติสุข
 5. อาสาสมัครหมู่บ้านดูแลรักษาสุขภาพ (อ.ส.ม.) ปีพ.ศ.2541
- (ยุทธพร นาคสุข. 2550: 171-172)

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างผลงานการบันทึกเสียง

ตัวอย่างผลงานการบันทึกเสียง

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเรื่องเกี้ยวสาว

ความยาว 80 นาที

ช่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ
4. นางสาวแสงเดือน สุภาพ

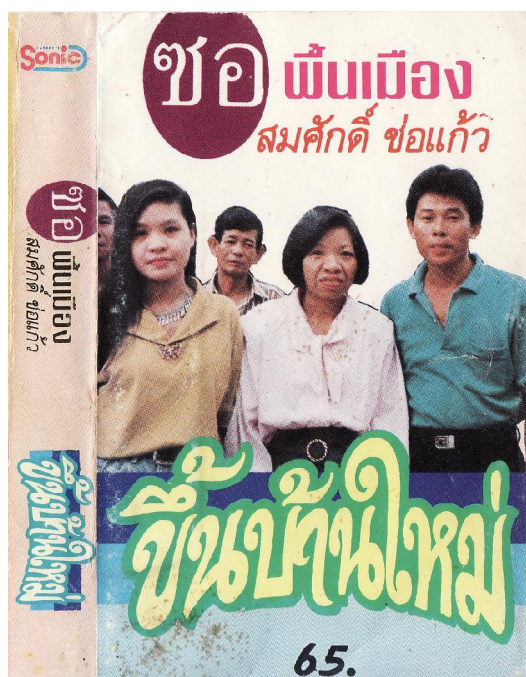
บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 39 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องเกี้ยวสาว

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเรื่องชื่นบ้านใหม่

ความยาว 90 นาที

ช่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวแสงเดือน สุภาพ

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 40 แถบบันทึกเสียงซอเรื่องชื่นบ้านใหม่

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องบุพเพสันนิวาส

ความยาว 60 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิ่นะสุ
3. นางสาวชันทอง มูลศิริ

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ
ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 41 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องบุพเพสันนิวาส

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องครุฑตานนางนาว

ความยาว 80 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิ่นะสุ

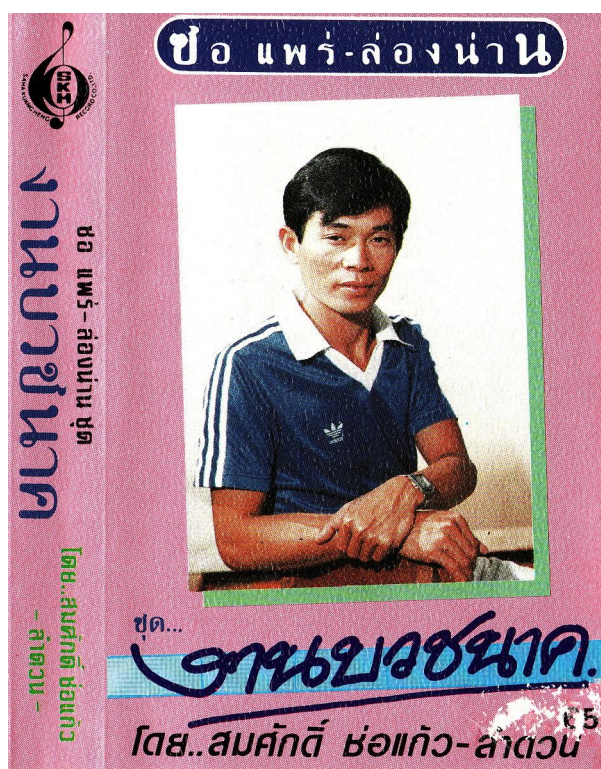
บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 42 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องครุฑตานนางนาว

ภาพประกอบ 43 แผ่นบันทึกเสียงขอเรื่องงานบวชนาค

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องงานบวชนาค

ความยาว 90 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเฮงแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 44 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องผัวเปรตเมียยักษ์

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องผัวเปรตเมียยักษ์

ความยาว 80 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวชันทอง มูลศิริ

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 45 แผ่นบันทึกเสียงซอเรื่องผิวเมียผัดกัน

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเรื่องผิวเมียผัดกัน

ความยาว 110 นาที

ช่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวสินวล ปิยะสุข

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 46 แผ่นบันทึกเสียงซอเรื่องเมียหลวงห้วงผิว

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเรื่องเมียหลวงห้วงผิว

ความยาว 80 นาที

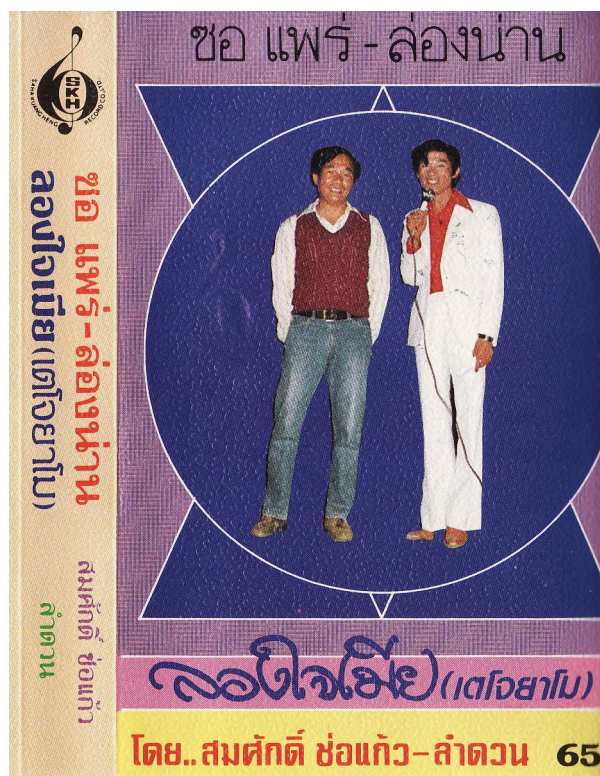
ช่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวสินวล ปิยะสุข

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องล่องใจเมีย (เตโจยาโม)

ความยาว 90 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวชั้นทอง มูลศิริ

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเสียงแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 47 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องล่องใจเมีย (เตโจยาโม)

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องวอนป้อปิ๊กบ้าน

ความยาว 90 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ

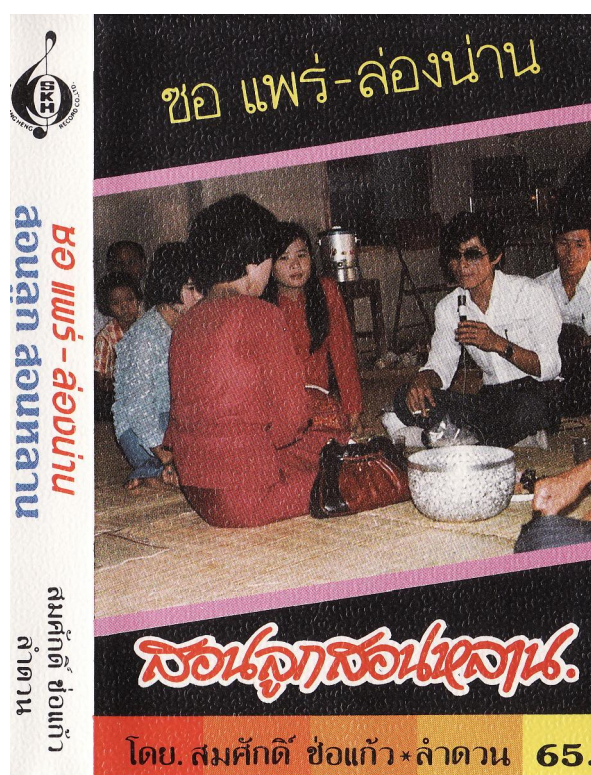
บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 48 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องวอนป้อปิ๊กบ้าน

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเครื่องซอนลูกซอนหลาน

ความยาว 70 นาที

ซ่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 49 แถบบันทึกเสียงซอเครื่องซอนลูกซอนหลาน

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ซอเครื่องหนุ่มเมืองแพร่

ความยาว 90 นาที

ซ่างซอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวสินวล ปินะสุ
4. นางสาวชันทอง มูลศิริ

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

วันเดือนปี ที่ผลิต มิถุนายน ๒๕๓๘

ภาพประกอบ 50 แถบบันทึกเสียงซอเครื่องหนุ่มเมืองแพร่

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องอนิสสงงานบวช

ความยาว 90 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวชั้นทอง มูลศิริ

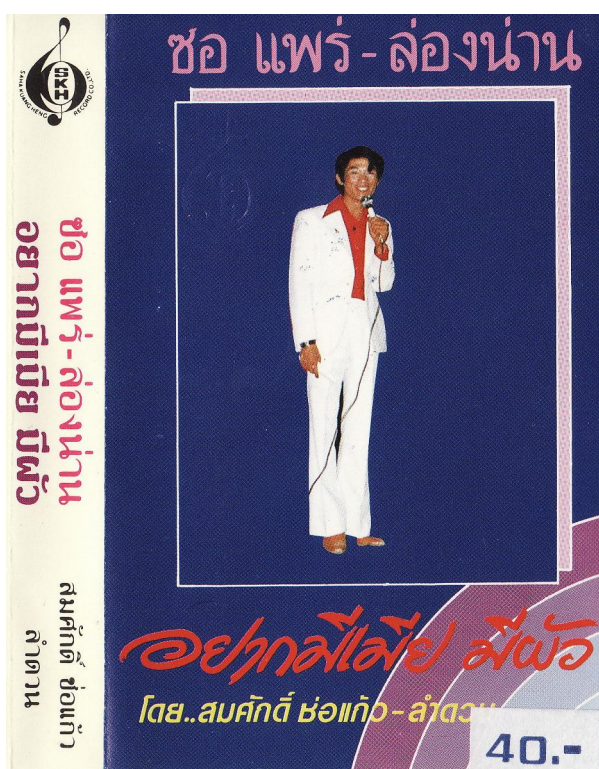
บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 51 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องอนิสสงงานบวช

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องอยากมีผิวมีเมีย

ความยาว 90 นาที

ช่างขอประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวชั้นทอง มูลศิริ
4. นายสังวร ไม่ทราบนามสกุล

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 52 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องอยากมีเมีย มีผิว

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกโป่ง

ความยาว 60 นาที

ช่างประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ
4. นายสุรพันธ์ ปิณะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 53 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องพ่อเฒ่าเล่นลูกโป่ง

หน้าปกแถบบันทึกเสียง

ขอเรื่องม่วนใจ๋ปีใหม่

ความยาว 60 นาที

ช่างประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวชันทอง มูลศิริ

บันทึกเสียงโดย บริษัทนกแก้วสตูดิโอ

ที่ตั้ง กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 54 แถบบันทึกเสียงขอเรื่องม่วนใจ๋ปีใหม่

ภาพประกอบ 55 วิดีทัศน์ ละครขอรื่อง
กองทุนหมู่บ้าน

ละครขอรื่องกองทุนหมู่บ้าน

ความยาว 50 นาที

ช่างขอรและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ
4. นายภัทรารุณี ธนะวงศ์
5. นายทัน วันมหาชัย
6. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุ

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต มกราคม 2550

ภาพประกอบ 56 วิดีทัศน์ ละครขอรื่อง
น้ำตาเมียหลวง

ละครขอรื่องน้ำตาเมียหลวง

ความยาว 60 นาที

ช่างขอรและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ
4. นางสาวมยุรี ปิณะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวัน เดือน ปี ที่บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 57 วิดีทัศน์ ละครขอเรื่องป้อเลี้ยง
แม่ลูกจ้าง

ละครขอเรื่องป้อเลี้ยงแม่ลูกจ้าง

ความยาว 40 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุ
- 3.นางสีนวล ปิยะสุ
4. นายทั้น วันมหาชัย
5. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต เมษายน 2550

ภาพประกอบ 58 วิดีทัศน์ ละครขอเรื่อง
ป้อแต่แม่บ้าน

ละครขอเรื่องป้อแต่แม่บ้าน

ความยาว 58 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุ
3. นางสีนวล ปิยะสุ
4. นายภัทราวุฒิ ธนวงศ์
5. นางสาวมยุรี ปิยะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต มกราคม 2550

ภาพประกอบ 59 วิดีทัศน์ ละครขอร้อง
ปีใหม่สงกรานต์

ละครขอร้องปีใหม่สงกรานต์

ความยาว 48.20 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิ่นสุ
- 3.นางสีนวล ปิ่นสุ
4. นายภัทรารุณี ธนะวงศ์
5. นายสายัณต์ บันหมื่น
6. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
7. นายทัน วันมหาชัย
8. นางสาวมยุรี ปิ่นสุ
9. นายเกษมศักดิ์ ดีพิชัย

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต มกราคม 2550

ภาพประกอบ 60 วิดีทัศน์ ละครขอร้อง
วิวาห์ลูกทุ่ง

ละครขอร้องวิวาห์ลูกทุ่ง

ความยาว 55.47 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิ่นสุ
- 3.นางสีนวล ปิ่นสุ
4. นายภัทรารุณี ธนะวงศ์
5. นายสายัณต์ บันหมื่น
6. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
7. นายทัน วันมหาชัย
8. นายเกษมศักดิ์ ดีพิชัย
9. นางสาวรุ่งรศมี ปิ่นสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิค

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์ เขตลาดพร้าว

กรุงเทพมหานคร

ไม่ทราบวันเดือน ปี ที่ บันทึกเสียง

ภาพประกอบ 61 วิดีทัศน์ ละครซอเรื่อง
ป้อหม้ายใจแตก

ละครซอเรื่องป้อหม้ายใจแตก

ความยาว 57.22 นาที

ช่างซอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวปิณะสุ
4. นายภัทรารุณี ธนะวงศ์
5. นายสายัณต์ บันหมื่น
6. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
7. นายทัน วันมหาชัย
8. นายเกษมศักดิ์ ดีพิชัย

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต มกราคม 2550

ภาพประกอบ 62 วิดีทัศน์ ละครซอเรื่อง
ซอปันฝ้าย

ละครซอเรื่องปันฝ้าย

ความยาว 46.40 นาที

ช่างซอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวปิณะสุ
4. นายภัทรารุณี ธนะวงศ์
5. นายสายัณต์ บันหมื่น
6. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
7. นายทัน วันมหาชัย
8. นายเกษมศักดิ์ ดีพิชัย

บันทึกเสียงโดย บริษัทโซนิก

ที่ตั้ง 507 ถนนสาธุประดิษฐ์

เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต มกราคม 2550

ภาพประกอบ 63 วิดีทัศน์ ละครขอล่อง
ข้าวน้อยหม่าแม่

ละครขอล่องข้าวน้อยหม่าแม่

ความยาว 55 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ
4. นายทัน วันมหาชัย

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต สิงหาคม 2545

ภาพประกอบ 64 วิดีทัศน์ ละครขอเรื่อง
ขึ้นบ้านใหม่

ละครขอเรื่องขึ้นบ้านใหม่

ความยาว 55 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิณะสุ
3. นางสาวสินวล ปิณะสุ

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต 3 สิงหาคม 2545

ภาพประกอบ 65 วิถีทัศน์ ละครเรื่อง
ฆ่าตัดตอน

ละครเรื่องฆ่าตัดตอน

ความยาว 50 นาที

ช่างชอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวนวล ปิยะสุข
4. นางประนอม ยารังสี
5. นายทั้น วันมหาชัย
6. นายดี ปุเลย
7. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
8. นายนอง ไม่ทราบนามสกุล

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหภาพเสียงแผ่นเสียงไทย

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธ์วงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กรกฎาคม 2546

ภาพประกอบ 66 วิถีทัศน์ ละครเรื่อง
จับปลาสองมือ

ละครเรื่องจับปลาสองมือ

ความยาว 59 นาที

ช่างชอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวนวล ปิยะสุข
4. นายทั้น วันมหาชัย
5. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
6. นายนอง ไม่ทราบนามสกุล

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหภาพเสียงแผ่นเสียงไทย

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย สัมพันธ์วงศ์

กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กุมภาพันธ์ 2546

ภาพประกอบ 67 วิดีทัศน์ ละครเรื่อง
น้ำใจสาวน้อย

ละครเรื่องน้ำใจสาวน้อย

ความยาว 50 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวสิณวล ปิยะสุข
4. นายทัน วันมหาชัย
5. นายสนั่น ไม่ทราบนามสกุล
6. นายนอง ไม่ทราบนามสกุล
7. นางประนอม ยารังสี

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหทองแดงแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธ์วงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กรกฎาคม 2546

ภาพประกอบ 68 วิดีทัศน์ ละครเรื่อง
ปูเฒ่าสอนหลาน

ขอเรื่องปูเฒ่าสอนหลาน

ความยาว 45 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปิยะสุข
3. นางสาวสิณวล ปิยะสุข

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองแดงแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธ์วงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต ธันวาคม 2545

ภาพประกอบ 69 วิดีทัศน์ ละครขอร้อง
ผ้าแก้วเมียเต็ดผ้าเผ็ดเมียยักษ์

ขอเรื่องผ้าแก้วเมียเต็ดผ้าเผ็ดเมียยักษ์

ความยาว 45 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวสินวล ปินะสุ
4. นายทัน วันมหาชัย
5. นางสาวรุ่งรศมี ปินะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหทองเฮง

แผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กุมภาพันธ์ 2546

ภาพประกอบ 70 วิดีทัศน์ ละครขอร้อง
ผ้าเมียผัดกัน

ขอเรื่องผ้าเมียผัดกัน

ความยาว 50 นาที

ช่างขอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวสินวล ปินะสุ
4. นายทัน วันมหาชัย
5. นางสาวรุ่งรศมี ปินะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหทองเฮง แผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กุมภาพันธ์ 2546

ภาพประกอบ 71 วิดีทัศน์ ละครซอเรื่อง
เมียน้อยเมียนหลวง

ซอเรื่องเมียน้อยเมียนหลวง

ความยาว 99.30 นาที

ช่างซอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวสินวล ปินะสุ
4. นายทัน วันมหาชัย
5. นางสาวรุ่งรศมี ปินะสุ

บันทึกเสียงโดย บริษัทสหทองเอง

แผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต กุมภาพันธ์ 2546

ภาพประกอบ 72 วิดีทัศน์ ละครซอเรื่อง
เรียนขวัญลูกแก้ว

ซอเรื่องเรียนขวัญลูกแก้ว

ความยาว 59 นาที

ช่างซอและผู้แสดง ประกอบด้วย

1. นางสาวลำดวน คำแปน
2. นายสมศักดิ์ ปินะสุ
3. นางสาวสินวล ปินะสุ

บันทึกเสียงโดย

บริษัทสหทองเองแผ่นเสียง-เทป

ที่ตั้ง 23 ซอยเจริญกรุง 22 ตลาดน้อย

สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

วัน เดือน ปี ที่ผลิต ธันวาคม 2545

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างบทประพันธ์คำขอของ ลำดวน คำแปน

ขอเรื่อง มงคลชีวิต 38 ประการ

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปง/ ทำนอง ดาดน่าน

(1)	<p>ก้อยยกมือไหว้ครูบาอาจารย์
พระพุทธรูปพระธรรมพระสังฆาเจ้า
ก้อยขอกราบนบเคารพไหว้สา
เป็นฮ่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า</p>	<p>และดวงวิญญาณอาจารย์เก่าเหง้า
อันนั้นเป็นเก้านศาสนา
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า</p>
(2)	<p>ยกมือสืบนิ้วกายกั้วเกศา
ป้อแม่ปิตตาผู้บังเกิดเกล้า
สาวน้อยแม่ฮ้างแม่แวนเงาศรี
ดีได้รับฟังตัวข้าน้องจัน</p>	<p>ขอกราบวันตาไหว้ส่าน้อมเกล้า
ลูกหมายจะเล่าแต่เก่าหัวดี
ผู้ดีเป็นมีจิตใจเที่ยงมั่น</p>
(3)	<p>ก้อยขอสุมาปี่น้องตังหลาย
ตักตักตั้งใจเม็ดดอกแก้ว
ว่าตัวข้าเจ้าได้ยอมมือसान
ตักตักตั้งใจได้ฟังน้องจัน</p>	<p>บ่ว่าหญิงจายคนใดก็แล้ว
มาจากันแล้วเป็นเวลานาน
ขออย่าไปจิงแม่บับได้</p>
(4)	<p>สิ่งใดก็แล้วอย่าคลาดแคล้วหลงหล้า
กันว่ากำซอของข้าน้องไท่
อย่าได้เป็นบาปอย่าได้เป็นกรรม
กันบ่ม่วนหูขอสุมาแต่แต่</p>	<p>อย่าได้เป็นกรรมโกธธาแสบไหม้
กำเก่ากำใหม่สาบสูญอุณาน
ได้อ่านได้ฟังกำจากำอู้</p>
(5)	<p>จะได้ขอเรื่องมงคลชีวิต
จะบอกให้นายเจ้าสายกู่สร้าง
แม่เกลียวเชือกพันกับไขชานาญ
จะบอกให้อฟังแต่เก่าแต่เหง้า</p>	<p>ขอได้ตั้งใจขอได้ตั้งใจ
มงคลชีวิตสามสิบแปดท่านจัน
ประการดีหนึ่งจะเล่าไขการ
ก้อยจดจำเอาน้อเจ้าปี่น้อง</p>

มงคลชีวิตประการที่ 1 การไม่คบคนพาล

(6)	<p>มงคลดีหนึ่งว่าไปคบคนพาล
คนชั่วบ่ดีน้อเจ้าปี่น้อง
ดีเป็นคนชั่วแม่พลอยแสนสี่
ก็เหมือนคนจัญไรน้อเจ้าปี่น้อง</p> | <p>มันจะเป็นมารมาพาลมาตอง
สายกู่ฮ้อนจิตใจบ่ดี
แม่เหมยธานีข้าจักบอกให้</p> |
|-----|---|---|

- (7) ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว
 บมีนาบุญน้อยปิ่น้องเจ้า
 จะบอกท่านเจ้าไปแถมสักกำ
 จะบอกแหม่มกำคนขี้जूว่าอัน
- (8) อันนี้ทำชั่วก็บตีเหมือนกัน
 ไปลักขโมยเสาะโก่งยามเจ้า
 ไปฆ่าไปแทงไปเสียดไปสี
 อันนี้เป็นคนพาลน้อยเจ้าปิ่น้อง
- (9) สันดานคนพาลมีหลายประการ
 ไปแนะไปน่าน้อยเจ้าท่านจั้น
 ไปลักไปจกปิ่น้องเหมือนกัน
 บตีแต่ไหนคนพาลว่าร้าย
- (10) คนพาลแบบนี้ก็มีเหมือนกัน
 บมีหน้าที่ก็ทำไปรับใจ
 ไปหยาบไปยุ่งพร้อมทั้งเสียดสี
 ดึงเมื่อเจ้าเมื่อแลงนินทาว่าร้าย
- (11) หันผิดเป็นชอบกับบตีนักหนา
 หว่าตัวดีแลก้าน้องไท้
 ว่าตามดส้มเป้งบุญหัวขิง
 ทำตัวบตีไปเหยียกเจ้า
- (12) บฟังบ้อแม่เฒ่าแก่ได้สอน
 กินเหล้าเมายาก็แ้วไปไขว้
 เป็นตักเป็นเตอนตบทำการ
 เป็นหยังจะใดก็ยังบู้
- (13) คนอย่างนี้บ่ว่ามีวินัย
 บไปตามคิ้วของเขานั้นเล่า
 คนอย่างนี้ตบฟังเสียง
 ชอบมีปัญหากับเจ้าปิ่น้อง
- บมีหยังอวบมีหยังสุญ
 คนชั่วนี้หนาดกไปนั้นเล่า
 เห็นผิดเป็นชอบก้อยแก่ไขบัน
 พุดเสียดพุดสีน้อเจ้าท่านจั้น
 คิดจะทำหลายอันน้อเจ้า
 จะบอกกู่เฝ้าประพุดิตัวบตี
 มันตบตีน้อตัวกู่สร้าง
- เหมือนเป็นตัวมารของปิ่น้องจาวบ้าน
 ปากันฮ้ายกันด้านไปเล่นการพนัน
 ไปแนะนำหื้อกินยาบ้า
- บรู้ระปะบึงก็เข้าไปใกล้
 ชอบไปว่าร้ายก้าวกายเขาดี
 หว่าตัวดีชอบไปกลั่นแกล้ง
- เป็นเลียแข้งเลียขามันจับได้
 ข้างบอกให้มันเป็นความจริง
 จนเอาแม่หญิงไปหยะฮั่นหยะนี้
- มีแต่จ้องทองแ้วเหนือแ้วใต้
 ตบจ่วยหยะเวียกหยะงาน
 มันตบฟังแ้วเหนือแ้วใต้
- ชอบเอาเปรียบเขาไปน้อจายท่านเจ้า
 เป็นบอกเป็นกล่าวบเคารพบ้านเมือง
 มีแต่จะเถียงเอาตัวขึ้นหน้า

(14) คนเจื่อนี้คนบ่ฟังไผ
เป็นตักเป็นเตียนป็น้องจาวบ้าน
ดีจริงไปมาบ่พอพลอยแสนสี่
ชอบเป็นคนพาลทำนั้นทำนี้

(15) อันนี้คนพาลบ่มีวินัย
ชอบไปแซงคิวบ่อดทนบ่อดน้อย
ไปไหนมาไหนหาว่ามีศักดิ์มีศรี
นี้เป็นสันดานคนพาลนี่แล้ว

มงคลชีวิตประการที่ 2 การคบบัณฑิต

(16) ว่าต่อไปนี้ไปมงคลที่สอง
การคบบัณฑิตเนื้อตัวท่านให้
จิตใจงามแต่ตักนักหนา
รู้ชั่วรู้ดีน้อเจ้าท่านจั้น

(17) มีความรู้กำอู้เป็นหลาย
ได้จบปริญญาโดยไปบ่จำ
คิดดีทำดีแม่ดวงจำปา
เป็นคนคิดดีบ่มีวร้าย

(18) บ่คิดเอาของเป็นมาเป็นของตัว
บ่ได้อาฆาตต่อไผนั้นเล่า
บาบุญคุณโทษมีไว้ในใจ
ก้อยจตจำเอนน้อเจ้าป็น้อง

(19) เป็นคนอู้จริงแล้วยังทำจริง
บ่อู้ถากถางคนน้อยคนใหญ่
บ่ได้โกหกเอาหน้าเอาตา
เพราะว่านิสัยศีลธรรมอย่างนั้น

(20) ชอบทำความดีบ่มีไหนเหมือน
จ้างไปแนะนำหื้อตัวท่านจั้น
เลิกละเบียดเบียนไฟหื้ออยู่สุข
บ่หื้อคบคนพาลปล้นจี้บ่น้อง

(21) จะทำหน้าที่หื้อสำเร็จกัน
สิ่งดีเป็นประโยชน์ของเจ้าท่านจั้น
กันดีจะทำตั่งอกตั่งใจ
บ่ละหมองจอยวอยน้อเจ้าป็น้อง

เอาแต่หัวใจของตัวเต้าอัน
หาว่าตัวนั้นก็เป็นคนดี
บ่เป็นคนดีป็น้องจาวบ้าน

ไปไหนมาไหนมั่งง่ายบ่น้อย
จะบอกก้อยว่ากูนี้ใหญ่เต็มที
ว่าตัวนี้ดีแก่เพื่อนจาวบ้าน

หัวใจเจ้ามอนข้าจักบอกให้
ความหมายเป็นว่าคนมีปัญญา
สติปัญญาเป็นก็แผ่กว้าง

ได้เป็นเจ้านายน้องนายน้องหล้า
อันนี้หนาบัณฑิตมีปัญญา
บ่โมโหโกรธาอย่างอื่นอย่างอ้อ

ชีวิตจะหมองมัวน้อตัวท่านเจ้า
โอยหนอท่านเจ้าอู้จักอภัย
ว่าต่อนั้นไปน้อตัวท่านเจ้า

ถึงจะเป็นแม่หญิงก็จักบอกให้
บ่ได้ว่าร้ายเก็บกำนิทา
มีความเมตตาบ้านไกลบ้านใกล้

จิบอกไฟเจียนช่วงเวียนเข้าบ้าน
หื้อป็น้องจาวบ้านเข้าหาทางดี
เอาสิ่งดีดีมาไว้ในบ้าน

บ่ถามหาวันอย่างอ้ออย่างอัน
บ่ได้ก้าวกายของไผคนใด
ก้อยจาร์ไรต่อไปสักน้อย

- (22) เป็นได้แนะนำสิ่งดีควรถูก
ทำอย่างตรงไปตรงมาว่าอัน
มาจากกล่าวต้านแล้วยังโดยไป
บอกว่าคนดังหลายเจื่อนายสายเจ้า
- (23) จะได้รับฟังคำอุกจาก
บ่ได้ถือโทษอันใดนั้นเล่า
ฟังคำแนะนำเจ้าแวนเงาศรี
โดยยุติธรรมในวันนั้นแล้ว
- (24) บัณฑิตดีดีผู้จักกฎระเบียบ
คนมีวินัยน้ำใจก็กว้าง
บ่ว่าเพื่อนบ้านหรือคนหมู่เดียว
ก้อยจาหยอกเคียวเข้าไปดังอัน
- (25) เป็นปฏิบัติเคารพกฎเหี้ย
ได้ปฏิบัติด้วยความเรียบร้อย
เป็นบ่ทำตามยังอำเภอใจ
ปละหมองจอยวอยเหมือนหมาน้อยเค้นก้าง
- มงคลชีวิตประการที่ 3 การบูชาบุคคลที่ควรบูชา**
- (26) ต่อนี้ไปมงคลดีสาม
ดีได้เคารพยกย่องนั้นเล่า
การบูชาก็มีหลายศรี
หื้อเหมือนหนตางกายขึ้นจันฟ้า
- (27) จับบางคนบูชาสิ่งของ
ของขบของกินที่เตรียมไว้พร้อม
ว่าเตรียมไว้แล้วตึงบ่ได้หวง
เป็นดีชอบใจแก่เจ้าปี่น้อง
- (28) ได้ปฏิบัติตามดีบูชา
อบรมจิตใจของเจ้าท่านให้
ได้ฝึกอบรมบ่หื้อสูงสิง
อยู่ในศีลธรรมทุกวันแต่แล้ว
- (29) ควรจะบูชาที่ได้นับถือ
การกินการตานบ่หื้อล่วงปิ่น
ศาสนาพุทธบริสุทธิ์นักหนา
เป็นฮ่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า
- บ่ได้ไปลูปว่าหยังหื้อไผ
ก็ได้แนะนำทำทานบ่ยัง
ทำดีถูกต้องบ่เอาเปรียบไผ
เป็นประโยชน์แก่เขาคนใต้ร่มฟ้า
ดีเป็นว่ามาเนื่อตัวท่านเจ้า
บ่อแม่แก่เฒ่าบ่ได้ทำอวดดี
พิจารณาคติเนื่อตัวผู้สร้าง
- บ่โกรธบ่เกลียดหื้อปี่น้องไผ
อยู่ทุกองค์กรน้อตัวน้องจัน
มีความระเบียบแม่แพรสียะยาว
แลดำเนิงานบ่สับสนแต่แล้ว
บ่ล้าบ่เหลื่ออันใดสักน้อย
วันนี้องน้อยมาไขก่าลม
ก้อยจาร์ไรโดยไปสักน้อย
- จะบอกใจความหื้อจายปี่เจ้า
เลื่อมใสท่านเจ้าคุณงามความดี
จะแปลงใจดีเหมือนนทีน้ำกว้าง
- บ่ว่าเงินทองของใจต่างห้อง
บ่หื้อบ่อแม่ปี่น้องทั้งมวล
มอบหื้อตึงมวลเงินทองของได้
- ได้ภาวนาสมาธิใจใจ
จักจาบอกให้หื้อเป็นความจริง
บ่อจายแม่หญิงทุกคนว่าอัน
- เจ้าแสงเดือนดือแม่แพรเนื่อยน
บ่ว่าบุคคลที่ควรบูชา
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

- (30) เขาได้เคารพพระพุทธศาสนา
ศาสนาของเขาบ่ได้ยกจำ
ถึงปัจจุบันบ่น้องวงศา
เขามีศีลธรรมประจำไว้แล้ว
- (31) พระมหากษัตริย์อยู่ดีเหนือหัว
พระมหากษัตริย์น้อเจ้าบ่้อง
ขอเจ้าบ่้องมีความประสงค์
เป็นพระมหากษัตริย์นั้นแล้ว
- (32) อีกป้ออีกแม่เอาไวบนหัว
เป็นป้อเป็นแม่นั้นคือพระเจ้า
อินยานาฏน่องอุไปตามเถา
บูชาความดีของเจ้าป้อจั้น
- (33) อันนี้บูชาของท่านอาจารย์
ตั้งอกตั้งใจบ่้องน่องแก้ว
มีความสามารถแต่ตั้งดีหลี
จะแก้ไขปันเข้าไปบ่ยัง
- (34) ต้องมีคามอดทนแล้วยังนับถือ
ผู้บังคับบัญชาบ่ตกต่ำจำ
ต้องประพฤติดีบ่้องเจ้าขา
อยู่ในศีลกินธรรมบ่จั้งบ่ยัง
- มงคลชีวิตประการที่ 4 การอยู่ในถิ่นอันสมควร**
- (35) มงคลที่สี่จักแก้ไขปัน
การอยู่สมควรน้อตัวน้องจั้น
จะอุแต่เก้าจะเล่าถึงปลาย
หื้อมันงามแก่ตาอาวอาบ่้อง
- (36) บ่ว่าดีพักแล้วยังอาศัย
จะอยู่ชุมชนน้อเจ้าบ่้อง
บ่หื้อนั้นนั้นได้อับศรี
อาหารการกินอุดมพรว้าพร้อม
- (37) แหล่งอาหารจัดซื้อไ้ได้ง่าย
จะหื้อสบายง่ายขึ้นบ่้อย
ของใหญ่ของน้อยหาได้ทุกอัน
จะบอกหื้อฟังบ่้องจาวบ้าน
- องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
บ่้องของข้านับถือกันมา
บ้านนอกบ้านนาเหมือนกันว่าอัน
- บ่ได้ย่านกล้วบ่้องต่างห้อง
อยู่ในแห่งห้องพระภูมิพล
ท่านยังเป็นองค์น้อตัวท่านข้า
- หมั้นบัดหมั้นบ่้องของตัวท่านเจ้า
ว่าอันนั้นเล่ายังของตัวเฮา
แม่จีตอกเปามาจางนี้
- สมควรสมานความดีไว้แล้ว
มาถึงลดแล้วก็มีความดี
และประพฤติดีต่ออาจารย์ว่าอัน
- เจ้าแสงเดือนต้อแล้วยังหัวหน้า
ท่านเป็นหัวหน้าและอุปัชฌาย์
หมั้นไปหมั้นมาบ่้องเกลียวเจือกพัน
- จะบอกหื้อฟังบ่้องจาวบ้าน
จะบอกกุสร้างมีส้อย่างน้อนาย
ต้อยสบายน้อตัวท่านข้า
- จะไปไหนมาไหนต้งบ่ขัดข้อง
อยู่ในแห่งห้องอากาศดีดี
บ่มีราศีไปยั้งชุ่นข้อง
- บ่เบื้อบ่หนายนั่นไปดีไหน
สามารถจัดซื้อนั้นได้เรียบร้อย
สถานการกินจะแก้ไขปัน
ก็ได้จัดการเป็นดีเรียบร้อย

- (38) อันนี้หมายถึงบุคคลสบาย
จะบอกไขขาหื้อเจ้าท่านจั้น
มีศีลมีธรรมเป็นรัศมี
ปอันตพาลไปยังว่าร้าย
- (39) สถานตั้นมีวัดมีวา
ฟังเทศน์ฟังธรรมน้อเจ้าท่านไท้
ก็ได้ศึกษาหมั่นอ่านหมั่นเขียน
ได้รู้ได้เห็นศึกษาความรู้
- มงคลชีวิตประการที่ 5 เคยทำบุญมาก่อน**
- (40) มงคลดีห้าน้องหล้าจะไข
การทำบุญบ่ได้ขอได้ซื้อ
ทำบุญไว้แล้วบ่ได้หมองศรี
ป็น้องอวอาก็คงจะรู้
- (41) ขึ้นจื้อทำบุญทำไปหลายหลาย
ทำจิตใจสะอาดดูหื้อเรียบร้อย
จิตใจสะอาดงามหน้างามตา
ตึงเป็นตึงสุทำบุญไว้พร้อม
- (42) การทำบุญก็มีจำดหลาย
ชาติหน้าชาติใดน้อตัวท่านไท้
การหื้อการแบ่งก็ทำบุญเหมือนกัน
มีความสบายใจอยู่ได้ลุ่มฟ้า
- (43) การดีเฮาหื้อการดีเฮาบัน
มีบุญสมการบ่ใช้สะหน้อย
เมื่อหื้อไปแล้วบ่ได้คิดหยัง
บ่ได้เจ็บเป็นหยังในคราวครั้งนี้
- (44) ทำบุญไปแล้วบ่หนีไปไหน
ได้กินได้ตานแล้วยังครั้งใหญ่
ก็ได้บรรลุปได้หายสูญ
เมื่อเฮาตายลาจะได้ขึ้นจั้นฟ้า
- (45) เมื่ออยู่ในโลกวัฏสงสาร
บุญจักกำหนดของเจ้าท่านไท้
จะมีความสุขบ่หม่นบ่หมอง
ทำบุญสุนทานเป็นนิพพานจั้นฟ้า
- แล้วก็หมายถึงคนดีตั้งอัน
มาจากกล่าวตั้นโอบอ้อมอารี
คนจิตใจดีป็น้องเจ้าข้า
- ป็น้องอวอาก็ไปสาไปไหว้
หลอนแหล่งน้นก็มีโรงเรียน
ได้เล่าได้เรียนหนังสือตื้อเส้น
- จะจ่าไรเข้าจักบอกหื้อ
เข้าจักบอกหื้อดีมีความยินดี
บุญปารมีชาตินี้ชาติหน้า
- กันว่าเฮาตายสบายไปบ่น้อย
วันน้น้องน้อยมาไขวาจา
ก็ได้นำพามีใจจั้นชู
- กันว่าเฮาตายมันก็ติดไปได้
มันก็ติดไปเมื่อได้ทำบุญ
ผลดีได้ทำกับันดาลหื้อได้
- เป็นดีสร้างสรรไปยังบ่น้อย
หื้อได้ร้อยสองร้อยเหมือนหื้อบันสองบัน
อายุวรรณังสุขขังเที่ยงมัน
- ถึงเฮาจะตายก็ติดไปได้
ก็เปรียบเหมือนได้กุศลผลบุญ
มีแต่นาบุญก้าหลังก้าหน้า
- ได้กินได้ตานบ่เจ็บเป็นป่วยไข้
จักบอกปี่อ้ายมีการคุ้มครอง
แม่สีนวลฟองมาจาปากตั้น

มงคลชีวิตประการที่ 6 การตั้งตนชอบ

- (46) มงคลดีห้จะจกมาจา
การดำเนินชีวิตน้อสร้อยดอกป่าน
สัมมาอาชีพที่วางแผนการ
เมื่อได้ทำการก็อดทนอย่างนั้น
- (47) ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเป้าหมาย
วันนี้ลำดวนน้องมานั่งฮ้อง
ก้อยได้เตรียมพร้อมที่ได้ต้องการ
ตั้งอกตั้งใจไปได้ละทิ้ง

มงคลชีวิตประการที่ 7 ความเป็นพหูสูต

- (48) มงคลดีเจ็ดจะเก็บมาจา
จะอุ้จะจาเข้าไปยัง
ความเป็นพหูสูตแม่ดวงจำปี
ไหลตัวเข้าจูงเจ้าป็น้อง
- (49) เป็นพหูสูตอยากอุ้อยากหัน
อยากร่ำอยากเรียนทุกวันคำเข้า
สิ่งเหล่านี้ดีมีความหมาย
มันจะมีผลเมื่อลุนป็นด้าย
- (50) อยากอุ้ทุกอย่างดีเข้าได้หัน
บ่ว่าอันใดดีไหนก็จ้าง
วิชาความรู้เก็บไว้เป็นกอง
รำไรไขกลอนนายมอนน้องจัน
- (51) การอุ้กว้างน้องจักไขการ
สิ่งดีใกล้เคียงยังมาเรียบร้อย
นายน้องรักจักแก้ป็นไข
คือการศึกษาอ้อเจ้าท่านจัน
- (52) ว่าบอกไปแล้วอุ้ใกล้อุ้ไกล
อุ้การศึกษาบ่ใจสะน้อย
จะเป็นพหูสูตแม่เสื่อตาหิง
มีคุณสมบัติอ้อเจ้าท่านจัน

ความหมายนั้นหนาอ้อยจากล่าวท่าน
หื้อมันถูกต้องทำนองคลองธรรม
จะบอกใจความหื้อสายกั้สร้าง

ตั้งหญิงตั้งจายหื้อได้ถูกต้อง
เจ้าแขนล้นปล้องหื้อได้ความประมาณ
ป้อศรีสุพรรณอดทนจนได้

บอกความเป็นมาอย่างใดว่าอัน
ก็เจ้าท่านจันฟังกันดีดี
แมก็นรีจักจากล่าวอุ้

เป็นผู้อยากฟังของตัวท่านเจ้า
ได้จาได้กล่าวเข้าไปเป็นลาย
ข้าจะบรรยายเก้าสายเหตุต้น

ได้สังเกตการณ์ของตัวรอบข้าง
บ่ได้แต่งอ้างเก็บกำมายอง
ของตัวนายมอนดีจะเกี่ยวข้อง

จะบอกใจความเข้าไปเตือนน้อย
คนใหญ่คนน้อยเกี่ยวข้องกันไป
ความอุ้ใกล้ไกลจักไขกล่าวท่าน

มันมีความหมายบ่ใจขอ้อย
อีนายน้องน้อยจะไขความจริง
สายดีปึงมาจากล่าวท่าน

- (53) ความตั้งใจฟังก็คือชอบฟัง
ชอบอ่านชอบเขียนทุกวันคำเช้า
ความตั้งใจจำก้อยแก้ไขปัน
ก็ได้หมั่นฟังน้อเจ้าปี่น้อง
- (54) หลอนวันนี้หื้อได้ตั้งใจ
อย่าควรดีลิมทุกอันนั้นเล่า
ในเมื่อวันนี้จักแก้ไขจา
ขอหื้อตริกตรองน้อเจ้าปี่น้อง
- (55) ว่าต่อไปนี้จะเข้าใจปัญหา
ฝนตกเขาตึงว่าแล้ง
ควายเข้าไธจึงไล่เข้าสวน
เมื่อตะวันแลงลงไปม่อมม่อม
- มงคลชีวิตประการที่ 8 การรอบรู้ในศิลปะ**
- (56) มงคลดีแปดจะเล่าไขปัน
ก้อยดักดาฟังเจ้านายปี่น้อง
มงคลดีแปดจักแก้ไขปัน
แม่จีบัวลอยมาจากนั้งฮ้อง
- (57) สัพพะรอบรู้ความฮู้ของงาม
เป็นความปราณีตดีงามเรียบร้อย
ดั่งตัวน้อยอยู่ขิงกินขิง
ดั่งบมีไหนจะเทียมเปรียบนี้
- (58) ขอหื้อปี่น้องคิดความสร้างสรรค์
ดีหลักไหนบ่ไหวสะต้อน
ขอเจ้าปี่น้องบมีบัดสี
จะฮู้จะจาทตามกำปยัง
- (59) บ่หื้อพยาบาทไปยังบาดหมาง
แม่ออกศรัทธาคนแก่คนเฒ่า
บ่หื้อเบียดเบียนน้อป้อรังคิงผาย
จะมาต่อกลอนหื้อเจ้าท่านฮู้
- จะบอกตำนานแต่เก่าแต่เหง้า
จะบอกน่องหน้าคั่นคว่ำทุกอัน
หมั่นอ่านหมั่นจำหื้อได้ถูกต้อง
- ท่องไปจำไปเนื้อตัวลูกเต้า
ขอหื้อท่านเจ้าพิจารณา
ควรพิจารณาน้อสายกู่ฮ้อน
- ว่าเรียงนั้นมาหื้อได้แจ่มแจ้ง
กันน้ำบ่แห้งจางเขนทรายพวน
จักเป็นขบวนหื้อฮู้แจ่มแจ้ง
- ว่าจากนี้ไปมาจากนั้งฮ้อน
หื้อมันหายง่อมหื้อมันหายงัน
จะบอกหื้อฟังไปแถมเตือนฮ้อย
- จึงได้ติดตามแสดงบ่นฮ้อย
วันนี้น้องน้อยมาไขความจริง
ตัวเป็นแม่หญิงซำมานั่งใกล้
- เป็นกำตัวกำได้มานั่งถ้อง
จะบอกปี่น้องมีความยินดี
บมีราศีเนื้อตัวท่านซำ
- ปี่น้อมมาฟังจำไปเนื้อเจ้า
ดีฟังน้อมเนามาไขบรรยาย
บ่ว่าเจ้าว่านายทุกปลายทุกห้อง

มงคลชีวิตประการที่ 9 มีวินัยที่ดี

- (60) มงคลดีก็ก้าวถอยเล่าต่อกลอน
การมีวินัยที่ดีเรียบร้อย
มีข้อบังคับแล้วยังโตยกัน
หื้อมีวินัยอารยแต่แล้ว
- (61) ต่อไปนี้จะรู้เรื่องมีวินัย
การมีวินัยว่าคนแก่คนเฒ่า
ก้อยหื้อละเว้นฆ่าสัตว์เหมือนกัน
บใช้ขอปอxygenเจ้าป้อเลี้ยง
- (62) บหื้อได้ลักตึงสิ่งตึงของ
ประการดีสามต่อไปนั้นเล่า
ประการดีสี่จักแก้ไขการ
โกหกก็บด้นอเจ้าป้อน้อง
- (63) ประการดีห้าจะแก้ไขจา
เกิดความแตกแยกกันยามเจ้าเจ้า
ประการดีหกก้อยจ้อยก้อยจำ
บได้เสียดสีไปยงว่าร้าย
- (64) ประการดีเจ็ดจะเก็บคำไข
หื้อมีเหตุผลประโยชน์ยามเช้า
ประการดีแปดน้อป้อรำคิงผาย
คิดดีทำดีน้อเจ้าป้อน้อง
- (65) ประการดีเก้าต่อไปนั้นหนา
อย่าไปคิดร้ายต่อเจ้าป้อน้อง
ประการดีสิบอย่าได้ทำเฉย
ผู้เป็นมารดาสำคัญแต่แล้ว
- (66) หันป้อหันแม่หื้อมีความสำคัญ
บได้หันผิดเป็นชอบป้อน้อง
ป้อแม่ของเฮาคืออรหันต์
นาบุญเป็นมีน้อเจ้าก้อช้อน
- จะไขทำนองต่อไปสักน้อย
นั้นและก้อห้อยกฎเกณฑ์ของมัน
ระเบียบของมันไปยงใจใจ
- กันไผสงสัยฟังน้อท่านเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าได้ดักตาฟัง
ได้จื้อได้จำว่าสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย
- นี่ประการดีสองน้อจ่ายท่านเจ้า
จะบอกท่านเจ้าประพุดติงาม
บหลอกปลวงไปยงดั่งอี่
- บหื้อนินทาว่าร้ายใส่เจ้า
จะบอกจะกล่าวไปยงแถมกำ
บหื้อเก็บกำหยาบคายอย่างอี่
- อู้จากันไปดีดีน้อเจ้า
ได้บอกได้กล่าวตามค่ายตามลาย
จะบอกหื้อนายไปยงดั่งอี่
- จะมานั่งจาจะมานั่งอ้อน
หื้อได้ถูกต้องอย่าปองร้ายใครเลย
เจ้าจื้อปุเลยป้อแม่ของข้า
- นาบุญจักหวันติดบันจ้องห้อย
อินายน้องน้อยจักไขหื้อฟัง
จะใจตามกำเข้าไปดั่งอี่

มงคลชีวิตประการที่ 10 กล่าววาจาอันเป็นสุภาสิต

- (67) จะได้กล่าวถึงมงคลที่สิบ
 ปิ่น่องผู้ฟังหลายจงหลายบ้าน
 จะไขกล่าวตักไปยงวาที
 แมกนิรจักจากกล่าวถ้อง
- (68) ทำอุ้งกำจาบมีความบาตใจ
 ทำอุ้งกำจาของเจ้าอีป้อ
 เมื่ออุ้งไปแล้วบเสียดบสี
 ลำดับราพันไปยงเจ้าเจ้า
- (69) ทำอุ้งกำจาสุภาพอ่อนหวาน
 อุ้งจากันไปยามเหยเจ้าเจ้า
 ทำอุ้งกำจาเป็นที่สร้างสรรค์
 ประรณนาดีคนฟังแต่แต่
- (70) จะอุ้งจะจาหาดีเหมาะสม
 อุ้งกาลเทศะน้อเจ้าท่านจัน
 ยามเมื่อมาอุ้งยามเมื่อมาไข
 ก้อยตั้งใจเอาบจุกเขาเหยยั้ง

นั่งคิดนอนคิดบั้งเป็นหยัง
 มันมีความหมายน้อสร้อยดอกปาน
 กำว่าสุภาสิตแมดวงจำปี
 เป็นคำร้อยกรองน้อเจ้าปิ่น่อง
 ก้อยดักตาฟังไปเป็นประโยชน์ทุกข้อ
 คนรูปหล่ออุ้งหยังก็ดี
 ดึงเป็นไมตรีไพเราะว่าอัน

น้ำใจในความของตัวท่านเจ้า
 ป้อแม่แก่เฒ่าเป็นก็ตั้งฟัง
 จิตใจกงามเมตตาตั้งอู้

อย่าไปอุ้งปลอมลมหื้อปิ่น่องจาบ้าน
 ในปางเมื่อนั้นได้จาออกไป
 บ่ว่าไผ่ไผ่ดีฟังข้าเจ้า

มงคลชีวิตประการที่ 11 การบำรุงบิดามารดา

- (71) มงคลสิบเอ็ดจะเต็ดมาจา
 ว่าเปรียบเหมือนครูของลูกของเต้า
 ป้อแม่ของเฮาเป็นอรหันต์
 บิดามารดาของเฮานั้นแล้ว
- (72) ป้อแม่ของเฮาคอยอบรมสั่งสอน
 หื้อเป็นคนดีทุกวันคำเจ้า
 ป้อแม่สอนไว้อย่าไปหันเห
 เป็นได้สั่งสอนนายมอนลูกน้อย
- (73) ตีว่าป้อแม่เหมือนเทวดา
 เป็นได้คุ้มครองของตัวลูกไท้
 เป็นได้ปกป้องเจ้าแวนเงาศรี
 เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานใหญ่มาลุ่มลุ่ม
- (74) ป้อแม่เป็นพรหมก็มีความหมาย
 พรหมวิหารสี่โดยความเรียบร้อย
 เป็นมีความเอ็นดูและความเมตตา
 ความหมายเป็นมือยุนี้ล่อนล่อน

บิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า
 จะบอกจะกล่าวเป็นถ้อยเป็นกำ
 ของตัววงศ์คำบุตรตาลูกหล้า

บ่หื้อได้หมองบุตรตาลูกเต้า
 บ่หื้อลูกเต้านั้นไปเกร
 ขออย่าไปเตกจาทำอัน

ความหมายนั้นหนาข้าจะบอกให้
 เลี้ยงมาจนใหญ่ลูกเต้าคนดี
 ใหญ่มาอย่างดีจะไขกล่าวตัก

ไปเก้าไปปลายหื้อนายลูกน้อย
 บุตรตาลูกน้อยก้อยฟังดีดี
 ว่าจากนั้นหนาประรณนาดีตั้งอู้

- (75) หรือว่าลูกน้อยจะมีการศึกษา
ส่งเขียนหนังสือตั้งแต่น้อยถึงใหญ่
ป้อเสียสละตั้งเวียกตั้งการ
หื้อลูกของเขาได้ด้อย่างนั้น
- (76) ก้าวรหันต์ก็อຍบอໄຂຈາ
มีคุณธรรมสี่ประการนั้นเล่า
ท่านอุปการะบุตรบุญตรี
ตั้งใหญ่ขึ้นมากทุกวันคำเข้า
- (77) พระเดชพระคุณป้อแม่ปิตตา
หื้อได้อบอุ่นเจ้าหน้าอ่อนมอย
ว่าต่อไปนี้ป้อแม่ตั้งใจ
บหื้อหมองจอยวยสี่ตำมอยลูกจั้น
- (78) ก็เป็นนาบุญของลูกของหลาน
หื้อทำความดีไปเหยเจ้าเจ้า
เมื่อสร้างผลบุญเป็นศักดิ์เป็นศรี
เป็นเลี้ยงใหญ่มาเมื่อนานแต่แล้ว
- (79) เขาเคารพแล้วยังนับถือ
ทดแทนบุญคุณทุกวันคำเจ้า
ยามเป็นมีชีวิตเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน
จาวบ้านดินดอยได้มานั่งล้อม
- (80) ยามเมื่อท่านเจ้ายังมีชีวิต
ลูกหญิงลูกชายคนใดก็แล้ว
ตั้งใจไว้แล้วสืบตระกูลกันมา
ฮอดถึงเวลาท่านก็แก่เฒ่า
- (81) ยามเมื่อท่านเจ้าได้ดับจิตตาย
ทำบุญกินทานไปหาป้อน้อย
ป้อแม่ตายแล้วตั้งเป็นตีสู่
ตั้งปลื้มกำเป็นสอนไว้แล้ว
- ป้อก็เสาะหาหื้อเรียนจนได้
ป้อตั้งใจไว้ทุกอย่างปันอัน
บ่เสียดายหยั่งตั้งของตั้งเข้า
- ป้อแม่ปิตตาของเฮาน้อเจ้า
ผู้เป็นลูกเต้าจำเอาดีดี
เลี้ยงลูกหื้อดีน้อนายน้องหล้า
- ปกป้องรักษาเลี้ยงดูลูกน้อย
บ่หื้อลูกน้อยเป็นหยั่งอันใด
ทำหยั่งลงไปก็ดถึงลูกน้อย
- ก็ได้สืบสานแต่เก่าแต่เหง้า
ป้อแม่ของเจ้าได้ทำไว้ดี
ยามเมื่อบุตรธิดาลูกหล้า
- เจ้าแสงเดือนตื้อเทิดทูนป้อเจ้า
ป้อแม่แก่เฒ่าเข้ามาตั้งวัน
ท่านบ่ว่าหยั่งอันใดลูกน้อย
- ขอหื้อได้คึดตอบแทนหลายหลาย
เป็นได้จ่วยเหลือบุตรลูกแก้ว
บ่หื้อเสื่อมเสียแม่ดวงจำปา
ลับดอยลับเขาในวันครั้งนั้น
- ขอหื้อตัวนายบุตรลูกน้อย
ขอหื้อลูกน้อยเป็นลูกกตัญญู
มีความกตัญญูต่อไปดังอัน

มงคลชีวิตประการที่ 12 การสงเคราะห์บุตร

<p>(82) มงคลชีวิตประการสิบสอง
ปลัดขันธ์ี่ตั้งหลักไว้
ประการสิบสองก้อยแก้ไขปัน
ภูเขากับดอยอันไหนเป็นปี่เป็นน้อง</p>	<p>ฝนตกน้ำนองปลาฟองวิดเต็น
ข้าจักมาเล่นประการต่อไป
บ่หนีจากไฟไปเป่าหิ้งห้อย</p>
<p>(83) ก้าวาลูกก็มีความหมาย
ผู้เป็นบุตรธิดาลูกเต้า
ผู้เป็นลูกน่อยก้อยจดยก้อยจำ
ประเพณีเฮามีมาอย่างนี้</p>	<p>จะบอกให้นายสามประเภทน้อเจ้า
มารจายามเจ้ามาเล่ายามวัน
นี่เป็นตำนานแต่เก้าแต่เหง้า</p>
<p>(84) อภิชาตบุตรจะแก้ไขปัน
มีความสามารถไปยังเรียวร้อย
อนุชาบุตรน้องจักไขจา
ป่าคุ้มเครือออนเป็นต้นนอนแม่มีน</p>	<p>มีคุณธรรมความดีบ่ค่อย
เหนือกว่าก้อยห้อยบิดามารดา
เมื่อถึงเวลาได้มานั่งอ่อน</p>
<p>(85) อนุชาบุตรแต่ตักนักษนา
อวชาตบุตรตกไปนั้นล่า
การเป็นป้อเป็นแม่จักแก้ไขปัน
ตั้งอกตั้งใจในวันนี้แล้ว</p>	<p>ความสามารถนั้นกำเต้าป้อแม่เจ้า
ต่ำกว่าป้อแม่เจ้าแถมกำ
มีหน้าที่ต้องทำหน้าที่ผู้ให้</p>
<p>(86) หน้าที่ป้อแม่เฒ่าแก่ทั้งหลาย
จะปฏิบัติด้วยความเรียบร้อย
บ่หื้อชั่วร้ายแล้วยังขับจำ
มันจะมัวหมองเมื่อลุนเมื่อต้าย</p>	<p>มีต่อตัวนายบุตรลูกน่อย
เจ้าหงส์คอสร้อยจักไขหื้อฟัง
บ่หื้อหะหื้อทำสิ่งบ่ถูกต้อง</p>
<p>(87) จะได้ปลูกฝังสนับสนุน
หื้อทำความดีทุกวันคำเจ้า
หื้อการศึกษาความู้เหมือนกัน
หื้อได้คู่ครองดีดีแต่แล้ว</p>	<p>เจ้าจืดอกอุณดีดีน้อเจ้า
บอกหื้อลูกเต้าไปแถมสักกำ
ถัดไปแถมกำจะไขกล่าวถ้อง</p>
<p>(88) ขอหื้อลูกน่อยได้ประสบการณ์
ช่วยกันดูแลไปทุกคำเช้า
ในเมื่อโอกาสดีได้เหมาะสม
มอบพินัยกรรมหื้อเจ้าลูกน่อย</p>	<p>หื้อคำแนะนำปรึกษาลูกเต้า
ว่าแล้วท่านเจ้ามอทรัพย์สินเงินทอง
เจ้าแสงเดือนมนมาจางตั้ง</p>

มงคลชีวิตประการที่ 13 การสงเคราะห์ภรรยา

- (89) มงคลชีวิตบทที่สิบสาม
เป็นการสงเคราะห์เมียแบ่งนั้นเล่า
กาลนั้นแม่ดวงเกสร
แบ่งออกมาหลายเจ้ประเภทนั้นแล้ว
- (90) วรรกภริยาก็ได้หมายถึง
เป็นเมียปติน้อยเจ้าปิ่นทอง
เป็นเมียเพชรฆาตไล่ฆ่าไล่ตี
ชอบคบคนพาลปดี้แต่แต่
- (91) โจรีภริยาก็คือเป็นโจร
เป็นคนล้างผลาญผิวแบ่งกั๊กน้อย
คิดจะสร้างหนี้คิดจะสร้างสิน
ไหลตัวไปจุนินทาว่าร้าย
- (92) ว่าต่อไปนี้ประเภทที่สาม
อัยยภริยานั้นเล่า
ห้อยอยู่ในอำนาจมีศักดิ์ศรี
ชอบไปสั่งการต่อหน้าปิ่นทอง
- (93) มาตาภริยาก็ได้เหมือนแม่
หัวใจเจ้ามอนจะมานั่งอ่อน
เจ้าสายการ้องบ่ทอดทิ้งอันใด
เป็นห่วงเป็นใยยามเมื่อป่วยไข้
- (94) ประเภทดีห้าน้องหล้าจกจา
ก็เปรียบเสมือนน้องสาวนั้นเล่า
ฐานะดีเป็นป้อบ้านดีหลี
ก็ห้อยกั๊กผิวแบ่งอย่างอื่น
- (95) บทดีหกสัทธิภริยา
จะทำยังลงไปก็เหมือนกันนั้นเล่า
มีความสามารถซึ่งกันและกัน
น้องจะบรรยายห้อยจ่ายปู้ฮู้
- (96) ประเภทดีเจ็ดสำเร็จเสร็จการ
ความหมายนั้นหนาเหมือนคนรับใช้
บ่มีโต้แย้งแม่สร้อยสะหรี่
อดทนทำงานไปตามสั่งไว้
- ก็มีใจความบอกห้อยท่านเจ้า
จะบอกท่านเจ้าเมื่อมาเป็นคู่ครอง
จะบอกนายมอนมาเป็นเมียอ้าย
- สมเพาะสมเปิงมาจางั่งอ่อน
ไปขัดไปข้องจิตใจบ่ดี
ฆ่าตึงสามมีเล่นจู้ในบ้าน
- แม่ร่างคิงกลมบ่ดีสักน้อย
บอกห้อยเรียบร้อยบ่มีทางดี
ซ้ำเป็นแม่หญิงขี้จำขี้ฮู้
- จะบอกตามกำน้อตัวท่านเจ้า
เจ้าจี้ดอกเปาชอบข่มสามมี
บ่ห้อยเกียรติสามมีเมื่ออยู่ต่อหน้า
- จะบอกแต่แต่เหมือนแม่คนที่สอง
มีความฮักผัวน้อยเจ้าปิ่นทอง
ยามทุกข์ยามยากไปไหนมาไหน
บ่ห้อยสะเทือนใจในวันนั้นแล้ว
- ภคินีภริยาน้อยตัวปี่เจ้า
เคารพต่อเจ้าผู้เป็นสามมี
มีความยินดีตามประสาอยู่ใกล้
- ความหมายนั้นหนาเหมือนเพื่อนน้อยเจ้า
จะบอกปี่เจ้าไปแถมสักกำ
จะบอกห้อยฟังน้อตัวปี่อ้าย
- ทาสีภริยาน้องจะบอกห้อย
ก้อยอยู่ภายใต้คำสั่งสามมี
แล้วแต่สามมีสั่งมาใจใจ

- (97) หลอนวันนี้ดีดีแล้วหนา
ดีเป็นผิวเป็นเมียวกันวันนั้นเล่า
ก็ได้ศรัทธาว่าเสมอกัน
เป็นฮ่มเป็นเงาอยู่ในลุ่มฟ้า
- (98) เป็นมีความฮักและความเมตตา
ว่าไฟไหนคนใดก็จ้าง
ยามเมื่อวันนี้จักแก้ไขจา
อุก้นลงรอยน้อเจ้าปี่น้อง
- (99) ผู้เป็นสามีต้องมีความเปิดเผย
อย่าได้ยกย่องด้วยความเรียบร้อย
เป็นคนมีศักดิ์เป็นคนมีศรี
นั้นเป็นผู้นำครอบครัวแต่เล่า
- (100) บ่ได้ดูถูกลูกเต้าเมียแบ่ง
ถึงทำบ่ดีจะใดก็จ้าง
ถึงการศึกษาต่ำต้อยเพียงไหน
ก็ได้อุ้มชูเมียแบ่งกู่ช้อน
- (101) ผู้เป็นสามีก็บ่อกใจ
บ่มีเมียปลายบ่มีเมียน้อย
บ่ได้แอ่วเล่นไปไหนมาไหน
มาไขทำนองในคราวครั้งนี้
- (102) มอบความเป็นใหญ่ในบ้านนั้นเสีย
ไปไหนมาไหนทุกวันนั้นเล่า
การเครื่องแต่งตัวความสุขนั้นหนา
ฮักสวฮักงามแม่หญิงน้องจั้น
- (103) ข้าเป็นเมียหน้าที่ทำการ
ทะนุบำรุงบ่จั้งบ่ยั้ง
ญาติปี่น้องตีมาปะกัน
บุญจักฮักชาติดป้าจ้องนาว
- (104) บ่ว่าปี่น้องบ้านไกลบ้านไกล
จะมาปะกันน้อเจ้าปี่น้อง
ขอความช่วยเหลือบ่หือหม่นหมอง
สละเงินคำหือได้พำพร้อม
- จะมานั่งจាន้อยนายท่านเจ้า
บางฟ่องก็เฒ่าเข้ามาถึงวัน
มีศีลมีธรรมศาสนาพระเจ้า
และกรุณาทุกปลายทุกด้าน
ปี่น้องจาวบ้านทุกผู้ทุกคน
มีการศึกษาวิชาบ่น้อย
บ่ได้ละเลยเมียแบ่งกู่ห้อย
เมียแบ่งน้องน้อยเขาเป็นคนดี
ผู้เป็นสามีมาจากล่าวต๋าน
จึงได้แสวงจัดแจงแต่งตั้ง
บ่ได้ละวางอะหยังอันใด
เป็นก็ตั้งใจมาจากล่าวอู้
ไปไหนมาไหนอาลัยห่วงห้อย
บ่ได้เลี้ยงต้อยกับไฟคนใด
อยู่ในหัวใจเมียแบ่งร่วมห้อง
ได้มอบหือเมียทุกอันน้อเจ้า
ความเห็นของเจ้าแล้วภรรยา
ส่วนสามีกามอบหือทุกด้าน
หอเฮือนเรือนจางสะอาดทุกด้าน
การเฮือนการบ้านเรียบร้อยทุกอัน
บ่มีกำลังจะเอื้อเฟื้อไปหน้า
มาแอ่วมาใจต่างเฮือนต่างห้อง
บางฟ่องขอร้องเรื่องเงินเรื่องทอง
จาวบ้านฮิมคลองจักจากล่าวต๋าน

- (105) น้องเป็นเมียแบ่งกับนอกใจ
จะได้ซื้อสัตย์โดยความเรียบร้อย
อักษาทรรพ์สินแม่แพรสี่เขียว
จะรับทำงานในบ้านพร้าพร้อม

มงคลชีวิตประการที่ 14 การทำงานไม่คั่งค้าง

- (106) มงคลชีวิตสิบสี่นั้นหนา
การทำงานบ่หือคั่งค้างนั้นเล่า
เมื่อสรุปด้วยสาเหตุหยั่ง
ก้อยจำเอาไปบอกปี่บอกน้อง
- (107) ว่าบทบาทนี้จะรู้ตามการ
ยามเมื่อได้ทำกับเจ้าปี่น้อง
ในเมื่อตอนนั้นแม่แวนเงาศรี
บ่ยอมทำบ่สำเร็จเรียบร้อย
- (108) ว่าการทำงานหือสำเร็จกัน
เป็นว่าฉันทะพอใจเรียบร้อย
ขอหือปี่น้องมีวามพอใจ
มันถึงจะดีกับเจ้าปี่น้อง
- (๑๐๙) ว่าต่อไปนี่คือวิริยะ
คือความตั้งใจปี่น้องจาวบ้าน
ขอหือก่อสร้างจะได้พากเพียร
หือได้พากเพียรน้อยตัวท่านข้า
- (110) จิตตะก็มีความตั้งใจ
จะหะจะทำอันใดก็จ้าง
มีความใจใส่ในทุกสถาน
หือสำเร็จกันทุกวันนี้แล้ว
- (111) วิมังสาคือการพิจารณา
เมื่อตาวันหลวงขึ้นมาแต่เล่า
วิมังสาบ่ได้แก้ไขบั้น
หือพิจารณาเข้าไปเจ้าจำ

ฟังแต่ตัวจายผัวแบ่งกู่ห้อย
ตัวน้องน้อยจะฮักเดียวใจเดียว
อย่าขยันทลูกเดียวบ่กลัวบ่ยาน

จะมานั่งจาท่อนนายท่านเจ้า
จะบอกจะกล่าวเข้าไปแถมกำ
ปี่น้องคนฟังบ้านเหนือบ้านใต้

ว่าการทำงานดีบ่ถูกต้อง
เพราะว่าทำแล้วบ่ถูกวิธี
จะไขว่ตีคำจายกู่สร้าง

อดใจรอฟังไปที่ละน้อย
บ่อดทนบ่อดทนบ่อดทนใจฟัง
จะทำอันใดหือบ่ใจตั้งใจ

ปะแล้วบ่ละบ่หนีไปไหน
การทำงานบ่จั้งบ่ยั้ง
แม่หน้ามีศแม่รถซ้อนเกียน
ตั้งใจมาจาในวันนี้แล้ว

ทำการงานไปรับผิดชอบทุกด้าน
ดีท่านได้สร้างเอาใจใส่ทุกงาน
เรื่องการเรื่องงานทำตามว่าอัน

ถ้าถึงเวลาเข้ามาแล้วเจ้า
บ่อดแม่แก่เฒ่าตีมานั่งฟัง
อู่ตามบทความเข้าไปบ่เข้า

มงคลชีวิตประการที่ 15 การให้ทาน

- (112) ประการสิบห้าห้องหลังจะไข
 บ่ได้หันกันหลายปีหลายแล้ง
 อื่นายน้องรักจะอุ้ไปตามเถา
 จะบอกไขบันในวินนี้แล้ว
- (113) อามิสทานคือทานวัตถุสิ่งของ
 หลอนว่าทำทานน้อเจ้าท่านจัน
 อันตีทำทานประการดีสอง
 เป็นการรักษาทานแต่แต่
- (114) อภัยทานคือประการดีสาม
 การให้อภัยป้อหนานป้อน้อย
 ยามเมื่อตั้งใจมีความจำเป็น
 แล้วทำความดีอยู่ได้ลุ่มฟ้า
- (115) ทำบุญกินทานมีหลายประการ
 เมื่อได้ทำบุญกินไว้ทานไว้
 ขอให้อป็น้องได้จัดได้จำ
 กินเอาทานเอาเป็นเงาหม่มไม้
- (116) วัตถุบริสุทธิ์แล้วยังนักหนา
 ปลักบโก่งในวันนั้นล่า
 ของทานเล่านี้มันบ่เป็นหยัง
 บริสุทธิ์ดีบ่มีต่างพร้อย
- (117) ว่าเจตนาบริสุทธิ์นั้นหนา
 มีใจเบิกบานหื้อได้เรียบร้อย
 ใจบริสุทธิ์บ่หนีไปไหน
 สบัตหลักฐานมั่งมุนตุนเต้า
- (118) อันนี้มงคลบริสุทธิ์หมดใส
 ผู้ดีเอาให้ก็เหมือนกันบ่ไ้
 การให้อการทานบริสุทธิ์นักหนา
 แม่สีด้ามอยรับเอาเจ้าเจ้า
- (119) การให้ทานดีบ่ดินักหนา
 เป็นบาปเป็นกรรมน้ออ้ายป็น้อย
 กันกินไปแล้วตึงเป็นตึงเขา
 ขัรบถลันในจนตายแน่แน่
- จะบอกเข้าไปป้อโฮได้แก้ม
 กับตัวป้อแวนไปยังแยงเงา
 แม่แหนยองเปาบ่หวังหยังว่าอัน
- ทานเงินทานทองของใช้ว่าอัน
 หื้อได้สั่งสอนธรรมะแถมกำ
 บ่ได้มัวหมองป็น้องเจ้าข้า
- จะบอกจ่ายงามไปเหี้ยสักน้อย
 ป้อจืดอกสร้อยบ่คิดจงเวร
 หมดกรรมหมดเวรไปยงว่าอี
- ยกมือไหว้สรวันทานอมไหว้
 ประกอบไปด้วยปัจจัยสามอัน
 ออกตามในธรรมโบราณเก้าเหง้า
- สิ่งของได้มาสุจริตน้อเจ้า
 อันนั้นเจ้าของบริสุทธิ์แถมกำ
 ข้อดีสำคัญก็เป็นอย่างอี
- ทำไปนั้นกาบเสียตายสักน้อย
 ของใหญ่ของน้อยหื้อแล้วบ่เสียตาย
 กินไปทานไปป็น้องจาวบ้าน
- ผู้รับไปก็ศีลธรรมน้ออ้าย
 ก้อยจตจำไว้ป็น้องอาวอา
 บ่ว่าศรัทธาผู้ใหญ่ผู้น้อย
- จะบอกสายตาคนงามกู่ห้อย
 อันนั้นได้หื้อสุรายาเมา
 ไปนไปเมาบ่ฮู้เหื้อฮู้ได้

- (120) การหื้อการทานมีหลายประการ
การหื้ออาวรุว่าน้อยให้
ก็เลยเป็นบาปป้อร้างคิงกลม
ปละหื้อหมองมัวดำต๋าก้อย
- (121) หื้อมหรสพนั้นก็เหมือนกัน
นี่เป็นการบันเทิงบใช้สะน้อย
หื้อมหรสพป้อแว่นเงาศรี
จะแก้ไขบันบอกเจ้าปี่น้อง
- มงคลชีวิตประการที่ 16 การประพฤติธรรม**
- (122) เมื่อวันนี้จะแก้ไขบัน
จะปฏิบัติในวันนี้เล่า
กายสุจริตแล้วยังเหมือนกัน
ตั้งอกตั้งใจในวันนี้เล่า
- (123) ว่าเม่าบินบนบั้งปากอึ่ง
จะบอกหื้อนายเจ้ากายหมาเต้า
บอกหื้อท่านเจ้าข่ามมนุษย์แถมกำ
ทรัพย์สินเงินทองของใจในบ้าน
- (124) ประการต่อไปจะเล่าไขจา
ปนอกใจเมียแปงน้องจัน
เหมือนไม้ง่ามกำปหนีตันโพธิ์ศรี
จะตั้งใจวางในวันครั้งนี้
- (125) วจีสุจริตกับหื้อหลอกกัน
บ่อุ้ยหายบคายน้อเจ้าปี่น้อง
การอู้การจาบว่าหื้อไผ
ว่ากำปดื้ออย่างนั้นอย่างนี้
- (126) อีกข้อหนึ่งนั้นอู้จาเหลวไหล
ปี่น้องตั้งหลายฟังเนื้อฟังเนื้อ
อู้ปี่มีสาระแล้วยังอู้กวณ
เมื่อได้ตั้งใจว่าไปอย่างนั้น
- (127) มโนสุจริตมันก็มีหลาย
อย่าเอาของเขามาเป็นของเฮาแต่เล่า
บคิดปองร้ายแม่ดวงจำปี
บ่พยาบาลคนใดน้อเจ้าปี่น้อง
- เมื่อท่านต้องการอันใดก็ได้
อันนั้นไปใจประหารฆ่าคน
บอกหื้อคนตนเจ้าสายฟ้าค่อน
- สนุกสนานเจຍဘၢၣ်ပီၣ်
สาวจีสาวน้อยสนุกกันเต็มที
ความหมายก็มีการบันเทิงว่าอัน
- การประพฤติธรรมโดยกันน้อเจ้า
บอกหื้อท่านเจ้าแบ่งเป็นสามอัน
ปี่น้องคนฟังก็คงจำได้
- ประการดีหนึ่งจะแก้บันไข
บ่หื้อฆ่าสัตว์ตัดชีวิตนั้นเล่า
ประการต่อไปหื้อลักของ
จะเป็นคนพาลปล้นจีปี่น้อง
ว่าต่อนั้นมาทำผิดว่าอัน
ในปางเมื่อนั้นมันตึงบตี
มือสั่นวันตีมาจาปากดำน
- อยู่ในศีลธรรมแล้วมานั่งอ้อนข
ขาดตกบกพร่องก้อยขอภัย
ส่อเสียดกันไปว่าอันว่าอี
- ว่ายังเข้าไปพูดจาเพื่อเจ้อ
ขออย่าได้เผลอปี่น้องตั้งมวล
บ่สมเปิงควมมาจากนังไกล
- จะไขบรยายบอกหื้อปี่เจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าคิดกันดีดี
หื้อเข้าใจดีป้อจี้ดอกด้าย

- (128) การเห็นชอบคือความเชื่อถือ
ได้เข้าใจกันว่าน้อยป็น้อง
ลำดับข้าเจ้าจะยอมมือसान
จะสั่งสอนเอาคนได้ลุ่มฟ้า
- มงคลชีวิตประการที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ**
- (129) มงคลสิบเจ็ดจะเสร็จเหมือนกัน
เมื่อตั้งหลายทุกข์จนนั้นเล่า
หรือขาดทุนทรัพย์ได้ค้าขาย
ก็จួយกันไปกู้ยืมกันเล่า
- (130) จีบบางคนขาดอุปการณ์
จะบอกหื้อตัวเจ้าสร้อยดอกบ้าน
ลองคิดพอเตอะคนมีน้ำใจ
เชิญท่านทั้งหลายรับฟังไว้แล้ว
- (131) ในเมื่อป็น้องมีการมีงาน
สงเคราะห์กันไปเมื่อแลงเมื่อเจ้า
ได้ถูกใส่ร้ายคดีเหมือนกัน
จួយเหลือกันไปฐานะตีนี้
- (132) อันนี้สงเคราะห์ทางธรรมทางศีล
จะช่วยแนะนำทำบุญบ่ยัง
ทำสมาธิจิตไต่ผ่องใส
จะได้อัธยาศัยธรรมเจ้าเจ้า
- (133) การให้ทานคือสงเคราะห์ทรัพย์สิน
ปันความทุกข์จนทุกวันค้าเข้า
ตามแต่จะหื้อแล้วยังจะปัน
มีความเห็นใจกันน้อยป็น้อง
- (134) ปียะวาจาอุจ่าอ่อนหวาน
ปรารถนาทุกวันค้าเจ้า
ปียะวาจาป้อร่างคิงกลม
การอุการจาสุภาพเรียบร้อย
- (135) อตถจริยาก็มีความหมาย
การประพฤติตนเป็นประโยชน์ป้า
หรือว่าจួយเหลือในด้านร่างกาย
ความกรุณายามวันนี้แล้ว
- มีการเล่าลือคือความถูกต้อง
ก็หื้อถูกต้องคำสอนแนวทาง
ตามแต่โบราณศาสนาพระเจ้า
- สงเคราะห์ญาติแหม่มากนงามป้าเจ้า
แบ่งปันท่านเจ้าเอาหื้อกันไป
เถ้าแก่ลุ่มอวบ้านเหนือบ้านใต้
- ของตัวนายมอนหาकिनรับจ้าง
มาจากกล่าวดำนโดยกันเข้าไป
หรือญาติตั้งหลายเจ็บเป็นป่วยไข้
- เขาก็จួយกันไปเตอะท่านเจ้า
หรือว่าท่านเจ้านั้นถูกใส่ความ
ตามตีได้หันกันน้อยป้ายาย
- ลำดับแม่หญิงจักจากกล่าวดำน
ประการหนึ่งนั้นรักษาศีลดี
ภาวนากันไปอยู่ในโลกหล้า
- อุตามความจริงเงินทองของข้าว
ป้อแม่แก่เฒ่าลำบากมานาน
ตีมีกำลังจะแบ่งปันให้
- อันนี้ถ้อยคำสุภาพน้อเจ้า
ได้บอกได้กล่าวมีความอ่อนโยน
บอกกันตามตรงป็น้องเจ้าข้า
- บอกหื้อหญิงจายเจ้านายทั่วหน้า
ขอหื้อท่านข้าจួយเหลือกันไป
เป็นกำลังใจต่อไปวันหน้า

- (136) หลอนขอนี้ชื่อว่าสมานัตตดา
ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยความเรียบร้อย
ทำตัวเป็นกลางแม่พลอยแสนสี่
บุญจะฮักษาบ่ตกตำจำ

มงคลชีวิตประการที่ 18 ทำงานที่ไม่มีโทษ

- (137) ทำงานบ่มีโทษข้าเจ้าจักจา
ดีบ่ผิดกฎหมายน้อยนายน้องจัน
บ่ผิดประเพณีแม่แพรสี่เหลียง
ควรดำเนินตามกันมาเจื่อนั้น
- (138) ว่าข้อต่อไปบ่ผิดธรรมผิดศีล
เจริญท่านได้จำแล้วยังบอกไว้
ถ้าบ่ผิดธรรมบ่อรั้งงามผาย
เล่นการพนันบ่ดีแต่แล้ว
- (139) อาชีพต้องห้ามยังศาสนา
ห้ามค้าอาวุธตกไปนั้นเล่า
ยาฝิ่นยาฆ่ายาบ้าเหมือนกัน
หื้อได้ฮักษากำจาวาไว้

มงคลชีวิตประการที่ 19 การละเว้นจากบาป

- (140) มงคลสิบเก้ามาไขอาการ
บ่ทำบาปกรรมว่าน้อยปี่น้อง
สิ่งดีชั่วร้ายเป็นบาปเวรกรรม
อกุศลกรรมบถสิบปีให้
- (141) เป็นห้ามฆ่าสัตว์และลักทรัพย์สิน
ประพฤติดีน้อเจ้าปี่น้อง
ขอหื้อปี่น้องได้จดได้จำ
หื้อได้ปล่อยวางในวันนีเล่า
- (142) อู้ส่ออู้เสียดบ่ดีเหมือนกัน
อู้คำหยาบคายจ้านอู้ปี่ให้
บ่อู้เพื่อเจ้อป้อแม่เจ้าขา
เป็นการบ่ดีต่อไปนั้นแล้ว
- (143) อย่าของเป็นมาเป็นของตัว
คิดพยาบาทแล้วยังปองร้าย
หันผิดเป็นชอบน้อป้อดวงจำปี
เอาไปไกลไกลก่อนเตอะปี่น้อง

บอกหื้ออาวอาศรัทธาใหญ่น้อย
ขอหื้อกู่หื้อยวางตัวดีดี
จะมีไมตรีต่อไปวันหน้า

ตามดีเรียนมาไขจากกล่าวตำนาน
หื้อได้ถูกต้องกฎหมายบ้านเมือง
มาไขสำเนียงแบบแผนว่าอัน

สายดีปึงจักจาบอกให้
ได้จำใส่ใจศีลห้าให้น้อย
ก็หื้อตัวนายบ่หลอกลงจาวบ้าน

จะลำดับมายังตัวท่านเจ้า
จะบอกท่านเจ้าฆ่ามนุษย์แถมกำ
ขอนี้สำคัญน้อตัวท่านข้า

บ่หื้อกระทำสิ่งบ่ถูกต้อง
ของสายกู่ถ้องมาจาบรรยาย
สิ่งบ่ควรทำอย่าเอามาใกล้
จะมาบรรยายหื้อจายปี่ฮู้
น้องเป็นแม่หญิงได้มานั่งอ่อน
ทำบ่ถูกต้องพูดเท็จแหมก่า
อันนี้ใจความมาจากกล่าวตำนาน

อู้ตามตำนานโบราณบอกให้
มันใช้บ่ได้ปี่น้องอาวอา
ดีได้ว่ามาไขจาวาอี

มันจะหมองมัวน้อตัวอ้าย
เขาเบือเขาหนายมันก็บ่ดี
สิ่งบ่ดีอย่าเอามาใกล้

- (152) ประมาทบ่มีโรคนั้นก็เหมือนกัน
 หันว่าแข็งแรงทุกวันคำเช้า
 ประมาทชีวิตอย่าได้นิ่งเฉย
 อย่าคิดว่าเวลารอท่าแต่แต่
- (153) ประมาทการงานมันก็เหมือนกัน
 อย่าปล่อยละเลยทุกวันคำเช้า
 ประมาทการศึกษาหือได้ตั้งใจ
 อย่าไปรอคอยจะเฒ่าแก่แล้ว
- (154) โอยหอมมนุษย์บ่สุดทุกขัง
 จะบอกจายงามไปยั้งนั้นเล่า
 หือปฏิบัติไปยั้งโดยกัน
 บ่ได้เหงาหงอยน้อเจ้าปี่น้อง
- มงคลชีวิตประการที่ 22 มีความเคารพ**
- (155) เวลายามเจ้าเริ่มเข้ามาหา
 ดีเฮาควรเคารพตักไปนั้นเล่า
 สิ่งดีเคารพจักบอกจาย
 ขำจักบรรยายต่อไปอย่างนั้น
- (156) เฮาควรเคารพกราบนบไหว้สา
 พระสงฆ์องค์งามพระธรรมเป็นแก้ว
 เฮาต้องกราบนบเคารพไหว้สา
 เป็นฮ่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า
- (157) ว่านอกจากนั้นเคารพการศึกษา
 วันนี้ตัวนายได้มานั่งว่า
 ความบ่ประมาทจะดำเนินตาม
 ควรเคารพเอาน้อเจ้าปี่น้อง
- (158) การสนทนาคือการปราศรัย
 คือการต้อนรับญาติปี่น้อง
 มีความเคารพและมีน้ำใจ
 ฐ่ไปตามการวางไปเจื่อนั้น
- ก็คอยระวังน้อตัวท่านเจ้า
 โอยน้อท่านเจ้าอย่าปล่อยละเลย
 วางแผนได้เลยอนาคตก้าวหน้า
- หือได้ขยันทำงานเตอะเจ้า
 แล้วตัวท่านเจ้าจะสำเร็จไป
 เล่าเรียนต่อไปอายุยังน้อย
- ประมาทการงานปฏิบัติน้อเจ้า
 จะบอกท่านเจ้าไปเหยียสักกำ
 จะไขระบ่าไปยั้งสักน้อย
- จะอุศรัทธาอวาท่านเจ้า
 ขอหือท่านเจ้าได้จำเอาไป
 ว่าต่อนั้นไปว่าน้อปี่อ้าย
- ของศาสนาพระพุทธรเจ้า
 อันนั้นเจ้าในศาสนาของเฮา
 องค์พระสัมมาสัมพุทธรเจ้า
- ป่อแม่ศรัทธาอวาท่าน้ำป่า
 ปี่น้องของข้ามาไขวาจา
 เป็นหลักในธรรมพระพุทธรเจ้า
- ปี่น้องบ้านไกลได้มานั่งอ่อน
 อยู่ทุกแห่งห้องตีมาแอ้วมาใจ
 ดิงบ่ว่าไผปี่น้องจาวบ้าน

มงคลชีวิตประการที่ 23 มีความถ่อมตน

- (159) มงคลชีวิตการอ่อนน้อมถ่อมตน
การบ่งแสดงออกในวันนี้เล่า
บ่มีการเย่อหยิ่งจองหองดีหลี
ว่าโทษนั้นหนา ก็มีเจื่อนี้
- (160) ทำหื้อเสียคนป้อดวงจำปา
เสียอนาคตน้อเจ้าท่านจั้น
เสียไปพร่ำพร้อมมิตรแก้วสหาย
ตั้งจะมีใจเป็นเพื่อนแต่แต่
- (161) ทำหื้อเสียคนบ่้องตั้งหลาย
ถือว่าตัวดีน้อเจ้าปี่น้อง
ผลสุดท้ายก็บ่ได้ดังสม
บ่ถึงจุดหมายของจายปี่น้อย
- (162) การอ่อนน้อมถ่อมตนมีหลายหลักการ
ต้องคบกลยาณมิตรน้อตัวอ้ายปี่
จะคอยตักเตือนชักนำเหมือนกัน
จะถูกทำนองของเจ้าปี่น้อง
- (163) รู้จักไตร่ตรองและรู้จักคิด
เฮาอยู่ในวงสังคมใหญ่กว้าง
จะมานั่งอ้าตามกำมีมา
ป้อแม่ศรัทธาท่านก็หันด้วย
- อู้กันตกลงน้อนายปี่เจ้า
ได้บอกได้กล่าวการไม่วอดดี
ดีบ่อดดีจายแบ่งปี่ข้า
- ตั้งบ่กลับมาเหมือนเดิมว่าอัน
ยามเมื่อตอนนั้นทำเสียเวลา
ตั้งบ่มีไผคบเป็นเพื่อนว่าอัน
- บ่ว่าหญิงจายต่างคนต่างห้อง
ก็เลยบ่พร้อมบ่สามารถตกลง
ตั้งบ่ตกลงจายแบ่งปี่อ้าย
- จะบอกหื้อฟังเป็นไปอย่างอี
เป็นไปอย่างอีเพื่อนต้องมีศีลธรรม
ผ่อดูหนทางดีมันถูกต้อง
- บ่หื้อเป็นพิษต้องมีเหตุผล
ตามธรรมชาติเป็นไปอย่างนั้น
ความสามัคคีตั้งดีแต่หนา
อ่ลุ่มอล่วยกันยามเจ้าเจ้า

มงคลชีวิตประการที่ 24 มีความสันโดษ

- (164) คำว่าสันโดษก็มีความหมาย
มีความพอใจเจ้าสร้อยดอกปาน
ความเป็นสันโดษอยู่ไปตามเฮา
แมสีด้ามอยมาจาบอกไว้
- (165) ยถาลาภสันโดษก็ได้หมายถึง
ยินดีตามมีตามเกิดนั้นเล่า
ดีได้เป็นอยู่บ่ว่าเป็นหยง
บ่คิดน้อยใจอันใดแต่แล้ว
- (166) หลอนว่าวันนี้ดีดีแล้วหนา
ก็ได้หมายถึงความยินดีแน่เล่า
บ่ว่ากำลังทรัพย์และกำลังกาย
จะไขว่หาดีหื้อเจ้าปี่อู้
- บ่ว่าไผไหนดอยู่คนเดียวว่าอัน
ดีมีอยู่นั้นในตัวของเขา
จักไขว่หาออกไปเดื่อน้อย
- มาจาร์่าเบ็งบอกหื้อปี่เจ้า
ว่าตัวของเขาก็พอใจทุกอัน
มาจาระบ่ปากันไปใจใจ
- ยถาพลสันโดษนั้นเล่ากาเจ้า
บ่ว่าแก่เฒ่าก็พอใจทุกคน
เก็บกำบรรยายออกไปว่าอี

- (167) ยถาสารูปสันโดษก็มีความหมาย
ความพอเหมาะพอดีน้อเจ้าปี่น่อง
ถึงตัวของเฮาจะดำเหมือนกา
เฮาเอาน้ำใจดีกำปี่น่อง

มงคลชีวิตประการที่ 25 มีความกตัญญู

- (168) ความกตัญญูมันก็มีหลาย
ก้อยตั้งใจฟังในวันนี้เล่า
ขอจะไปคิดตอบแล้วก็หาย
ด้วยเคารพกันทุกวันคำเช้า
- (169) เฮาต้องกตัญญูคนมีบุญคุณ
ก็ต้องตอบแทนพระคุณเรียบร้อย
ว่าแต่แต่นั้นครูบาอาจารย์
ได้ระลึกหาญยังเจ้าท่านให้
- (170) การกตัญญูต่อสัตว์ทั้งหลาย
เฮาควรเลี้ยงดูดีดั้นเล่า
จะกตัญญูแล้วก็รักษา
หมั่นให้อาหารทั้งข้าวและน้ำ
- (171) ว่าต่อไปนี่กตัญญูสิ่งของ
เครื่องใช้ไม้สอยทุกอันนั้นเล่า
เครื่องอุปกรณ์ทำมาหากิน
อย่าได้ทำลายและยังขว้างทิ้ง

มงคลชีวิตประการที่ 26 การฟังตามกาล

- (172) ว่าการฟังธรรมฟังไปตามกาล
ลำดับรับฟังไปเหยยามเจ้า
เพื่อได้ปรับปรุงสิ่งดีทั้งหลาย
ป่หมองจอยวอยน้อเจ้าปี่น่อง
- (173) วันธรรมสวณะคือวันพระนั้นหนา
เป็นวันสำคัญตกไปแต่เล่า
หลอนจับบางครั้งฟังการสื่อสาร
มีโอกาสดีเจ้านายปี่น่อง
- (174) เมื่อมีโอกาสสมควรนักหนา
ปว่าไผ่ไหนคนใดนั้นเล่า
ปว่างานบวชและงานกฐิน
ไหลตัวเข้าจูแหวอู้นั่งร้อง

จะบอกให้นายเจ้าสายฟ้าซ้อน
จะมานั่งอ่อนตามกำมีมา
รูปร่างกายมันกินบได้

บ่ว่าหญิงจายคนแก่คนเฒ่า
คือว่าจะใดตอบแทนบุญคุณ
คิดถึงตัวนายมีพระคุณตั้งอัน

เขามาอุดหนุนกำจุนบ่น้อย
ป้อจี้ดอกสร้อยบิดามารดา
ตามดีได้ทำสั่งสอนตัวข้า

แม้งัวตัวควายน้อยจายปี่เจ้า
ดีได้จួយเฮาทำไร่ไถนา
ติดต่อนั้นมาสนับเฝ้าบ้าน

หัวใจนายมอนบอกหื้อปี่เจ้า
ของใหม่ของเกาเก็บไว้อย่างดี
ข้าเป็นแม่หญิงมาจากปากด่าน

วันดีสำคัญน้อตัวท่านเจ้า
คนแก่คนเฒ่าปาวน้อยสาวงาม
แม่หญิงป้อจายตึงหนุ่มตึงน้อย

ของศาสนาพระพุทเจ้า
ยามเมื่อท่านเจ้ามาแสดงธรรม
ออกตามสถานวิทยุว่าอี

ก็มีเวลายามว่างน้อเจ้า
ป้อแม่แก่เฒ่าตึงหญิงตึงจาย
อุ้ตามความจริงมาจากนั้งอุ้

- (175) คุณสมบัติผู้ดีพึงธรรม
ปดฺถูกดูแคลนพึงธรรมอย่างนั้น
มีความสามารถดีได้ตั้งใจ
พิจารณาไปปฏิบัติไว้แล้ว
- (176) ขอหื้อปิ่น้องมีความตั้งใจ
ขอหื้อตั้งใจฟังกันหื้อพร้อม
เมื่อฟังไปแล้วก็ได้จดจำ
บ่หลงบ่ลืมเมื่อลุนเมื่อต้าย
- มงคลชีวิตประการที่ 27 มีความอดทน**
- (177) เรื่องการอดทนมีหลายประการ
ว่าการอดทนบ่ว่าป้อหนานป้อน้อย
เจ้านายปิ่น้องแม่ร้างคิงกลม
ขอแปลงใจดีเหมือนนทีแม่น้ำ
- (178) ความอดทนคือลำบากใจ
มันเกิดเป็นไปป้อหน้าจุ่มยว
สภาพแวดล้อมแม่ดวงจำปี
ว่าแล้วบ่ลืมในวันครั้งนี้
- (179) มีความอดทนการเวทนา
สังขารคนเฮาปี้แก้วน้องไท้
พองเกิดมาแล้วก็ทุกข์ก็จน
เป็นเจ้าเป็นแถมมีไปพราพร้อม
- (180) จับวางเทื่อปะคนอุปฺปอหวาน
มีความเจ็บใจภายในสีหอง
ความอดทนก็มีกิเลสเหมือนกัน
อำนาจเงินใบบ่มีสักร้อยช
- (181) อำนาจกิเลสก็มีนักหลาย
อำนาจของเงินมันเป็นเรื่องใหญ่
มีความอดทนแม่สร้อยสีบั้ง
อยากได้ของเขาเป็นของเขาแต่แล้ว
- (182) ความอดทนหิริโอตฺปปะนักหนา
มีความละอายต่อบาปแต่เล่า
ถ้าว่าขึ้นทำก็อายแก่ใจ
เป็นบาปเป็นกรรมยามวันเจ้าเจ้า
- มีหลายประการปิ่น้องจาวบ้าน
จะจาบอกหื้อบ่เป็นหยังอันใด
บ่ว่าไผไหนดว่าน้อป้อ้าย
- ปฏิบัติไปหื้อมันถูกต้อง
อยู่ในแห่งห้องพึงเทศน์พึงธรรม
หวัชว่ว่าธรรมฟังก็ง่ายขึ้น
- ข้าเจ้าขอแนะนำไปที่ละน้อย
คนใหญ่คนน้อยเหมือนกันทุกคน
ว่าการอดทนมีมาตั้งอี่
- บ่จางบอกไผคนใดป้อ้าย
ยามเมื่อตอนท้ายประสบบ่ดี
เหตุการณ์ปดฺธรรมชาติเกิดขึ้น
- มันเหลือคณาจะอดทนได้
ข้าจักบอกให้มันบ่เหมือนกันทุกคน
จับบางคนก็เป็นผอมเป็นแห้ง
- เฮาก็ผิดหวังทำบ่ถูกต้อง
วางเทื่อจ้องวองเหมือนข้องจมวัง
ดีได้ฮู้หน้ก็มีใจอยากได้
- นี่ก็อยากอันใดมันเข้าบ่ได้
บ่ได้ตั้งใจพ่ายแพ้ทุกอัน
ความพยายามว่าน้อกู่เฝ้า
- ก้อยเล่าไซจาบอกหื้อท่านเจ้า
ได้ฮู้แต่เก๊ว่าทำบาปแล้วนาย
ในเมื่อทำไปบ่กลับบ่ยาน

มงคลชีวิตประการที่ 28 เป็นผู้ว่าง่าย

- (183) หลอนว่าวันนี้จะมาตอกลอน
 ฐว่าการตีคนว่าง่ายนั้นเล่า
 ว่าการตักเตือนมันบ่เป็นหยัง
 ด้วยความยินดีทุกวันคำเจ้า
- (184) เมื่อฟังไปแล้วบ่ได้นิ่งเฉย
 พิจารณาไปแถมหลายครั้ง
 ตัวข้าอืน้องชอบปอพอใจ
 ได้แก้ไขปันในวันครั้งนี้
- (185) บ่ได้จับผิดตีเป็นสั่งสอน
 ดีได้สอนแล้วยังบอกไว้
 จากความประมาททั้งใกล้ทั้งไกล
 เขามีความยินดีबारมีเจ้าเจ้า
- (186) ก็ได้เคารพดีกำลังสอน
 มีความยินดีด้วยความเรียบร้อย
 จะขอเคารพบ่ได้ว่าหยัง
 เขามีความเมตตากรุณาต่อน้อง
- (187) มีความอ่อนน้อมแล้วยังถ่อมตน
 มีความยินดีต่อไปเรียบร้อย
 ได้สอนมาแล้วก็มี ความจำ
 แม่จีบัวลอยมากอยนั้ร้อง
- (188) บ่ดื้อบ่รันแต่ตักนักหนา
 เพราะกลัวชื่อเสียงเจ้าสร้อยส่วาน
 ว่าต่อไปนั้จักจืดจกจำ
 จะไขทำนองหื้อเจ้าปี่น้อง
- (189) คนว่าง่ายก็มีหลายเหมือนกัน
 เป็นคนบ่ถือตัวทุกวันคำเจ้า
 ดิดต่อไปนั้จะแก้ไขปัน
 มาไขระบ่กันไปครั้งนี้
- (190) ละอุปาทานนั้ก็เหมือนกัน
 สิ่งดีเฮามีน้อเจ้าทำนจัน
 มีสัมมาทิฐินั้ก็เหมือนกัน
 หื้อมีปัญญาเห็นชอบแต่แล้ว
- จะไขทำนองบอหื้อทำนเจ้า
 จะบอกทำนเจ้ามีหลายอย่างหลายอัน
 จะคอยรับฟังไปยงว่าอื
- บ่ได้ละเลยกำสอนว่าอื
 ยามเมื่อตอนนั้บ่บกกพร่องอันใด
 จะว่าอันใดก็ไขกล่าวตำน
- หัวใจเจ้ามอนจักจาบอให้
 บ่หื้อน้องไ้ผิดพลาดอันใด
 ก็ควรอภัยผู้สอนตังอื
- บ่ได้จองหงอนนายมอนน้องน้อย
 ดีสายกั้ห้อยมีความแนะนำ
 ดีเป็นแนะนำกำสอนหื้อข้า
- มันก็มีผลบ่ไ้ของน้อย
 ว่าตัวน้องน้อยจะขอรับกำ
 แม่ศรีสุพรรณบ่เปื้อหนายสั๊กน้อย
- บ่ข้ามวาจาฉินหากกล่าวตำน
 อีนายน้องจันบ่ไ้ไ้แย้งสั๊กอัน
 จะเก็บเอากำดีมันถูกตอง
- จะบอกหื้อฟังบ่อวดดีน้อเจ้า
 หรือว่ากั้เฝ้านั้นบ่สำคัญ
 ปี่น้องผู้ฟังหลายจงหลายบ้าน
- จะบอกหื้อฟังบ่ยึดมั่นถือมั่น
 ขอไ้ถ้อมันอำนาจของเขา
 จะไ้ตามกำน้อตัวบ่ข้า

มงคลชีวิตประการที่ 29 การได้เห็นสมณะ

- (191) คำว่าสมณะก็มีความหมาย
เป็นผู้สงบตกไปนั้นเล่า
มีคุณธรรมแล้วยังจำตลหลาย
จะแก้ปณิไขมีสามอย่างแต่แล้ว
- (192) อย่างที่หนึ่งต้องสงบกาย
จำทำอันใดตกไปนั้นเล่า
มีมารยาทที่ดีนี้รักษา
ขอหื้อได้จำเอากำนองไว้
- (193) เรียงต่อไปนี้สงบวจา
การอุการจាន้อยเจ้าท่านให้
สงบเสถียรแม่พลอยแสนสี่
ก้อยบอกหื้อฟังระบำนี่แล้ว
- (194) ว่าอันนี้แล้วสงบจิตใจ
ปราศจากกิเลสครอบงำนั้นเล่า
อย่าไปเมาความโกรธไปเมาความหลง
มีความจำเป็นไขไปเจ้าเจ้า
- (195) การได้เห็นสมณะนั้นหนา
ก็เห็นด้วยตาเจ้าสร้อยสะว่าน
สัมผัสด้วยตาแม่เสื่อตาหิง
สำรวมด้วยกันกาลครั้งนั้น
- (196) ว่าต่อไปนี้ก็เห็นด้วยใจ
สำรวมตั้งกายวาจานั้นเล่า
จะได้โน้มน้าวด้วยยังจิตใจ
มีความยินดีปารมีจันแต่
- (197) บทบาทนี้จะแก้ไขจา
ก็ได้หมายถึงน้อยเจ้าท่านจัน
ยามเมื่อน้องรักได้มาไขจา
คำสอนทั้งมวลเป็นไปอย่างนี้
- (198) เมื่อเห็นดีแล้วจะได้ต้องการ
ต้องเข้าไปหายามวันเจ้าเจ้า
คือความเคารพได้แก้ไขปัน
จ่วยเหลือหลายที่น้อยเจ้าป็น้อง
- แม่หญิงป้อจายเหมือนกันน้อยเจ้า
จะบอกท่านเจ้าสมณเพศน้อยจาย
ว่าตัวอินายจักไขบอกให้
- ป็น้องเจ้านายสำรวมไว้เจ้า
บอกหื้อท่านเจ้าถึงกิริยา
ว่าต่อนั้นมาหลักศีลธรรมว่าอัน
- ป้อแม่อาวอาก็คงจำได้
ก็หื้ออยู่ในพอดิบพอดี
ปฏิบัติประเพณีแถมน้อยว่าอัน
- จะจรรำไรบอกไปหื้อเจ้า
หญิงแบ่งน้องเหน้าจะไขวาตี
พระพุทธรองค์ปัดเข้าเส้น
- ว่าความเป็นมาน้องไขกล่าวตำนาน
ว่านอกจากนั้นมาจากความจริง
ตามความเป็นจริงน้อยสายกู่สร้าง
- จะบอกปันไขหื้อนายกู่เฝ้า
ป้อแม่แก้เฒ่าตึงหญิงตึงจาย
จะจรรำไรอ่อนโยนว่าอัน
- หันด้วยปัญญาวิชาใหญ่กว้าง
จะบอกกู่สร้างไขโดยปัญญา
พิจารณาหื้อมันถึถ้วน
- จะได้หะได้ทำอย่างนี้้น้อยเจ้า
จักบอกท่านเจ้าขอความแนะนำ
และความต้องการบำรุงตั้งอัน

- (199) ว่าต่อไปนี่คือต้องการฟัง
คือการรับฟังคุณธรรมนั้นเล่า
หือเป็นแนวทางได้แก่ไขปัน
เข้าหาทางดีในวันนี้เล่า
- (200) หือมันระลึกถึงท่านทั้งหลาย
หมายถึงความดีของท่านนั้นเล่า
ก้อยปฏิบัติแนะนำเหมือนกัน
เพื่อหือนายมอนฮู้จริงแต่แท้
- (201) เมื่อได้รับฟังแนะนำทั้งหลาย
หือเกิดผลดีทุกวันคำเช่า
ว่าต่อไปนั่นก้อยแก้ก้อยไข
เห็นจริงทำจริงน้อเจ้าท่านจั้น
- มงคลชีวิตประการที่ 30 การสนทนาธรรมตามกาล**
- (202) การสนทนาเรื่องธรรมนั้นหนา
เป็นการเรียนรู้ตกไปนั้นเล่า
แลกเปลี่ยนความฮู้เจ้าดวงจำปา
มันคงจะดีน้อเจ้าปี่น้อง
- (203) การสนทนาเรื่องธรรมแต่หนอ
เฮาต้องฮู้เรื่องฮู้จาดีเล่า
ฮู้มีประโยชน์บ่ขัดบ่ขิน
มีความเมตตา น้อเจ้าปี่น้อง
- (204) เฮาจะได้ฮู้ด้วยความเมตตา
ดีมาเป็นกิมดีมาเป็นกุ
บ่ได้โธ้วอดบ้านไกลบ้านไกล
มาไขบรรยายหืออ้ายปี่ฮู้
- (205) ข้อปฏิบัติการสนทนา
การสนทนาทางธรรมนั้นเล่า
ว่าข้อหนึ่งนั้นน้อมจักไขปัน
รักษาดิถีศีลห้าแต่แท้
- (206) ศีลห้าศีลแปดหือได้รักษา
พุทธศาสนาตกไปนั้นเล่า
ว่าบทบาทนี้ดีดีแล้วหนา
ก้อยจดจำเฮาน้อเจ้าปี่น้อง
- จะบอกไขปันน้อจายท่านเจ้า
จะบอกท่านเจ้าหลักคำสอนแถมกำ
ได้จดได้จำเข้าไปตั้งฮู้
- บ่ว่าไผไหนคนแก่คนเฒ่า
จะบอกท่านเจ้าสดับรับฟัง
ไปตามเหตุการณ์บ่ขัดบ่ข้อง
- เมื่อน้องบรรยายไขหือท่านเจ้า
ยามเมื่อท่านเจ้าติดขัดอันใด
เอาความจริงใจมาจาปากท่าน
- อย่าบอกสายตาจายแบ่งปี่เจ้า
เอาสิ่งเก่าเก่าเอาใหม่เข้ามา
สิ่งใหม่เข้ามาเผื่อแผ่วาฮู้
- ลำดวนช่างซอจะบอกหือเจ้า
ได้บอกได้กล่าวความฮู้ความจริง
ฮู้ตามความจริงไฟเราะบ่ข้า
- จะไขวาทาปอดบ่ฮู้
ได้มานั่งฮู้โดยกันเข้าไป
ยกตนเข้าไปน้อตัวปี่อ้าย
- ว่าจะได้จាន้อตัวท่านเจ้า
ข้าเจ้าจักกล่าวมันมีหลายอัน
หือมีศีลธรรมไปยงว่าฮู้
- ปฏิบัติมาน้อตัวท่านเจ้า
ปี่น้องเขาเจ้าได้ถือกันมา
เฮาจักฮักษาศีลธรรมพระเจ้า

- (207) สมาริตีดีดีอันนักรา
มีใจจดจ่อเจ้าสร้อยดอกบ้าน
แต่งกายสุภาพแม่รถซ่อนเกวียน
กับประเพณีสังคมแวดล้อม
- (208) กิริยาวาจามีกิริยาสุภาพนั้นหนา
จะนั่งจะยืนอันใดก็จำ
สุภาพอ่อนโยนก่อyleาไขการ
หื้อถูกทำนองของเจ้าปี่น้อง
- (209) หื้อใช้วาจาสุภาพนั้นเหี้ย
ปู้กักร้าวตักไปนั้นเล่า
ขอหื้อปี่น้องนั้นได้จ้อจำ
ได้สั่งสอนเอายามวันเจ้าเจ้า
- (210) ป่นอกประเด็นปี่น้องเจ้าขา
บ่ว่าไผ่ไผ่คุณแม่คุณป้อ
บ่ได้ฮู้จักเก็บกำมาจำ
มีแต่เรื่องดีดีอันเท่านั้น
- มงคลชีวิตประการที่ 31 การบำเพ็ญตบะ**
- (211) มีการมีงานน้องตบะ
จะบอกหื้อฟังตามกำกัฮ้อย
ทำหื้อกิเลสเบาบางลงไป
ว่าความเป็นไปมันมีอย่างอี่
- (212) ส้ารวมจิตใจอินทรีย์หกประการ
สัผัสทางกายน้อเจ้าท่านให้
เอาความกิเลสครอบงำหัวใจ
เพราะว่าจิตใจมันจะแตกฟุ้ง
- (213) การประพฤดิฮักษาพรหมจรรย์
การประเวณีตกไปนั้นเล่า
การปฏิบัติธรรมแม่สร้อยสระหรี
ปฏิบัติกันดีน้อเจ้าปี่น้อง
- (214) ปฏิบัติธรรมคือความเข้าใจ
อริยสัจสี่เป็นต้นแรกแก้
ด้วยสมาริปัญญาทั้งหลาย
ถึงพระนิพพานสวรรค์จันฟ้า
- ป้อแม่ศรัทธาสนทนาใหญ่กว้าง
โอยหนอภู่อสร้างจะเจริญรุ่งเรือง
หื้อตั้งใจเพียรไปยงว่าอี่
- จะไปจะมาปี่น้องจาวบ้าน
ขอหื้อท่านจันกิริยางดงาม
จิตใจก็งามวาจากถูกต้อง
- แม่หญิงตาเพียบพยายามน้อเจ้า
ตามดีท่านเจ้าสั่งสอนแนะนำ
ดีเป็นแนะนำของพระพุทธเจ้า
- การฮู้การจายอยู่ในหัวข้อ
คนรูปหล่อบ่าวน้อยสาวงาม
อยู่ในสถานเหตุการณ์ตั้งอี่
- การบำเพ็ญตบะน้องเล่าไขปัน
มันมีความหมายป้อหนานป้อน้อย
บำเพ็ญตบะน้องจักปันไข
ฟังกันดีดีน้อเจ้าปี่น้อง
มันจะมาครอบงำก็ใช้บ่ได้
มันใช้บ่ได้มันยังเกินไป
ฮับฮู้ต่อไปก็คงบ่ได้
- เว้นจากอะยังน้อนายท่านเจ้า
มาไขแต่แก้แต่เหง้าหัวใจ
หื้อเข้าใจดีหลักธรรมว่าอี่
- เรื่องมันเป็นไปน้อตัวปี่เจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าอยู่ในศีลธรรม
มีจุดมุ่งหมายป้อเกลียวเชือกพัน

- (215) กำจัดกิเลสตามตณหา
 หื้อได้ปล่อยวางทุกสิ่งนั่นเล่า
 ใช้โดยปัญญาอย่าได้นิ่งเฉย
 หยะนาไกลเหมือนมันช่างเปลืองน้ำต้าง
- มงคลชีวิตประการที่ 32 การประพุดิพรหมจรรย์**
- (216) การประพุดิพรหมจรรย์
 วันนี้ได้จาได้มานั่งเล่า
 การที่ได้บวชได้เว้นดีหลี
 เว้นเมณูปไปน้อเจ้าปี่น้อง
- (217) ว่าได้ละเว้นเมณุนั้นหนา
 ปราศจากไปยังพราพร้อม
 ว่าต่อไปนี้ได้แก่ไขปัน
 หื้อแจ้งต่อไฟหื้อใสต่อน้ำ
- (218) ว่าต่อไปนี้เป็นกาให้ทาน
 จะตานทรัพย์สินเงินทองของข้าว
 ช่วยเหลือคนอื่นแต่ตักักนักษนา
 บ่อเล่นแกมฝอยน้อเจ้าปี่น้อง
- (219) ไต่ยกไหวไต่ไปมือสา
 บหื้อขโมยไปยังร้านค้า
 บหื้อฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเหมือนกัน
 เป็นของมีนเมาบ่ดีแต่แต่
- (220) บทนี้ต่อไปมีความเมตตา
 ยามเมื่อตัวนายบอกไปยามเจ้า
 ขอหื้อปี่น้อมมีความสงสาร
 หื้อเป็นสะเปาเหาะเหินเดินฟ้า
- (221) เมื่อได้ละเว้นเสพกามทั้งหลาย
 มีความยินดีต่อไปนั้นเล่า
 เมียแบ่งก็แล้วย่านอกใจกัน
 หื้อได้รักษาศีลธรรมอย่างนี้
- (222) รักษาศีลแปดนั้นก็เหมือนกัน
 บหื้อฆ่าสัตว์ไปยังเรียบร้อย
 บหื้อเล่นชู้ลูกเขาเมียเขา
 ปฏิบัติไปจะดีแต่แล้ว
- อย่าเอามันมาครอบงำเนื้อเจ้า
 ขอหื้อท่านเจ้าหมดสิ้นไปเลย
 ก้อยละก้อยเลยกิเลสหื้อเสีย
- อุไปตามกำน้อตัวท่านเจ้า
 ก้อยบอกก้อยกล่าวตอนแรกหัวที่
 แมกีนรีจักจาบอกให้
- แม่ดวงจำปาได้มานั่งอ่อน
 ขอหื้อปี่น้อมได้ประพุดิธรรม
 ลำดับรำพันโดยกนหื้อได้
- จะตั้งใจวางน้อตัวท่านเจ้า
 จะบอกท่านเจ้าบริจาคน้อบุญญา
 มันถึงเวลาเข้ามาบ่น้อย
- การดีรักษาไปยังศีลห้า
 จะบอกท่านข้าอุปดแถมกำ
 จะบอกหื้อฟังบ่หื้อดื่มน้ำเหล้า
- ความกรุณาทุกิตาเนื้อเจ้า
 มาจានั่งเฝ้าเป็นเวลานาน
 อันนี้ใจความเมตตาปี่เจ้า
- บ่ว่าไผไหนเจื่อนายสายเจ้า
 ผัวแบ่งท่านเจ้าก้อยตั้งใจฟัง
 ขอหื้อระวังกันไว้ตั้งหน้า
- ปี่น้อมคนฟังคนใหญ่คนน้อย
 สัตว์ใหญ่สัตว์น้อยขี้ลักขโมย
 ไปกินไปเมาเมรัยบ่ได้

- (223) ยามเมื่อท่านเจ้านั้นได้ศึกษา
อริยธรรมตกไปนั้นเล่า
เมื่อปฏิบัติไปยังศึกษา
อู้ก็นลงรอยในยามนี้เล่า

มงคลชีวิตประการที่ 33 การเห็นอริยสัจ

- (224) อริยสัจสี่จะแก้ไขใจ
เป็นความประเสริฐตกไปนั้นเล่า
ว่าความเป็นทุกข์บ่ออยู่สุขขี
ความบ่สบายใจเป็นไปอย่างนั้น
- (225) สมุทัยน้องแก้บั่นไข
คือความทุกข์ใจในวันนั้นเล่า
ความทุกข์ความอยากมีหลายประการ
บ่ว่าความตณฺหาบ่อเจ้าบั่น้อง
- (226) ความอยากได้ก็มีความหมาย
การมณฺเฑตณฺหาหื้อพร้อม
ความอยากเป็นก้อยแก้บั่นไข
เรื่องมันเป็นมาเป็นไปอย่างนี้
- (227) ความบ่ออยากเป็นก็อู้ตามกาล
ทุกข์บ่อใจมันมีนักล้ำ
ความบ่อใจมันมีหลายประการ
จะไขท่านบ่บอกหื้อบู้ฮู้
- (228) หลอนนิโรทก็มีมีความหมาย
ภาวะตณฺหาดับไปนั้นเล่า
ยามเมื่อบั่น้องบ่ได้นิ่งเฉย
ไปถึงนิพพานสวรค์จันฟ้า
- (229) หลอนว่ามรรคนั้นก็เหมือนกัน
ดีได้ดับทุกข์ไปเหี้ยยามเจ้า
ว่าต่อไปนี้ก็ได้สุขี
ก็เดินสายกลางไปเหี้ยเจ้าเจ้า
- (230) หนทางดับทุกข์มีแปดประการ
เป็นตามหลักธรรมคำสอนนั้นเล่า
คิดดีถูกต้องบั่น้องเดียวกัน
ได้พิจารณาสังขารเที่ยงแท้

ว่าต่อนั้นมาศีลธรรมพระเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าฮู้แจ้งเห็นจริง
บ่บอกหื้ออวาศรัทธาใหญ่บ่

ว่าอันนั้นหนาบ่อแม่แก้เผ่า
จะบอกจะกล่าวความหมายเป็นมี
บ่บอกกันดีดีบ้านไกลบ้านใกล้

จะบอกหื้อนายเจ้ากายหมาเต้า
ได้บอกได้กล่าวมันมีหลายอัน
จะบอกหื้อฟังบ่อตัวบู้ข้า

จะไขบรรยายหื้อสายกู่ถ้อง
ไปทุกแห่งห้องทั่วฟ้าเมืองไทย
ภวตณฺหาไปบ่อบั่น้องเจ้าข้า

ลำบากเหมือนกันบ่อบั่น้องจาวบ้าน
ทุกข์ขี้คร้านทำการทำงาน
บั่น้องคนฟังต่างเมืองต่างห้อง

จะบอกหื้อนายดับทุกข์แล้วเจ้า
บ่อแม่แก้เผ่าหลุดพ้นไปเลย
ได้ละได้เลยบ่อตัวบู้ข้า

ปฏิบัติหมดแล้วไปเจ้า
กะแล้วท่านเจ้าเข้าหาทางดี
แม่กินรีมาจากล่าวต๋าน

ท่านก็รอฟังไปเตื่อะท่านเจ้า
จะบอกท่านเจ้าเห็นชอบแถมกำ
ไปถึงหลักธรรมบ่อตัวท่านข้า

- (231) เจริญชอบปิ่นทองทั้งหลาย
 บอญหายบคายน้อเจ้าปิ่นน้อย
 ว่าอุไปแล้วบเสียดบสี่
 แล้วได้รักษากำจาเรียบร้อย
- (232) ดีทำการชอบน้อมตอบคำถาม
 บได้ฆ่าสัตว์แล้วยังบอกไว้
 สัมมาอาชีพน้องทั้งหลาย
 อยู่ในหลักธรรมกาละครั้งนี้
- (233) สัมมาวายามะแต่ตั้งดีหลี
 สัมมาสมาธิหื้อได้เพียบพร้อม
 จิตตั้งมั่นชอบบหื้อสุญหาย
 หมั่นภาวนาเมตตาเจ้าเจ้า
- มงคลชีวิตประการที่ 34 การทำให้แจ้งในพระนิพพาน**
- (234) ตัวข้าเจ้าจะเล่าไขการ
 ภาวะจิตใจดับไปพร่ำพร้อม
 หลุดจากอำนาจบได้นิ่งเฉย
 บกลับคืนมาแถมแล้วปิ่นทอง
- มงคลชีวิตประการที่ 35 มีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม**
- (235) โลกธรรมมีสี่ประการ
 ได้ลามเลื่อมลามธรรมดานั้นเล่า
 ได้ยศเสื่อมยศปิ่นทองที่หวัง
 แม่จีบัวลอยมาจានั่งร้อง
- (236) ว่าการดีไต่ยังสรรเสริญ
 คนชอบนินทามันก็มีพร่ำพร้อม
 ความถูกความผิดมันมีนักหนา
 เหมือนชีสะเปาลงตวยแม่น้ำ
- (237) เมื่อมีความสุขมันก็ทุกข์เหมือนกัน
 ความสุขความบานมีหลายแต่เล่า
 คนเขามนุษย์ความทุกข์ความจน
 หื้อสบายใจน้อเจ้าปิ่นทอง
- จะบอกหื้อนายบโกหกสักน้อย
 แม่จีดอกสร้อยอุจาดดีดี
 อุแต่กำดีปิ่นทองเจ้าข้า
- อยู่หลักศีลธรรมน้อมตัวปิ่นน้อย
 สัตว์น้อยสัตว์ใหญ่บลักหยั่งอันใด
 จะบาบรรยายน้อสายกู่สร้าง
- ได้ทำความดีไต่ได้ถูกต้อง
 ผูกเจ้าปิ่นทองบได้วุ่นวาย
 ปฏิบัติไปปิ่นทองเจ้าข้า
- เรื่องในนิพพานสวรรค์จันห่อง
 เจ้าแขนล้นปล้องหมดกิเลสไปเลย
 ถึงนิพพานปิ่นทองเจ้าข้า
- ท่านตรอฟังยังตัวข้าเจ้า
 จะบอกท่านเจ้าไปแถมสักกำ
 ดียอมรับฟังว่าตัวน้อมน้อย
- แม้ว่าวบินเหลิงมีแต่ลมมาต้อง
 น้อเจ้าปิ่นทองเป็นของธรรมดา
 ปิ่นทองอาวอาเป็นกู่กันน้อเจ้า
- ได้หลงได้หล้าขอสุมาเตอะเจ้า
 ปิ่นทองเขาเจ้ามีเหมือนกันทุกคน
 มันก็เวียนวนกลับมาจนได้

- (238) หนทางจิตใจตีบตันไหว
จะบอกไขปันแต่แก้แต่เหงา
ศาสนาพุทธบริสุทธิ์นักหนา
อยู่ดีสุขใจมโนมัยป็น้อง

มงคลชีวิตประการที่ 36 มีจิตไม่โศกเศร้า

- (239) สาเหตุความเศร้ามีหลายประการ
จะบอกไขจาหื้อเจ้าท่านไ้
ความอึดถึงของแล้วยังทรัพย์สิน
จะเอาเรือปูไปจู่เก๋าก้าง
- (240) ได้ทำจิตใจบ่หื้อเศร้าหมอง
ใช้โดยปัญญาหื้อตัวท่านไ้
ชีวิตมนุษย์เกิดแก่เจ็บตาย
เป็นอนิจจังหื้อเจ้าป็น้อง

มงคลชีวิตประการที่ 37 มีจิตปราศจากกิเลส

- (241) ขอเจ้าป็น้องบ้านจ้องทั้งหลาย
เรื่องกิเลสตัดหนาทกไปน้นเล่า
อย่าไปเมาความโรธอย่าไปเมาความหลง
ในฐู้ไ้เห็นเป็นเอ็นเจ้าเจ้า
- (242) กิเลสนั้นเล่ามีสามประการ
ราคะตัดหนาทกไปน้นเล่า
โทสะโมหะมันมาโดยกัน
อย่ามาหมองจอยวอยน้อน้อยน้องจัน
- (243) สิ่งเหล่านี้บ่ดีนักหนา
ป้อแม่ตั้งหลายเจื่อนายสายเจ้า
ว่าความกิเลสว่าความตันทา
มันบ่เป็นการอันใดแต่แล้ว

มงคลชีวิตประการที่ 38 มีจิตเกษม

- (244) หลอนบทนนี้เรื่องจิตเกษม
มีความสุขใจสบายใจอย่างน้น
การไ้ละกิเลสหื้อหนี
ตามแต่บ่ทความทำมาอย่างน้น

มันมีต่อไปน้อตัวท่านเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าพิจารณา
จำศีลภาวนาไปยังใจไ้

บางเตื่อผิดหวังความรักไ้ได้
มาจาบอกให้ฐู้ตามความจริง
ลำดวนแม่หญิงมาจากล่าวฐู้

แม่ศรีนวลฟองจะแนะนำไ้
บ่หื้อโศกเศร้ามัวหมองอันใด
สังขารทั้งหลายบ่หนีมเที่ยงมัน

จะไขบรรยายบอกนายท่านเจ้า
หญิงแบ่งน้องเหน้าจะไขหื้อฟัง
พระพุทธรองค์บ่จดเข้าเส้น

จะบอกหื้อฟังป้อแม่แก่เฒ่า
บอกหื้อท่านเจ้าโทสะแถมกำ
เป็นสำคัญบ่ใช้ของน้อย

บ่ต้องเอามาเน้อตัวท่านเจ้า
สิ่งไ้ได้เหล่านมันมีตามความจริง
หยะหื้อสายตาบ่้องจาวบ้าน

หื้อฐู้หื้อเห็นเป็นไปอย่างอัน
มาไขกล่าวตันความหมายน้นมี
น้องว่ามีสี่ประการตั้งอัน

- (245) ละความยินดีวิบัติสิ่งของ
สิ่งมีชีวิตทั้งหลายเหล่านั้น
รูปรสกลิ่นเสียงแม่วงจำปี
เป็นอนิจจังปม้นเที่ยงแท้
- (246) หื้อได้ละเว้นความคิดทั้งหลาย
บ่ว่าไผ่ไหนคนใดก็จ้าง
ท่านได้กล่าวไว้อย่าได้หลำได้หลง
และมีปัญญาแล้วยังความฐู้
- (247) มงคลชีวิตจบสิ้นแล้วหนา
ได้ขอมหาหลายเมื่อนานแต่แล้ว
ผิดพลาดพลั้งสร้างไหนดกัน
จได้กินตานเอาในวันนี้เล่า
- (248) กำจ้อยกำซอกันบ่ม่วนหู
ดีเป็นเอาไปอ่านดีเป็นเอาไปเล่า
ว่าแต่แต่นั้นแม่ฮ้างนางสาว
กันคิดสิ่งใดสมใจแต่แต่
- (249) อายุยืนยาวร้อยชาวพรรษา
ดีเอาไปอ่านดีเอาไปใช้
กำจ้อยกำซอกลัวมันหายสูญ
บ่ได้หายสูญเมื่อลุนปุ่นตาย
- (250) กำจ้อยกำซอดีได้ประพันธ์
หื้อบุญกุศลนำตนน้องให้
กำซอทั้งหลายจะอุทิศตน
หื้อได้สนองถึงข้าน้องจัน
- (251) ลำดวนข้าเจ้าได้แต่งมาหลาย
เมื่อน้องมาจากันมันบ่ม่วน
จะขอมอบไว้หื้อลูกหื้อหลาน
แม่หญิงตาเพียงมอบหื้อปี่น้อง
- (252) กำจ้อยกำซอมอบหื้อลูกหลาน
วันหน้าวันตาลำดวนน้องเฒ่า
ขอบุญกุศลและแผ่เมตตา
จะได้เป็นสะเปาเหาะเหินเดินฟ้า
- หัวใจเจ้ามอนของใจทุกด้าน
จะบอกท่านจันไปตามกำมี
มีความยินดีภพชาติว่าอัน
- ที่จะทำลายปี่น้องจาวบ้าน
ขอหื้อได้ฟังพระพุทธรองค์
หื้อได้มุ่งตรงปฏิบัติท่านข้า
- จะขออำลาอาวอาแก่เฒ่า
ปี่น้องเขาเจ้าคงจะหน่ายจิมจิง
ก็คงบ่จิงลูกหลานตานเต้า
- แม่ศรีชมพูขอสุมาเต๊ะเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าอายุมันขวัญยาว
แม่หมอกซอนดาวจาวเนื้อคำได้
- พยาธิโรกาอย่าได้มาใกล้
ขอหื้อท่านได้กุศลผลบุญ
ขอหื้อมีบุญอุตหนุนตีมตุม
- หื้อได้ชักนำติดปาจ้องได้
กันว่าตายไปสู่สวรรค์เมืองบน
หื้อได้ตั้งสมกำจាកำอัน
- เมื่อได้บรรยายกำซอดีถ้วน
มันบ่ถูกส่วนวัฒนธรรม
เพราะว่าเป็นกำหมาเก่าหมาเกี้ย
- เพราะว่าดวนจันทร์ก็แก่ก็เฒ่า
หรือว่าข้าเจ้าได้ตายมรณา
ไปหาสายตาลำดวนข้าเจ้า

(253) คนเขามนุษย์เกิดแก่เจ็บตาย
 ถึงว่าจะมีแพวม้าแพวจ้าง
 กำจ้อยกำซอแม่ร้างคิงโก้ย
 จะได้ฮักษากำจากำฮ้อง

(254) ว่าบทยาพนี้จะได้ลากัน
 จะกลับมาแถมกำในวันนั้นเล่า
 ปันตึงคนแต่งปันตึงคนสอน
 จะวางกำจาบพนี้ยอบยัง

สังขารทั้งหลายบ่หนีมเที่ยงมัน
 ตายแล้วก็เอาขว้างบ่เอาหยังไปโตย
 หื้อหันโวยโวยผลบุญตอบข้า

วันหน้าวันหลังกันยังบ่เผ่า
 ว่าตัวน้องเหน้าจะอวยชัยให้พร
 หื้อเป็นอาภรณ์เกียรติยศไปหน้า

ขอเรื่อง เขียกขวัญนาค

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้แล้วว่าศรีศรี
เป็นวันไฉยาดิถีแต่เล่า
เป็นวันบังเกิดท้าวทั้งสี่ตน
วันชนะมารพุทโธท่านตัว</p>	<p>วันนี้วันดีเขียกขวัญนาคเจ้า
เป็นวันหมอเจ้าจักเขียกขวัญคน
เป็นวันมงคลมีชัยทุกด้าน</p>
<p>(2) วันพุทพระนาคจะจากเคหา
จะยืนตำนานโบราณหมอเก่า
จะเขียกขวัญแข่งหื้อแล่นมาหา
มาสู่ร่างกายของพระนาคน้อย</p>	<p>สู่ศาสนาพระพุทเจ้า
เขียกขวัญนาคเจ้าว่ามาเร็วมา
จะเขียกขวัญหาให้รีบมาใกล้</p>
<p>(3) วันมิ่งมงคลไฉยะดิถี
วันนี้วันดีบ่เศร้าบ่มาน
เป็นวันพระนาคโผดสัตว์ทั้งหลาย
เป็นวันช่างขอเอาขวัญนาคน้อย</p>	<p>เจ้าโกสัพพิตว์เมืองสร้างบ้าน
หมอใหญ่ในบ้านว่าวันมีชัย
เป็นวันเย็นใจเงินไหลหลังป้อ</p>
<p>(4) จะเอิ้นเรียกร่องหื้อไต่ยีนเสียง
ขวัญอย่าเมาสาวจี่นารีแม่ฮ้าง
หื้อขวัญเจ้ามาอยู่กับร่างกาย
อยู่กับกายาทุกวันต่ำเช้า</p>	<p>ขวัญอย่าเมาเวียงเมากาดกว้าง
เมาถนนกว้างเมาดูแสงไฟ
อย่าหนีไปไหนตั้งแต่หนีไปหน้า</p>
<p>(5) จะเขียกขวัญคิ้วขวัญหูขวัญตา
ขวัญเจ้าอย่าหลงชมดงป่าไม้
ขวัญพระนาคอย่ามาดงต้น
หื้อรีบมาไวยตามเสียงเรียกร่อง</p>	<p>เกศาโลมาหื้อมาจนได้
อยู่กับก้างไก่พวงกวางและฟาน
อยู่กับดอยจันทร์คีรีหอมห้วย</p>
<p>(6) ขวัญเจ้าอย่าเมาป่าไม้ดงหนา
ขวัญเจ้าอย่าเมาดูหินผาย้อย
ขวัญเจ้าอย่ามาดงเลาใหญ่หนา
เมาอยู่กับดอยเสือสงข้างร้อง</p>	<p>เมาธัญญาทั้งใหญ่และน้อย
เมาดูก้างห้อยไหนตัวไปมา
เมากินพาราลูกไม้ใหญ่่น้อย</p>

- (7) ขวัญเจ้าอย่ามาเป็นเพื่อนเสือหมี
 เมาขี่คอเสือเมาเปี้ยคอช้าง
 อย่าเมาลูกส้มอย่าชมลูกหวาน
 หื้อรับมาไวตามเสียงเรียกร้อง
- (8) จะเรียกขวัญแข่งหื้อรับมาหา
 อย่าเมาอยู่หนองลำคลองทำน้ำ
 ขวัญคอขวัญดังขวัญปากขวัญหัว
 อย่าเมาจากปลาใหญ่ค่อย
- (9) อย่าได้เป็นเพื่อนเต้าน้ำปลา
 หื้อเจ้าคีนมาอยู่กินร่วมสร้าง
 บัไซเมืองมนุษย์สังสาร
 ตกน้ำอย่าไหลตกไฟอย่าย่อย
- (10) สามสิบสองขวัญปั้นรับมาหา
 ขวัญอย่าเมาหลงเมาตุนางฟ้า
 วันพุกนี้เข้าถือศีล
 ขวัญจายนายมอญอาหารและน้ำ
- (11) เชิญเตวบุตรในไพรพฤษา
 หื้อไปเสาะหาขวัญพระนาคเจ้า
 ไปถามเสือหมีคีรีเขาร
 หื้อนำมาหาในวันนี้แล้ว
- (12) เทวอารักษ์ที่พักรักษา
 จงรับมาหาตามป่าตามน้ำ
 พระอินทร์อยู่ฟ้าสอดตาเล็งหัน
 อย่าหื้อสูญหายจุงถวายเป็นน้อม
- (13) ขอวานพราหมณ์สี่ซุ้มดอกเกียง
 กันว่าหันขวัญของพระนาคไท้
 เพื่อบำเพ็ญธรรมก้าศาสนา
 จักเป็นขบวนย่นข้าวย่นน้ำ
- ไปเมาชะนีในดงปากวัง
 หื้อมาสมสร้างตางเนรปาน
 เมาอยู่กับฟานขึ้นดอยลอยห้วย
- จะเรียกขวัญที่ป่าย่าขาม
 ขวัญเจ้าจ่างย่างเมาชมดอกบัว
 เจ้าอย่าเามัวหื้อรับว่ายหน้า
- อย่าเามาหาสมุทรท่ากว้าง
 อย่าหลงเค็นค่างนาคน้ำบาดาล
 จุงรับนลานขึ้นมาหื้อได้
- ขวัญก๊วกเศาขวัญตาขวัญหน้า
 เมาพรหมสี่หน้าทำดูพระอินทร์
 หื้อรับมากินช่างชอจะบ่อน
- เชิญเตวดาในปามีตเศรำ
 ไปถามสืบแก้ทิพย์พญาธรณ์
 ยอพนมกรวนวานเจ้าข้า
- อยู่ตามคงคาสมุทรท่ากว้าง
 หื้อเจ้ารับข้ามไปเมืองบาดาล
 หื้อเสาะหาขวัญนำมาจนได้
- ผีบ้านผีเถินตกเหนือออกใต้
 อย่าได้ถือไว้หื้อรับนำมา
 ยามเมื่อขวัญมาประสบครบถ้วน

- (14) คนเป็นพยาธิกินก็จะหาย
 เพราะเป็นของดีของล้ำล้นล้น
 เชิญขวัญพระนาคมาเสวยขนม
 เจ้ารำเจ้าปอยดาไว้เรียบร้อย
- (15) น้ำอันนี้หนามันใสก็ใส
 ขวัญแข่งขวัญมือมากินทุกนิ้ว
 หากว่ามนุษย์คนใดได้กิน
 จักมีพาลากำลังตั้งข้าง
- (16) อันฝ่ายเส้นนี้งามดีหนักหนา
 เส้นนี้มาจากในเมืองลุ่มใต้
 อันเส้นนี้แล้วมาจากสวรรค์
 ก็ได้นำมามัดแขนคนน้อย
- (17) มัดมือเบื้องซ้ายขวัญรีบมาหา
 กันว่ามัดวัวมัดควายมัดจ้าง
 หือเป็นมงคลบันดลจิตใจ
 จะปัดโรคาเคราะห์ของนาคน้อย
- (18) เมื่อมาพร้อมแล้วสามสิบสองขวัญ
 มาอยู่กับตัวอย่ามัวมีดเสรำ
 หือป็นจากไขหือหายจากหนาว
 ปัดเคราะห์ปัดภัยเคราะห์จัญไรถ่อยเจ้า
- (19) ขออัญเชิญครูบาอาจารย์
 บ่ว่าครูตายครูปลายครูเก่า
 กุลรัตนชั้นแก้วตั้งสาม
 จะปัดตวยไปเคราะห์จัญไรถ่อยเจ้า
- (20) วิญญาณครูเก่าบ่ว่าครูปลาย
 จะขอปัดภัยขอปัดเคราะห์ร้าย
 เพราะท่านจะเข้าสู่ศาสนา
 ตั้งเคราะห์ตั้งนามหือหนึ่งอย่างย้าย
- คนบ่สบายกินก็จะอ้วน
 ขวัญทิพย์น้ำทิพย์เมืองอินทร์เมืองพรหม
 อิ่มแล้วมาจมนบุพผาดอกสร้อย
- ถ้ากินเข้าไปก็จะเย็นจืดจืด
 เป็นน้ำใสจืดของพญาอินทร์
 ชำระมลทินลบหัวตาหน้า
- พญาอินทร์ตาได้นำมาให้
 ของพวคนาคน้ำในเมืองบาดาล
 เป็นฝ่ายสำคัญพระพรหมสี่หน้า
- มัดมือเบื้องขวาอายุเที่ยงมัน
 สายกู่สร้างบ่ไปตางใด
 ขวัญอย่าหนีไกลได้มาพร้อมหน้า
- ก็สมเปิงควรแล้วเจ้า
 ตราบต่อเต้าถึงสองร้อยชาว
 ตัวหญิงเราจะตั้งใจได้
- และดวงวิญญาณอาจารย์เก่าเหง้า
 และอาจารย์เจ้าสั่งสอนแนะนำ
 พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ดีให้ไว้
- มาสู่ร่างกายแล้วยอมมือไหว้
 ของพระนาคไท้และหนองค้ำคำ
 สัพพะโรคอาอย่ากลายอย่าข้าม

- (21) ขอเชิญครูเฒ่าอาจารย์แสนหมอ มาช่วยช่างซ่อมบัตเคราะห์นาคแก้ว
จะบวชเป็นสงฆ์เป็นองค์นี้แล้ว หื้อใส่ผ่องแผ้วหมดโรคหมดภัย
สัพพะเคราะห์ร้ายเลิกราหนีไกล สัพพะโรคภัยหนีหายกายหน้า
อย่าเหลียวแลมาดูพระนาคน้อย
- (22) หลอนว่าพระนาคถูกจันทน์จันทน์หลัง จะขอพุทธรังมาปิดเป่าให้
ถ้าถูกจนเหนือหรือว่าจนใต้ จะเสกมนต์ใส่หื้อรีบหนีไป
โอมพุทธรังบัตหื้อจักหนีไกล ธรรมมังบัตไปหื้อหนีไปหน้า
โอมพระสังฆามาปิดเป่าไว้
- (23) จะบัตพร้าพร้อมพยาธิสว่างกรรม ตั้งเคราะห์สิบสามตั้งนามสิบห้า
ตั้งเคราะห์ตัวมารตั้งนามตัวกล้า ขออย่ามาถ้ำคำขาราวี
ขอรัตนบัตเคราะห์หื้อหนี กุลพระมุนีไล่เคราะห์หื้อเสี่ยง
จะเอาผ้าเหลืองใส่ครองห่มไว้
- (24) ตั้งเคราะห์กำเนิดอย่าได้มาเกิดมากลาย ขอหื้อมันหายหื้อปุดขาดด้วน
ป้อออกศรัทธากินหวานตานม่วน เจ้าอย่าปั่นป่วนมาไล่รังควาญ
จะขออัญเชิญครูบาอาจารย์ มาไล่พวกมารอย่าหื้อมาใกล้
ตักน้ำจุ่มไหลตกไฟจุ่มย่อย
- (25) สัพพะเคราะห์ร้ายต้องปายสกั้น เคราะห์ปีเดือนวันอย่าได้มาต้อง
ตั้งเคราะห์ปาลาอาวอาปีน้อง อย่าได้มาต้องมาผ่องมาใจ
สัพพะว่าเคราะห์สะเดาหนีไกล สัพพะจัญไรหื้อหนีจากเจ้า
เคราะห์ลุ่มเคราะห์อวหื้อหนีพรั่งพร้อม
- (26) เคราะห์อย่ามาปานมารอย่ามาชวน ขอหื้อมีบุญสดใส่ไปหน้า
หื้อเขาเล่าลือแก่ไต้ลุ่มฟ้า หื้อเขาน้อมหน้าแก่นในแผ่นดิน
พระนาคจะบวชโกนหนวดถือศีล ขำระมลทินตั้งตาตั้งหน้า
อยู่ภาวนาทุกวันคำเช้า
- (27) ตัวเป็นตัวจนหื้อหนีไปไกล ตั้งเคราะห์จัญไรเคราะห์หลังเคราะห์หน้า
เคราะห์ลุ่มเคราะห์บั้นเคราะห์คนต่ำช้า เคราะห์ลุ่มเคราะห์ปีน้องวงศ์โย
เคราะห์ปีเดือนวันขอหื้อหนีไกล ทุกข์โศกโรคภัยหนีไปพร้อมหน้า
หื้อเหมือนกำจาดัวเข้าปีให้

- (28) น้ำอันนี้มีมันใสก็ใส
เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์แต่แล้ว
สถานที่ตรัสอรหันตา
จะปิดไล่เอาสัพพะโรคภัย
- (29) และน้ำอันนี้มีศักดิ์มีศรี
بيبจากมวยผมของนางนาคให้
ถึงจักเป็นโทษเป็นนักเป็นหนา
เอาน้ำรดไปก็หายพรั่งพร้อม
- (30) จะเอายันต์และยันนิตัง
ด้วยเตชะบุญพระพุทธรว่าอัน
ด้วยเตชะจะบุญกำจุนเมตตา
หมดโรคหมดภัยหนีหายพรั่งพร้อม
- จะเอาลางภัยของพระนาคแก้ว
มาจากน้ำเนรัญชรา
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- แม่ธรณีท่านนำมาให้
หื้อปิดโรคภัยแก่พระนาคา
เป็นความอาญาก็หายไปได้
- อาวะพลังแล้วยังว่าอัน
จะตัดจะบันหื้อหายโรคา
ด้วยพระอัญญาสังฆาที่ไหว

ขอเรื่อง ลำดับปอย

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) เมื่อได้มาหาปอยดาบวชนาค
ขอหอมกำจาวาจาตำกล่าวถ้อย
ถ้อยรึล้าถ้อยโดยลาย
ดึงป้อหายยายโดยตามห้อง</p>	<p>เมื่อสิบนิ้วกราบเกศเกล้าเกศา
ข้าเจ้าแม่หญิงเบี่ยงขำม่อนน้อย
จะเก็บกำเก้าเข้าใส่ตั้งปลาย
กลัวบ่ม่วนหนูหมู่เจ้าปิ่นน้อง</p>
<p>(2) มีวาสนาปอยดาบวชพระ
เป็นได้ตกลงจิตใจเตี้ยมั้น
จะได้ช่วยกำในศาสนา
เป็นได้เสาะหาเป็นผืนแผ่นผ้า</p>	<p>ตั้งจะได้ปะกองบุญกุศล
พร้อมด้วยบุตรภรรยาลูกจัน
ป้อออกป้อแต่ถูกต้องปรึกษา
เป็นอาสสะหนาดิงามเรียบร้อย</p>
<p>(3) สละสิ่งทรัพย์สินวัตถุหัตถา
ผักบัวหัวหอมของตานป้อเลี้ยง
ตั้งเกลือและพริกกลุ่กส้มของหวาน
เป็นได้เสาะหามาไว้นี้เรียบร้อย</p>	<p>เป็นของปอยดากิลาหมากเมียง
เป็นบ่กลัวเสียงกลัวยัง
เครื่องไทยทานน้ำตาลน้ำอ้อย</p>
<p>(4) มีหลายมากล้ำแผ่นผ้าวัดถา
ผ้าป่าตจีวรสบไปพราพร้อม
ดูนี้อำนาจตั้งสาดและหมอน
จะบินไปแผวเมืองบนจันฟ้า</p>	<p>สบงค์ลังกาหลายตาหลายห้อง
เป็นกตริตอຍ່ອງสว่างใสออนจอน
แม่ดวงเกสรกอดกอดดอกแก้ว</p>
<p>(5) ของตานแม่ไท้เจ้าแวนเงาศรี
มานับห้อยคอโอยหนอไม้เต้า
ผ้าเบาะเกียนั่งสำหรับพระสงฆ์
ดีหยิบเป็นถุงเป็นเครื่องกรองน้ำ</p>	<p>ตั้งบาตรและวีสี่สบ่เศร้า
มาจากเจ้าพระพุทธรองค์
ดันดอกกร่างกลมกะถุนน้ำตัน</p>
<p>(6) อันใดก็มีสะลือครบชุด
หมูเจ้าศรัทธาเป็นเก็บมาอย่าง
ประดับอ่อนน้อยของตาน
ถ้วยโอชามอาหารเลี้ยงไส้</p>	<p>ผ้าหลบเก็บมุกดอกเก็ดตะหวา
เป็นศรีมือไผเจ้าหล้าร่างก้อม
พร้อมโภชนะข้าวพริกชะหาร
บ่มีดีไหนจะเตียมเปรียบได้</p>

- (7) เอาบัตรไปจองเอาซองไปแจก ไปทุกแผนกบ้านใกล้บ้านใกล้
 ติดตามหลามไหลตกเหนืออกได้ กองบุญกุศลวงศีใหญ่ป้อไ้
 ตั้งน้อยตั้งใหญ่ย่อยหญิงย่อยยาย ตระกูลญาติมิตรติดต่อเป็นสาย
 แม่ป้าแม่ยายมาสากราบไหว้ มาร่วมน้ำใจในคราวครั้งนี้
- (8) ดาคร้วพร้อมครอบครัวขึ้นเป็นกอง แล้วขอวิงวอนเตวดาเป็นเจ้า
 มาอุ้มมาหั้นต์ศรัทธาเก้า และเป็นมาเข้าร่วมสามัคคี
 พระอินทร์อยู่ฟ้ามาเป็นสักขี แม่ธรณีอยู่ป็นลุ่มไ้
 จดบัญชีไปใส่ในแผ่นปิ่น

ขอเรื่อง ตานกฐิน

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) ก็นี่มาถามหญิงนางจะอุ้
ก้อยแกก้อยไขโดยไปเตือน้อย
นื่องขอตอบถ้อยกับจายแปง
จะไขคำแปงป้อแสงนกอื่น</p>	<p>ตามข้าได้ฮู้ยู่ดีในใจ
เป็นงานกฐินและเจ้าปีน้อย
จะอุ้แต่แก้แต่เหง้าไปแถม
เป็นงานกฐินหญิงไขกล่าวร้อง</p>
<p>(2) ตัวข้าเจ้าจะยกมือไหว้สา
ขออุ้รำไรไปเหี้ยเจ้าเจ้า
ยังมีเมืองหนึ่งนั้นชื่อว่าเมืองปารณสี
ได้ปกครองเอาในเมืองดีนั้น</p>	<p>ขอถวายปู่จาบังคมน้อมเกล้า
ตัวข้าเจ้าจะไขวาดี
แล้วก็ยังมิเศรษฐีอยู่เฝ้า</p>
<p>(3) เศรษฐีคนนั้นมีความรู้เหมือนกัน
หมกมิดทุกวันทุกค่ำเจ้า
เพราะบุญเป็นนักหลักฐานแน่นหนา
อยู่เมืองปารณสีดีนั้น</p>	<p>จื่อว่าเศรษฐีสิริธรรมและจายงามปีเจ้า
จื่อเศรษฐีเจ้าสิริธรรม
ข้าวของเงินคำบ่อดอยากกลั่น</p>
<p>(4) ติดต่อกจากนั้นจะหันดีหลี
ได้ตุ้กกะตะจายผู้หนึ่งนั้น
ส่วนจายผู้หนึ่งหมั่นเวียกหมั่นการ
ปฏิบัติธักษาคาวาช่วงคุ่ม</p>	<p>นายสิริธรรมเศรษฐีข้ามีลูกจ้าง
มาเป็นลูกจ้างจื่อนายติณบาล
หมั่นเฝียวหมั่นถางทำลายบายหญ้า</p>
<p>(5) นายติณบาลลูกจ้างเศรษฐี
เป็นคนใจใสบ่ขัดบ่เกล้ง
เศรษฐีชอบฮักมากนักเหมือนกัน
บ่ถ้ำได้ขอบบ่ทำได้ฮื้อ</p>	<p>ข้าทำตัวดีสี่ใสสองแจ้ง
ต่อมาหลายแล้งหลายปีเดือนวัน
ต้มข้าวแบ่งปันหื้อวันละหม้อ</p>
<p>(6) นายติณบาลลูกจ้างเศรษฐี
เอาแบ่งเก็งตานเก็งบ่ถอยบ่ท้อ
เอาเก็งหนึ่งนั้นกินเป็นอาหาร
ดีท่านเกยมาเก็บบาตรเมื่อเจ้า</p>	<p>ข้าทำตัวดีได้ข้าววันหม้อ
ได้ข้าววันหม้อเอามาแบ่งปันตาน
เก็งหนึ่งเอาตานพระสงฆ์องค์เจ้า</p>

- (7) เศรษฐีคนนั้นท่านได้หันใจ
หมกมุ่นหมกมุ่นว่าอัน
ข้าวสุกข้าวสารหลายเหลือถึงวัน
ท่านสิริธรรมได้เพิ่มข้าวให้
นายติณบาลคนตึกคนผาล
จึงได้เพิ่มอาหารหื้อหลายกว่านั้น
นายติณบาลได้เก็บได้กำ
ดื่อกดีใจใครห้วยม้วย
- (8) นายติณบาลรับอาหารแล้ว
ดีท่านเศรษฐีเพิ่มให้ตักตัก
ปุ่นดีหนึ่งไว้ให้เจ้าของ
ปุ่นดีสามตามองค์ท่านนั้น
เอามาปันสามจะบอกจ่ายงามป้อ้าย
เป็นเอามาฮ้ายยายของ
ปุ่นดีสองให้ยากกว่านั้น
- (9) ตัวข้าเจ้าจะไซ้ให้การ
เพียงแต่ได้กินตั้งข้าวและน้ำ
มีผ้าติดเนื้อมีเสื้อติดตัว
มีแต่ชุดเดียวตื้ออันเท่านั้น
เรื่องนายติณบาลตึกผานว่าอัน
อยู่ในที่นั้นสวนครว
บ่มีผ้าห้วยบ่มีผ้ากั้ว
- (10) ติดต่อนั้นเศรษฐีสิริธรรมข้าจะตานกฐิน
ได้จักเจริญจนปิ่นน้องชาวบ้าน
ได้ปกป่าวร้องหลายห้องหลายฐาน
ในเมืองปารณสีตินั้น
หวังเอาบุญเอาศีลสืบสาวยาวกว้าง
หื้อมาช่วยห่างดาตาน
ตระกูลวงศ์วานพร้อมตาพร้อมหน้า
- (11) คณะเศรษฐีห่างดาตาน
เกือบเสร็จม่วนดีดีหั้นนั้นเล่า
ของตานพรวพร้อมท่านได้กะเกี่ยม
ตั้งเป็นขบวนอยู่ในตึ้นนั้น
พร้อมทั้งชายหญิงเด็กขานุ่มเฒ่า
มีเสียงอืดเอ้าในเมือง
บ่ว่าเสียงนานาพร้อมถ้วน
- (12) นายติณบาลฮู้ข้าจะตานกฐิน
อย่าใครฮ่อมกฐินกับเป็นแต่เล่า
ใครตานแต่แต่กับท่านเศรษฐี
ทำจะใดดีจานอครั้งนี้
มีใจเมาวินไปมาตองเต้า
เงินคำของข้าวของตัวบ่มี
เงินคำบ่มีสักบาทสักบี
- (13) นายติณบาลก็เลี้ยงดีคิด
จึงแก้เอาครวตัวนุ่งอยู่หั้น
เอามาหนุนคั่นตัวนาย
หื้อได้เงินหลายฮ่อมเศรษฐีเจ้า
ก็มาล่ำปัดอยู่ในใจตัว
เอาไปไม่มายิบติดกันเป็นจั้น
เอาครวเก่านั้นเอาไปโล้ขาย
ตึกฐินเขาห่างดาอยู่หั้น

- (14) นายติณบาลแก้ผ้าเตี๋ยวขาย
เป็นแต่นาบุญได้ขายแต่เล่า
นายติณบาลหัวอกเป็นเปลว
เข้าหาเศรษฐีกาละครั้งนั้น
เตี๋ยวเตี๋ยวกลายกลายออกออกเข้าเข้า
ขายครัวเก่าได้เงินบาทเตี๋ยว
ได้สอดโล๊ะเตี๋ยวหั้นหั้นนี่
- (15) นายติณบาลลูกจ้างคนใจ
ไปกราบฐีเศรษฐีท่านเจ้า
ถามเศรษฐีเจ้าว่าขาดหยังอันใด
ว่าสิ่งอื่นสิ่งไกลบขาดว่าอัน
มานุ่งไปไม่เข้าไหวเศรษฐี
ของตานกฐินกองนี้แน่แล้ว
เศรษฐีผู้นั้นตอบแก่ชานไซ
มีฝ้ายไหมยิบขาดไปเท่านี้
วิ่งไปซื้อไหมยิบมาซ่อมมกฐิน
ไปซื้อไหมยิบมาซ่อมท่านไท้
ไหมยิบอันนั้นเอาไปจัดการ
กับยิบผ้าเหลืองใส่เตียนเล็กน้อย
เอาไปอุทิศใส่ถวายกฐิน
เตบปะปลายบนทุกตนจั้นฟ้า
นากานาคน้ำได้หั้นทุกตน
แผ่นดินป่อไหวในวันครั้งนั้น
บ่ว่าจ่ายหญิงแห่แห่นแปนตั้ง
มีเสียงสนั่นเมืองใจ
บ้านนอกบ้านในไหลมาจู่ตัว
- (16) นายติณบาลหน้าพึ่งตาฮีบ
เพราะใจเมาวันวิ่งเหนือตกไต้
ฮ้อนอกตกใจกลัวบัต้นหอมตาน
มัดห้อยของตานห่อตานห่อเมียง
- (17) นายติณบาลไปอ่อมไหมยิบ
อากาศฟ้าดินป่อไหวทั่วหน้า
ทอดพระเนตรตำแลชม
มีดฟ้าบดฝนในโขงโลกไต้
- (18) ดาครัวพร้อมแล้วตั้งองค์กฐิน
ในเมืองปารานสีตีนั้น
คนหลายมากนักตั้งวัดหลามไหล
แขกฮ่อมอญลาวขมุ่มาเนี้ยว
- (19) สนุกม่วนล้ำแห่งกฐินเศรษฐี
จ้างฟ้อนจ้างรำทำเพลงออกใจ
สนุกม่วนล้ำเหมือนได้สยอง
มาเป่าแนช้อนหั้นนอหั้นแน
- คณะดนตรีแกกอยขลุ่ยไต้
คนก็หลามไหลมาฮ่อม
เสียงก้องเสียงกลองสนั่นทั่วห้อง

(อาณิสสส์กฐินมี 80 กัปป์ กฐินมี 3 ประเภทได้แก่ กฐินหลวง จุลกฐิน กฐินสามัคคี)

ขอเรื่อง อัญเชิญเทวดาฮับครัททวน
ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) รวดถึงเวลาจะถวายไปหา
กันไฉนเสียงสำเนียงน้องฮ้อง
นากานาคน้ำได้หันทุกคน
เสด็จลงมาอุ้มหันเจ้าเจ้า</p>	<p>ฝูงเทวดาสวรรค์จันห้อง
เสียงสนั่นต้องมนุษย์เมืองคน
เชิญท้าวสี่ตนเชิญพรหมสี่หน้า</p>
<p>(2) เชิญมาพราฐ์มาอุ้มมาหัน
พระอินทรพรหมยมราชให้
พระอินทร์อยู่ฟามาเป็นสักขี
เป็นร่มเป็นเงาหน้าเจ้าพี่น้อง</p>	<p>พระกุมพระกันนาคน้ำต่ำได้
ขอกราบน้อมไหว้วิศราก็ดี
ตั้งพระมุณีสามดวงแก้วเจ้า</p>
<p>(3) เชิญเทวบุตรทอดพระเนตรมา
ยังกองบุญทานบันดาลบ่ช้า
ทั้งเทพปะต้าวทุกตัวแห่งหน
หื้ออุ้มหันเอาของตานเหล่านี้</p>	<p>เชิญเทวดานั่งล้อมพร้อมหน้า
ที่ในโลกหล้ามนุษย์เมืองคน
ขอกราบบังคมโตษาใส่เกล้า</p>
<p>(4) ฝูงเทวดาตนจำบุญจำบาป
เชิญมาจัดการบุญชีเส้นการ
อาจารย์ท่านจันทันได้เวณตาน
ซ้ำในอารามเป็นกลางช่วงแก้ว</p>	<p>คนที่ได้รับน้ำหยาดหมายตาน
ยามเมื่อพระสงฆ์ท่านได้หยาดน้ำ
ที่กลางช่วงวัดตักกลางวิหาร
มารอดมาแผ้วในวันนีแล้ว</p>
<p>(5) เชิญอินทรพรหมทุกคนชั้นฟ้า
จุ่มจันยินดีปิตักหัวห้อง
เสียงสนั่นก้องอยู่ทุกเมืองคน
ขอหื้อมาชมทั้งพรหมสี่หน้า</p>	<p>อยู่ทุกทิวหน้าสิบสองราศี
ยามเมื่ออาจารย์เวณตานล่ำร้อง
เทวอารักษ์อุ้มหันทุกคน
เสด็จลงมาอุ้มหันเจ้าเจ้า</p>
<p>(6) เมื่อมาพร้อมแล้วเป็นแก้วเงาใส
ได้ขึ้นไปถองเก้าห้องชั้นฟ้า
ของตานเหล่านี้บ่ได้ละได้หลง
ตั้งพญามารอย่ามาใกล้หมั้นซ้ำ</p>	<p>หื้อเป็นวิไลพระใจไปหน้า
ที่อากาศกว้างเตพปะไปบน
ขอหื้อพระองค์จดเส้นหมายก้าน</p>
<p>(7) ของตานดีเป็นดีวิเศษ
หื้อเป็นสะพานกายข้ามน้ำกว้าง
ขอหื้อท่านจันมาเป็นพยาน
จึงมาจัดการบุญชีเส้นก้าน</p>	<p>ขออย่ามีเหตุขอย่ามีการ
แม้ธรณีพญานาคน้ำ
จะขออัญเชิญโมคคาจารย์
เมื่อพระองค์งามท่านเจ้าหยาดน้ำ</p>

ขอเรื่อง ขึ้นท้าวทั้งสี่

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้จะไปมือसान
แม่สีด้ามอยดาปอยหนึ่งครั้ง
ปี่น้องบ้านนี้มึงงานมีการ
ตีได้มาแหวดบ้านป้อลี้ยง</p>	<p>วันนี้มีการเอาใจมาตั้ง
เอาจิตใจมาตั้งจักเป็นปอยเป็นล้ำ
บวชลูกบวชหลานเป็นสะพานเล่มแก้ว</p>
<p>(2) ว่าเป็นจะปลูกเอาตัวท้าวทั้งสี่
มาเป็นพยานห้ามมารหื้อได้
หวังเป็นร่มไม้ปัจจัยมุงบน
นับทั้งลุ่มทั้งบนนั้นมีหกอ่อง</p>	<p>ไปบนเจ้าที่เอามาเป็นหลักฐาน
แม่ออกศรัทธากินไว้ทานไว้
เอาท้าวทั้งสี่นั้นมีสี่ต้น
รำไรไขกลอนหื้อเจ้าปี่น้อง</p>
<p>(3) อ้องที่หนึ่งชื่อว่าพระยาตาระระ
จะมาบรรยายถ้อยจ้อหม่นเนื้อเจ้า
บอกหื้อกู่เฝ้าอยู่วันตกแหมกำ
มึงงานมีการฐานะบ้านนี้</p>	<p>รักษาด้านออกข้าเจ้าจะบอกไปหลายหลาย
อ้องที่สองวิรูปาชนะนั้นเล่า
ได้ถ้อยช่อดำแต่ตักกันหน้า
จะแบ่งใจดีเจ้าจืดอกไม้</p>
<p>(4) อ้องที่สามชื่อพระยาเวสสุวรรณ
ว่าเรียงนั้นมาถึงจ้อเหลือองเตอ้าย
ขอหื้อปี่อ้ายนั้นจตจำเอย
ถ้ากินตำเตาอย่าลืมหมากรเชื้อแจ้</p>	<p>ปี่ะแล้วบ่ละจะแก้ไขจา
มีกินมีทานอย่าไปอ้อมไปก่าย
กินกินทานทานอุ้ไปตามเถา
เจ้าจืดอกแก้วแต่เอาแต่</p>
<p>(5) อ้องที่สี่ชื่อว่าวิรูปหะ
ถ้อยจ้อแดงฮักษาด้านใต้
จะได้ปลูกไว้แม่ธรณี
แม่ธรณีนั่นเป็นที่จั้ง</p>	<p>เมื่อได้มาปี่ะบ่ได้กินแห้ง
แม่ออกศรัทธากินไว้ทานไว้
พลอยแก่นเพชรหมั่นเช็ดมีสี
บุญกินบุญทานในงานแม่เลี้ยง</p>
<p>(6) อ้องที่ห้าคืออ้องแม่ธรณี
รักษาแผ่นดินทุกวันคำเช้า
นอกจากนั้นจะไหว้วอนสา
จะจตเส้นไปใส่ในแผ่นปี่น</p>	<p>บุญปารมีน้อตัวแม่เจ้า
ธรณีเป็นเจ้าแผ่นพสุธา
พวกนาคนากาครุฑนาคต่ำได้</p>

- (7) ออ้งที่หกออ้งพญาอินทร์
เป็นอยู่บนสวรรค์ที่อันนั้นเหล่า
น้องบอกไปแล้วด้วยความคิดถึง
เป็นได้ฮักษาสวรรค์ชั้นฟ้า
- (8) จะบอกพ่อแม่ของแม่ธรณี
กันพี่ปถามมันตึงปู่
ถ้าน้องบอกแล้วก็จตจ้อจำ
จะขุดน้ำเหมืองลงเปลี่ยนดาตน้ำ
- (9) พ่อแม่แม่ธรณี
เป็นมีบุตรสี่คนน้อเจ้า
แม่หญิงเป็นเจ้านั้นมีหนึ่งคน
อุ้ไปตามตรงน้อตัวปี่ข้า
- (10) ท้าวลือราชูรรักษาฤทธุนาว
ท้าวอาจลือลงรักษาฤตุร่อน
ท้าวพวงรุสรักษาฤตุฝน
แม่ธรณีรักษาแผ่นดินเจ้าเจ้า
- ออ้งถัดดินนั้นบอกไปแล้วเจ้า
พญาอินทร์เป็นเจ้าอยู่ชั้นดาวดึงส์
อยู่ชั้นดาวดึงส์น้อตัวปี่ข้า
- มีความยินดีปารมีจิ้นสู้
มันจักหัวอยู่ปู่ยังสักอัน
จะเก็บเอากำจำเอาหือเลี้ยง
- ชื่อท้าวทงคังนางกงทนี
ป้อจายมีสามแต่เล่า
ถามมาแล้วบอกไปกงกง
ดีได้ฮักษาแผ่นดินเหล่านี้
อีน้องเป็นสาวได้มานั่งอ่อน
เจ้าแขนล้นปล้องจักบอกคนดี
แม่นิมจำนงได้มานั่งนี้

ขอเรื่อง ปอยข้าวสังข์

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้ไครพรกรัก
แม่ออกศรัทธาคนแก่คนเฒ่า
ยามเมื่อวันนี้น้ำนี้มีการ
ปรารภนาเอาบุญตานเหล่านี้</p>	<p>ถวายบังคมกราบนอบกบเกล้า
ดีไหลหลังเต้าเข้ามาในงาน
จะกินจะตานไปหาลูกเต้า</p>
<p>(2) ว่าเดิมเริ่มเก่าจะขอเรื่องปอยข้าวสังข์
ปิ่น้องบ้านเหนือปิ่น้องบ้านใต้
ดีเป็นญาติมิตรญาติวงศ์
ขอหื้อบุญไปถองแก้ห้อยจันฟ้า</p>	<p>จะได้กินได้ตานหาคนตายใจใจ
คนน้อยคนใหญ่ดีได้มรณา
แม่ป้าน้ำอาตายนาคจากห้อง</p>
<p>(3) เป็นประเพณีตาปอยข้าวสังข์
บ่ว่าไฟไหนป้ออานต่างม้า
หลอนว่าหมู่นี้ดีเป็นได้ตาย
หื้อมารับเอาของตานเหล่านี้</p>	<p>หมู่ลูกหมู่หลานดีตายคว่ำหน้า
คุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยาย
แม่หญิงป้อจายคนแก่คนเฒ่า</p>
<p>(4) หรือว่าวิญญาณไปตกแคว้นแดนไกล
จะให้ว่อนสาวันตาแจ้วแจ้ว
โภชนะลูกส้มของหวาน
เครื่องครัวตานปอยไว้นี้พร้อม</p>	<p>เมืองลาวเมืองไทยดีไหนก็แล้ว
ขอหื้อมาแผวของกินครัวตาน
มีตังข้าวตาลไปย้งกล้วยอ้อย</p>
<p>(5) จับบางเตื่อจะมีเดือนกุมภาพันธ์
จะกินจะตานบ่หื้อลวงพัน
จับบางพ่องนั้นจะแก้ไขการ
จะไขสำเนาหื้อเจ้าปู่</p>	<p>ว่าถัดต่อมามีนาเป็นต้น
แม่เกียงกาบย่นจะคิดเป็นตาน
ตายกลมตายมานก็มีปู่เจ้า</p>
<p>(6) การเรื่องตายมีหลายประการ
พ่องตายเป็นปีพ่องตายเป็นง่อย
จับบางคนตายหย่อนมือหมอ
เลยพิราลัยตายไปมอยมอย</p>	<p>ตายกลมตายมานตายเกิดลูกน้อย
ลางพ่องก็ห้อยแขวนคอ
น้ำยาบปอติงรอบได้</p>

- (7) หลอนว่าวิญญาณคนตีตายโหง ไปอยู่ในดงแล้วยังป่าเป้า
 ขอดวงวิญญาณนั้นมาเจ้าเจ้า ปือแม่แก่เฒ่าเป็นถวยตาน
 มีนี้พร้าพร้อมข้าวสุกข้าวสาร มีตังอาหารตังเสื้อตังผ้า
 กะป็น้ำปลาจิ้นแห้งปลาฮ้า
- (8) ฟ่องใหญ่เป็นป่าวฟ่องใหญ่เป็นสาว อายุร่นคราวสิบสี่สิบห้า
 กำลังชวนขวยฮิมาก้า กรรมเวรมาทำอายุมาตัง
 ปัตนเตียงเต้าเหมือนว่าวบินเหลิง เพราะกรรมมาตังเลยยังครบถ้วน
 ธาตุเจ้าสี่ดวงเลยลาริบมัง
- (9) ว่าอนิจจังจ้วงม้วยมิด ผู้ตีเสี่ยงชีวิตจะอุทิศไปหา
 บิตรมารดาผู้บังเกิดเกล้า ฟ่องตายเมื่อแลงฟ่องตายเมื่อเจ้า
 อายุคนเฮาเฒ่ามาตังวัน เกิดมาชาตินี้แล้วแต่เวรแต่กรรม
 ของไผของมันหนีกันบ่ป็น มนุษย์เมืองคนก็มีเต้านี้
- (10) เกิดเป็นมนุษย์บ่สิ้นป่สุดเวียนเกิดเวียนตาย สังขารตังหลายเอาแนบได้
 เป็นตายลานาเป็นตายลาไฮ เกิดแล้วก็ใหญ่ใหญ่แล้วชรา
 หลอนบทยาบทนี้จะรำพันหา ตึงญาติกาตายลาจากห้อง
 จะขอวิงวอนวิญญาณเหล่านี้
- (11) ญาติพี่น้องแปงเฮือนหนึ่งหลัง จะยกเป็นตานไปหาท่านเจ้า
 ผู้ตีเป็นตายมารับเอาเจ้าเจ้า วิญญาณของเจ้าไปอยู่ดงไพร
 หรืออยู่ป่าไม้ตกแคว้นแดนไกล เมืองลาวเมืองไทยดีไหนว่าอัน
 หื้อมารับของตานในงานบ่จ่า
- (12) จับบางตีกี่แปงสะเปา บ่สิ้นบยาบสมควรแล้วเจ้า
 แปงโดยไม้ไผ่งามดีแต่เล่า ผ่อเตื่อะท่านเจ้าตึงสววิไล
 ของตานเหล่านี้เป็นตังอกตังใจ เป็นจะตานไปหื้อพี่น้องเจ้าข้า
 ตีได้ตายลาจากโลกนี้แล้ว
- (13) หรือว่าพี่น้องเป็นโตะเป็นตา ไปข้าไปกาดงหนาปากว้าง
 หรือไปปลอมเสื่อหรือไปปลอมข้าง ปกีกตาต้างตำขำมทางใด
 หลอนดวงวิญญาณไปอยู่หนไหน ทิศไหนใดตกเหนือออกใต้
 รีบเร็วทันใจมารับเอาเดี๋ยวนี้

- (14) ของกินของใช้แม่ได้จัดหา
ของกินของทานของเจ้าแม่เลี้ยง
ครัวรงหุ้มตุ้มมีหลายประการ
อันใดก็มีตึงสระน้ำจืด
- (15) ประดับหย่นย้อมมีตึงแว่นตึงหวี
มีตึงโตะมีตึงเก้าอี้
ยามเมื่อแม่เจ้าดาปอยข้าวสังข์
เป็นจะตานสะเปาเลาคำบั้ง
- (16) หลอนว่าเมียมาตายละผ้า
จะตัดสายผ้าสายเมียเจ้าสร้อยดอกไม้
ต่อจากนี้ไปแม่ก้อยของแหวน
หมดเวรหมดกรรมผ้าแบ่งร่วมซ้อน
- (17) เป็นว่ากรรมเวรข้าวตอกดอกไม้
ก็ไปรับของตานเตอะเมียร่วมห้อง
ไปอยู่ดีห้องยาตุบยา
จะได้ชวนขวายเป็นทานหื้อเลี้ยง
- (18) กินแล้วตานแล้วเป็นแก้วเงาใส
อยู่ดีกินดีอยู่ได้ลุ่มฟ้า
เป็นทุกข์บ่ทุกข์เป็นจนบ่จน
อยู่สุขสบายพร้อมเจ้าปี่น้อง
- (19) อายุวรรณังปรมมังสุขขัง
เคราะห์ลุ่มเคราะห์บนคนยากไร้
สิ่งชั่วร้ายคัดค้ายถอยหนี
อายุที่ฆาพรรษาเตี้ยงเต้า
- (20) จะปันปอนตำแนหน้าตลอด
ลัดกิวลัดแนวแอ่วเหนือแอ่วใต้
จะปันโชคให้แล้วยังปอนแทน
เมื่อตะวันแดงจะลากลับบ้าน
- มีจันมีปลาหามาไว้เลี้ยง
สัพพะเรื่องเครื่องไทยทาน
อาหารคาวหวานหามาไว้นี้
ของดีดีหามาไว้นี้
หาไว้ดีนี้ทุกสิ่งปันอัน
เหมือนได้กินได้ทานหื้อตัวท่านเจ้า
แม่น้ำแกงหนว้าจะบอกให้
วิญญาณบ่มาใกล้สามีแปง
ก็หื้อผ้าแบ่งอยู่สุขเที่ยงมัน
เมียตายละไว้เป็นป้างไปหลัง
วิญญาณตัวหญิงเมียแบ่งอิน้อง
บ่ว่าไผก็แล้วดีเป็นได้ตาย
กันไต่ย็นเสียงจั้งซอน้องฮ้อง
หื้อเป็นวิไลปัจจยไปหน้า
จะได้เป็นหน้าอยู่แก่เมืองคน
เกิดมาเป็นคนมนุษย์ลุ่มได้
เคราะห์ปีเดือนวันอย่าได้มาใกล้
อย่าได้มาใกล้คร่ำคราราวี
อยู่ดีกินดีต่อวันหน้า
ไปดีมาฮอดไปจอดมาแถว
นาบุญสมปานบันดาลท่านให้
กินแล้วตานแล้วบ่ได้กินแทน
สุขสามประการอวาอาปี่น้อง

ขอเรื่อง ประเพณีเดือนยี่เป็ง

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) ถึงประเพณีดีเดือนสิบสอง
ผ่อตุงแสงเทียนสวยงามแต่เล่า
ตั้งใจไว้บ่มีหยิ่งห้วง
แล้วจะไปลอยคงคาแม่น้ำ</p>	<p>น้ำก็จะนองเต็มฝั่งแล้วเจ้า
แม่กายหมาเต้าพระจันทร์เต็มดวง
แบ่งดอกบัวหลวงงามดีบ่น้อย</p>
<p>(2) มาถึงรอดแล้วว่วันยี่เป็ง
เป็นวันสำคัญวันนี้นั้นเล่า
ผ่อตุงท่งฟ้ามีรัศมี
จะขอขมาคงคาแม่น้ำ</p>	<p>ซ้ำตรงวันเพ็ญเดือนหงายน้อเจ้า
บ่อแม่แก่เฒ่าถึงหน้าหนาวปอดี
เป็นประเพณีมาก่อนว่าอัน</p>
<p>(3) ตักแต่งกระทงคล้ายเหมือนดอกบัว
เป็นดอกบัวบานงามดีแต่ว่า
ปักธูปปักเทียนแล้วมีแสงสี
เข้าสู่ันทีลอยโดยแม่น้ำ</p>	<p>ตั้งเป็นตั่งตัวปากันบ่จำ
จะเอาลงตำแม่น้ำันที
จะตัดเอาเล็บเส้นผมว่าอ้อ</p>
<p>(4) นำเอากระทงไปลอยแม่น้ำ
แม่หญิงบ่อจ่ายเต็มแม่น้ำใหญ่กว้าง
ปางเมื่อนั้นปล่อยเคราะห์ให้ไหลไป
ตกไปโดยไฟไหลโดยน้ำกว้าง</p>	<p>สายกู่สร้างไหลไปเป็นสาย
บ่ว่าไฟไหนคนใดก็จ้าง
ขอหื้อบ่บ่้องตั่งอกตั่งใจ
ไปตามหนทางล่องโดยแม่น้ำ</p>
<p>(5) แต่แรกหนที่ตักกรุงสุโขทัย
นางนพมาศประดิษฐ์กระทงเป็นแก้ว
วันลอยกระทงเป็นเทศกาล
เป็นเดือนสิบสองวันเพ็ญแต่แล้ว</p>	<p>ยามเมื่อสมัยพ่อขุนรามน้อเจ้า
สาวจีสาวเฒ่าปากันแอ่หวาน
ก็มีสาวงามนพมาศนั้งอ้อม</p>
<p>(6) หื้อได้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า
ดีแม่น้ำนมทานที
สมัยสุโขทัยตกไปแต่เล่า
บุชารอยพุทธบาทแม่ร้างคิงกลม
หมู่เฮาจาวไทยม่วนใจเจ่นล้ำ</p>	<p>ได้บอกได้เล่าแต่แก้ดีหลี
จะไขว่จิวาจ่ายบ่เจ้า
นึกถึงท่านเจ้าแล้วยังเป็นองค์
หมดฤดูฝนเข้ามาแล้วอ้าย</p>

- (7) วันลอยกระทงเป็นเทศกาล
ก็มีหลายเจ้าหลายชาตินั้นเล่า
สนุกม่วนล้าเสียงดังถมถม
บัวลอยบัวแลไหลตวยแควแม่น้ำ
- (8) ประเพณีลอยกระทง
ภาคใต้ภาคกลางอีสานท่านเจ้า
ข้าจักบอกเจ้านิยามทำโคลมลอย
ทำจากผ้าบางบางลอยเต็มท้องฟ้า
- (9) ไปขอขมาแม่น้ำใหญ่หลวง
พระแม่คงคาอนุญาตให้
สาวจีแม่ฮ้างขัดเลาเอาศรี
ไปตามสมัยคนไทยว่าไว้
- (10) เป็นการสักการะรอยพระพุทธรบาท
ประทับไว้แห่มก้าแม่น้ำใหญ่กว้าง
อยู่ใต้หั้นประเทศอินเดีย
หมู่เฮาจาวเหนือมาจาปากตำนาน
- (11) สัพพะโรคภัยขดค้ายหนีไกล
ทั้งเคราะห์เจ็บเป็นหนาวเย็นป่วยไข้
สิ่งดีชั่วร้ายยกย้ายถอยหนี
เอาความปดีไหลโดยแม่น้ำ
- (12) ปีน้องจาวเหนือมีความเชื่อถือ
เป็นการบูชาพระอุปคุตหนึ่งครั้ง
การลอยกระทงเขาได้รู้ได้ฮั้น
เอกลักษณ์บ้านเฮาทำมาก่อนนั้น
- (13) ได้มากันหมดตั้งเป็นตี่งสู
มาลอยกระทงปีแ้วน้องแ้ว
จับบางเตือมิดฟ้าบดฝน
ส่งเสริมประเพณีงามดีเลิศแล้ว
- ถึงปัจจุบันมาเกี่ยวกันหลายน้อเจ้า
ดีเดินต้องเต้ามาลอยกระทง
ผ่องก็ร้างแห่แห่นแต่นแต่
แต่ละท้องถิ่นบ่ใช่เหมือนกัน
ภาคเหนือตอนบนนั้นเล่า
หรือว่าลอยโคมตกว่าอัน
มนุษย์ทั้งมวลได้อาบได้ใช้
สิ่งดีได้ใช้ไหลน่านที่
สิ่งดีบ่ดีอย่าเอามาใกล้
บ่หื้อมีบาบ่หื้อมีกรรม
เชื่อว่านมมทานทีฟี่จัน
จะบอกปี่น้องแม่ฝ้ายหลงเปี้ย
จะบอกตำนานโบราณปี่น้อง
ทุกขโศกโรคภัยอย่าได้มาใกล้
หื้อไหลล่องไต่ตวยแควแม่น้ำที่
บ่าวน้อยสาวจีเดินทางมานี้
ปากันเล่าลือตำนานก่อนอัน
จะได้ไปปราบท่านพระยามาร
มีมาเมินนานแล้วน้อปี่เจ้า
แม่สีชมพูมาพร้อมกันแล้ว
มานี้แล้วเป็นวันมงคล
มาผ่อกระทงเป็นดอกเป็นแ้ว

- (14) เสียงโห่เสียงฮ้องเสียงก้องเสียงกลอง มาปะเปิงมางตูปแส่วตูปแส่ว
 เขาเป็นคนเมืองช้างเอามาแห่ เอากันแต่แต่บ่มีการมืงาน
 สนุกลม่วนล้ำจ่วยกันขับขาน ทำแบบโบราณของดีว่าอัน
 นับวันจะถอยหลังว่าน้อยปี่น้อย
- (15) ดูงามเลิศล้ำตายบ่กินแหนง เมื่อเช้าเมื่อแลงสี่ไสอ้งต้อง
 ฮอดประเพณีแม่สายกะล่อง มาผ่อปี่น้อยเป็นแห่โคมไฟ
 ทั้งแสงและสีงามดีสดใส กลีบบัวบานใบอ่อนตามกาบอำ
 ดูแสนงามตาแม่หล้าร่างก้อม

ขอเรื่อง ประเพณีทานสลาก

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) ยกมือไหว้สวัสดีทวยหาบ
ปี่น้องผู้ฟังต่างเมืองต่างห้อง
ได้มานั่งอ้อมใต้ดวงเวียง
บ้านนอกในเวียงเหมือนกันทุกด้าน</p>	<p>สิ่งดีผิดพลาดอย่าอาฆาตเป็นกรรม
แม่ออกศรัทธาเจ้าปี่นายน้อง
จะกินจะตานหื้อมีชื่อมีเสียง
จะได้ยกยอดานสลากครั้งนี้</p>
<p>(2) จะได้ของานเรื่องตานสลาก
สิ่งดีมีด่าบหื้อมาใกล้
หวังเป็นฮ่มไม้ปัจจัยมุนบน
จะได้นำตขึ้นบนจันแก้ว</p>	<p>บ่หื้อมีบาบ่หื้อมีกรรม
ป้อแม่อาวากินไว้ตานไว้
ขอหื้อป้อแม่สร้างบุญกุศล
ไปฮอดไปผะอินทร์พรหมจันฟ้า</p>
<p>(3) ถึงประเพณีของเฮาจาวเหนือ
จะทำบุญตานสลากน้อเจ้าแม่ให้
สุนัขม่วนล้ำเหมือนได้ขึ้นสวรรค์
อยู่สุขสบายน้อเจ้าปี่น้อง</p>	<p>บ่ล้าบ่เหลือกินตานใจใจ
ดึงคนน้อคนใหญ่จะทำบุญกินตาน
ตังพญามารบ่หื้อมาใกล้</p>
<p>(4) จับบางตีว่าฮ้องตานก้วยสลาก
จะยกยอดานหาคนแก่คนเฒ่า
ดึงแกดึงเฒ่ามารับของตาน
เครื่องไทยทานหามาไว้</p>	<p>สิ่งดีผิดพลาดอย่าอาฆาตเป็นกรรม
ผู้ดีเป็นตายในวันนั้นเล่า
โภชนะลูกส้มของหวาน
จันใดก็มีอยู่นี้พราพร้อม</p>
<p>(5) บางคืนเริ่มเดือนกันยาฯ
ตามแต่จะนิยมในวันนั้นเล่า
การตานสลากแม่ดวงจำปี
อู้กันลงรอยในวันนี้เล่า</p>	<p>ว่าถัดต่อมาเดือนตุลาฯน้อเจ้า
จะบอกจะกล่าวแต่แก้หัวที่
ตามแต่จะมีปัจจัยใหญ่่น้อย</p>
<p>(6) จะเริ่มประวัติสลากแต่เกาดีหลี
มีผิวเมียคู่หนึ่งนั้นเล่า
แต่งไปแล้วบ่มีลูกมีหลาน
หันเป็นก็ขอยอยากได้ลูกแต่แต่</p>	<p>จะบอกดีดีหื้อตัวท่านเจ้า
หื้อลูกเต้าจัดการแต่งงาน
ส่วนว่าเมียนางก็บ่มีลูกน้อย</p>

- (7) เมียแบ่งคนเก็บมีลูกมีหลาน
คิดไปคิดมาอยากจะไปมีเมียน้อย
เมียแบ่งว่าแล้วนับบ่ถือ
ว่าต่อไปนี้ไปก็เอาแต่แล้ว
- (8) ได้เอาเมียน้อยได้ห้อยเมียปลาย
ส่วนเมียคนเก็บบิดหนาบิดฮ้อน
ว่าพลอยแกนเพชรหมั้นเจ็ดมีสี่
เมียเก็บก็ขอยคิดจะทำร้าย
- (9) ตอนนั้นไปก็มีลูกมีหลาน
มีเก๋ตังหลายก็คิดทำร้าย
เมียน้อยกินแล้วก็มีการ
หันลายบ่ดีทุกวันคำเข้า
- (10) เมียเก็บทำลายเมียน้อย
ก็เพราะว่าเมียใจร้ายซ้ำเจ้า
ทำให้ซ้ำเจ้ามากหนสามที
เข้าสู่ตรึงจวนจันทน์ปากกว้าง
- (11) แม่หญิงสองคนอาฆาตบาดหมาง
ลูกรักตังหลายตึงบ่ได้เลี้ยง
ก็มาเกิดเป็นยักษ์ตัดดีเหมือนกัน
มาเศร้าเหงาหงอยในกาลครั้งนั้น
- (12) เขาได้จองล้างเขาได้จองผลาญ
ตั้งแต่สมัยสัมมาสัมพุทธเจ้า
นางฟองเป็นคนนางฟองเป็นยักษ์เหมือนกัน
บ่ฮู้เป็นฮู้เขาทำลายบ่ยัง
- (13) ยามเมื่อสมัยพระพุทธรเจ้า
แม่หญิงบ่อ้ายทุกคนทุกผู้
แม่หญิงคนนั้นกลัวยักษ์ไปกิน
ได้ทราบเมื่อนานฟองแต่
- ส่วนว่าผัวขวัญซ้ำใครได้ลูกน้อย
ใครได้ลูกน้อยมาสืบดินแทนมือ
พอแสงเดือนเต็อกก็จะเอาจนได้
- อยู่สุขสบายผัวแบ่งร่วมห้อง
ได้จิงนาฏน้องเมียน้อยคนดี
ส่วนว่าสามีก็หื้อมีลูกน้อย
- เมียน้อยคนงามมีท้องมีไส้
เอายาใส่ให้อาหารตึงวัน
ก่อยเจ็บปวดครรภ์ขึ้นมาว่าอ๊
- ลูกน้อยน้อยก็เลยตายเสีย
ลูกเต้าในท้องตายไปบ่เจ้า
ผลสุดท้ายเมียน้อยตายเป็นผี
เพราะว่าเป็นมารรังควาญแต่แล้ว
- มาทราบตายกันหมดเสียง
ตายไปจนเสียงบ่มีไผสักคน
จะบอกหื้อฟังไปแกมสักหน้อย
- มาเห็นเมื่อนานบ่ใช้ของน้อย
บอกแก่บอกเฒ่าหื้อฮู้ใจความ
มันตึงใจดำไปยังกำเริบ
- ได้บอกได้เล่าแต่เก๋ถึงปลาย
ไผไผก็ฮู้เกิดเป็นยักษ์เป็นมาร
แม่สายตีบ่ยิงเลยจะหนีออกบ้าน

- (14) หลอนว่ายักษ์จับเอาลูกตึงสองสามที
หวอกหัวใจเป็นปอแตกม้าง
ผลสุดท้ายอยู่ได้ให้สม
แล้วยังรับเอาลูกน้อยแต่แล้ว
- (15) เมื่อไปฝากแล้วบ่แคล้วเสียใจ
มีเตวดาฮักษาอยู่เฝ้า
พระพุทเจ้าตัดสินพระทัย
หื้อพระอนนทันท่านได้สั่งไว้
- (16) แล้วพระอนนทรับคำสั่งไว้
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก็ได้เข้าเฝ้าพระพุทธรองค์
พร้อมตังอบรมหื้อรับศีลห้า
- (17) ขอให้นางยักษ์นั้นรับเอาศีล
ดีที่ท่านได้ขี้ท่านได้เล่า
ว่าต่อจากนั้นก็มีความสุข
ปฏิบัติฮักษาทุกวันคำเข้า
- (18) ว่าสั่งไปแล้วยักษ์ก็ทำตาม
มนุษย์เมืองคนได้หื้อข้าวหื้อน้ำ
นางยักษ์ตนนั้นก็ได้อู้เหตุผล
บ่ทำร้ายไผคนใดแต่แล้ว
- (19) นางยักษ์ตนนั้นตอบแทนบุญคุณ
ท่านได้ทำลายแล้วยังบอกไว้
จะบอกปีเจ้าปอดวงจำปี
แม่สีดามอยมาจากนังร้อง
- (20) ยามเมื่อข้าวปลาอุดมสมใจ
จึงนำอาหารมาหลายกว่านั้น
ว่าต่อจากนั้นแม่แวนเงาศรี
บ่มีกรรมมีเวรในวันครั้งนั้น
- เลยบอกสามีหื้อเอาหนีจากบ้าน
เอาลูกออกบ้านเป็นระเหเววน
เอาไปฝากพุทธรองค์แล้วยังกู้เฝ้า
- ยักษ์ก็จะตามไปกินยังลูกเต้า
ท่านบ่หื้อเข้าแล้วไปตังใน
จะแก้บั้นไซต่อไปจันจัน
- หื้อยักษ์ตัวใหญ่นั้นเข้าไปหา
มีเตวดาพายักษ์เข้าไปบ่เจ้า
ท่านได้สั่งไว้แม่ร่างคิงกลม
หื้อจ่วยฮักษาศีลธรรมแต่แต่
- แล้วสองยุพินรับฟังแล้วเจ้า
ว่าสองหน่อหน่อหน้าก็มีความยินดี
หื้ออยู่ดีกินดีต่อไปภายหน้า
- ฮักกันแบ่งกันน้อสายกู่สร้าง
บ่อดอยากกลั่นอยู่มนุษย์เมืองคน
มนุษย์เมืองคนมีศีลธรรมใจใจ
- บ่หื้อหายสูญมนุษย์ลุ่มได้
หยะนาหยะไฮ้อืออยู่ดีกินดี
มาไขวาตีเข้าไปเตือนน้อย
- อิหอันใจบ่อดอยากกลั่น
มาหื้อกู่สร้างนางยักษ์ตนดี
ก็มีความยินดีปีติตื่นตื่น

- (21) ข้าวปลาอาหารมีนักมีหลาย
ตั้งเป็นสลากภัตนั้นเล่า
เครื่องไทยทานมอบหื้อพระสงฆ์
จับสลากแถมทีในกาลครั้งนั้น
- (22) ต่อนั้นไปเรียกว่าตานก้วยสลาก
จีกรรมมโนกรรมจะลดโทษให้
ก็เหมือนจักได้กุศลมุนบน
ปทุกข์บ่จนบ่ได้ขาดแห่ง
- (23) ตั้งแต่นั้นอยู่ดีกินหวาน
บ่ว่าไผ่ไหนคนใดก็จ่าง
ตานสลากวันนั้บ่เจ็บเป็นหยัง
อายุที่ฆาพรรษาเตียงเต้า
- (24) ขอหื้อมีอายุร้อยชาวพรรษา
อยู่ดีกินดีในวันนี้แล้ว
สิ่งดีชั่วร้ายคดคล้ายถอยหนี
อยู่สุขสำราญพร้อมปีพร้อมน้อง
- (25) สัพพะโรคภัยหื้อคล้ายถอยหนี
แม่ออกศรัทธาจาวเหนือจาวใต้
ได้กินได้ทานอย่าคิดว่าสิ้นเปลือง
ใครหันก็ขอยได้ทำอย่างนี้
- นางยักษ์ก็เอาไปถวายหื้อพระพุทธเจ้า
ถวายหื้อท่านเจ้าวันละแปดองค์
ตามเจตจำนงหมื่นเวียนว่าอี้
- คนดีทำบาปคนดีทำกรรม
ต่อนั้นไปจะกินไว้ทานไว้
เมื่อเฮาหวานพีชมันก็ได้ผล
อยู่ดีกินดีกุปีกุแล้ง
ได้กินได้ทานบ่้องจาวบ้าน
แม่มายแม่ฮ้างอยู่สุขสำราญ
กุ่มลูกกุ่มหลานต่อนี้ไปหน้า
- ดีเข้ามาหาอารามแก้วกว้าง
หื้อเหมือนดังแก้วจุฬามณี
สิ่งดีบ่ดีอย่ามาถูกต้อง
- อยู่ในเมืองคนก็กินตานใจใจ
บ้านนาบ้านไร่ในว้อในเวียง
หื้อตั้งใจเปียนเหมือนแม่เหือนลูกน้อย

ขอเรื่อง ลำดับผีล้านนา

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้จะไปมือสา
วันนี้ลำดวนแม่ผีปั้นเบ้า
เจ้าปี่น้องเมืองน่านเมืองสา
ลำพูนลำปางเชียงใหม่แต่นั้น</p>	<p>อหังวันตายอสาณใส่เกล้า
จะมานั่งเล่าเรื่องผีล้านนา
ก้อยได้พูดจาเมืองแพร่แก้วกว้าง</p>
<p>(2) ป้อแม่ปี่น้องหมู่เฮาจาวเหนือ
พื้นเมืองล้านนาเจ้าสายสะว่าน
ว่าต่อจากนั้นบ่มีหยังกวน
จะได้รำไรไขก่อนหื้อเจ้าเป็นฐู้</p>	<p>แม่ฝ้ายหลงเปี้ยจะไขกล่าวตำนาน
ข้าหมายจะฮ่ำเรื่องผีทั้งมวล
จะได้รวบรวมเอาผีตั้งห้อง</p>
<p>(3) ป้อแม่ปี่น้องบ้านไต่บ้านเหนือ
แต่ก่อนเดิมมาพี่น้องชาวบ้าน
เฮาก็ได้นับเฮาก็ได้ถือ
สัพปะว่าผีมีไปพร้าพร้อม</p>	<p>แม่หญิงตาเพี้ยจะไขกล่าวตำนาน
มาจาบยังติดตามโดยมา
เจ้าแสงเดือนตือสืบมาบันอ</p>
<p>(4) ว่าผีปู่แถนย่าแถนมาเกิด
จะไขบรรยายหื้อสายกู่สร้าง
บ่ได้อวดอ้างฮักษาหอเฮือน
ผีหอผีเฮือนผีปู่ย่าเจ้าบ้าน</p>	<p>ดีเอากำเนิดคนเกิดตั้งหลาย
บรรพบุรุษดีได้อยู่บ้าน
ว่านอกจากนั้นเจ้ารถซ่อนเกียน
ที่มาเป็นหลักฐานพยานแต่แล้ว</p>
<p>(5) กันทำบ่ดีผีตผีผิตสาง
สูมาการวะเมื่อยามเจ้าเจ้า
บ่หื้อเจ็บป่วยไขการเป็นการตาย
พร้อมขนมงข้าวต้มหมากพร้าว</p>	<p>ก็ได้บนบานหื้อตัวท่านเจ้า
ก็จะหื้อลูกเต้าได้สุขสบาย
ก็จะถวายหัวหมูไก่ต้ม</p>
<p>(6) อันนี้ผีมดผีเจ้าผีนาย
ก้อยดักดาฟ้งป้อหนานป้อน้อย
ผีเหล่านี้เป็นผีบรรพบุรุษแต่ตักักหน้า
ข้าขอเรื่องผีมีหลายแต่แล้ว</p>	<p>จะไขบรรยายผีมดสักน้อย
จะกล่าวเป็นถ้อยโดยกำ
ก้อยไขระบ่าเข้าไปดังอี</p>

- (7) นอกจากนั้นก็มีผีเสื้อบ้านเสื้อเมือง
ไปเวียนมากหลายมันตึงบได้
แล้วจะบอกให้พี่น้องคนฟัง
กันมีการมืงานก็หื้อไปจากล่าวอู้
(8) หลอนว่าผีเหมืองและว่าผีฝ่าย
กันฝนบ่ตกถ้าฟ้าบ่ฮ้อง
แล้วฝนจะตกตามฤดูกาล
อยู่ทิศทางใดดีไหนก็แล้ว
(9) ผีตาแฮกฮักษาไเฮ่นา
ส่องฮู้เล็งหันวักวายไปไเฮ่
ทั้งข้าวและน้ำหื้องามหน้างามตา
ลำดับเรื่องผีมีหลายพ่องแต่
(10) ขอยกมือไหวผีครูบาอาจารย์
ผีครูจ้อยครูซอหน่อตัวท่านจั้น
จะได้ระลึกเอาเทียนเอาสวय
น้ำอบน้ำหอมเกสรดอกไม้
(11) บุญคุณของครูมีนักมีหลาย
ผีครูตั้งหลายเป็นได้เรียกร้อง
หื้อได้ระลึกหมั่นชิตหมั่นเขียน
ชีนอกบานใจท่านครูแต่แต่
(12) บทบาทนี้เป็นผีกะหงอน
แล้วผีเข้าสิงเจ้าสร้อยดอกบ้าน
เป็นลือเล่าฮ้ายแม่ดวงจำปี
บ่ใช่ผีโพงผีพายน้อฮ้ายปีน้อย
(13) ผีเหล่านี้บ่ได้บังคับ
บ่อดบ่วายผีนายผีเจ้า
ไปสิงท่านเจ้าพี่น้องทุกคน
พอแหนของเปาออกบ่ใช่ได้
แล้วมีผีเหมืองผีฝ่าย
ผีเจ้าวัดเจ้าวาผีนาคไเฮ่
กันว่าผีวัดข้าจะแก้ไขบัน
บ่ว่าเป็นว่าฮื้อฮื้อฮื้อแต่
จะบอกป้อจายเจ้าสายกะล่อง
ก็หื้อไปบอกผีฝ่ายเหนือนาย
พี่น้องคนฟังจำเอาใจใจ
บุญลัดศรัทธาได้สาได้ไหว
จักจำจื่อไว้ฮักษาไรนา
ที่เป็นรักษาบริบาลที่นี้
สั่งสอนแนะนำลูกศิษย์ว่าอัน
นอกจากนั้นไหวผีครูตาบครูมวย
เอาดอกไม้ใส่ตวยมาลาดอกซ่อม
เป็นมาแผ่มาผายหื้อนายต่างห้อง
ตัวศิษย์ต้องขยันหมั่นเพียร
ได้เล่าได้เรียนวิชาใจใจ
เมื่อตาวันตอนหื้อเต็มจ่องเต็มบ้าน
ข้าหมายจะฮื้ออันนั้นผีบ่ดี
กินแล้วบ่หนีผีกะน้อฮ้าย
มันตึงมีนักมันตึงมีหลาย
หลอนว่าผีกะไปก่อนนั้นเล่า
กันว่าไปสิงลูกเขาเมียเขา
ป้อหมอเข้าไปเวทมนตร์เจ้าเจ้า

- (14) เป็นว่าผีกะกินแล้วบ่ยอมออก
 ป้อไหมแพรทอเป็นก็ไต้มนตร์น้ำ
 ปางเมื่อนั้นมันให้อวยวอย
 หยะนามอมอยมันจะออกจากบ้าน
- (15) มันชอบทำลายมนุษย์ตั้งหลาย
 มันไปทำร้ายในวันนั้นเล่า
 ฝ่ายดำฝ่ายแดงเจ้าสร้อยดอกป้อ
 เป็นใจมนตร์ขลังป้อหมอแต่แต่
- (16) ต่อไปนี้เป็นผีปู่ดำย่าดำ
 จะอุจ่ากันหื้อมันซึ่งซึ่ง
 ว่าผีอันนี้บ่ใช่ทำลายไผ
 บ่ได้เสียหลิมในวันนี้แล้ว
- (17) ผีหม้อหนึ่งบ่จะทำหื้อไผ
 น้ำบ่ไหลสงสัยเจียวปิ่น
 ฮอดวันสงกรานต์ไปฮอดไปแผว
 บ่ขัดบ่ขึ้นทุกวันคำเช้า
- (18) ว่าอันนี้และนั่นคือผีเป่า
 เป็นแม่ฮ้างนางสาวอย่าไปเข้าใกล้
 ว่าจักบอกให้ปิ่น้องทุกคน
 เสาะกินตับคนของควาว่าอี
- (19) เป็นว่าผีเป่าแสงออกฮูดัง
 มันออกหากินบ่ขัดบ่ข้อง
 เวลาวันพระน้อแม่จีทองกวาว
 เพราะอันตรายใส่ปี่ใส่หนัง
- (20) ผีต่อไปอยู่ในป่าดงหนา
 ผีปกกะโหล่งนะเจ้าสร้อยดอกฟาน
 กันเข้าไปป่าอุ้ผิดเถียงกัน
 แล้วเป็นเสือโคร่งตัวใหญ่แต่เล่า
- ก็ต้องไปบอกหื้อยังป้อหมอ
 จะไล่ผีกะหื้อมันออกจากบ้าน
 ป้อหมอไปเป่ามันตึงหนตึงถอย
 ผีกะขงให้ให้ฮ้องฮ้อง
 เหมือนผีโพงผีพายน้อจายท่านเจ้า
 ปิ่น้องเขาเจ้าเอาฝ่ายผูกคอ
 ป้อหมอมัดคอเอาไว้อยู่หั้น
- เขาเล่าลือกันเป็นผีหม้อหนึ่ง
 เป็นผีหม้อหนึ่งเตาไฟ
 เป็นโรคเป็นภัยจะถามผีหม้อหนึ่ง
 เป็นจามเป็นไอก็จะถามผีหม้อหนึ่ง
 ลีคบ่ตื่นมอกเปียงบั้งแฉว
 อุ้ไปตามแนวก็จะเลี้ยงผีหม้อหนึ่ง
- มันออกจากป่าจากเหล่าชอบกินของควา
 ชอบกินของดิบของแดงน้อตัวน้องไท้
 มันสอตมันล่าแล้วยังหน้าฝน
 เพราะมันเป็นผีเป่าตั้งอัน
 ก็คอยระวังน้อตัวปิ่น้อง
 จะบอกปิ่น้องชอบกินของสดของควา
 จะนับเปิบนับปาวเข้าไปอยู่ใกล้
- ว่าเป็นฮักษาป่าไม้ใหญ่กว้าง
 อยู่สถานตื้นนั้นในป่าดงดำ
 ไปเดื่อตไปนนั้นหื้อผีปกกะโหล่ง

- (21) อันนี้ผีโพงและผีกะสือ
ออกเวลากลางคืนน้อเจ้าท่านจั้น
ชอบกินกบกินเขียดแต่ตักหน้า
มันก็เป็นผีโพงแต่แท้
เขาเล่าเขาลือเต็มจอมเต็มบ้าน
แสงออกดีหันแล้วยังดูดัง
มันไปหะไปทำหือเขาจาวบ้าน
- (22) อันนี้ผีจางน้ำน้อปี่น้องเหย
อยู่ตามลำน้ำลึกเจ้าสร้อยดอกไม้
ละอ่อนเล่นน้ำมันจางดิกตาย
ขอหือระวังน้อเจ้าปี่เจ้าน้อง
กันไผเกยหากฮู้ทราบได้
เดียมมันใหญ่เต้าไก่อึง
ว่าถัดต่อไปผีตามอยดังอัน
- (23) ผีตามอยชอบทำลายคน
กันผีตามอยเข้าสิงจางชีเมื่อยชีคร้าน
ตัวซิดตัวเหลืองแม่มอนตาไหล
ลงผ่องก็ตายวาววายแต่แล้ว
เจ้าร่างคิงกลมอยู่กลางนาปากว่าง
ปี่น้องจาวบ้านจะเป็นหวัดเป็นไอ
ว่าตอนนั้นไปก็เป็นเมื่อยเป็นไข
- (24) มีสัพพะผียักษ์ผีเย็น
ผีดาวอดดาวายแม่หน้ายัมย่วย
ผีดีผีร้ายมันมีเหมือนกัน
หมู่เฮาตีตายก็เป็นผีร่อนร่อน
การจำเป็นผีเผदन้อ้าย
จะบอกปี่อ้ายผีมีหลายอัน
ลำดับหือฟังน้อตัวปี่อ้าย
- (25) ขอหือไปเกิดในตี่ตางดี
ไปหาของกินของทานทุกวันคำเช้า
เทวดาจั้นฟ้าหือเป็นสักขี
เป็นร่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า
อย่าเกิดมาเป็นผีแถมน้อท่านเจ้า
ขอหือท่านเจ้าไปหาทางดี
ทั้งพระมุนีสามดวงแก้วเจ้า
- (26) ลำดับพร้าพร้อมถูกต้องม่วนหนว
ได้ขอเรื่องผีมาหลายแต่เล่า
ก้อยจากนี้จะยกมือสา
อยู่ดีที่ฆาทุกวันคำเช้า
แม่แทนช่อนบัวจะลาแล้วเจ้า
ลาแก่ลาเฒ่าปี่น้องศรัทธา
จะขอกราบลาอาวอาน้ำป่า

ขอเรื่อง แอ่วเวียงโกศัย

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้จะไปมือสา
บว่าไฟไหนคนใดก็จ้าง
ขอเงินมาแะตีเวียงโกศัย
มาผ่อของตีคนเมืองแป้น</p>	<p>จะเงินศรัทธาอาวต่างบ้าน
ดีนั่งรถผ่านเมืองแป้นใจ
มาแอ่วมาใจหากันตีนี้</p>
<p>(2) เข้ากราบบนบมัสการหลวงพ่
วันดีตั้งใจมาจามาเว้า
มาแอ่วเมืองแป้นมีชื่อมีเสียง
ยอพนมกรวอนวานเจ้าเจ้า</p>	<p>พระพุทธรโกศัยเป็นแก้ว
มากราบน้อมเกล้าวัดพระบาทมิ่งเมือง
เข้ามาในเวียงไปถึงทั่วห้อง</p>
<p>(3) เมื่อได้มาถึงตำบลป่าแดง
นักหนาหน้าแกน้อตัวท่านเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าไปกราบวันตา
ปูจมนูจาเข้าไปใจใจ</p>	<p>จะได้ไปไหว้พระธาตุช่อแฮ
เป็นดีศักดิ์สิทธิ์ดีอันนั้นเล่า
เข้าไปกราบนบเคารพไหว้สา
พระเจ้าทันใจศักดิ์สิทธิ์แต่แต่</p>
<p>(4) สิบวันนบกายเกล้ายอसान
พระธาตุช่อแฮน้อเจ้าท่านจัน
กันมาถึงแล้วบ่ย่านบ่เกรง
บุญจักฮักษาอาวอาวปี่น้อง</p>	<p>ของดีโบราณตำนานว่าอัน
ดิดต่อนั้นพระธาตุดอยเลง
หมดกรรมหมดเวรต่อไปวันหน้า</p>
<p>(5) ต่อจากนั้นแอ่วตำบลบ้านกวาง
มีน้ำบ่อตึกตักกินบ่แห้ง
มาตึงแม่ฮ้างแล้วยังสาวจี
บหื้อหมองเหงา น้อตัวปี่น้อง</p>	<p>มีของโบราณคือพระธาตุจอมแจ้ง
ถึงฤดูแล้งมีประเพณี
เพราะมีของดีที่พระธาตุเจ้า</p>
<p>(6) ไหว้พระธาตุจอมแจ้งก็สำเร็จดี
ไปดูเครื่องเงินของดีบอกไว้
เป็นได้จัดไว้เป็นหลักเป็นฐาน
มีตึงลายครามตึงงามพ่องแต่</p>	<p>แล้วมาแะแถมที่ตีบ้านโป่งน้ออ้าย
ผ่องเอามาจากใต้ดูสวดงาม
เป็นของโบราณเอามาไว้หั้น</p>

- (7) จะลวดไปแหว่บ้านถิ่นไตลื้อ
เครื่องนุ่งครวรงเขามีแล้วเจ้า
ไปผ่อไปเฝ้าเป็นตีเหล็กตีเกี้ยว
แล้วสอดโลเตยวั้นหั้นนี้
- (8) ผ่านบ้านทุ่งโฮ้งข้าเป็นลาวพวน
เป็นดูจ่างจกเป็นดูจ่างย้อม
แมวบลิบได้กินหนู
ได้รู้ได้เห็นเป็นทำไมงามแต่แล้ว
- (9) ได้ลัดป่าไม้ป่าใหญ่ดงหนา
ไปอำเภอลองเดินจรเจ้าเจ้า
เขาทอผ้าตีนจกงามนังงามหนา
ของรดีมะเก่ามีหลายแต่แล้ว
- (10) มือสิบนิ้วมากราบไหว้สา
เข้ามาอารามยังสามแก้วเจ้า
ท่านอนุรักษเป็นการศึกษา
จะไขแกลงวัดสะแล่งตีเฝ้า
- (11) ณ วัดสะแล่งสถานดีไหว้สา
ถึงเดือนเมษาก็มาสร่งน้ำ
ท่านมีน้ำบ่อดีศักดิ์สิทธิ์นักหลาย
ไปแหว่จาดไกลน้ำตกบ่เจ้า
- (12) จะได้ไปแหว่น้ำตกแม่เก็ง
กาปีกหักนกกลีปีกอื่น
อยู่ในป่าไม้ดงไพรนักหลาย
เมื่อตาวันเย็นแลงลงบ่เจ้า
- (13) ว่าจากนั้นไปก็จะกลับหลังหัน
รวดถึงเวลาเข้ามาบ่เจ้า
บางผ่องก็ปาแม่ฮ้างนางสาว
เลยไปร้องกวางแหว่ถ้ำผานางเจ้าเจ้า
- ข้าจะไปซื้อที่เขาทอง
ก็ไปแหว่หาบ้านร่องฟองเป็นแก้ว
เมื่อไปถึงแล้วหัวอกเป็นเปีย
เพราะเป็นของดีชาวบ้านป็น้อง
ข้าเจ้าลำนวนจะซื้อผ้าหม้อฮ่อม
ขอหื้อป็น้องไปผ่อไปดู
ก้อยไหลไปจู่ตีอำเภอสุงเม่น
ของดีของงามมีไว้แต่แล้ว
เดินตามมะกาไปยังต้องเต้า
เข้าป่าเข้าเหล่าถึงบ้านดอนศรีตวนคำ
ก้อยไปแหว่วัดแสลงเป็นเจ้า
ว่าท่านครูบาสมจิตรน้อเจ้า
ว่าของมะเก่าแบบเบ้าโบราณ
เมืองแป้น่านาข้าบ่อยู่แก้ง
หมู่เฮาล้านนาโกศยักแก้วกว้าง
ป็น้องชาวบ้านทำบุญกินตาน
แล้วจะป่านายไปวังจันทน์ใจใจ
แม่สีน้ำเงินอยู่อำเภอวังซัน
แม่ทุ่งซันก้อยไชยบรรยาย
แม่หญิงป้อจายไหลกันม่วนเล่น
เมื่อแสงดาววันลงไปแล้วเจ้า
ปากันต้องเต้าเดินตามตางยาว
นั่งรถไฟยาวจะกลับไปบ้าน

- (14) มาถึงรวดแล้วอำเภอร่องขวาง
 ถ้ำผานางเป็นของมะเก่า
 มีรูปอุ้มลูกทำป้อน้องมาไขการ
 อ้องว่าถ้ำผานางคอยน้องเจ้าปี่จั่น
- (15) อำเภอร่องขวางก็ไปมาแล้ว
 หัวใจนายมอนจะเดินต้องเต้า
 แล้วจะกราบน้องมเกล้าตีวัดพระลอ
 วันนี้แล้วน้องบ่ได้กลิ่นแก้ง
- (16) สุนัขม่วนล้ำแอ่วเวียงโกศัย
 มันถึงเวลาเข้ามาแต่เล่า
 จะเอิ้นปากตึกแม่ดวงเกสร
 จะได้ลาไปกลับบ้านอื่นน้อง
- (17) จะเอาของฝากคนดีอยู่หลัง
 มีผ้าหม้อฮ่อมขึ้นตีนจกนั้นแล้ว
 ขอหื้อท่านเจ้าบ้านได้ถูกหวย
 สุขสามประการทุกวันคำเช้า
- (18) ก่อนจะซื้อของฝากแม่ดวงจำปี
 หนทางก็ดีเข้าดงป่าเป้า
 ไปผ่อเสาไฮโลงามนักรหลาย
 ที่แพะเมืองผีงามดีเลิศแล้ว
- ไปแอ่วถ้ำผานางสักท่าเตอะเจ้า
 ดีเป็นได้เล่ามาเหินเมื่อนาน
 เพราะเป็นตำนานน้องตัวกู่ห้อย
- จะขึ้นไปแอ่วที่อำเภอสอง
 ผ่านปากทางเมืองสองบ่เจ้า
 บ่ได้มาแอ่วว่าหลายพอสอ
 พระเพื่อนพระแพงก็อยู่ดีนี้
 บ่ไกลบ่ไกลน้อจายปี่เจ้า
 จะได้ต้องเต้ากลับบ้านกลับจง
 เมื่อตำวันตอนจะปันปอนให้
- สัพพะของงามของเมืองแป้แก้ว
 ปากันมาแอ่วแล้วซื้อไปโดย
 คิดยังก็โรยโดยไปบ่จั่ง
- ไปแะที่แพะเมืองผีคำจายปี่เจ้า
 เป็นป่าเป็นเหล่าต้องเต้าเดินทาง
 แม่หญิงป้อจายไหลกันมานี้

ขอเรื่อง กีฬาคือยาวิเศษ

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) จะยกมือไหว้จะไปมือสา
วันนี้ตัวนายมาจามาเล่า
จะได้เริ่มแก้เข้าชอถวาย
ขอเรื่องเล่นกีฬาออกกำลังเจ้าเจ้า</p>	<p>อหังวันทามาสาใส่เกล้า
บ่หม่นหมองเศร้าไปไหนต่างใด
น้องก้อยบรรยายกับตัวพี่ข้า</p>
<p>(2) ลำดับต่อไปจะแนะนำตัว
พี่น้องได้ฟังในวันนี้เล่า
จะห่างไกลจากยาเสพติด
ต่อไปกู้สร้างทางรัฐบาลท่านได้สั่งไว้</p>	<p>แม่แหนซ่อนบัวลำดวนข้าเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้าหมั่นเล่นกีฬา
พี่น้องเจ้าขาบได้ม้วยยา</p>
<p>(3) กันว่าเป็นแม่หญิงจะเป็นนักว่ายน้ำ
แล้วว่าตัวนายมอนหมั่นวิดหมั่นเต้น
เอาจนได้เป็นทีมชาติแถมกำ
เหมือนนอกกำลังในตัวว่าอัน</p>	<p>ขอหื้อตัวน้องจั้นไปหาครูสอน
ไปออกกำลังบ่ละบ่เว้น
เรื่องเล่นกีฬาจะได้ไซ้บัน
หื้อได้ไซ้บันไปทุกวันแต่เล่า</p>
<p>(4) การเล่นกีฬาชกมวยก็ดีเหมือนกัน
กันเฮาไปชกหรือว่าไปต้อย
ต้องฟิตกำลังหื้อได้หลายหลาย
ต้องได้ขึ้นครูจะได้เป็นแชมป์เปียน</p>	<p>ต้องใจปลั่งบ่ไซ้ของน้อย
แล้วสายกู่ห้อยจะขึ้นเขาลอย
ออกหมัดที่ใดเฮาก็ต้องสู้</p>
<p>(5) ขอเชิญพี่น้องไปเล่นกีฬา
บ่ว่าไผ่ไหนเจ้าหน้าอ่อนม้อย
จับบางคนกีฬาพกน้ำหนัก
แล้วก็สมหวังทุกคนพี่น้อง</p>	<p>ตึงอวตึงอสาวจีสาวน้อย
บางพ่องก็ห้อยก็หนไปมา
เฮาต้องอสาจะพัฒนาว่าไปยังอัน</p>
<p>(6) เป็นนักกีฬามีชีวิตจำกัด
ไทยบำรุงไทยบ่ไรท่านเจ้า
ตึงสาวตึงบ่าวทำได้ทุกคน
ดูคนเข้าชมบ่ใจของน้อย</p>	<p>แล้วแต่จะถนัดเอาแบบไหน
เป็นนักกีฬาบ่ว่าคนแก่บ่ว่าคนเฒ่า
กีฬาฟุตบอลมันก็มีผล
ไผ่หนักก็ขอยทุกคนพี่น้อง</p>

- (7) กาจับหลักสับมะกล้วยเตศ
ถ้าเก่งกีฬาทุกอย่างท่านเจ้า
พระองค์เจ้าทุกท่านทุกองค์
เมื่อได้อบรมไปยังว่าอัน
ก็น่าสังเกตเป็นนักเป็นหนา
ได้เป็นทีมชาติก็จะเข้าเฝ้า
นักกีฬาวิ่งม้นก็ตั้งสม
ดีกว่าเล่นพนันในวันนี้เล่า
ไปถึงต่างประเทศป็น้องเจ้าขา
ดีเหลือติดยาดีเหลือติดเหล้า
ต่อไปวันหน้าบ่อับบ่จน
เพราะมีวิชาน้อตัวท่านไท่
(8) กีฬากีฬาเป็นยาวิเศษ
มีหน้ามีตาป้อแม่แก่เฒ่า
เพราะว่ากู่เฝ้าช่วยเหลือสังคม
มีคนนิยมเป็นคนเก่งคนกล้า
ขอหื้อท่านจันออกกำลังกาย
ผ่องยงน้ำหนักอาศัยหัวเข่า
ทดลองผ่องเตอะไปไหนก็แผว
จะได้รับรางวัลบ่จั้งบ่ยั้ง
(9) กีฬาชกมวยกีฬาวายน้ำ
กีฬาตั้งหลายน้อนายน้อเจ้า
มะแลงมะเจ้าบ่เจ็บหลังเจ็บแอว
ถูกตามตรงแนวทำไว่เจ้ออัน

ขอเรื่อง แอ่วงาน

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) สุนัขม่วนล้ำแก้มเจ้าหมาเกวน
มาแอ่วในงานของเจ้าป้อให้
เป็นตี้ครีกครั้นสนุกสนาน
จะลวดราววงโค้งตัวออกฟ้อน</p> <p>(2) เกิดมาเป็นคนเววนหัวใจ
เพราะหนทางไกลลัดดอยลัดด่าน
เพราะไคร่หันปี่ป้อบัวจีหลาม
ก้อยเปิดไฟแดงส่องลงดอยม่อนจิ่ง</p> <p>(3) วันนี้ใจดีไมตรีเมตตา
ตี้ตัวกระผมได้มานั่งร้อง
ขอบคุณหนักนักจักได้ไชเสียง
ใจจิ้นเจยบานสนุกม่วนล้ำ</p> <p>(4) เมื่อได้มาหันจักผ่นฟองตึก
ว่าตังติดตังตังติดนกเอี้ยง
มันก็ตึงเปลืองเรื่องสุรายาเมา
ฝูงหมู่จุมเฮาจักป้ากันเล่น</p> <p>(5) แม่จุ่มป้าจี้แม่ผิ่ปั่นเบ้า
ขอสวัสดิ์ไมตรีทั่วหน้า
พันเฮียหลายตำหมาเข้าหลายเมือง
ก่านกุงรุ่งเรืองเจริญก้าวหน้า</p> <p>(6) มาหันใส่สาวแม่ดาวค้างฟ้า
จับหูจับตางามเหียคนงามอ้อยล่อย
ไคร่เป็นสายสร้อยจะไปห้อยคอหญิง
ตัวป้อจายจะลั่นลงฮอดใส่</p> <p>(7) เฮาจะซอนักนักเฮาจะตี้กหลายหลาย
อดใจอดคอดแล้วอดเล่า
ชกมวยแชมป์โลกดูเป็นดูตาย
เขาค้อเขารายจนได้เป็นแชมป์เปียน</p> | <p>สะตายมีเวรจะสะเดนเข้าใกล้
ได้มาปะใส่บาวน้อยคนงาม
มาแอ่วในงานป้อเกี้ยงกาบย่น</p> <p>เป็นห่วงอาลัยฮักคนต่างบ้าน
ลางตี้ก็ย่างเปียรถวยตาง
ในป่าดงรามมีดมัวบั้ง</p> <p>ได้ห็นวงศานานาหลายห้อง
หันหน้าปี่น้องมาแวดวงเวียน
เก็บกายยเรียงมาจากล่าวด่าน</p> <p>กันบุญบ่หนักบ่ได้หันหน้ากัน
วันนี้มาซอดีบ้านป้อเลี้ยง
เป็นลางบ่ละฮื้อได้หมองเหงา
ตังซอตังเพลงตื่นตื่นโซ้นข้าว
ตางหนุ่มตางเฒ่าบ่าวแป้วสาวจี้
คนโบราณท่านได้กล่าวว่
ทำดีได้ดีมีจื่อมีเสียง
บุญจักฮักษาเมื่อลุนปูนต้าย
กันมีปึกอ้าจะบินไปหา
ไคร่ตายเป็นแหวนจะไปซุบสอดก้อย
สมมุติว่าน้องเป็นของดีกิน
ขอบพ้อป้อใจจะม้มหมาแม่ม
บ่ใจป้อตายน้องนายน้องหน้า
กำใหม่กำเก่าเก็บมาบรรยาย
เลือดเหียเลือดหายป้อจี้ดอกต้าย</p> |
|---|---|

ขอเรื่อง ปะกัน

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปง/ ทำนอง ซอลับแลง

<p>(1) ขอสวัสดิ์ไมตรีหลายหลาย
ตัวแม่หญิงหมายบ่ห้องอม
บ่ได้ก็ตอยากเมื่อออกปากจา
เป็นแบ่งใจดีเจ้าจืดอกไม้</p>	<p>จะขอถวายเจ้านายป็น้อง
เล่นฟองแต่ฟองเป็นธรรมดา
ป็น้องอวาศรัทธาบ้านนี้</p>
<p>(2) จะแบ่งใจดีเหมือนดั่งน้ำตาล
เหมือนดีด้วยโดยติดตันไม้เน็ง
มา่วนใจล้ำตามความประสงค์
ขอผูกไมตรีกับป็น้องไว้</p>	<p>จะแบ่งใจหวานเหมือนดั่งน้ำผึ้ง
เอาเป็นดีเป็งเมื่อขึ้นเมื่อลง
แม้นิลจำนงปะกันดีนี้</p>
<p>(3) เกิดมาเป็นคนคนกันหนึ่งครั้ง
อู้จากกันไปให้ไต่แต่้ม
กับตัวป้อแว่นแยงเงา
ย้อนตัวบ่เอาเอาไหนบ่ได้</p>	<p>บ่ได้คิดสันตางยาวคราวไกล
บ่ได้หันจายหลายปีหลายแล้ง
ตัวหญิงอีน้องอู้ไปเถา
จะอู้ชานไขไว้ในดีนี้</p>
<p>(4) เมื่อกินก็กินเมื่อแก้ก็แก้
จะถามป้อจายเจ้าสายฟ้าซ้อน
ปีบ่หื้อน้องจะจำจื่อเอา
บ่มาไวๆไขผู้ถี่แจ้ง</p>	<p>เหมือนเคียนน้ำแหม่มัดมันเหมือนหวาย
จื่อว่าจะได้ป้อหล้าล่างก้อม
ตัวปี้จั้นนั้นอยู่บ้านไหน
เจ้าสายรวมแบ่งบอกข้าอีน้อง</p>
<p>(5) จะตอบกำจาเจ้าสร้อยสะรัก
ลำดวนแม่หญิงบ้านปทุมข้อไต้
บ้านเลขที่เขียนใสแปดสิบพอดี
อำเภอนั้นมีเมืองแป้วว่าอัน</p>	<p>จะออกปากตักหื้อเป็นความจริง
ตำบลเหมือนหม้อเนื้อเจ้าปี้ไต้
อยู่จังหวัดแป้นแท้ดีหลี
จะบ่ไขป็นจายงามปี้จั้น</p>

ขอเรื่อง เกี้ยวสาว

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน/ ทำนอง ซอดาตหน้า

<p>(1) ก้าวโก่งก้อมเหมือนดังคันศร
รูปร่างหน้าตางามไปพราพร้อม
คนงามอื่นน้องกินหยังตานหยัง
ปี่ตีไซจ่องไปเป็นกู่ช่อน</p>	<p>ชนตาองบ้ององ
แก้มกลมอ้อมล้อมเหมือนไข่มวงมัน
ผ่อคูผิวพรรณสีชมพู่องต้อง</p>
<p>(2) งามเลิศล้ำแก้มจ๋ามาเกวน
เป็นผัดจะเด็ดเป็นเห็ดจะไซ้
ผ่อหังกะแควผ่อแวกะกลม
กินหยังตานหยังคนงามอื่นน้อง</p>	<p>เสียดายมีเวรจะสะเดนเข้าไกล
กันเป็นดอกไม้จะเด็ดมาดม
มาผ่อทรวดทรงเหมือนพรหมแต่งตั้ง</p>
<p>(3) มาหันกำเดียวกะเคียวไซ้อัก
ไซ้ชนครวญั่งซิดติดไกล
จะเอาไว้ไหววันศีลวันธรรม
จะร่วมสาบานโดยกันกะได้</p>	<p>ตายใจไซ้กาบสวีสเหมือนแมวกาบนุ
กันน้องเป็นสวจะโตยเป็นดอกไม้
ทำบุญร่วมชาติตักบาตรร่วมกัน
จะขอฮักจนตายปลาตายายซ้ำ</p>
<p>(4) อีหล้าอื่นน้องเป็นลูกหลานไผ
สมเพราะสมเป็งจะเป็นลูกป้อเลี้ยง
ถ้าปี่ได้น้องจะย่องมัดจำ
ถ้าแม่้นกำเวรมันหนิกันบ่ป็น</p>	<p>เนื้อเลี่ยมหนังใสทองใบแผ่นเกลี้ยง
ใจปี่บ่เสี้ยงขอถามสักกำ
จะซื้อทองคำมากะล้องสองเส้น</p>
<p>(5) บ่จุ้หลายเพียนแม่เสี้ยนนกเขา
ถ้าได้เป็นเมียของตัวปี่จั้น
กล้วยตีบกูปจุ้หลายไผ
จะขอแต่งงานกับน้องแล้งนี้</p>	<p>จุ้แล้วบ่เอากลัวอายุสั้น
บ่หื้อตุกมากันอะยังอันใด
กล้วยตีบชีไคลอุ้ไหนมีหั้น</p>

ขอเรื่อง แอ่วเมืองเหนือ

ประพันธ์โดยนางสาวลำดวน คำแปง/ ทำนอง ซออี๋อ

<p>(1) ข้าเจ้าขอรู้ร่ำไร
 ดีเกยเป็นนักท่องเที่ยว
 มีคนหลายประเทศ
 มาตารถยนต์รถไฟ</p> <p>(2) บ่ว่าแม่หญิงป้อจาย
 เขาเดี่ยวมาเที่ยวบ่ขาด
 เพราะเขาไซ่หันไซ่ฮู้
 อยู่ดีจังหวัดใด</p> <p>(3) ยามเมื่อแรกต้นหนตี
 คือดีจังหวัดแป้
 ของโบราณแต่แต่
 คนนับถือเล็งแล</p> <p>(4) ถ้าผนางคอยนั้นแถม
 เป็นรูปอุ้มลูกถ้ำป้อ
 บ่กับมาหาเมียฮัก
 เพราะว่าวิบากกรรมมี</p> <p>(5) อันดีจังหวัดเจียงฮาย
 คนไปชมไปผ่อ
 น้ำตกขุนกรและภูมิภาค
 นักท่องเที่ยวยไปชม</p> <p>(6) ดีจังหวัดพะเยา
 ดีเฮาได้หันได้ฮู้
 น้ำตกจำปาทองของแต่
 ดีจังหวัดพะเยา</p> | <p>กับคนสมัยหมาเดียว
เกยมาแอ่วเล่นเมืองไทย
ดีเขาอยู่เขตหนไกล
ผ่องได้บินบนอากาศ</p> <p>ก็มีหลายเจ้าหลายจาด
ในประเทศชาติคนไทย
ดีของโบราณมีไหน
จะถ่ายรูปไปเผยแพร่</p> <p>จะบอกดีดีหื้อแน่
มีพระธาตุเจ้าจ้อแอ
ตั้งบ่ผิดผวนแปล
มาตั้งแต่ห่มดินห่อ</p> <p>เป็นคำดีแยงดีผ่อ
ผ่อหาผัวเจ้าสามมี
กับว่าลูกเต้าบุตรี
ดีได้อุ้มลูกถ้ำป้อ</p> <p>ก็มีเป็นสายติดต่อ
ดีธาตุเจ้าดอยตุง
หาดเจียงฮายคนหม
วันไหนหลายจุมหลายหมู่</p> <p>พระเจ้าตันหลวงมีอยู่
ก็มีแถวกว๊านพะเยา
เป็นดีแน่ของเขา
พระเจ้าตันหลวงต้นใหญ่</p> |
|--|--|

- (7) ดอยบุษราคัม จะได้รู้หันไ้
เจริญผ่อตูไปช่วย แผลวในจังหวัดลำปูน
พระธาตุหริภุญชัย ดินันไสงามใหญ่สุดสูง
สักการะทำบุญ เป็นดีคนชุมบ่ขาด
- (8) จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดอกบัวตองสะอาด
อยู่ในดีเปียงตี้ราบ ลางดอกเป็นกาบซอนแซม
งามแก่ตาในโลก ดิงบ่มีไหนแถม
กันเฮาไปผ่อไปแยง ก็ตึงหายเหงาเศร้าโศก
- (9) อันดีจังหวัดลำปาง บ่ละโบราณในโลก
มีรถม้ากระโดด หกวิ่งเล่นโดยต่าง
มีวัดพระแก้วดอนเต้า คนเฮางามดีบ่จำ
พระธาตุลำปางหลวงก้งาม เป็นของโบราณหมาเก่า
- (10) จังหวัดเจียงใหม่มาถอง ปีน้องบ้านจองเขาเล่า
บ่มีดีไหนมาเต้า ดอยสุเทพเจ้าเลางาม
มีพระธาตุตั้งไว้ บนดอยเขาแก้วกว้างขวาง
ดอยอินทนนท์ก้งาม กับเจียงดาวแถมก่อน
- (11) บ่อสร้างทางจ้องก็มี บ่ว่านารีได้ก่อน
เข้าไปหัดเฮียนไว้ก่อน เป็นของอาชีพหาเงิน
คนบ้านเมืองเขาฮู้ เป็นดีอวดฮู้สรรเสริญ
เป็นบ้านเมืองเจริญ รถล้อสะสนสะสาด
- (12) ดีจังหวัดน่านแหมก้า มีจ้างงาดำเด็ดขาด
ของดีแปลกประหลาด มีแผลวแข่งขันเฮือยาว
องค์พระธาตุเจ้าแห่ง พระธาตุเขาน้อยไสขาว
ข้าเจ้าก็ชอมายาว ขอหยุดยั้งพักเหยือก่อน

ขอเรื่อง บายศรีสู่ขวัญ

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน ทำนองลับแลง/ดาดน่าน

(1)	<p>มาฮอดมือสั่นวันดีสองแจ้ง
ฝูงหมู่ปงบันจุมขวัญหันหน้า
จึงได้เสาะหามือสั่นวันดี
ยามทอระปี่แป้พระป้อเจ้า</p>	<p>พี่น้องทุกแห่งได้พร้อมใจกัน
เฒ่าแก่ทั้งหลายปูลุงแม่ป้า
มันคงเตี้ยตืดเป็นรัศมี
เป็นยามสะเปาเหาะเหินเดินฟ้า</p>
(2)	<p>สาวจีแม่ฮ้างแม่ร้างงามสวย
เก็บมายายของหลายห้องหลายจัน
ประดับดอกไม้ขึ้นใส่เป็นแถว
มาลาของหอมเกสรดอกไม้</p>	<p>จัดแจงแบ่งโดยบายศรีมาตั้ง
งามเลิศล้ำบายศรีนมแมว
บายศรีนมแมวประดับย่น้อยยัง</p>
(3)	<p>ยกเอาบายศรีงามดีมาตั้ง
ประดับดอกอุณสรดอกซ้อนห่อ
ต่างดอกชาวพอสีเหลืองซอนแดง
หางหงส์ซอนแซมและดอกคำใต้</p>	<p>งามเลิศล้ำต่ำบ่สูง
ดอกสารภีเป็นจีเป็นจ่อ
ดอกเอื้องไข่ม่อนดอกแก้วหัวแหวน
ดอกเกี๋ยงพายุใส่ขึ้นหลายจัน</p>
(4)	<p>ตั้งดอกบัวตูมสดุดอกเค็ดเก้า
ดอกสีบานงาลิลากาบห้อย
เอาหวันเวดห้อยวงเวียน
ตายเหินยายเรียงเกี๋ยงพาดันใต้</p>	<p>ดอกคำเกี้ยวเข้าจำปีจำปา
สะแล่งหอมไกลมะลิกิ่งย้อย
พิกุลกิ่งเน็งเอี้ยงฝั่งสีเหลือง
มัดคำหอมไกลใส่ไว้เวดล้อม</p>
(5)	<p>บายศรีหางนาคเป็นกาบเป็นแถว
ขดสวยใบตองพร้อมตั้งแม่บ้าน
เป็นดีศรีครี้นดุงงามแก่ตา
แผดดอกขั้ดมอญแซมซอนกู่จัน</p>	<p>สาวน้อยสาวแลเป็นดีกู่ด่าน
ช่วยกันเจตจารคิดสร้างทำมา
ดอกเก็ดตะหวาปักยายเป็นห้อง</p>
(6)	<p>ตั้งเอี้ยงหมายนาและเอี้ยงหมายต่ง
สารปะซอนขั้ดมอญดอกด้าย
ถึงดาวนบ้ายกลิ่นหอมตอดัง
ตายเหินบานงามชะยอมกึ่งตั้ง</p>	<p>มะลิซอนบ่มดั่งในเกสร
ดอกเอี้ยงสามปอยบานดีเมื่อด้าย
เอามาเวดล้อมจอดอ้อมพาขวัญ
เอี้ยงเงินเอี้ยงคำและเอี้ยงจางนำ</p>

- (7) สับปะรดดอกไม้มีไว้ถ่มถอง
ตั้งดอกพิกลบานลุนเนินจ้ำ
ลีลาบานยากกุหลาบกาหลง
สับปะรดของหอมเกสรดอกไม้
- (8) ของกินสับปะรดลูกส้มของหวาน
ของขบของกินมีนี้เรียบร้อย
ตั้งเข้าหนมจันสีอ่อนซอนบั้ง
ตั้งเข้าหนมวงเข้าต้มหมาป่า
- (9) เจริญขวัญมารับตามความประสงค์
ตั้งเสื่อแขนยาวและเสื่อแขนก้อม
สับปะรดของใจและแก้วหัวแหวน
เป็นได้จัดการเป็นงานแต่งไว้
- (10) บายศรีพร้อมครบกำหนดรายการ
จะฮ้องเอาขวัญหื้อได้มาพร้อม
อยู่ดงอยู่ป่าต่าน้ำต่างไกล
หื้อมาโวยโวยอย่าได้เนินจ้ำ
- (11) หรืออยู่ในน้ำในดินหินผา
ได้ไปอาศัยน้ำไหลหลังจ้วย
หลอนอยู่ในน้ำไปเป็นเพื่อนปลา
ขอหื้อกลับมาเวลาเจ้าเจ้า
- (12) หรืออยู่ในป่าเล่นตำมถาน
หรือไปปลอมเสื่อกระทิงแรดจ้าง
หลงอยู่ป่าไม้ป่าหญ้าเป็นฝอย
มันจักฮ้องวอยวอยเมื่อเด็กเตี๋ยงฟ้า
- (13) หรืออยู่ดงต้นดอยจันมีดเส้า
ฝนตกฝนอำปิบดบังได้
ขอกลับรีบได้เร็วพลัน
และนกยูงคำจ่างปาฟ้อนเล่น
- ดอกปวงชะยอมหอมทั่วโลกหล้า
เขาเก็บใส่ช้ำถ้ำขวัญมาชม
ดอกจำปาแดงเก็บมาใส่ส้อม
- ข้าวแซ่ข้าวจ้านน้ำตาลน้ำอ้อย
ขนมน้ำอ้อยใส่แฉวงดำ
หมากเมี่ยงยาควันสุราไก่ต้ม
- เครื่องนุ่งครีวธงประดับอ่อนย้อย
มีนี้พร้อมพร้อมแฉ่งหัวมาแยง
ของราคาแพงเขาตาแต่งหาง
- เจริญป้ออาจารย์เข้ามาพร้อมห้อง
ไปอยู่แห่งห้องติดสะพานใด
หรือว่าได้ไปปู้ดอยฮ้อมห้วย
- ป้อมอยู่ป่าคางหนาในห้วย
ขออาจารย์ช่วยเฮียกฮ้องคินมา
ไปอยู่ในน้ำไปเป็นเพื่อนข้าว
- ไปคบนายพรานเตี๋ยวต่านปากกว้าง
หักไม้ไขว่ขว้างตางดอย
ปลอมผีตามอยเกาะกิ่งไม้ห้อย
- เป็นเพื่อนนกเก้าเป็นช่างเร้าเอาขวัญ
สามสิบสองขวัญแห่งองค์ท่านไท่
อย่าหลงหมู่คนแขกเต้าเขาขัน
เมื่อตาวันเย็นลงไปม่อมม่อม

- (14) หรืออยู่แม่น้ำแม่กว้างวังใส
เมื่อน้ำนองแดงเนื้อเจ้าท่านให้
หื้อกลับปี๋ก้วยอย่าได้สับสน
ของกินอันใดมีไว้พรั่งพร้อม
- (15) อาจารย์เยี่ยงฮ้องสามสิบสองขวัญ
ผานอกผานใจคนแก่คนเฒ่า
แม่ป้าแม่ฮ้อยพร้อมตั้งลูกหลาน
ดีเข้ามาในฐานะดีนี้
- (16) สามสิบสองขวัญได้ไปหลงเขต
หรือไปหลงแนวต่างเมืองต่างห้อง
ห่างไกลจากห้องมนุษย์เมืองคน
ขวัญผาหน้ามสองดวงสองเต้า
- (17) ขวัญอย่าได้ไปนอนปากกว้าง
นกจุกจะลุดฮ้องอยู่ในห้วย
และผีเสื้อห้วยจางจิกกินคน
เข้ามาเมืองคนมนุษย์ลุ่มได้
- (18) ขวัญเข้ามาแล้วรับประทานอาหาร
ปัดเคราะห์ปัดนามไปเหี้ยเจ้าเจ้า
เคราะห์สรรพเคราะห์ในกายาตน
กล้าแข็งแรงเอาชนะปาบแป้
- (19) จะเลี้ยงหื้อเหลือจะเกือหื้อกุ่ม
เลี้ยงแพวสุราและกาไก่ต้ม
ของหวานของส้มหลายอย่างหลายอัน
สามสิบสองขวัญมัดใจจนได้
- (20) ฝ่ายเส้นขาวใสเหลือไหมเส้นด้าย
เอามัดแขนคนก็หายป่วยไข้
แม่เอาหื้อใจโผตผายเมืองคน
พวกยักษ์ยีนลบทนอยู่ได้
- (21) ฝ่ายเส้นนี้หนาดีขนาด
มีฤทธิ์แรงสะกั้นเก่งกล้า
ตั้งจะสมหน้ามีเงินมีทอง
มีเงินมีทองจุ่มไหลมากู้ด้าน
- มันจ่างปาไหลลงไปร้องไต่
จะได้ทุกซี้ใจเมื่อปางปลายลุน
ขอมีนาบุญจักจูงมาได้
- เข้ามาเร็วพลันเตอะขวัญเป็นเจ้า
ได้มานั่งเฝ้าอยู่เหินเหมินนาน
ผ่องก็เดินทางมาไกลบ่ไกล
- อยู่ต่างประเทศเมืองฮ่อเมืองแกว
อากาศกลางหาเวเดือนดาวเตศต้อง
ขวัญตาขวัญคิ้วขวัญร่างคิงกลม
ขอหื้อกลับมาเวลาเจ้าเจ้า
- หมอกเหมยน้ำค้างตกลงซุซซุย
อย่าหลงเรื่องราวฮ้องควากินกล้วย
หื้อได้ปี๋ก้วยอ่วยหน้าตัวตน
อยู่ม่วนเย็นใจดีได้ลุ่มฟ้า
- เจิญป้ออาจารย์ผู้เป็นแก่เฒ่า
หื้อหายโศกเศร้ากังวล
ขอหื้อเวทมนตร์อาจารย์ท่านเจ้า
- ลูกหลานลุ่มลุ่มป้อนจิ้นป้อนปลา
ของกินตั้งหลายมากมายเหลือล้น
จะมัดแขนไว้หื้อมันหื้อขัน
มัดติดมัดตั้งสรณังมัดไว้
- เอามัดจ้างฮ้ายมันก็ฮู้หน
แม่ธรณีองค์งามหน่อให้
กันมัดแขนแล้วหื้อหายทุกซ้น
เหมือนศรีกรรจายดาบแก้วหน่อให้
- นาคว่วงบาศก์ฝากไว้มัดแขน
โผตผายตั้งหลายกันได้ทุกท่า
มีโจกมีลาภไหลมาถมถอง
อยู่ดีกินหวานจุ่มเย็นแต่แต่

ขอไหว้ครู

ประพันธ์โดย แม่ครูลำดวน คำแปน และ พ่อสมศักดิ์ ปินะสุ

ทำนอง ชอล่องน่าน

(1)	จะยกมือไหว้ชั้นแก้วตั้งสาม
จะยอมมือสาวันทานหอมเกล้า
ช่วยกันกราบนบเคารพไหว้สา
เป็นฮ่มเป็นเงาอยู่ใต้ร่มฟ้า	พระพุทธพระธรรมพระสังฆเจ้า
อันนี้เป็นแก้วในศาสนา
องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
(2)	ยกมือไหว้ครูบาอาจารย์
บ่ว่าครูต่ายครูปลายครูแก้ว
ที่อยู่ชั้นฟ้าหยาดมาเหมือนฝน
หื้อมีปัญญาไหลมาตั้งน้ำ	และดวงวิญญาณอาจารย์แก้วเจ้า
หื้อหลังไหลเข้ายังทิพมนตร์
หื้อได้มาดลจิตใจแห่งข้า
(3)	ยกมือสืบนิ้วกายกั๊กเกศา
ถ้าได้ยินเสียงสำเนียงน้องฮ้อง
เทวอารักษ์อุ้หั้นทุกต้น
หื้อได้ไปทองแก้วห้องชั้นฟ้า	หาเทวดาสวรรค์ชั้นห้อง
หื้อสนั่นต้องถึงเทพปลายบน
สะปิะปลายบนทุกหนแห่งห้อง
(4)	ลูกขอสมมาเจ้าที่เจ้าฐาน
บัดนี้ลูกหลานได้มาเริ่มแก้ว
อย่าหื้อเป็นบาปอย่าหื้อเป็นกรรม
จุ่มออกจุ่มใจพร้อมเจ้าปี่น้อง	วัดวาอารามสามดวงแก้วเจ้า
ขอसान้อมเกล้าถวายบังคม
สิ่งที่มีวัดด้ายมาได้มาไกล
(5)	สิ่งใดผิดพลาดขอโหสิกรรม
นาบุญสมภารบันดาลช่วยไว้
ขอหื้อหมู่เฮาจุ่มเนื้อเย็นใจ
อยู่สุขสบายเหมือนกันปี่น้อง	จิกรรม มโนกรรมอย่าได้มาไกล
เจิญพระเจ้าแก้วศรีรัตนตรัย
สะปิะโรคภัยอย่าไปมาไกล

ขอเรื่อง สุมาครวตาน

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน ทำนองชอพม่า

(1)	อโหสิกรรมยอขันกราบไหว้
จันทน์เกศจันทน์จีระหรีดดอกสร้อย	มาลาดอกไม้นั่งใส่พาดี้
มีทั้งน้ำสัปปายะนัยดาต้า
(2)	จึงพร้อมใจกันยอขันแต่งห้าง
เป็นดีเจยบานจิตใจหลังสู้	หมายจักปลงแล้วสมมาตาน
ดียังไม่รู้ผิดฮ้องคลองธรรม
(3)	ขอปาปะกำจะจักนำเป็นบาป
ขอเป็นวาจิมโนจีเจตน์	เมื่อสังวิพาตเบื่องตันหนดี
หลอนว่าเกิดด้วยเหตุวาระมลทิน
(4)	ว่าจายหญิงเฒ่าแก่เด็กอ่อน
กำปากกล้าหาญขานไขออกหน้า	ได้จาปากปองของกินครวตาน
เป็นกำตอบตำมสาวาตา
(5)	ยามเมื่อห้างดาไปมาออกเข้า
ขอรับเอาขันวันตาน้อมเกล้า	ของตานเป็นเจ้าอย่าหมองมัวดำ
ขออย่าได้โสกเศร้าสิ่งหนึ่งสิ่งใด
(6)	หลอนว่าตั้งใจอย่าได้ประมาท
ขอเอาน้ำใจศรัทธาเข้าใจ	หรือว่าได้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนอันใด
ได้ค้นกำเก่าได้เล่ากำเดิม
(7)	หรือว่าได้ล่วงเกินศีลธรรมเป็นห้าม
แม่ฮ้างสาวจันรีบ่าวแถว	จับตำย่าข้ามยามใดก็ดี
เป็นขึ้นมาแอวอู้จาหรือ
(8)	ขออย่าได้ถือผิดมือผิดปาก
ขออย่าผวนแปลเนื้อของตานเจ้า	อู้เป็นกำหยาบคดเคี้ยวเหลียวแล
หรือได้ตีมเหล่าสุรายาเมา
(9)	ขออย่ามีฟามีเงามาเกี่ยวมาข้อง
มีรัศมีใสดีเข้มกล้า	ของตานพราพร้อมถูกฮ้อมตางดี
เหมือนแก้วแว่นฟ้าของพญาอินทร์
(10)	ขอเป็นความจริงศีลธรรมพระเจ้า
ลบลายหายสูญตั้งกรรมและบาป	หรือได้ล่วงเข้ากินก่อนตานลุน
ขออนุญาตกราบน้อมวันตา
(11)	ยามเมื่ออยู่ในเคหาควาหอห้อง
ขี้มูกน้ำลายสะเด็นเด็นใส่	ฝูงเจ้าปี่น้องต้องใกล้เตียวกาย
น้ำเหวื่อน้ำโคลตกลใส่ของตาน
(12)	จุงดลบันดาลแสงใสสว่าง
ประจักษ์แก่ตางามดีสะอาด	เหมือนได้ร่วมสร้างสมุทรคงคา
เหมือนดั่งปราสาทพระเวสสันดร
(13)	หลอนได้รับลอมของตานพร้อมเลี้ยง
เป็นดีมันขันอันใดตกแต่ง	อย่าได้ควมเงียงหันเหเตบั้ง
เปรียบเหมือนดั่งแผ่นแว่นแก้วแยงเงา

<p>(14) คือตั้งสะพานเลาคำเล่มใหญ่
โอมสงสารบินชนล่งข้าม</p>	<p>เป็นตีไต่ไต่ในมรรคญาณ
ป็นจากทำน้ำสมุทรคงคา</p>
<p>(15) เจริญเทวดารักษาอากาศ
เจริญมาเปาปึงสัดับรับไกล่</p>	<p>ทั้งครุฑและนาคในน้ำในดิน
จดเส้นหมายไ่ว้งใสบัญญัติ</p>
<p>(16) บุญปารมีสามดวงแก้วเจ้า
ธรรมะธรรมมังสังฆังตีไห้ว</p>	<p>พุทฐังเป็นแก้วไต่เต้าคลองธรรม
สามดวงหน่อไต่อย่าไต่เตบั้ง</p>

ขอเรื่อง ลำดับปอย

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) เมื่อได้มาหาปอยดาบวชนาค
ขอหอมกำจาวาจาตำกล่าวถ้อย
ถ้อยรึล้าถ้อยโดยลาย
ตั้งป้อห้อยยายโดยตามห้อง</p>	<p> เมื่อสิบนิ้วกราบเกศเกล้าเกศา
ข้าเจ้าแม่หญิงเบี่ยงขำม่อนน้อย
จะเก็บกำเก้าเข้าใส่ตั้งปลาย
กล้วย่ม่วนหมู่หมู่เจ้าปิ่นน้อง
ตั้งจะได้ปะกองบุญกุศล</p>
<p>(2) มีวาสนาปอยดาบวชพระ
เป็นได้ตกลงจิตใจเตี้ยมั้น
จะได้ช่วยกำในศาสนา
เป็นได้เสาะหาเป็นผืนแผ่นผ้า</p>	<p> พร้อมด้วยบุตรภรรยาลูกจัน
ป้อออกป้อแต่ถูกต้องปรึกษา
เป็นอาสสะหนาดิงามเรียบร้อย
เป็นของปอยดากิลาหมากเมียง</p>
<p>(3) สละสิ่งทรัพย์สินวัตถุหัตถา
 ผักบัวหัวหอมของตานป้อเลี้ยง
 ตั้งเกลือและพริกลูกส้มของหวาน
 เป็นได้เสาะหามาไว้นี้เรียบร้อย</p> | <p> เป็นบ่กล้วยเลี้ยงกล้วยัง
 เครื่องไทยทานน้ำตาลน้ำอ้อย

 สบงค์ลังกาหลายตาหลายห้อง
 เป็นกตริตออย่างสว่างใสออนจอน</p> |
| <p>(4) มีหลายมากล้ำแผ่นผ้าวัดถา
 ผ้าป่าตจีวรสไบพราพร้อม
 ดูมีอำนาจตั้งสาดและหมอน
 จะบินไปแผวเมืองบนจันฟ้า</p> | <p> แม่ดวงเกสรกอดกอดดอกแก้ว

 ตั้งบาตรและวีสีสบ่เศร้า
 มาจากเจ้าพระพุทธรองค์</p> |
| <p>(5) ของตานแม่ไท้เจ้าแวนเงาศรี
 มานับห้อยคอโอยหน่อไม้เต้า
 ผ้าเบาะเกียนั่งสำหรับพระสงฆ์
 ดีหียบเป็นถุงเป็นเครื่องกรองน้ำ</p> | <p> ต้นดอกกร่างกลมกะถุนน้ำตัน

 ผ้าหลบเก็บมุกดอกเก็ดตะหวา
 เป็นศรีมือไผเจ้าหล้าร่างก้อม</p> |
| <p>(6) อันใดก็มีสะลือครบชุด
 หมู่เจ้าศรัทธาเป็นเก็บมายุ้ง
 ประดับอัยน้อยของตาน
 ถ้วยโอโชมาอาหารเลี้ยงไส้</p> | <p> พร้อมโภชนะข้าวพริกชะหาร
 บ่มีดีไหนจะเตียมเปรียบได้</p> |

- (7) เอาบัตรไปจองเอาซองไปแจก ไปทุกแผนกบ้านไกลบ้านใกล้
 ติดตามหลามไหลตกเหนืออกใต้ กองบุญกุศลวงศีใหญ่ป้อไ้
 ตั้งน้อยตั้งใหญ่ย่อยหญิงย่อยยาย ตระกูลญาติมิตรติดต่อเป็นสาย
 แม่ป้าแม่ยายมาสากราบไหว้ มารวมน้ำใจในคราวครั้งนี้
- (8) ดาคร้วพร้อมครอบครัวขึ้นเป็นกอง แล้วขอวิงวอนเตวดาเป็นเจ้า
 มาอุ้มมาหั้นต์ศรัทธาเก้า และเป็นมาเข้าร่วมสามัคคี
 พระอินทร์อยู่ฟ้ามาเป็นสักขี แม่ธรณีอยู่ป็นลุ่มไ้
 จดบัญชีไปใส่ในแผ่นปี่น

ขอเรื่อง พระพุทธเจ้าออกผนวช

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

<p>(1) หันเหวทูตมาสู่สถาน
ตั้งแต่กำเนิดเกิดจากแม่ไท้
เมื่อสู่วัยแก่เมื่อวัยแข็งเมื่อวัยชา
สังขารของเราย่อมเป็นอย่างนี้</p>	<p>ว่าคนตั้งวันเอาแนบได้
น้อยแล้วก็ใหญ่ใหญ่แล้วชรา
ร่างกายกายก็มาดูละเมาะ</p>
<p>(2) จะเอาหยิ่งแน่เป็นอนัตตา
ลูกโอยนิ่งโอยเดินโดยไม่เท้า
ผมตีเกยดำขำมาชาวป้อน
หนังเนื้อปกตัวปอยานหย่อนย้อย</p>	<p>ทุกคนเกิดมาคิดแล้วน่าเศร้า
ซ้ำเขี้ยวก็ว่าหัวเขาก็คล่อน
หัวสั่นงอนงอนตาขุ่นขี้ขี้ตัว</p>
<p>(3) สังขารตั้งหลายเป็นอนิจจา
พยาธิโลกามันมาอยู่ใกล้
จากฤดูร้อนเข้าฤดูหนาว
จะไฉนจะจามตามกันพราพร้อม</p>	<p>บ่มีไผ่นาจักปั่นหลักได้
เหมือนมือน้ำใจหื้อหะหื้อทำ
เมาะแก่ลุ่มอวบปั่นบ่ข้าม</p>
<p>(4) จากฤดูหนาวเข้าฤดูร้อน
ฤดูเปลี่ยนไปทุกหนแห่งห้อง
นอนขดล่องง้องบิตรีบิตรัง
เป็นห่าเป็นภัยโรคไตล่ำไส้</p>	<p>จะฮู้ฮือด่อนเหงือย้อยไคลไหล
กินสั้มไปหลายบ่สบายท้อง
พยาธิอาพาธหากมีมากหลาย
การคนบ่ตายมันก็บ่ยั้ง</p>
<p>(5) เป็นอนิจจาวุฏสังขาร
เกิดแล้วก็แก่แก่แล้วก็เจ็บเจ็บแล้วก็ตาย
บางคนตายเร็วบางคนตายช้า
ฮู้วันเกิดแต่บ่แน่วันตาย
เมื่อเช้าเมื่อแลงยามใดบ่ฮู้</p>	<p>คนเฮาเกิดมาบ่มีหยิ่งแน่
ละวุ่นละวายลุ่มอาหน้าป่า
ตายถูกเขาฆ่าเขาฟันเขาแทง
จะไปวันใดบ่ฮู้ถี้แจ้ง</p>
<p>(6) จัวยรวรดเข้าวังโดยใจหม่นหมอง
ก็มาสงสารมนุษย์แต่เล่า
กันว่าข้านี้ได้อรหันต์
จะช่วยรักษาหื้อบ่ปนพราพร้อม</p>	<p>นั่งคิดนอนกรองด้วยความโศกเศร้า
มาทุกข์โศกเศร้าหลายเรื่องหลายอัน
ที่ได้ข้ามสงสารนิพพานเจ้าข้า</p>

- (7) พระนางพิมพาชายามิ่งขวัญ
หลับหูหลับตาหน้าหมองส้อยหล้อย
พระองค์ทรงยศกฐณาเข้าไปหา
ส่วนใจก็เหงามาหมองต่ำก้อย
- (8) องค์พระฟังเสียงสำเนียงคนเปลว
จ้วยผ่อราหุลมาตุตकिनนมแม่
ท่านมาระนีกมนุษย์สังสาร
เมื่อเปลวหลับไปน้ำลายก็ย้อย
- (9) นิ่งคิดนอนคิดชีวิตขึ้นชม
พวกนางสนมคิงกลมร่างน้อย
นางรำนางร้องนอนกองทับถม
นอนอืดอืดครางครางน้ำลายก็ย้อย
- (10) เวลาห้าทุ่มถึงยามตีสอง
จะได้อำลาเมียแบ่งลูกให้
ท่านก็มานึกถึงนางมิ่งขวัญ
โอยพิมพาขอลาก่อนแล้ว
- (11) เหลวกันผ่อราหุลน้ำตาจะไหล
ลูกรักเมียแบ่งบ่อดยากกลั้น
กันบ่ได้บวชก็บ่สงสาร
ขอเป็นพุทโธสั่งสอนลูกไว้
- (12) กันบ่ได้บวชก็บ่เป็นการ
บ่รู้จักกองศีลธรรมพระเจ้า
ขอลาก่อนแล้วนางแก้วบ่เหย
จะเป็นหนทางสวรรค์จันฟ้า
- (13) พระอินทร์เจ้าฟ้าสอดตาแลเหลียว
ถ้าขอบฟ้าแดงจะแจ้งรุ่งเช้า
เอ็นดูมนุษย์และสัตว์ตั้งหลาย
จะช่วยรักษาเมตตาโลกไว้
- ก็มาปวดครรภ์ประสูติลูกน้อย
ส่งเสียงอ่อยออยเรียกพระราช
พลอบขวัญภรรยาสายตาคู่เฝ้า
- ส่งเสียงละเมอดังอ้อแอ้
อะเรอะเร่แล้วก็เปลวหลับไป
หน้าตาหวานหวานเหมือนของกินได้
- บ่ได้บรรทมเลยพระยอดสร้อย
ก็ปงป็นอ้อยทรายลง
มาละยังผมยุ่งอยู่สองข้าง
- ท่านก็บ่หมองตัดสินใจได้
เข้าสู่ป่าไม้่งภาวนา
คงจะโศกสันต์น้ำตาย้อยเบ้า
- เลยตัดสินใจภายในเสียงท่าน
อยู่กับบ่จันบิดาสุโท
เหมือนกับสังขารคนถูกล่ามโซ่
- มนุษย์ทุกวันใจดำกำเริบ
โลกจักโศกเศร้าเพราะไรศีลธรรม
เกยได้เสวยอยู่กินร่วมสร้าง
- ว่าหือเร็วเร็วเตอะหนอท่านเจ้า
พระพุทธานเจ้าจักบ่ได้ไป
จะตกอบายเพราะทำบาปกล้า

- (14) เสาะหาผ้าเครื่องบroidได้ดั่งสม
เพราะไต่ยีนเสียงสำเนียงของข้า
ส่วนตัวทำทั้งสี่ว่าหือจะใจ
ลงจากเคหาวังมาเจ้าเจ้า
ทำวกติกาพรหมว่าได้แล้วผ้า
ปลุกนาคันนะลุมมาเร็วไว
เปิดประตูใจแจ่มบานไว้ถ้าลง
- (15) ปลุกนายฉันทะหือลุมมาหา
พระพุทธรองค์ได้กล่าวแถมครั้ง
ที่แรกฉันทะหนนขวางขวาง
เหาะเหินเดินบนข้ามดงป่าไม้
ออกจากข้าว่าเอามาหา
ว่าหือรับอย่างออกจากวังไป
เลยคว่ำกำหางม้ายูว่าอัน
- (16) ส่วนดาวพระกายฉายแสงต้องการ
มีตัวทั้งสี่มาตุ้มตีนม้า
บันข้าวตอกดอกไม้เอามาถวาย
กะเกี่ยมเตรียมรององค์พระหน่อให้
มาสองหนตางเหาะบนเมฆฟ้า
นางรำนางฟ้าเป่าสีซอฮู้
ท่านเจ้าทั้งหลายก็ไหลมาป้อ
- (17) เหาะเหินเดินทางอยู่กลางเวหา
ท่านก็ลงมาตกดาแต่สร้าง
พระอินทร์เจ้าฟ้าเขาเป็นสักขี
จุพามณีบรรจุหล่อไว้
ถึงอนมาแล้วยังที่กว้าง
ได้อธิฐานตัดเอาโมฬี
ขอปารมีรับผมหานี้
- (18) พระอินทร์ถวายบาตรแล้วรับเอาผม
สำเร็จเสร็จสมอารมณ์ป้อเจ้า
ในเวลานี้ยังมีหยั่งกวน
แม่สีด้ามอยมาจากกล่าวไว้
ส่วนว่าพระองค์มาจានั่งท่า
อินทร์พรหมร่อท่าจักเป็นขบวน
ก็สมเปิงควรบไซของน้อย
- (19) เมื่อบวชเสร็จแล้วก็ไปเสาะหา
กุกะกะดาบสนั้นเล่า
ก็เลยค้นคว้าด้วยตัวคนเดียว
เพื่อหวังได้ธรรมวิเศษยัง
อาจารย์ท่านเจ้าอรดาบส
ไปเรียนอยู่เฝ้าแต่ได้ความ
อยู่ในดงเขี้ยวบได้จมได้สร้าง
- (20) ทนหนาวทนร้อนอดอดอนหัวใจ
ริมฝั่งเนรัญชราทำน้ำ
สี่ป้อย่างว่าห้าปีก็หาย
สี่สิบห้าวันเหาะผ่านพ้นอย่างนั้น
อยู่ปิ่นโพธิชัยสูงขามกว้าง
สองปีก็จ่างสามปีก็ตำ
ทรมานกายบป็นน้ำกินข้าว

- (21) เอาจนท่านผอมเหลือกระดูกกับหนัง
หุ้้อตาลายใจเกือบบ่เต้น
พระอินทร์เจ้าฟ้าก็มาสงสาร
เอาพิษสามสายดีดไปบ่ยั้ง
- (22) เครื่องแต่ก็ขาดบ่มีเรื่องหยัง
บันเก็กบันกลางมอกกำลังใจ
ขอหื้อพระองค์จรงเดินสายกลาง
ถูกตามตรงแนวของเขาวัวไว้
- (23) เวลายามเช้าเริ่มเข้ามาหา
จะเริ่มไขแสงแจ้งในเตศต้อง
ร้องเอิกแจ๋เรอเอิกบอกสัตว์ตั้งหลาย
กะเกี่ยมเตรียมดวงจะแจ้งรุ่งเจ้า
- (24) นางสาวดาล้างหน้าเตรียมของ
เป็นของที่ดีที่อันเลิศล้ำ
ลัดผ่านป่าไม้ก็ไปตามสัน
ที่พื้นพฤษาสาขากิ่งไม้
- (25) เมื่อนางไปถึงจึงได้น้อมถวาย
หลอนว่าพระองค์ก็ได้ฉันทข้าว
ทรงเสวยแล้วก็อธิฐาน
หื้อกลับคืนไปทวนสายแม่น้ำ
- (26) เดือนแปดวันพุธตกปีระกา
เมืองเหนือล้านนาเป็นว่าปีเล่า
ฝูงกาฝูงนกบินวกเวียนกาย
จนดาววันเย็นค่ำลงบ้ายก้อย
- (27) พระพุทธองค์ทรงอธิฐาน
พระสุริยาลงไปพ้องแล้ว
วิปัสสนาและกรรมฐาน
จะสั่งสอนคนและสัตว์โลกนี้
- หยังมาทุกขังผมหล่นทุกเส้น
ท่านก็บ่เว้นเพื่อหวังนิพพาน
ลงจากสวรรค์รุดลงมาใกล้
- ยานแต่บ่ตั้งใช้การบ่ได้
จะติดเมื่อใดมันก็ตึงตัง
จักสู่หนทางนิพพานเมื่อแก้ว
- พระสุริยาที่ลาจากห้อง
ไก่อปากก็ร้องโง้งคอขันเอา
ตื้ออยู่อาศัยในไพรป่ากว้าง
- สำหรับพานทองเอาของมาตั้ง
แล้วออกจากบ้านไปสู่โพธา
ก็ถึงเนรัญชราชวงหน้า
- ด้วยจิตเลื่อมใสพระพุทธเจ้า
ส่วนนางหน่อเหนาก็กลับคืนไป
ถ้าหื้อสมปานพานอย่าล่องได้
- ตามกะถาบาลีแก้เหง้า
บ่หมองหม่นเศร้าเข้าเดือนแปดเป็ง
ผ่องเกาะอยู่ปลายเขาไชยเปิบต้น
- ประทับบัลลังก์แท่นสังแท่นแก้ว
จิตใจผ่องแผ้วเหมือนแก้วของคำ
ด้วยบุญสมปานทำหื้อสว่างปัน

- (28) เวลาห้าทุ่มเพ่งกรรมฐาน
พวกมารราวีนำกองทัพจ้าง
ว่าแทนแก้วอันนี้มันเป็นของตู
หื้อลงบัลลังก์ของข้าเจ้าเจ้า
ได้บรรลุลุทธิแล้วยังสืบ
มาแย่งมาม้างจะเอาบัลลังก์
ไอ้คนบ่ดีจิตใจกระด้าง
- (29) ท้าวมารท่ายักษ์เกิดจักโมโห
ร้องขึ้นกำไตก้องไปลูกปิ่น
ยกปิ่นประทับบนกลั่นสนั่นผิง
กลายเป็นดอกไม้นุชาท่านไท้
ปากร้องโกโกรับโผลุกขึ้น
ว่าถ้าบ่ยื่นหื้อข้าจะยิง
ลูกปิ่นจริงจริงบ่กลายเป็นไกล
- (30) ผูกหมูปวกรรมโก่งคันลูกศร
พวกมารทั้งหลายหมายเอาเป็นเป้า
ชาติเก่าชาติหลังจึงได้ปิดบัง
กลายเป็นดอกไม้นุชาท่านไท้
พวกอัสตรหมายยิงพระเจ้า
พระพุทธานี้กบารมีบุญที่นำมา
บ่ถูกบ่จียิงหลายบันที
- (31) จักมาทำลายยังกรรมฐาน
รวดร้อนไปถึงเติงพระนาคนไ้
ก็ผูกแผ่นดินบีบน้ำมวยผม
เกิดเป็นทัพที่ตีฟองท่าน้ำ
ของพระจอมขวัญหื้อแตกจนได้
อดอยู่บ่ได้แม่ธรณี
แล้วได้ตั้งสมเหตุการณ์จวนจี
- (32) เลยท่อมพวกมารเสนาได้ตาย
ดียังเหลือแต่ยังพวกนั้น
ลูกสาวพวกมารก็ขานอาสา
ว่าจะขอเป็นเมียของพระบาทท้าว
น้ำพัดพาไหลไปสู่ท่ากว้าง
ก็เลยหนีห่างปากันคืนเมื่อ
ด้วยเสน่ห์มารยาแก้ผ้าแก้เสื้อ
- (33) เต้นรำอำพองอ่อนหน้าลอยตา
ตางลุ่มบ่ปกตางอกบ่ปิ่น
ขอวานบ่อกปี่กำเตอะปี่เจ้า
อ้าแอ้งอ้าขาแกว่งตัวแกว่งกัน
เต้งเต้งย่นย่นแกว่งไปแกว่งมา
เพื่อหวังจะเอาจิตใจแตกฟุ้ง
- (34) ลูกพญามารพร้อมกันตึงสาม
พระพุทธรองค์ท่านได้กล่าวไว้
กามกิเลสของข้าบ่เหลือ
สังขารตึงหลายฮู้ตายฮู้ม้าง
มีใจลวนลามก็ทำบ่ได้
หื้อสามน้องให้จงกลับคืนเมื่อ
สุดว่าแต่เมียข้ายังตัดได้

- (35) เมื่อพวกสาวมารอ่อนนวยอ่อนกาย ท่านบ่หวั่นไหวจิตใจเตี้ยงมัน
ลำดับสังขารสามสิบสองครั้ง บรรลุเดื่อครั้งแต่โสดาบัน
ลำดับแปดครั้งถึงอรหันต์ กิเลสสงสารกามคุณห้า
ตัดพรากจากลาบมาผูกร้าย
- (36) เวลาตีสองพระสำเร็จการเป็นอรหันต์ เวลาตีห้าฐู้งั้นจริงทุกสิ่งทั่วหน้า
วันพุธปีเล่าคือปีระกา จักเป็นที่เป้งแก่สัตว์ต้งหลาย
แผ่นดินบ่ไหวสายฟ้าบ่กล้า พวกเทวดาผะผายดอกไม้
อรยัสสทั้งสี่ประการ พระโพธิญาณหากฐู้ทราบได้
ท้าวสหบดีพระพรหมนั่งไหว หื้อเทศนาอินทร์พรหมมยักษ์
อารักษ์เวหาพวกเทวดา ทุกคนที่บ้านสดับรับฟัง
พระธรรมครั้งนั้น
- (37) จนเนรมิตตัวเท่าเล่มเข็ม เพราะตั้นนั้นเป็นด้วยเทพเจ้า
หมื่นโลกธาตุมหาหลายแต่เล่า ปากันกราบเฝ้าพระภูณัย
เงือกอยู่ในน้ำก็มาไคร่หัน นาคอยู่บาดาลยังผุดมาได้
อินทร์พรหมทั้งหลายถวายมียืนน้อม
- (38) ได้เทศน์พนมประนมเมตตา แก่ปัญจวัคคีย์ต้งห้า
มีพระอัญญาท่านเป็นหัวหน้า ผญาเก่งกล้าก็สำเร็จไป
ตรงกับวันเสาร์เป็นเดือนสิบเหนือ เดือนร้าวดาวเครือวันขึ้นสิบห้า
ได้เทศนาเมตตาโลกไว้
- (39) มีคนเคารพกราบบไหว้สา ท่านทรงเมตตาสั่งสอนใจใจ
สิ่งไหนที่ดีก็สร้างสมไว้ สิ่งไหนชั่วร้ายอย่าเอามันมา
จนมีสาวกเป็นอรหันต์ หลายหมื่นหลายพันต่อไปวันหน้า
จนจักคณอ่านนับบ่แพ้
- (40) พระสารีบุตรสาวกเปื่องขวา พระโมคลาเปื่องซ้ายพระเจ้า
มีพระอานนท์เป็นตนอยู่เฝ้า อุปฐากเจ้าพระศาสนา
ท่านสั่งสอนทั้งสัตว์และคน พวกยักษ์ยินยลทั้งคนหยาบกล้า
กล้าหื้อเมตตานอเจ้าปี่จั่น
- (41)

- (42) ได้โปรดมนุษย์สี่สิบห้าปี
เว้นจากอบายตงอ้ายชอกช้า
หื้อสร้างแต่บุญกุศลว่าอัน
ถึงเมืองตึงามสวรรค์เลิศแล้ว
หื้ออัฐวดีสงสารรับข้าม
หื้อบันน้ำต่างตางราศี
จักเป็นสะพานหนตางไต่ข้าม
- (43) อาจารย์คนแรกของศาสนา
คนเป็นสาวกสำเร็จคนเก่า
คนเป็นอุบาสกพุทธบิดา
ให้ถูกสำเนาโบราณก่อนนั้น
คือท้าวมหาพรหมจันแก้ว
คือว่าท่านเจ้าองค์พระอัญญา
อุบาสิกาสุธาดาเจ้า
- (44) สามเณรองค์แรกของศาสนา
คนรับศีลห้าก่อนเขานั่นเล่า
คือนายจันนะแม่แจ่งดีหลี
อันเข้าในพระธรรมคำสอนแต่แล้ว
คือว่าบุตรตาราหลท่านเจ้า
ติดตามพระเจ้าออกบวชหัวที่
สุทโธนั้นมิรับศีลแปดว่า
- (45) พระชนมายุได้แปดสิบปี
กุสินาราในเมืองแห่งนั้น
เกิดเป็นไฟธาตุมอดไหม้สังขาร
แถมสิบสองปีเข้ามาต่อท้าย
เติงเวลาตีบมีเคลื่อนขึ้น
พุทโธเจือครั้นเข้าสู่นิพพาน
จนถึงสองพันห้าร้อยตั้งอี
- (46) ศาสนาพุทธบริสุทธิ์ผ่องใส
นครปฐมชื่อสมกล่าวไว้ด้วย
อโศการาชท่านทำตามประสงค์
ประจำชาติไทยทุกวันเดี๋ยวนี
เข้ามาเมืองไทยที่แรกด่านใต้
พระเถระเข้ามาสององค์
ก็เลยเป็นองค์ศาสนาได้
- (47) น้ำต้องเปิงเฮือเสื่อต้องเปิงป่า
สารปะาแรงเงินคำหาได้
ดาหลาจนได้พรรษาห้าพัน
อย่าปล่อยหื้อมารมีตตบบังหน้า
เหล่าวัจวาหมองเศร้ายก็ช่วยกันแปง
จะช่วยบรรลุศาสนาไว้
พระธรรมความรู้แปดหมื่นยังสี่พันชั้น
เอาอันอื่นม้าย้ายี้แตกฟุ้ง

ขอเรื่อง สอนหา

ประพันธ์โดย นางสาวลำดวน คำแปน

(1)ชาย ป้อออกแม่ออกจักตอกแปงผาม
ป้อเลี้ยงเอี้ยงคำตั้งใจไว้แล้ว
จะยกมือไหว้แล้วไปมือสา
ของกินของทานได้ตาไว้แล้ว

(2)หญิง ป้อออกแม่แต่เป็นได้ตั้งใจ
ช่วยกันจัดการตังงานเรียบร้อย
ว่าแต่คิดแต่บ่ได้หนบ่ถอย
หลายมือหลายวันจึงเป็นเช่นนี้

(3)ชาย พระนาคจะบวชแล้วรวดถือศีล
จะตบบุญคุณแม่ของน้องไท้
จะยกเอาลูกจะผูกเอาหลาน
บ่เป็นหยังกำน่อตัวน้องจั้น

(4)ชาย ยามเมื่อตาก็ยังป้ออาจารย์
ได้แบ่งขันศรีงามดีแต่แล้ว
อาจารย์ฮ้องแล้วแม่แก้วแก่นตา
บ่หื้อสูญหายตางไदन้องจั้น

(5)หญิง อาจารย์ว่าแล้วช่างซอว่าที่หลัง
วันนี้วันดีตกไปนั้นเล่า
ญาติพี่น้องแห่งห้องวงศา
ที่ได้มาแผวแนวตางย่านไก่อ

(6)ชาย ต่อไปนี้ก็จะส่งจะสอน
ตั้งอกตั้งใจดีอันนั้นแล้ว
ก้อยเกลาก้อยขัดกิเลสหื้อหนี
ตอบพระคุณะคุณนางของพระนาคน้อย

บวชลูกบวชหลานเป็นสะพานเล่มแก้ว
จะเอาลูกแก้วกำศาสนา
วันนี้วันดาวันวาเป็นวันห้าง

ศรัทธาวงโยจึงไหลมาห้อย
จูงจักลูกขึ้นเป็นปอย
อุ้งกันลงรอยดาปอยแต่งตั้ง

ชำระมลทินหนีหายไป
จะเป็นตุ้มใหม่แจ้งดีชวยงาม
ไปถวายตาน้องหล้า

เป็นได้ทูลขวัญนากาลูกแก้ว
เสียดขวัญนาคแก้วว่ามาเร็วมา
ช่างซอจะฮ้องหาใจใจ

จะอุ้โดยกันน่อตัวบ่เจ้า
เสียดขวัญนาคเจ้าว่ามาเร็วมา
เสียดขวัญนากายังพระนาคแก้ว

หัวใจนายมอนองค์พระนาคแก้ว
หื้อใสเหมือนแก้วจุพามณี
ป้อแสงดาววิจักจกกกล่าวตำนาน

- (7)ชาย องค์พระนาคเจ้ามีวาสนา
 ผ่อศาสนาพระพุทธรเจ้า
 ตัวอ้ายจางขอขอยอมือसान
 จะแนะนำเอาสั่งสอนนาคไว้
- (8)หญิง เพราะเจ้ามีบุญคำจุนักหนา
 ได้บวชแทนคุณน้ามน้ำข้าว
 หื้อกตัญญูและเวทิตา
 บวชเรียนวิชาศีลธรรมใจใจ
- (9)ชาย จะบวชแทนคุณปิตตามารดา
 ก่อนจะรำพันถึงพระนาคน้อย
 กำไตสอนตีน้องก้อยทำตาม
 หื้อฟังกำจาคิดดูแต่แต่
- (10)หญิง ว่าเจ้าลงมาจากเมืองสวรรค์
 อยู่มาบ่บานเจยบานขึ้นช้อย
 แม่ก็ฮู้สึกอยากสั้มอยากหวาน
 และทอ้งก็กลมขึ้นมาแต่น้อย
- (11)ชาย ส่วนว่าป้อเจ้าก็มาตีใจ
 ป้อก็บัดบัวทุกวันคำเช้า
 ไปเสาะหาสั้มไปหาซื้อหวาน
 บ่เคียดบ่งอนใส่ตัวแม่ให้
- (12)หญิง เป็นป้าเป็นไร้หนตางมันไกล
 หื้ออยู่ยังเหือนซึกเสื่อซึกผ้า
 เป็นหื้อแม่เจ้าสละเวียกการ
 ตอ้งการอันใดน้อเจ้าป้อจั้น
- (13)ชาย ส่วนว่าแม่เจ้าเป็นก็มานบุตรตา
 ลางเตื่อตอ้งการสิ่งใดบ่ได้
 บ่ฟังกำลมบ่จมกำสอน
 หูป้อป้อหมื่นทุกวันคำเช้า
- ขอยอมือสาวันทาน้อมเกล้า
 บ่ละฮึดเก่าบ่รำโบราณ
 ถือเอาตำนานโบราณเก่าเหง้า
 จึงได้เข้ามาเป็นสงฆ์องค์เจ้า
 ดีป้อแม่เจ้าได้เลี้ยงดูมา
 หื้อคนเคารพกราบบไหว้สา
 พระรัตนตรัยหื้อใส่สองฮู้
 ดีเป็นฮักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
 หื้อมันเรียบร้อยดิงาม
 กันบ่ได้ความอย่าได้หนีหน้า
 พ่อแม่ได้ฝั้นได้แหวนได้สร้อย
 วิญญานนาคน้อยเข้าสู่ในครรรค์
 ยอยากเผ็ดอย่ามันข้าวหนมข้าวต้ม
 ใครได้ป้อจายบุตรตาถูกเต้า
 บ่หื้อแม่เจ้ายุ่งยากหาบกอง
 ที่แม่ตอ้งการอันนั้นมาต่อน
 ป้อบ่หื้อไปใส่นาตากล้า
 กลัวลูกเมื่อยล้าลำบากในครรรค์
 ถนอมจอมขวัญแล้วยังอยู่ไกล
 สามสี่เดือนมาใจฮ้อนใจไหม้
 ก็จักเคียดให้ใจมีดมัวออน
 มีแต่จะงอนเจ้าน้ำตาตื่น

- (14)หญิง ได้หกเจ็ดเดือนขี้จ่มขี้จ่า
ใจสั้นวิตวิตหะเหมือนติดไข
ตึงข้าวตึงน้ำปอยล่ำพลันหมอง
เออะหาเวมาลมนไคร่ฮากไคร่โต้น
- (15)ชาย ได้เจ็ดแปดเดือนขี้จ่มขี้จ่า
ได้มานบุตรตาริตาลูกเต้า
เป็นปีเป็นลมจะหมดเวรกรรม
หนักอกหนักใจป้อแม่ปี่น้อง
- (16)ชาย ถึงเจ็ดแปดเดือนก้อยผ่อนฮ่อมหาย
เจ็บหัวมัวตาใจมืดใจเศร้า
ยาปียาดมมีไหน
อดฮ้อนอ่อนเพลียตึงตมบ่ยั้ง
- (17)ชาย ลาบจิ้นฟานแม่มานหัวสาว
บีดกไคร่ฮากบีดกไคร่โต้น
ก็ได้ปามาณลูกบ่าวลูกสาว
เจ้ารำเจ้าปอยได้กิดไว้แล้ว
- (18)หญิง แม่มานลูกเต้าทุกซอกทุกซี้ใจ
แม่มานหัวสาวน้อตัวปี่จั้น
เมื่อตัวน้องหื้อได้ตั้งใจ
ก้อยอดทนเอาน้อเจ้าลูกจั้น
- (19)ชาย จะเดินจะย่างเหมือนพระอยู่กรรม
ได้แปดเก้าเดือนดินอยู่ในท้อง
จะกินของเผ็ดก็เอ็นดูบุตรตา
กลัวลูกคิงกลมปวดไส้ปวดท้อง
- (20)หญิง ระแเก่เดือนและแปดเดือนปลาย
นาดีไคร่ฮ้องไคร่ไห้
ได้ทุกข์ประมาณบุตรตาบุตรรี
ก้อยจตจำเอาเนื้อพระนาคน้อย
- กินข้าวกินปลาคนท้องคนไส้
แข่งขาก็ไกล่เหมือนจะพอง
อยากดินสีพองข้าวหนมข้าวต้ม
- ปี่น้องอาวอาจำเอาเนื้อเจ้า
ทุกข์แต่เล่าร่อยอย่างพันอัน
พองตายละลูกหลานในท้องในไส้
- ก้อยอยู่สบายอยากน้ำอยากข้าว
ก้อยกลับเหมือนเก่าฮู้หายหายไป
ตึงบ่หื้อไกล่ตัวติดตัวติดเสื่อ
- เออะเออะหาหาอยากกินแต่ส้ม
อยากกินแต่ส้มของหวานมันควา
ป้อหมอกปลอมดวลำบากบ่น้อย
- นั่งไหนนอนไหนใจตึงบ่มั่น
ใจตึงบ่ตั้งดีไหนตั้งใจ
บ่จ้างฉันทใครเป็นผู้เป็นแม่เจ้า
- ว่ากลัวองค์คำเพียรสนั่นห้อง
นอนขดล่องง่องปลิ้นไปปลิ้นมา
อดสะอดสาอดหวานอดส้ม
- อยากกินข้าวหลายแต่กินบ่ได้
ตึงกินบ่ได้ใจตึงบ่ดี
ตึงทุกข์เต็มทีเนื้อพระนาคเจ้า

- (21)ชาย วันที่จะเกิดกำเนิดบุตรตา
แม่ตั้งบ่อดแม่ทนบ่ได้
ปากก็ฮ้องบ่เฮยแม่เฮย
ยังบ่ขาดใจน้อยเดียวเท่านั้น
- (22)หญิง น้ำตาตกก็ดอกตันใจ
นั่งเติกสะหรืซ้าฮ้อนก็ฮ้อน
เอาตงมาวีเอาเจือกมาซิ่ง
เจ็ดเหงื่อไหลบั้งหื้อเจ้าแม่จั้น
- (23)ชาย ไปฮ้องป้าอาเอามาจี๊แหน
แปงสวยแปงเทียนปุกซันแตงข้าว
ได้เลี้ยงลูกน้อยบ่ได้ขัดขึ้น
หนักอกหนักใจยังมายากล้ำ
- (24)หญิง หมอกก็เป่าต๋องบีดก็เป่าหัว
ฝ่ายว่าหมอลวงท่านบ่รีบซ้า
บุตรตาลูกน้อยก็กลับหลังหัน
คนวิ่งโสนโสนอุ้มเอาลูกน้อย
- (25)ชาย ลูกพุดออกมามีตหน้าเมาหัว
รวตลีมสติเป็นปีคลั่งไคล้
เป็นปีกับลูกมันทุกซ่เหลือเกิน
ก็รับเอายาล่อปากแม่ไว้
- (26)หญิง เพราะเลือดแม่ตกเพราะรกแม่ไหล
ยังเท่าไยบัวโยบอบอกไว้
หลอนบ่อกก็ล้างลูกน้อยบ่ดบัว
เอาไปวางดงดางลูกให้
- (27)ชาย โอยหนอมมนุษย์บ่สุดทุกซ่ซัง
นั่งเติกสะหรืซ้าฮ้อนก็ฮ้อน
แมกิ้นข้าวจี๊แล้วยังกับเกลือ
แม่แสนทรมาณแม่เลี้ยงลูกน้อย
- ถึงกำหนดมาเจ็บท้องเจ็บไส้
ข้าวปลาไม่มีบ่อาลัยเลย
ไผดีเกยหากฮู้ทราบได้
- ซ้าลมพายในมันหนักน่องก่อน
จนบ่อดื้อนเหงื่อไหลไคลบั้ง
มอกแม่กำตึงบ่อนั่งปางข้าง
- หาหมอต๋ายอักขานั่งเฝ้า
ไปฮ้องหมอเจ้าซ้าเป็นกลางคิ่น
หัวใจเมาวินฮักษาอยู่เฝ้า
- มนต์น้ำลูปตัวโตะหัวลูปหน้า
เตรียมเข็มไว้ทำฉีดยาลมตัน
ก็พุดออกกรรมกิจปันก็ปัน
- ปากฮ้องหาผัวว่าเร็วเร็วมาใกล้
ยื่นมือควักไขว่ตาขึ้นเมินเลน
บ่อดื้อนคนเมินพร้อมอาและป้า
- เลยสลดตายลีมคิงไปได้
ใจแม่บ่ขาดยังเต้าไบบัว
เอาน้ำลูปตัวแล้วยังอยู่ได้
- น้ำเลือดแม่บั้งน้ำยางแม่ซ้อน
จนบ่อดื้อนเหงื่อไหลไคลบั้ง
แม่ฝ่ายหลงเปื่อยอดอยู่ปันอัน

- (28)หญิง อาบน้ำใบเป่าสามสิบวันปลาย
 ป้อนแม่ปั๊ดปั๊ดทุกวันคำเช้า
 ว่าลูกป่วยไข้แม่ได้รักษา
 ก้อยกะทำเปียนแม่เลี้ยงลูกน้อย
- (29)ชาย ป้อนเจ้าตักน้ำหนึ่งข้าวเผอปลา
 เวียกการงานใดป้อนทำให้พร้อม
 อ้องเสียงเป็นเพลงหลับเหียสองตา
 เจ้าโหมช้อนแพรหลับเหียลูกน้อย
- (30)ชาย อาบน้ำใบเป่าสามสิบวันปลาย
 ป้อนแม่ปั๊ดปั๊ดทุกวันคำเช้า
 เมื่อลูกป่วยไข้ป้อนได้รักษา
 ก้อยกะทำเปียนเลี้ยงลูกน้อย
- (31)หญิง ของกินของใช้ป้อนได้รักษา
 บว่าอันใดป้อนได้เดือตร้อน
 อายุเจ็ดขวบส่งลูกบุตรตา
 หื้อฮู้หื้อเห็นเป็นเอ็นพราพร้อม
- (32)ชาย ป้อนแม่ลำปากเมื่อลูกเจ็บเป็น
 กันลูกเจ็บป้อนั่งอยู่เฝ้า
 ขายเฮียกขายสวนเอาเงินมาักษา
 หมดเงินไปหลายนอายน้องจัน
- (33)หญิง ป้อนแม่ฮักลูกตึงฮักเหลือใจ
 อดสะอดสาห์แล้วหนาลูกไท้
 จะปลุกมะเต้ากลายเป็นมะแดง
 จะสั่งสอนเอาน้อเจ้าลูกน้อย
- (34)ชาย ของกินมีน้อยบ่หนักกิน
 บุญคุณบิดามีหลายหลิบจัน
 หมั่นกตัญญูป้อนแม่หนักหนา
 หื้อได้ฟังความสั่งสอนนาคไว้
- บ่หนีไปไหนบุตรตาลูกเต้า
 ใหญ่แล้วส่งเข้าโรงรำโรงเรียน
 บ่ได้นำพาถูกหนามถูกเสี้ยน
- ส่วนว่ามารดาก็ซึกผ้าอ้อม
 กลัวลูกจะง่อมอ้ออ้อจจา
 ลูกก็มาส่งเสียงอ้ออ้อ
- บ่ละหนีไปไหนบุตรตาลูกเต้า
 ใหญ่แล้วส่งเข้าโรงรำโรงเรียน
 บ่ได้นำพาถูกหนามถูกเสี้ยน
- บ่ได้นำพาจิ้นปลามาด้อน
 ซื่อหนังสืออ่านเฮียนเอาวิชา
 เข้าเฮียนวิชาหนังสือตือเส้น
- เจ็บปวดหนาวเย็นแม่นั่งอยู่เฝ้า
 ลางเตือป้อนเจ้าชายไ้ช่ขายนา
 เอ็นดูบุตรตายามเมื่อป่วยไข้
- ดิงบ่มีไหนจะเทียบเปรียบได้
 เลี้ยงลูกหื้อใหญ่หวังไว้กินแวง
 กันตาวันแสงอาบน้ำป้อนข้าว
- ป้อนตาพลอยดินฮักปอปานอัน
 กลัวลูกอยากกลั่นหามาหามา
 เป็นได้เลี้ยงมาฮักปอปานอัน

- (35)ชาย สิ่งดีมันดีเฮากอยสั่งสอน
 แล้วก็ติดตามคำสอนท่านไว้
 ตอนที่บวชละปรวดหายสูญ
 ดีเลี้ยงดูเฮาสั่งสอนเมื่อนั้น
- (36)หญิง ได้ชักผ้าชีได้ตีผ้าเยียว
 มันเหลือคนจะประมาณได้
 เลี้ยงลูกหื้อใหญ่กุ่มื้อกุ่มวัน
 จะเก็บเอากำมารดาแม่เจ้า
- (37)ชาย ยามเมื่ออยู่กรรมจะเดินจะเหิน
 หื้อพ่อพื้นดินหื้อเดินซำซำ
 แม่เจ้าอยู่เดือนเหมือนพระอยู่กรรม
 โผดสัตว์นานาเมตตาโลกไว้
- (38)ชาย หื้อมันทำบุญและแผ่เมตตา
 พวกท่านที่ตายมีหลายแต่เหล่า
 หื้อพวกท่านเจ้าได้ขึ้นสวรรค์
 หื้อเขาสุขใจเงินไหลเทียงเต้า
- (39)หญิง สละพร้าพร้อมแม่ฮ้างนางสาว
 ดีท่านเกยปักดีท่านเกยว่อง
 บุญคุณท่านเจ้าเป็นนั้นมีหลาย
 หื้อไปโดยหายังสวรรค์ชั้นฟ้า
- (40)ชาย พระนาคกอยอดทนฮ้อนทนหนาว
 ท่านห่มผ้าเหลืองอย่าเอาแต่เล่น
 ทำสมาธิหื้อได้ผ่องใส
 มันจักเป็นมารมารังควาญบ่ยัง
- (41)หญิง บ่ต้องเป็นหวงแม่ฮ้างนางสาว
 ชีไล่ชีเตื่อหากมีบ่ไร
 กอยเกลากอยชดกิเลสหื้อหนี
 บ่ต้องอาลัยกลัวจ้วดกลัวเค็น
- ป้อแม่บรรมหื้อจำจนได้
 เฮาเหมือนจักได้ตอบบุญแทนคุณ
 บวชแทนคุณป้อแม่ท่านเจ้า
- เป็นได้เพียววบพักักษา
 บุญคุณปิดตาองค์คำท่านให้
 ตั้งแต่นั้นหื้อจดยอดจอยจำ
 จะสั่งสอนเอากุ่มื้อกุ่มมือ
 ก็เยาะย่องเดินหื้อครองห่มผ้า
 ปากก็ท่องว่าพุทัง ธิมมัง
 ค้อยบ่าเพ็ญธรรมตั้งตาตั้งหน้า
- ไปถึงวงศานุาทิท่านเจ้า
 อย่าหื้อท่านเจ้าได้ลงอบาย
 เฮาเป็นลูกหลานอุทิศบุญให้
- กางเกงขายาวเสื้อดำห้อมอ้อม
 เจ้าแขนลั่นปล้องหื้อจำเอาไป
 หื้อเป็นได้ตายละนายลูกเจ้า
- อย่างนี้ถึงสาวอย่าไปป่าวเปิบเต็น
 อย่าได้หลีกเว้นระเบียบวินัย
 บ่ทำอาลัยเรื่องราวต่างบ้าน
- แม่จีมะนาวเมื่อใดก็ได้
 เสียเก่าเอาใหม่หาเมื่อใดก็มี
 อยู่ซักสี่ปีก็รู้ว่าทนได้

- (42)ชาย ก่อปฏิบัติครูบาอาจารย์
ใส่ข้าวปุกาใส่ไปทุกเช้า
ธรรมวัตรสวดมนต์เป็นคนตั้งใจ
อย่าหือเจียบเหงาศีลธรรมจะต่างพร้อย
- (43)ชาย ศีลของตุ้เจ้ามีสองร้อยปลาย
ศีลสามเณรมีสิบข้อล้วน
ธรรมวัตรสวดมนต์เป็นคนตั้งใจ
จำเอาเตอะหน่องค์พระนาคน้อย
- (44)หญิง หือจำเอาไว้นาคน้อยทั้งสอง
เมื่อตาวันหลวงแสงลงบ่เจ้า
บุญคุณป้อแม่เป็นนั่นมีหลาย
ไปสวรรค์เมืองบนชั้นฟ้า
- (45)หญิง หือได้ตั้งใจว่านาคน้อยตั้งหลาย
เมื่อได้ตั้งใจในวันนี้แล้ว
ศีลสองร้อยชาวเจ็ดเสด็จมาเหนือหัว
อย่าไปหมองจอยวอยดาปอยหนึ่งครั้ง
- (46)ชาย จะไปอยู่วัดเป็นลูกศิษย์พระสงฆ์
จะไปแลดาที่สาวที่มาส่งข้าว
หลอนพระนาคอยู่ในศีลในธรรม
เมื่อเขาได้ดับตายดีได้ลุ่มฟ้า
- (47)หญิง ศีลสามเณรนั้นยังปหลาย
ก่อยจตก่อยจำในวันนี้แล้ว
ก่อยเกลาก่อยขัดกิเลสหือหนี
จะไขอาการตายไปเจ้าเจ้า
- (48)ชาย ไปอยู่ในวัดหือเป็นลูกแก้วเป็นลูกแสง
มันจะผิดศีลไปยังสองร้อย
ว่าวันพุกนืออย่าได้เจียบได้เหงา
ดีได้หะปอยดาลำบากแต่แต่
- วัดวาอารามหมั่นกวาดหมั่นเฝ้า
ถึงคำถึงเช้าหือปุกาไฟ
เรียนพระวินัยศีลธรรมพระเจ้า
- ปฏิบัติไปหือมันครบถ้วน
หือมันครบถ้วนบ่ขาดอันใด
สั่งสอนมาหลายน่อนายน้องหล้า
- อย่าละหือหมองอย่าไปกองหือเศร้า
ก่อยหือนาคเจ้านั้นจำเอาไป
กันว่าได้ตายนือส่ายกู่สร้าง
- หือจตจำไปนือพระนาคแก้ว
จะเป็นนาคแก้วอยู่ในศาสนา
มันปัดมันปัวนือตัวนาคน้อย
- อย่าไปเต็นราวอยู่ในโงงพระเจ้า
มะแสงมะเจ้าอย่าไปหะไปทำ
ดีทำนอยู่กรรมหือสนองตอบส้าย
- หือปฏิบัติไปนือพระนาคแก้ว
หือใสเหมือนแก้วจุพามณี
อยู่ดีกินดีนารีกู่สร้าง
- จะไปเกาะกำแปงแยงหาสาวน้อย
หือพระนาคน้อยจำเอาจำเอา
แล้วหมู่เขาตั้งตาดั้งหน้า

- (49)ชาย แม่คอกแม่ครัวที่หนึ่งข้าวเผาปลา
 บัดก็บัดบัวตึงข้าวตึงน้ำ
 ก้อยหื้อพระนาคันตบสนอง
 มาแล้วปอยตาฐานะตี่นี้
- (50)หญิง แม่ครอบแม่ครัวได้อานิสงส์
 จะตอบแทนคุณเจ้าสร้อยสะวาน
 บได้ลบลายไปยังหายสูญ
 ก่นมาก่นไปล้าเหลือลาบจิ้น
- (51)ชาย ผ่องก็ตักน้ำหนึ่งข้าวเผาปลา
 หมาเตี้ยวนี้หนาใจดีแต่แล้ว
 วันพุกนี้จะได้เป็นพระสงฆ์
 ตั้งใจเอาทุกวันคำเช้า
- (52)หญิง วันพุกเมื่อเจ้าจะชนคัวเข้าวัด
 ตอบคุณะคุณนางองค์พระแม่เจ้า
 ตีป้อแม่เจ้าได้เลี้ยงดูมา
 ป้อแม่ฮักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
- (53)ชาย หมั่นตักมานับภาวนาจำศีล
 พวกรรมารตังหลายมันจักมาไกล
 ถ้านาคจะบวชแล้วไปถือศีล
 พ้อดวงไกรสรตั้งใจแต่แต่
- (54)หญิง สละพร้าพร้อมตึงเวียกตึงการ
 บ่หวังอาลัยแม่หม้ายแม่ฮ้าง
 ตั้งแต่วันนี้บได้หายสูญ
 บได้หมองเหงาหนีเจ้าป็น้อง
- (55)ชาย เจ้าป็นายน้องเพื่อนพ้องทั้งหลาย
 พี่น้องทั้งหลายตึงลุดตึงป่า
 จะให้หันพระนาคันตบเหลือองห่มเหลืออง
 ใจดีใจบานอวอาป็น้อง
- ทุกข์ใจแต่หนาบได้ยังได้จั้ง
 หะการวันคำบได้หลับได้นอน
 หัวใจนายมอนป็น้องแห่งข้า
- แม่แสงเดือนมนจะจนเดือนบ่าง
 เมื่อเป็นอยู่บ้านป็นได้ทำบุญ
 ก็นแกงหมาหนุ่ใส่ฮ้าปลาได้
- เขาทุกข์แต่หนานากานาคแก้ว
 ไปบวชนาคแก้วเป็นตนป็นองค์
 เป็นศิษย์ป็นยมขององค์ท่านเจ้า
- จะไปตักมานับอยู่แจ้งพระวิหาร
 ตอบแทนน้ำนมตบแทนน้ำข้าว
 กตัญญูและเวทิตา
 กว่าจักคิดเป็นปอยมันยากล้า
 อันเรื่องแม่หญิงอย่าได้เอามาไกล
 มันจ่างมาไลใจแตกเมาวิน
 แม่ย่าแม่หญิงบ่อาลัยใจซ้อง
- หอเฮือนเรือนชานแล้วยังตางบ้าน
 สายกู่สร้างตึงใจเอาบุญ
 ว่าได้ทำบุญเหี้ยเตือะท่านเจ้า
- ดีอกดีใจใครหัวทั่วหน้า
 ดีใจแต่ว่าได้บวชคนงาม
 แม่แสงดาวเรืองแม่น้ำไหลตั้น

- (56)หญิง วันพุกพระนาคจะนุ่งเหลืองหม่นเหลือง
 ก้อยจตก้อยจ่านากานาคจัน
 ขอหื้อพระนาคนั้นได้ตั้งใจ
 จะเอาสัพปีมาเป็นแรกแก้ว
- (57)ชาย ตอบคุณแทนคุณป้อแม่ปิตดา
 ดีเป็นปัดบัวเตาไฟให้ข้าว
 เป็นมาหอมสาดเป็นมาหอมหมอน
 ลำดับขอทานไปโดยปี่น้อง
- (58)หญิง ได้ทานิสงค์จาดนักจาดหลาย
 บ่ได้เป็นสงฆ์ไปยังองค์เจ้า
 ก่อนดีจะบวชปลวดหายสูญ
 ได้สั่งสอนเอาน้อเจ้าท่านจัน
- (59)ชาย สุดท้ายรายการเจ้าภาพขอบคุณ
 น้องก็จะลาป้อแม่แก้ว
 จะลาพราพร้อมบ่มายถอยหน
 จักขอลาแม่ป้าแม่อ้าย
- (60)หญิง ออกปากจะลามีน้าตาไหล
 เป็นกรรมเวรหยังลำดวนน้องเนา
 จะอื้อให้แต่หยังมานั่งหมอง
 นั้งไหนก็เหงาเมาเซต่าก้อย
- (61)ชาย สำเร็จเรียบร้อยดาปอยนั่งกอง
 ขอกราบลาแม่หม้ายแม่ฮ้าง
 จะลาพราพร้อมตึงเป็นตึงเขา
 วันหน้าวันตาก็ได้มาแถมซ้ำ
- (62)หญิง จะขอกราบลาน้องทั้งหลาย
 จะได้ลากันในวันนี้เล่า
 วันนั้บ่ตำวันหน้าปะกัน
 คงได้ปีกมาแถมนอปปี่น้อง
- บ่ได้แ้วเวียงเหมือนเฮาอยู่บ้าน
 เกลียวเชือกพันหื้อจำเอาไป
 อย่าเพี้ยนเพียรไหวอันใดตั้งอื้อ
- ตึงป่าตึงอาตึงแก้วตึงเฒ่า
 ตึงคำตึงเข้าการไผการมัน
 สะลีที่นอนมุ้งหมอนผ้ากั๊
- บุญมีบ่ตายบุญหลายบ่เท่า
 วันพุกเมื่อเข้าตอบคุณแทนคุณ
 ไปบวชแทนคุณน้ามน้ำข้าว
- ดีได้มาทำบุญร่วมกันนอเจ้า
 ตาวันบ่เจ้าแล้วก็แลลง
 ทุกผู้ทุกคนมากมายหลายหน้า
- ก็ดยากจะไปบ้านนายน้องเนา
 จะได้ต้องเต้ากลับบ้านกลับจง
 ร้อยพันบันฟองหื้อตัวปีเจ้า
- หัวใจนายมอนก็จะปีกไปบ้าน
 ลาเจ้าของบ้านที่ไปยังไปเขา
 หลอนหมู่เฮาจะปีกงว่วยอ่วยหน้า
- ตึงหญิงตึงและนายตึงจายและเจ้า
 ลาแก้วลาเฒ่าท้าวขุนมูลนาย
 สายตาแลจันได้มานั่งท่า

(63)ชาย ปิ่นงวัตตะเมตานั้น
 อันนี้เป็นคำตาดนเวสสันดรเนื้อเจ้า
 ตานแล้วตานเล่าตานแผลลูกแผลเมีย
 ป้อฝ่ายหลงเปี้ยต่างบ้าน

(64)ชาย ขอหื้อโชคดีแล้วก็มีชัย
 หลอนตัวนายป่องนต่างม้า
 ลาแล้วลาแล้วมิตรแก้วสหาย
 ขอลงกำบถนียอบยัง

ริสุตธัง ประมั่งสุขัง
 ทิศส่วนตาดนตึงของตึงข้าว
 น่องตานแล้วบ่หื้อได้เศษได้เหลือ
 จะได้กลับหลังเมียบ้านนี้แล้ว
 ปันโชคปันชัยต่อไปวันหน้า
 แล้วตัวข้าจะขอลาไป
 ลาหญิงลาจายทั่วบ้าน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายกิตติวัฒน์ กิ่งแก้ว
วันเดือนปีเกิด	24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	12 หมู่ 4 ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน -	
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน -	
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2549	ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต จากสาขาดนตรีไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
พ.ศ. 2553	ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร